

För nästa budgetår äskar telegrafstyrelsen till telefon- och telegrafstationer *Departements-
chefen.* ett belopp, som är mer än dubbelt så stort som det för innevarande budgetår anvisade. Detta sammanhänger, såsom förut antytts, med att telegrafverkets anläggningsarbeten under krigsåren av olika skäl icke kunnat hålla jämna steg med utvecklingen av telegrafverkets rörelse. På grund härav föreligger ett avsevärt återhållet behov av utvidgningar vid befintliga telefonstationer. Sådana utvidgningar torde i många fall böra åstadkommas genom automatisering. Arbeten härmed måste påbörjas lång tid innan abonnentökningen medfört att telefonstationerna blivit fullbelagda, därest icke restriktioner skola behöva vidtagas beträffande tilldelningen av nya abonnemang. Även i övrigt föreligger ett betydande behov av utökning av telefonstationer.

Jag anser mig under sådana förhållanden icke böra motsätta mig en medelsanvisning av den av styrelsen föreslagna storleksordningen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefon- och telegrafstationer* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 31 700 000.

23. Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar.

[37.] Till förevarande ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 33 300 000 kronor. Anslaget är avsett att användas till de abonnentinstallationer och nätarbeten, som erfordras för mottagande av nya telefonabonnenter, samt till anordnande av nya blanka lands- och riksledningar.

Telegrafstyrelsen har i sin skrivelse den 29 september 1945 beräknat de för budgetåret 1946/47 erforderliga medlen till 44 000 000 kronor med följande fördelning:

	Kronor
Nya abonnentanläggningar	24 000 000
Nätarbeten	14 000 000
Blanka riksledningar	1 500 000
Blanka landsledningar	2 500 000
Övriga arbeten, däri inberäknat nya manuella växelstationer ..	2 000 000.

Telegrafstyrelsen hemställer om anvisande av anslag för ändamålet med 44 000 000 kronor.

I sina petita för innevarande budgetår beräknade telegrafstyrelsen, att ök- *Departements-
chefen.* ningen av antalet installerade telefonapparater under år 1945 skulle uppgå till ca 65 000, samt hemställde i anslutning därtill om ett anslag av 38 300 000 kronor till nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar. Med hänsyn till svårigheterna att överblicka den sannolika utveck-

lingen bestämdes emellertid anslaget till allenast 33 300 000 kronor. Styrelsen har sedermera i skrivelse den 27 september 1945, med förmälan att styrelsen då beräknade apparatökningen under år 1945 till omkring 70 000, hemställt om anvisande på tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår av ett anslag för ändamålet å 5 000 000 kronor. Jag ämnar senare i dag till behandling upptaga denna framställning och därvid tillstyrka densamma.

Av vad som sålunda förekommit samt av telegrafstyrelsens tidigare återgivna redogörelse för telefonväsendets utveckling under krigsåren framgår, att man, om denna utveckling fortsätter i oförminskad takt, även för nästa budgetår har att räkna med ett högst betydande investeringsbehov med avseende å nya abonnentanläggningar m. m. Styrelsen har beräknat, att abonnentökningen under år 1946 kommer att motsvara ca 80 000 nya apparater och har på grund härav hemställt, att för ändamålet måtte för nästa budgetår anvisas ett anslag av 44 000 000 kronor. Då hittillsvarande erfarenheter knappast synas motsäga styrelsens antaganden, och då det är angeläget att medel i god tid och erforderlig omfattning ställas till styrelsens förfogande för täckande av de materielbehov, som äro ofrånkomliga om telefontrafiken skall skötas på ett för allmänheten tillfredsställande sätt, anser jag mig, trots den betydande anslagsökning som styrelsens äskande innebär, böra biträda detsamma.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 44 000 000.

Radioanläggningar.

I sin förenämnda skrivelse den 29 september 1945 har *telegrafstyrelsen* lämnat följande uppgifter om rundradions utveckling under åren 1939—1945, mätt i antalet radiolicenser, därvid uppgiften för år 1945 beräknats med ledning av utvecklingen under de första sex månaderna av året.

Å r	Radiolicenser		
	antal vid årets slut	ö k n i n g	
		absolut	i %
1939	1 358 000	131 000	10·7
1940	1 470 000	112 000	8·2
1941	1 551 000	81 000	5·5
1942	1 628 000	77 000	5·0
1943	1 709 000	81 000	5·0
1944	1 784 200	75 200	4·4
1945	1 839 200	55 000	3·1

Såsom framgår av tabellen har antalet radiolicenser fortsatt att öka under år 1945.

Rörande den fortsatta utbyggnaden av radioanläggningarna har styrelsen i sin skrivelse framhållit, att telegrafverket delvis vore beroende av importerad materiel. Sedan läget i fråga om möjligheterna att erhålla radiomateriel utifrån nu ljusnat, måste den utökning och modernisering av anläggningarna, som under krigsåren endast i begränsad omfattning kunnat utföras, komma till stånd både i avseende på rundradiostationer och radiostationer för kommersiell trafik. Styrelsen hade därför upptagit jämförelsevis stora anslag för nya radioanläggningar, däri inberäknade ny kustradiostation på västkusten och ny rundradiostation i Sundsvall, om vilkas uppförande beslut tidigare fattats.

Rundradioanläggningar.

24. Uppförande av ett radiohus i Stockholm.

[38.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1945: 228 därom framlagda förslag anvisade 1945 års riksdag till uppförande av ett radiohus i Stockholm för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 500 000 kronor. Beloppet avsågs för bestridande av kostnaderna för detaljutformning av byggnadsföretaget, vilket av rundradioutredningen beräknats draga en sammanlagd kostnad av 14 600 000 kronor.

Enligt vad jag under hand inhämtat har ritningsarbetet nu fortskridit så långt, att arbetena på byggnadens uppförande böra kunna igångsättas under nästa budgetår. Framställning om anvisande av medel för nämnda ändamål lär inom den närmaste tiden komma att ingivas av byggnadsstyrelsen. Förslag i ämnet torde därefter kunna avlätas till riksdagen i särskild proposition. I avbidan härpå bör i statsverkspropositionen för ändamålet upptagas ett beräknat belopp av förslagsvis 1 500 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli-
va riksdagen förelagd, till *Uppförande av ett radiohus i Stock-*
holm för budgetåret 1946/47 beräkna ett investeringsanslag
av kronor 1 500 000.

25. Ny rundradiostation i Stockholm.

[39.] *Telegrafstyrelsen* har i sin skrivelse den 29 september 1945 äskat medel till uppförande av en ny rundradiostation i Stockholm.

Styrelsen har inledningsvis erinrat, att Stockholms nuvarande rundradiostation, belägen i Spånga omkring 10 kilometer nordväst om huvudstaden, färdigställt år 1930. På grund av rundradioteknikens utveckling kunde stationen icke längre anses motsvara de väsentligt strängare krav ifråga om

kvalitet och effektivitet, som man numera ställde på en rundradiostation. Stationens antenneffekt vore 55 kW, som varit en hög siffra vid anläggningens tillkomst men numera vore alltför låg för en station av Stockholms betydelse. Den borde därför utbytas mot en starkare sändare till förbättrande av mottagningsförhållandena inom stora delar av mellersta Sverige.

Styrelsen framhåller, att det torde bli nödvändigt med en effekttökning även för att försvara stationens våglängd. För en kort tid sedan hade vederbörande turkiska myndighet genom internationella fjärrförbindelseunionens byrå i Bern underrättat styrelsen om att man hade för avsikt att i Smyrna installera en ny storstation för rundradio på den våglängd, som för närvarande vore upplåten åt Stockholms rundradiostation. Trots styrelsens protester mot intrånget vidhölle man enligt senast ingångna meddelande sin plan, som stode i strid med gällande internationella våglängdsfördelning. Den sålunda avsedda samkörningen skulle enligt verkställda beräkningar komma att minska stockholmsstationens nuvarande inhemska mottagningsområde med ända upp till 80 % och sålunda vara till det allvarligaste men för en stor del av de svenska radiolyssnarna.

Även om detta just nu aktuella hot mot Stockholms våglängd kunde avvärjas, måste man, fortsätter styrelsen, ånyo konstatera, att det enda sättet att i längden kunna hävda sina våglängder i den allt hårdare internationella konkurrensen vore att belägga dem med stationer av tillräckligt stor effekt. Särskilt viktigt vore detta beträffande våra s. k. exklusiva våglängder, d. v. s. de våglängder, till vilka vårt land tillerkänts ensam nyttjanderätt och till vilka Stockholms våglängd hörde. Förutom deras värde för radiomottagningen inom landet vore de betydelsefulla jämväl ur den synpunkten att de stationer, som arbetade på exklusiva våglängder — till skillnad från vad som i allmänhet gällde dem som endast förfogade över delad våglängd — normalt kunde avlyssnas även i främmande länder utan besvärande interferensstörningar och sålunda främst representera den svenska rundradion ute i världen. De svenska exklusiva våglängderna vore för närvarande fyra, nämligen Hörby, Motala och Stockholm samt en fjärde, som belagts med en grupp synkrondrivna småstationer. Hörby och Motala vore väl hävdade, då dessa stationer utbyggts till den högsta tillåtna effekten. Det återstode alltså att genom nybyggnad av en stor, modern anläggning om 120 kW maximalt utnyttja även Stockholms våglängd, vilken vore utomordentligt värdefull tack vare sin placering relativt högt uppe på våglängdsbandet (för närvarande 426,1 meter och enligt Montreux-planen fastställd till 393,7 meter).

Ett ytterligare skäl att ersätta den nuvarande stationen med en ny vore, anför styrelsen vidare, det gamla önskemålet om avlägsnandet av det hinder för flygsäkerheten vid Stockholm/Bromma flygplats, som de 150 meter höga radiomasterna vid Spånga-stationen utgjorde, och som torde komma att än mer accentueras, allteftersom flygplatsen toges i anspråk för tyngre trafik och flygfältet utökades ytterligare i riktning mot rundradiostationen. Då den nya stationen vore avsedd att förläggas till annan plats, skulle de nuvarande radiomasterna i samband därmed avlägsnas eller avkortas. Det

befintliga rundradiostationshuset skulle med lägre och ur flygsynpunkt godtagbara master användas för den alltmera stegrade radiotrafiken för flygplatsens behov.

Den nya rundradiostationen om 120 kW skulle, uttalar styrelsen, med hänsyn till sin vikt och betydelse förses med en fullständig reservstationsutrustning. Härigenom skulle man uppnå att vara praktiskt taget säkrad mot avbrott i utsändningen på grund av tekniska fel å stationen, då man alltid förfogade över en komplett reserv. Hittills hade rundradiostationerna utrustats med reserv för allt utom högfrekvenskretsarna. Nyheten skulle nu bliva att även dessa dubblerades för en tilläggskostnad, som syntes ganska ringa jämförd med de stora fördelar, som därigenom vunnes. Systemet med dubbelrade radioutrustningar användes för övrigt numera vid anläggningar i För-
enta Staterna och Storbritannien.

Anläggningskostnaden för den nya stationen hade, anför styrelsen, preliminärt beräknats till 3 700 000 kronor, vilken siffra grundades på nuvarande prisnivå. För att vissa förberedelser skulle kunna vidtagas relativt snart, borde en del av detta belopp, förslagsvis 500 000 kronor, nu anvisas.

Härom gör telegrafstyrelsen hemställan.

Telegrafstyrelsens förslag om ersättande av den sedan år 1930 till Spånga *Departements-
chefen.* förlagda rundradiostationen i Stockholm med en ny station har föranletts av behovet att genom en tidsenlig radioanläggning trygga och förbättra mottagningsförhållandena inom stora delar av mellersta Sverige. På senare tid har Turkiet förklarat sig ämna anlägga en rundradiostation i Smyrna för utsändningar å den åt rundradiostationen i Stockholm upplåtna våglängden. Ett genomförande av denna plan skulle medföra en avsevärd försämring av möjligheterna att i Sverige avlyssna utsändningar på Stockholms våglängd. Det bästa sättet att eliminera denna fara synes vara att öka stockholmsstationens effekt till den maximalt tillåtna. I likhet med telegrafstyrelsen anser jag därför, att en modern rundradiostation om 120 kW bör upprättas i Stockholm eller dess närhet. Principbeslut härom lär nu böra meddelas av statsmakterna.

Den nya radiostationen är avsedd att förläggas till annan plats än Spånga. Den nuvarande radiostationsbyggnaden i Spånga lär enligt vad telegrafstyrelsen meddelat erfordras för att tillgodose radiotrafiken vid Stockholm/Bromma flygplats. Jag har intet att erinra mot telegrafstyrelsens förslag i nämnda avseende och tillstyrker även att den nya stationen förses med fullständig reservstationsutrustning. Den till 3 700 000 kronor beräknade kostnaden för den nya radiostationen har icke givit mig anledning till erinran. Det torde vara tillräckligt att nu för vissa förberedande åtgärder, huvudsakligen avseende markinköp, föreslå riksdagen att anvisa det av styrelsen för nästa budgetår äskade beloppet 500 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny rundradiostation i Stockholm* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 500 000.

26. Ny rundradiostation i Sundsvall.

[40.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 31) framlagda förslag anvisade riksdagen för budgetåret 1945/46 till ny rundradiostation i Sundsvall ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

Kostnaderna för byggnadsföretaget ha beräknats till 2 400 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 september 1945 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till fullbordande av den nya radiostationen i Sundsvall med 2 000 000 kronor.

*Departement-
chefen.*

Statsmakterna hava redan tidigare fattat principbeslut om anläggande av en ny rundradiostation i Sundsvall. Till detta ändamål anvisades för budgetåret 1945/46 ett anslag av 400 000 kronor. Med hänsyn till den rådande bristen på erforderlig materiel har beslut om arbetenas igångsättande ännu icke meddelats av Kungl. Maj:t. Vad industrikommissionen anfört i sitt utlåtande över telegrafstyrelsens framställningar rörande telefon-, telegraf- och radioanläggningar giver emellertid vid handen, att materielltillgången under nästa budgetår synes bli tillräcklig för att möjliggöra uppförandet av den nya rundradiostationen i Sundsvall. På grund härav finner jag anslag för ändamålet böra upptagas å riksstaten för budgetåret 1946/47. Då byggnadsföretaget, enligt vad jag inhämtat, icke torde kunna slutföras under nämnda budgetår, synes en medelsanvisning av 1 250 000 kronor för närvarande vara tillräcklig. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela beslut om arbetenas igångsättande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny rundradiostation i Sundsvall* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 250 000.

27. Vissa rundradioanläggningar.

[41.] Till vissa rundradioanläggningar har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

Telegrafstyrelsen har i sin skrivelse den 29 september 1945 framhållit, att arbetet med avvecklandet av de privata rundradiostationerna och dessas ersättande med moderna, statliga stationer borde fortsättas.

Beträffande rundradiostationen i Östersund erinrar styrelsen, att stationens antennenanläggning för närvarande vore förlagd till ett markområde, som staden upplåtit till telegrafverket, under det att sändarutrustningen vore provisoriskt inrymd i lokaler, förhyrda från landstinget. Stationsområdet behöfde inom den närmaste framtiden av staden tagas i anspråk för att tillgodose

rådande efterfrågan på byggnadstomter, medan stationslokalerna eventuellt komme att behövas för annat ändamål. På grund därav men även med hänsyn till att Östersunds rundradiostation till undvikande av störningar för annan radiotrafik skulle vara försedd med en speciell riktantenn, som icke kunde anordnas på den nuvarande förläggningsplatsen, måste stationen flyttas, varför en ny byggnad erfordrades för densamma.

För nu angivna ändamål och för vissa andra arbeten vid rundradiostationerna beräknade styrelsen ett belopp av 700 000 kronor bliva behövt under nästa budgetår.

Styrelsen har äskat anslag för ändamålet med detta belopp.

Enligt vad jag under hand inhämtat från telegrafstyrelsen uppgå kostnaderna för den nya stationsbyggnaden i Östersund till omkring 300 000 kronor. Återstoden av det äskade beloppet avser ett flertal anläggningar av olika storlek. I likhet med telegrafstyrelsen anser jag, att medel för angivna ändamål lämpligen böra anvisas i form av ett kollektivanslag under förevarande rubrik. Departements-
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa rundradioanläggningar* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 700 000.

28. Trådradioanläggningar.

[42.] Till trådradioanläggningar i Norrland har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Telegrafstyrelsen har i sin skrivelse den 29 september 1945 äskat anslag för nästa budgetår till trådradioanläggningar.

Styrelsen har därvid erinrat, att riksdagen till påbörjande av trådradioanläggningar i Norrland för budgetåret 1945/46 anvisat ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor. Planer föreläge för ytterligare utbyggnad av trådradionäten, företrädesvis i Norrland men även inom andra delar av landet, där radiomottagningen för närvarande vore otillfredsställande. För detta ändamål erfordrades nya medel, förslagsvis 1 000 000 kronor, under nästa budgetår.

Styrelsen hemställer om anvisande av nämnda belopp.

Enligt uppgift kommer 1943 års rundradioutredning att i dagarna avgiva sitt slutbetänkande. Utredningen har däri upptagit även frågan om trådradionätets utbyggnad. Med hänsyn härtill bör med ett ställningstagande till telegrafstyrelsens förevarande förslag tills vidare anstå. I avvaktan på utredningens betänkande torde anslaget böra upptagas med det av telegrafstyrelsen angivna beloppet. Departements-
chefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli-
 riksdagen förelagd, till *Trådradioanläggningar* för budget-
 året 1946/47 beräkna ett investeringsan-
 slag av kronor 1 000 000.

Radioanläggningar för kommersiell trafik.

29. Ny kustradiostation på västkusten.

[43.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom i propositionen 1939:294 fram-
 lagda förslag medgav 1939 års lagtima riksdag, att för uppförande av en
 ny kustradiostation på västkusten finge disponeras ett belopp av högst
 1 775 000 kronor av till telegrafstyrelsens förfogande stående likvida medel.

Genom brev den 22 juni 1939 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen
 att låta uppföra den ifrågavarande radiostationen. Styrelsen beställde där-
 efter materiel för en kostnad av omkring 600 000 kronor. På grund av svår-
 igheter att efter krigsutbrottet fullfölja arbetet fick detsamma emellertid
 tills vidare anstå. Efter framställning från telegrafstyrelsen äskade Kungl.
 Maj:t av 1940 års riksdag anslag med sistnämnda belopp för täckande av
 kostnaderna för de gjorda inköpen (statsverkspropositionen, kapitalbudget-
 en, bil. 4, punkten 18). Beloppet anvisades av riksdagen under rubriken Fort-
 satt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

I skrivelse den 3 oktober 1944 meddelade telegrafstyrelsen, att den totala
 kostnaden för den nya kustradiostationen på västkusten beräknades uppgå
 till 2 500 000 kronor. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom i 1945 års stats-
 verksproposition (kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 34) framlagda förslag an-
 visade riksdagen till ny kustradiostation på västkusten för budgetåret 1945/
 46 ett investeringsanslag av 900 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 september 1945 har *telegrafstyrelsen* äskat medel för
 stationens färdigställande med 1 000 000 kronor.

*Departements-
 chefen.*

Beslut om uppförande av den nya radiostationen på västkusten har tidi-
 gare meddelats av statsmakterna. Anläggningskostnaderna ha beräknats till
 2 500 000 kronor, av vilket belopp 1 500 000 kronor redan anvisats. Medel
 för färdigställande av stationen böra uppföras å riksstaten för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny kustradiostation på västkusten* för budgetåret
 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 1 000 000.

30. Fartygsradiostationer m. m.

[44.] Till fartygsradiostationer m. m. har för budgetåret 1945/46 anvisats
 ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Telegrafstyrelsen har i sin skrivelse den 29 september 1945 — med framhållande av att medelsbehovet för anskaffning och förnyelse av fartygsradiostationer svårigen läte sig beräkna — äskat anslag till fartygsradiostationer m. m. för budgetåret 1946/47 med 1 000 000 kronor.

Jag saknar anledning att vid uppskattningen av medelsbehovet under nu *Departementa-*
ifrågavarande anslagspunkt avvika från telegrafstyrelsens förslag. Jag hem-
ställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Fartygsradiostationer m. m.* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

Markradiostationer för luftfarten.

31. Markradiostation för norrlandslinjen.

[45.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1945: 135 framställda förslag anvisade 1945 års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under telegrafverkets fond till markradiostationer för luftfarten ett investeringsanslag av 800 000 kronor. 1945 års riksdag anvisade vidare med bifall till propositionen 1945: 318 till samma ändamål men under särskilda anslagsrubriker för budgetåret 1945/46 investeringsanslag om tillhoppa 448 000 kronor.

I skrivelse den 30 oktober 1945 har *luftfartsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för budgetåret 1946/47 till markradiostationer för luftfarten med 1 105 000 kronor. De till grund för anslagsäskandena framlagda kostnadsberäkningarna ha utförts av telegrafstyrelsen.

Luftfartsstyrelsen framhåller, att avsevärda utökningar av inrikestrafiken vore att förvänta under de närmaste åren. Bland närmast förestående utvidgningar märktes infogande av Örebro i trafiken på linjen Stockholm—Karlstad samt utsträckning av norrlandslinjen till Kiruna. Linjetrafik till Östersund och Umeå samt genom Dalarna skulle vidare anordnas.

För tillgodosende av sedvanliga krav på flygsäkerhet fordrades, uttalar styrelsen vidare, att å vissa orter, vid vilka flygplatser för den ökade trafiken komme att tagas i anspråk, anlades markradiostationer, som möjliggjorde upprätthållande av förbindelse mellan trafikledning och flygplan samt pejlingar för positionsbestämning. Styrelsen hade funnit sig böra föranstalta om anläggning av en markradiostation vid var och en av följande orter, nämligen Örebro, Östersund, Kiruna och Umeå. Eventuellt kunde det bliva lämpligt, att den planerade anläggningen vid Umeå i stället placerades i Dalarna. Samtliga stationer borde, såvitt nu kunde bedömas, vara utrustade med lång- och kortvågssändare (800 W), reservsändare och rampejl. Stationerna vid Östersund och Kiruna borde därjämte vara försedda med Adcock-pejl och kortvågspejl samt stationen vid Umeå med Adcock-pejl. Med

hänsyn till den för närvarande intensiva utvecklingen inom radiotekniken, särskilt i vad den berörde luftfarten, borde emellertid telegrafstyrelsen ha rörelsefrihet i fråga om valet av olika utrustningsdetaljer, så att eventuellt kommande tekniska nyheter kunde tillgodogöras, i den mån så befunnas fördelaktigt. Viss frihet i fråga om placering av stationerna vid andra orter än de angivna borde även förefinnas, varigenom en smidig anpassning till föreliggande behov möjliggjordes. Kostnaderna för anläggning av de fyra markradiostationerna uppginge till sammanlagt 835 000 kronor.

Den vid Göteborg anordnade markradiostationen hade, fortsätter luftfartsstyrelsen, visat sig vara behäftad med den olägenheten, att de i anläggningens långvågs- och kortvågssändarstation ingående antennmasterna vid Göteborg/Torslanda flygplats utgjorde ett besvärande flyghinder. En flyttning av stationen till annan plats vore därför nödvändig. Olika alternativ vore därvid tänkbara. Utredning därom påginge alltjämt, varför slutlig ställning icke kunnat tagas i frågan. Telegrafstyrelsen hade emellertid preliminärt beräknat kostnaderna för flyttning av sändarstationen vid Göteborg till 95 000 kronor.

För förbättring av möjligheterna för flygplan, som befunno sig utanför Sverige, samt utländska väderleksstationer att erhålla uppgifter rörande väderleksförhållanden här i landet vore det enligt luftfartsstyrelsen önskvärt, att för flygväderlektjänsten anordnades en kortvågssändarstation (3 kW) vid Spånga, utrustad med fyra sinsemellan oberoende frekvenskanaler samt reservsändare med samma antenneffekt som stationens huvudsändare. Behov av en dylik anläggning hade anmälts redan i samband med anslags-äskandena för innevarande budgetår. Kostnaden för stationen hade beräknats till 175 000 kronor.

Medelsbehovet under förevarande anslag för budgetåret 1946/47 uppginge sålunda till (835 000 + 95 000 + 175 000) 1 105 000 kronor.

Om anvisande av detta belopp gör luftfartsstyrelsen hemställan.

*Departements-
chefen.*

Luftfartsstyrelsens förslag om anläggande av markradiostationer för luftfarten avser att tillgodose trafiksäkerheten i den utvidgade inrikes flygtrafik, som styrelsen beräknar inom kort komma till stånd, främst i Norrland. Styrelsen har föreslagit inrättande av markradiostationer vid Örebro, Östersund och Kiruna samt förordat anläggande av en dylik station vid Umeå eller å lämplig plats i Dalarna. Då jag i det följande vid anmälan av föreliggande förslag till kapitalinvesteringar i luftfartsfonden ämnar föreslå vissa begränsningar i de av luftfartsstyrelsen framlagda förslagen, anser jag mig i detta sammanhang blott såtillvida böra biträda styrelsens förslag i vad avser markradiostationer, att jag förordar, att medel anvisas för en ny markradiostation, avsedd för norrlandslinjen. Enligt vad jag under hand inhämtat av telegrafstyrelsen, kunna kostnaderna för en dylik station utan kortvågspejl- och telefonianläggning beräknas till 195 000 kronor.

En flyttning av den i markradioanläggningen vid Göteborg ingående lång- och kortvågssändarstationen torde få anses angelägen på grund av det hin-

der, som de till sändarstationen hörande antennmasterna visat sig utgöra för flygtrafiken på Torslanda flygplats. Medel till flyttningen torde därför böra inräknas i förevarande anslag. Mot de av telegrafstyrelsen till 95 000 kronor preliminärt beräknade kostnaderna härför synes intet vara att erinra.

Vid Spånga finnes för närvarande en provisorisk kortvågssändare för flygväderlekstjänsten. Denna äger emellertid en alltför begränsad räckvidd. Då en kortvågssändarstation av tillfredsställande styrka skulle utgöra ett värdefullt led i åtgärderna för att förbättra trafiksäkerheten i luften, vill jag icke motsätta mig, att för nästa budgetår anvisas det för en dylik station erforderliga beloppet av 175 000 kronor.

Under denna punkt gör jag hemställan om anvisande av medel för markradiostationen å norrlandslinjen. Under de följande två punkterna hemställer jag om anvisande av medel för flyttningen av markradiostationen i Torslanda och för kortvågssändaren i Spånga.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Markradiostation för norrlandslinjen* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 195 000.

32. Flyttning av markradiostationen vid Torslanda flygplats.

[46.] Under hänvisning till vad jag under nästföregående punkt anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flyttning av markradiostationen vid Torslanda flygplats* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 95 000.

33. Kortvågssändarstation vid Spånga.

[47.] Under hänvisning till vad jag under punkten 45 anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kortvågssändarstation vid Spånga* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 175 000.

34. Telegrafverkets dispositionsanslag.

[48.] Såsom Telegrafverkets dispositionsanslag har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 oktober 1945 har sedermera av den 1 juli 1945 kvarstående behållning å anslagen Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten samt Fortsatt utveckling av statens telegraf- och telefonväsende ett sammanlagt

belopp av 2 000 528 kronor 83 öre tillförts dispositionsanslaget. Å anslaget finnes följaktligen ett belopp av omkring 5 000 000 kronor tillgängligt för utbetalning under innevarande budgetår.

Beträffande användningen av anslaget förutsattes i 1945 års statsverksproposition, att från detsamma skulle tillgodoses medelsbehovet dels för sådana ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten, för vilka medel icke inräknats under de olika specificerade investeringsrubrikerna, dels för sådana arbeten och anskaffningar, vilka på grund av rörelsens utveckling eller eljest äro behövliga utan att behovet därav kunnat förutses vid avgivande av senaste anslagspetita, dels ock för täckande av motsedd brist på annat anslag.

Genom beslutet den 26 oktober 1945 har Kungl. Maj:t, som tidigare meddelat dispositionsbeslut beträffande ett sammanlagt belopp av 1 150 000 kronor av anslaget, för innevarande budgetår ställt 2 000 000 kronor av anslaget till telegrafstyrelsens förfogande för sådana arbeten och anskaffningar, vilka var för sig beräknas draga en kostnad av högst 100 000 kronor. Beträffande användningen av anslaget i övrigt under budgetåret 1945/46 har Kungl. Maj:t förklarat sig vilja framdeles, på särskilda framställningar av styrelsen, meddela beslut. Slutligen har Kungl. Maj:t ålagt styrelsen att i samband med äskande av kapitalinvesteringsanslag för budgetåret 1947/48 inkomma med redovisning rörande dispositionsanslagets användning under innevarande budgetår.

I sin skrivelse den 29 september 1945 har *telegrafstyrelsen* hemställt, att anslaget för budgetåret 1946/47 måtte anvisas med lika stort belopp, 3 000 000 kronor, som för innevarande budgetår.

Departement-
chefen.

Mot telegrafstyrelsens beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår har jag icke funnit anledning till erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Telegrafverkets dispositionsanslag* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 3 000 000.

Statens järnvägar.

I skrivelser den 22 september och den 29 november 1945 har *järnvägsstyrelsen* gjort framställning om de anslag för statens järnvägar, som borde anvisas för budgetåret 1946/47. De äskade beloppen uppgå sammanlagt till 136 345 000 kronor.

Över järnvägsstyrelsens framställning den 22 september 1945, i vad den samma mera väsentligt berör landets råvaruförsörjning, har *statens industrikommission* avgivit utlåtande den 7 november 1945.

Enligt uppgifter, som kommissionen erhållit från järnvägsstyrelsen, beräknas behovet av järn och stål jämte vissa andra metaller bli följande:

Järn och stål	66 794 500 kg	Molybden.....	112 kg
Koppar.....	2 436 900	» Kadmium.....	930 »
Babbits.....	6 502	» Röd- och gulmetall, mäs-	
Nickel	1 670	» sing.....	52 700 »
Aluminium	1 490	» Tenn.....	22 000 »
Silver.....	265	» Bly.....	1 185 400 »
Nysilver.....	1 400	» Zink.....	270 000 »

Vad först järn och stål angår anför kommissionen, att det vore åtminstone sannolikt, att importen av koks vid början av nästa budgetår skulle vara tillräcklig för att ånyo medge full drift vid Domnarfvets jernverk, som vore ensam tillverkare av räls. Behovet av räls syntes under sådana förhållanden kunna bli täckt. Då även importen av handelsjärn vid denna tidpunkt beräknades hava nått normal omfattning, syntes jämväl övriga behov av järn och stål kunna tillgodoses.

Beträffande koppar och övriga metaller vore försörjningsläget redan nu avsevärt förbättrat, varför begärda kvantiteter torde kunna ställas till förfogande.

Under åberopande av det anförda förklarar sig kommissionen, ur de synpunkter kommissionen har att beakta, intet ha att erinra mot bifall till framställningen, varvid kommissionen dock förutsätter, att beräknad import kommer till stånd och att en försämring av försörjningsläget i övrigt ej inträffar.

Vad industrikommissionen anför föranleder icke något särskilt uttalande från min sida.

Jag övergår nu till behandlingen av de olika anslagspunkterna.

Byggnader och anläggningar.

Bangårdar.

1. Ombyggnad av bangården i Landskrona.

[49.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att de nuvarande plattformsanordningarna i Landskrona vore alltför trånga och otillräckliga för att persontrafiken å stationen skulle kunna betjänas på ett tillfredsställande sätt. Även spåranordningarna vore i flera avseenden mindre lämpligt utformade och otillräckliga, särskilt vad gällde lastspårens lägen och utsträckning.

En ombyggnad av bangården borde därför, anför styrelsen, komma till stånd snarast möjligt. Ehuru ombyggnaden icke direkt föranleddes av planerade elektrifieringsarbeten, vore det av vikt att densamma utfördes innan elektrifiering av linjerna Landskrona—Billeberga och Landskrona—Kävlinge påbörjades. Ett uppskjutande av arbetet till dess elektrifieringen blivit genomförd skulle nämligen förorsaka försvårade arbetsmöjligheter och avsevärd fördröjning på grund av därvid nödvändiga ändringar av kontaktledningsanordningarna m. m. Kostnaden för den avsedda bangårdsombyggnaden hade beräknats till 500 000 kronor.

Om anvisande av detta belopp för nästa budgetår gör järnvägsstyrelsen hemställan.

Departements-
chefen.

Järnvägsstyrelsens redogörelse utvisar, att bangården i Landskrona behöver ombyggas och utvidgas för att uppfylla de krav, som järnvägstrafiken ställer. Byggnadsarbetet bör med hänsyn till den förestående elektrifieringen av linjerna Landskrona—Billeberga och Landskrona—Kävlinge, vartill jag senare i dag i anslutning till förslag av styrelsen ämnar förorda anslags-tilldelning, påbörjas redan nästa budgetår.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av bangården i Landskrona* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

2. Ny mötesplats å linjen Älvkarleö—Skutskär.

[50.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att å linjen mellan Älvkarleö och Gävle C, där tågtätheten vore stor, svårigheter ofta uppkomme i tågföringen på grund av det långa avståndet, ca 10 kilometer, mellan Älvkarleö och den närmast norrut belägna stationen

Skutskär. Dessa svårigheter skulle kunna minskas i ej obetydlig grad genom anordnande av en mötesplats å sistnämnda stationssträcka. En dylik mötesplats borde snarast möjligt komma till stånd. Kostnaderna härför hade beräknats till 130 000 kronor.

Med åberopande av det anförda hemställer järnvägsstyrelsen, att för nästa budgetår 130 000 kronor anvisas för ändamålet.

Mot järnvägsstyrelsens förevarande framställning har jag icke något att *Departement-*
erinra. *chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny mötesplats å linjen Älvkarleö—Skutskär* för
budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsan-
slag av kronor 130 000.

3. Nya mötesplatser å linjen Falköping—Nässjö.

[51.] Å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 upptogos såsom kapitalinvestering i statens järnvägars fond anslag å tillhopa 5 600 000 kronor till Spåranordningar. Bland de arbeten, som avses med anslagen, ingå jämväl förevarande anläggningar (jfr investeringsutredningens betänkade, SOU 1944: 12, s. 71—72).

Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1945 års statsverksproposition framställda förslag (kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 40) anvisade riksdagen för budgetåret 1945/46 under förevarande rubrik ett investeringsanslag av 600 000 kronor, avseende anordnande av mötesplatser vid Huskvarna och Öggestorp.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* erinrat, att styrelsen i sin petitaskrivelse den 16 september 1944 framhållit nödvändigheten av att å den hårt belastade och ur tågföringssynpunkt känsliga linjen mellan Falköping och Nässjö anordna vissa nya mötesplatser. De platser, där mötesspår borde komma till utförande, vore Huskvarna, Öggestorp, Ebbarpsby, Furusjö och Bogla. För dylika anordningar vid de två förstnämnda platserna hade för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 600 000 kronor. Kostnaderna för mötesspår m. m. vid de återstående tre platserna hade beräknats till 700 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att sistnämnda belopp anvisas för nästa budgetår.

Jag ansluter mig till styrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t *Departement-*
måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Nya mötesplatser å linjen Falköping—Nässjö* för
budgetåret 1946/47 anvisa ett investerings-
slag av kronor 700 000.

4. Förlängning av mötesspår och anordnande av tredje tågväg å vissa stationer.

[52.] I de under föregående punkt omnämnda, å allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 upptagna anslagen till Spåranordningar ingå jämväl vissa belopp till förevarande ändamål.

Till Förlängning av mötesspår och anordnande av tredje tågväg å vissa stationer har riksdagen för budgetåret 1945/46 anvisat ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

För detta ändamål har *järnvägsstyrelsen* i sin skrivelse den 22 september 1945 äskat anslag för nästa budgetår.

Styrelsen erinrar, att styrelsen i sin petitaskrivelse den 16 september 1944 framhållit, hurusom å vissa bandelar svårigheter för god tågföring uppstått på grund av att mötesspårerna å en del driftplatser icke hade den längd, som motsvarade nuvarande längden av å bandelarna framförda godståg, samt att en tredje tågväg saknades. För åstadkommande av ökad trafikkapacitet och samtidigt bästa möjliga tågföring borde därför å ett flertal driftplatser antingen nuvarande mötesspår förlängas eller en tredje tågväg anordnas eller ock båda dessa arbeten utföras. Styrelsen förklarade sig vidare hava för avsikt att, om medel därtill kunde erhållas, under en del år framåt successivt utföra dylika arbeten.

För fullföljande av ifrågavarande arbeten torde, anför styrelsen, medel böra ställas till styrelsens förfogande även för nästkommande budgetår. För arbeten, som man beräknade utföra, hade medelsbehovet uppskattats till 2 000 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att nämnda belopp måtte anvisas för ändamålet.

*Departements-
chefen.*

I likhet med järnvägsstyrelsen finner jag anslag till förlängning av mötesspår och anordnande av tredje tågväg å vissa stationer böra anvisas å riksstaten för nästa budgetår. Jag förordar emellertid, att anslaget begränsas till allenast 1 000 000 kronor eller samma belopp som för innevarande budgetår, samt förutsätter därvid, att ytterligare medel i annan ordning komma att stå till förfogande i händelse så av arbetsmarknadspolitiska skäl kan befinnas önskvärt.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förlängning av mötesspår och anordnande av tredje tågväg å vissa stationer* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

5. Gångbroar och gångtunnlar.

[53.] Till gångbroar och gångtunnlar har riksdagen för innevarande budgetår anvisat ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av ytterligare medel för ändamålet.

Styrelsen har därvid erinrat, att arbeten, avseende gångbroar och gångtunnlar, pågått under ett 20-tal år, och att åtskilliga stationer under denna tid blivit försedda med dylika anordningar till fördel för såväl allmänheten, som därigenom befriats från de risker, vilka vore förbundna med korsning av bangård och spår i plan, som även för järnvägen i form av underlättad tåg- och växlingsrörelse. Under de senaste tio budgetåren hade med undantag för ett par år till dylika arbeten anvisats 150 000—200 000 kronor årligen. Behovet vore dock långt ifrån fyllt med nittills vidtagna åtgärder. I den mån trafiken och stationssamhällena tillväxte, uppkomme successivt behov av nya dylika anläggningar vid den ena platsen efter den andra.

För nästa budgetår torde det, uttalar styrelsen, bli nödvändigt att öka omfattningen av dessa arbeten, enär vissa i och för sig angelägna sådana nu måst uppskjutas på grund av den under krisåren rådande bristen på materiel och arbetskraft. Anslaget torde av denna anledning böra bestämmas till 400 000 kronor, d. v. s. till dubbla det belopp, som för ändamålet anvisats för innevarande budgetår.

Järnvägsstyrelsen hemställer därför, att 400 000 kronor nu måtte anvisas för ändamålet.

Behovet av anslag till anordnande av gångbroar och gångtunnlar har genom de enskilda järnvägarnas införlivande med statsbanenätet ökat. Departements-
chefen. Då dessutom under de senaste åren på grund av den begränsade tillgången på materiel och arbetskraft arbeten, avseende dylika broar och tunnlar, måst eftersättas, finner jag mig böra tillstyrka järnvägsstyrelsens framställning om anvisande av ett till beloppet fördubblat anslag för ändamålet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gångbroar och gångtunnlar* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 400 000.

6. Diverse bangårdsanordningar.

[54.] Under rubriken Bangårdsmaskinerier hava — tidigare av förnyelsefondsmedel och fr. o. m. budgetåret 1944/45 å kapitalbudgeten — årligen anvisats vissa belopp, varmed bestritts kostnaderna för diverse maskinella anordningar å bangårdar, såsom vändskivor, vagnvågar och kranar m. m., men dessutom kostnaderna för vissa icke maskinella anordningar, såsom plattformar och lastkajer m. m. Till Bangårdsmaskinerier har för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 500 000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har i sin skrivelse den 22 september 1945 föreslagit, att anslag till arbeten, som fölle under rubriken Bangårdsmaskinerier, från och med nästa budgetår måtte anvisas under rubriken Diverse bangårdsanordningar, samt för nästa budgetår äskat ett till 1 000 000 kronor höjt anslag för ändamålet.

Höjningen motiverades, anför styrelsen, av angelägenheten av att snarast möjligt å ett stort antal driftplatser låta förlänga plattformarna, i den mån dessa visat sig otillräckliga för även vid normala trafikförhållanden förekommande tåglängder. Till följd av plattformarnas för ringa längd måste en del vagnar nu bli stående utanför plattformarna, vilket försvårade och försenade tågexpedieringen samt ökade risken för olycksfall vid de resandes av- och påstigande.

*Departements-
chefen.*

Rubriceringen av det för innevarande budgetår uppförda anslaget Bangårdsmaskinerier torde böra ändras i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag. Medel för här avsedda ändamål synas böra stå till styrelsens förfogande även under nästkommande budgetår. Mot storleken av det av styrelsen föreslagna anslagsbeloppet har jag intet att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Diverse bangårdsanordningar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.

7. Fortsatt anläggning av dubbelspår.

[55.] Till dubbelspårsarbeten vid statens järnvägar hava hittills å rikstaten anvisats följande investeringsanslag.

Budgetår	Kronor
1937/38	1 300 000
1938/39	1 500 000
1939/40	2 500 000
1940/41	7 250 000
1941/42	4 500 000
1942/43	10 000 000
1943/44	7 000 000
1944/45	14 000 000
1945/46	10 000 000

Summa kronor 58 050 000

Såsom närmare framgår av 1937 års statsverksproposition, anvisades anslaget för budgetåret 1937/38 för att bereda arbetstillfällen åt vissa av de arbetare, som i och med slutförande av arbetet med inlandsbanan hotades av arbetslöshet. Nämda anslag liksom anslaget för det följande budgetåret avsåg förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm. Från och med budgetåret 1939/40 har anslagets karaktär av arbetslöshetsanslag såtillvida ändrats, att de arbetsmarknadspolitiska synpunkterna icke varit på samma sätt som tidigare avgörande vid bedömandet av frågan om anvisande av nya medel för dessa arbeten. Såsom framgår av 1939 års

statsverksproposition framlade nämligen järnvägsstyrelsen hösten 1938 en på längre sikt lagd plan för bedrivande av dubbelspårsbyggnader å statens järnvägars huvudlinjer. Denna plan omfattade dels fortsatt dubbelspårsbyggnad å linjen Järna—Katrineholm jämte vissa andra arbeten, dels ock påbörjande av arbeten för ett successivt utbyggande av linjerna Katrineholm—Göteborg och Malmö—Norrköping—Katrineholm till genomgående dubbelspår. De för utbyggnad avsedda sträckorna omfattade sammanlagt 570 kilometer. Dubbelspårsbyggnaderna skulle utföras under en tidrymd av omkring 20 år samt beräknades vid tiden för planens framläggande draga en approximativt uppskattad kostnad av 125 miljoner kronor. Den genomsnittliga investeringen per år skulle sålunda blive 6 å 7 miljoner kronor. Anslagsbeloppen förutsattes emellertid skola variera med konjunkturläget på sådant sätt, att arbetena till väsentlig del skulle utföras under tider med arbetslöshet.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av medel till fortsatt anläggning av dubbelspår.

Styrelsen meddelar, att dubbelspårsarbeten för närvarande påginge å sträckorna Järna—Skebokvarn, Gårdsjö—Skövde och Mjölby—Tranås. På grund av i 1945 års statsverksproposition av dåvarande departementschefen gjort uttalande rörande läget på arbetsmarknaden hade arbetsstyrkan vid arbetena i fråga något reducerats under innevarande budgetår och utgjorde för närvarande cirka 1 150 man. Med hänsyn till önskvärdheten av att kunna bedriva dubbelspårsarbetena i snabbare takt borde arbetsstyrkan, så snart förhållandena det medgäve, utökas till i första hand det antal av 1 300 man, som närmast före reduceringen varit medgivet.

Enär den rälskvantitet, som under år 1945 kunde ställas till statens järnvägars förfogande, avsevärt understeg den behövliga, vore det, uttalar styrelsen, icke möjligt att under nu löpande budgetår verkställa rälsläggning i sådan omfattning, att några nya dubbelspårssträckor kunde öppnas för trafik till tidtabellsskiftet under försommaren 1946. Arbetena omfattade i stället för närvarande huvudsakligen terrasseringsarbeten m. m.

Möjligheterna att erhålla erforderliga rälskvantiteter borde enligt styrelsens uppfattning vara väsentligt förbättrade under nästkommande budgetår. Under förutsättning härav samt av att den föreslagna utökningen av arbetsstyrkan finge äga rum beräknade styrelsen anslaget för nästa budgetår till 12 000 000 kronor.

Styrelsen förutsatte emellertid även att, därest förhållandena å arbetsmarknaden skulle undergå någon nämnvärd förändring och det av denna anledning skulle blive fråga om att söka åstadkomma lämpliga arbetsobjekt för beredande av arbetstillfällen, ytterligare medel komme att ställas till förfogande för arbetenas bedrivande med en större arbetsstyrka än den nu föreslagna.

Under återopande av det anförda och under hänvisning i övrigt till vad styrelsen och statsmakterna tidigare vid många tillfällen framhållit rörande behovet och angelägenheten av dubbelspårsarbetenas fullföljande i en av

trafikförhållandena betingad, ej alltför långsam takt hemställer järnvägsstyrelsen om anslag för nästa budgetår till ifrågavarande ändamål med 12 000 000 kronor.

Departements-
chefen.

Huvudsakligen arbetsmarknadspolitiska motiv hava under förkrigstiden och de första krigsåren varit avgörande för anvisandet av medel till dubbelspårsarbeten. Under de senare åren hava i stället svårigheterna att avveckla den starkt ökade trafiken väsentligen varit bestämmande för anvisandet av anslag för ändamålet, därvid emellertid arbetenas omfattning helt berott av tillgången på arbetskraft. Sålunda måste dubbelspårsarbetet under budgetåren 1942/43 och 1943/44 begränsas. Arbetsstyrkan, som i normala fall utgjorde omkring 1 300 man, hade år 1943 reducerats till cirka 450 man. Under början av år 1944 ökades tillgången på arbetskraft, och detta möjliggjorde ett återupptagande av arbetena med ungefär samma arbetsstyrka som före de av arbetsmarknadsförhållandena föranledda inskränkningarna. För budgetåret 1945/46 har arbetsstyrkan med hänsyn till läget på arbetsmarknaden återigen beräknats något lägre eller till cirka 1 150 man, motsvarande en arbetskostnad av 10 000 000 kronor.

För arbetenas bedrivande under nästa budgetår beräknar järnvägsstyrelsen ett till 12 000 000 kronor förhöjt anslag bliva erforderligt. Styrelsen, som därvid utgått från att en arbetsstyrka av omkring 1 300 man skall få disponeras för ändamålet, har framhållit önskvärdheten av att kunna bedriva arbetena i snabbare takt.

Jag anser visserligen, att anläggning av dubbelspår för underlättande av trafiken å de mest belastade linjerna allttjämt bör fortgå men anser mig under nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden icke böra förorda en medelsanvisning som syftar till en ökning av dubbelspårsarbetena under nästa budgetår. Nu ifrågavarande anslag torde alltså bibehållas vid samma belopp som för innevarande budgetår eller 10 000 000 kronor. Skulle de antydda förhållandena ändras i sådan riktning, att dubbelspårsarbetena av sysselsättningspolitiska skäl anses böra bedrivas i ökad omfattning, torde medel i annan ordning ställas till förfogande härför.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortsatt anläggning av dubbelspår* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av . . kronor 10 000 000.

Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden.

8. Rälsutbyten m. m.

[56.] För tillgodoseende av de successivt ökade kraven på statens järnvägar beträffande driftsäkerhet, tåghastighet, möjlighet att använda tyngre rullande materiel samt vagnarnas jämna gång har lättare spårmateriel i betydande omfattning utbytts mot tyngre.

För budgetåret 1945/46 hava till sådana rälsutbyten m. m. anvisats 10 000 000 kronor.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anslag för nästa budgetår till rälsutbyten m. m.

Styrelsen framhåller, att en viss knapphet på materiel lagt hinder i vägen för arbetenas utförande i den omfattning, som varit önskvärd med hänsyn till den av de senaste årens starka trafik föranledda stora förslitningen av spåröverbyggnaden. En utökning av arbetsprogrammet under några år framåt vore därför erforderlig för att vidmakthålla spåröverbyggnadens bestånd och återhämta vad som under senare år blivit eftersatt. Därtill komme, att statsbanenätet under de senare åren utökats med ett stort antal förstärkade järnvägslinjer, på vilka förstärkningsarbeten borde utföras i samma grad som å övriga linjer. Styrelsen ansåge därför erforderligt, att ett anslag av 12 000 000 kronor anvisades för nästa budgetår till nu ifrågakarande ändamål.

Härom gör järnvägsstyrelsen hemställan.

På grund av de senaste årens intensiva trafik å statens järnvägar och därmed följande snabba förslitning av räler samt den fortgående ökningen av statens järnvägars verksamhetsområde genom införlivandet med statsbanenätet av ett stort antal enskilda järnvägar ha stora belopp måst ställas till järnvägsstyrelsens förfogande för rälsutbyten m. m. För budgetåret 1944/45 var emellertid medelsanvisningen till detta ändamål med hänsyn till beräknad svårighet att disponera materiel och arbetskraft omkring 2 000 000 kronor lägre än under de två närmast föregående budgetåren och innevarande budgetår. Då man kan hysa förhoppningar om, att den tidigare rådande knappheten på materiel efter hand skall komma att minskas, finner jag i likhet med järnvägsstyrelsen erforderligt, att anslaget för nästa budgetår utmätas tillräckligt för att möjliggöra en ökning av arbetsprogrammet.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens framställning hemställer jag därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Rälsutbyten m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 12 000 000.

9. Diverse åtgärder för spårförstärkning.

[57.] I sin skrivelse hösten 1938 med äskande av anslag för budgetåret 1939/40 framlade järnvägsstyrelsen en plan för utförande av spårförstärknings- och kompletteringsarbeten, avseende huvudsakligen inläggning av makadamballast å vissa huvudlinjer (1939 års statsverksproposition, kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 34). Programmet åsyftade att möjliggöra användningen av en snabbare loktyp, beträffande vilken utredningar då pågingo inom järnvägsstyrelsen. Genomförandet av de åsyftade åtgärderna skulle vid dåvarande prisnivå draga en kostnad av inemot 24 000 000 kro-

*Departements-
chefen.*

nor. I denna kostnad ingick emellertid ett belopp av 6 000 000 kronor till vissa förstärknings- och kompletteringsarbeten å huvudlinjernas banvall, ballast m. m., vilket belopp 1938 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts efter järnvägsstyrelsens hemställan framlagda förslag medgav skulle få avföras som driftutgifter, ehuru de avsedda arbetena till större delen representerade en värdeökning. Kostnaderna i övrigt för programmets realiserande, i runt tal 18 000 000 kronor, hava däremot förutsatts skola i vanlig ordning anvisas å riksstaten.

Av sistnämnda belopp om 18 000 000 kronor hava hittills å riksstaten anvisats tillhopa 3 700 000 kronor, varav 500 000 kronor för innevarande budgetår.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* äskat anslag för nästa budgetår till förevarande ändamål.

Styrelsen anför, att förstärkningsarbetenas omfattning tidigare varit begränsad av makadamleverantörernas kapacitet. Sedan numera relativt stora makadamfabriker kommit i verksamhet, utgjorde denna omständighet icke längre något hinder för ett något snabbare bedrivande av arbetena. Det vore önskvärt att så skedde särskilt å linjesträckor, där de nya dubbelspåren följde det befintliga spåret. Genom dylik förstärkning bleve det gamla och det nya spåret ur trafiksynpunkt likvärdiga. För att kunna bedriva dessa fortlöpande förstärkningsarbeten i ökad omfattning beräknade styrelsen ett belopp av 1 000 000 kronor erforderligt för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

Genomförandet av det uppgjorda programmet för spårförstärkningar har i viss mån fördröjts på grund av makadamfabrikernas begränsade leveransförmåga. Sedan fabrikernas kapacitet numera ökat, torde i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag ifrågavarande anslag böra höjas, så att förstärkningsarbetena skola kunna bedrivas i snabbare takt än hittills.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Diverse åtgärder för spårförstärkning* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 1 000 000.

10. Broar m. m.

[58.] Anslaget under denna rubrik är i huvudsak avsett för ombyggnad eller förstärkning av broar, viadukter, vägportar och vägbroar. För innevarande budgetår har för ändamålet anvisats ett belopp av 500 000 kronor.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* framhållit, att det av olika skäl vore nödvändigt att varje år äga tillgång till medel för utförande av ombyggnads- och förstärkningsarbeten å broar m. m. I viss utsträckning hade även behov uppkommit att istandsätta och modernisera anordningar för manövrering av rörliga broar. Då under de senaste åren behovet av sådana anläggningar, som stått i samband med försvarsberedskapen, måst

i första hand tillgodoses, hade den normala förnyelsen av statens järnvägars broar i viss mån fått stå tillbaka. Vissa i och för sig erforderliga ombyggnader av broar på viktiga linjer hade sålunda måst uppskjutas. Behovet av sådana broombyggnaders utförande hade emellertid blivit alltmer trängande, och de nödvändigaste arbetena av detta slag kunde nu icke längre uppskjutas. Härigenom samt genom den fortgående ökningen av brobeståndet till följd av övertagna enskilda järnvägar föreläge nu ett ökat behov av medel. För utförande under nästkommande budgetår av planerade broombyggnader m. m., av vilka ett flertal vore av betydande storlek, hade styrelsen beräknat ett anslag av 2 000 000 kronor erforderligt.

Styrelsen hemställer om anvisande av nämnda belopp.

Under kriget hava av naturliga skäl försvarspolitiska synpunkter främst gjort sig gällande vid dispositionen av erhållna anslag för nu ifrågavarande ändamål. Sålunda hava de för ombyggnad eller förstärkning av broar m. m. avsedda medlen i stor utsträckning använts för sådana anläggningar, som påfordrats huvudsakligen med hänsyn till försvarsberedskapen vid statens järnvägar. *Departements-
chefen.*

Järnvägsstyrelsen har nu för nästa budgetår beräknat medelsbehovet till Broar m. m. till 2 000 000 kronor. Ökningen motiveras av att arbeten, som under kriget blivit eftersatta, nu måste oundgängligen utföras samt att införlivandet av enskilda järnvägar tillfört statsbanennätet anläggningar, som kräva ansenliga kapitalinsatser.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Broar m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

Husbyggnader.

11. Nytt ilgodsmagasin m. m. vid Stockholms centralstation.

[59.] Enligt avtal den 8 november 1940 mellan kronan och Stockholms stad rörande vissa markfrågor m. m. i Stockholm samt den 15 november 1941 mellan järnvägsstyrelsen och Stockholms stad — sistnämnda avtal godkänt av Kungl. Maj:t den 30 juni 1942 — skall ett nytt ilgodsmagasin jämte tillhörande lastbryggor och spåranordningar uppföras vid Stockholms centralstation såsom ersättning för nu befintliga anordningar för ilgodsrörelsen.

Byggnadskostnaderna för anläggningen i dess helhet ha beräknats till omkring 8 500 000 kronor.

Till ändamålet hava redan anvisats 3 300 000 kronor, nämligen för vissa förberedande arbeten 150 000 kronor å förnyelsefondsstaten för första halvåret 1944 och 150 000 kronor å riksstaten för budgetåret 1944/45 samt för byggnadsarbetets igångsättande 3 000 000 kronor å riksstaten för innevarande år.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag med 2 000 000 kronor för arbetenas fortsatta bedrivande under nästa budgetår.

Departements-
chefen.

Statsmakterna ha redan beslutat uppförande av ett nytt ilgodsmagasin vid centralstationen i Stockholm och anvisat medel för arbetets påbörjande. Till byggnadsarbetets fortsatta bedrivande under nästa budgetår erfordras 2 000 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nytt ilgodsmagasin m. m. vid Stockholms centralstation* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

12. Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm.

[60.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1941 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 3, punkten 11) framlagda förslag anvisade riksdagen till Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 700 000 kronor. Byggnadskostnaderna uppgingo enligt en i oktober 1941 verkställd beräkning till sammanlagt 1 050 000 kronor. På framställning av järnvägsstyrelsen bemyndigade Kungl. Maj:t den 17 april 1942 styrelsen att taga i anspråk dels nämnda anslag, dels ock av statens järnvägars förnyelsefondsmedel ett belopp av 350 000 kronor. Arbetet med byggnadens uppförande påbörjades under sommaren 1942 och bedrevs så, att huvuddelen av lokalerna kunde tagas i anspråk hösten 1943. Kompletterings- och justeringsarbeten pågingo emellertid även under större delen av år 1944.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att kostnaderna för arbetet i dess helhet uppgått till 1 315 000 kronor eller 265 000 kronor mera än vad som tidigare beräknats och anvisats för ändamålet. Beträffande anledningarna till kostnadsökningen har styrelsen anfört följande.

Till en del har kostnadsfördyringen förorsakats av den allmänna prisstegring i fråga om arbetslöner och byggnadsmaterialier, som inträtt efter tidpunkten för kostnadsberäkningens upprättande. I viss utsträckning är merkostnaden även beroende på rådande materialbrist, vilken gjort det nödvändigt att anskaffa byggnadsmaterialier av annan och dyrare kvalitet än som från början var avsett. En betydande del av kostnadsökningen hänför sig slutligen till inredningsarbetena i byggnaden. Det har nämligen under arbetets gång visat sig lämpligt och ändamålsenligt att i större utsträckning än vad som ursprungligen beräknades anpassa inredningen efter de modernare principer, som numera tillämpas i fråga om kontorsorganisation. Bland annat har belysningsinstallationen i hela byggnaden utförts med användande av s. k. lysämnesrör, vilkas fördelar i belysningshänseende ansetts väl motsvara den i jämförelse med vanliga glödlampor ökade kostnaden.

På grund av det anförda hemställer järnvägsstyrelsen om anslag för nästa budgetår till täckande av merkostnaderna.

Till förevarande ändamål har tidigare sammanlagt 1 050 000 kronor ställts till järnvägsstyrelsens förfogande. På grund av den fortsatta prisstegringen, rådande materielbrist samt lokalernas inredning efter modernare principer hava kostnaderna för byggnadsföretaget kommit att överstiga det beräknade beloppet. Järnvägsstyrelsen har beräknat anslagsbehovet för täckande av de stegrade kostnaderna till 265 000 kronor. *Departements-
chefen.*

Jag tillstyrker järnvägsstyrelsens i ärendet gjorda framställning och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 265 000.

13. Om- och tillbyggnad av stationshuset i Borås.

[61.] *Statens järnvägars överrevisorer* hava i sin berättelse rörande granskning av statens järnvägars räkenskaper och förvaltning under år 1943 lämnat följande redogörelse för lokalförhållandena i stationshuset i Borås.

Biljettexpeditionen hade en nettogolvyta av 22,4 kvadratmeter. I denna lokal skedde all försäljning och redovisning av biljetter samt lämnades upplysningar om biljettpriser och tågtider m. m. I regel funnos fyra man i tjänst under dagen. Viss kortare tid under vardag före sön- och helgdag voro åtta man samtidigt i tjänstgöring å expeditionen. Samtliga lokaler föreföllo därjämte otidsenliga, och det syntes vara svårt att utan ombyggnad av stationshuset åstadkomma ändamålsenliga lokaler. Arbetet å stationen hade under årens lopp kraftigt ökat, beroende dels på stadens egen utveckling och dels på att resandefrekvensen stigit. Som exempel på arbetsmängdens ökning ville överrevisorerna framhålla, att antalet försålda biljetter vid Borås C varit 419 404 år 1943 mot 280 836 år 1938.

Överrevisorernas redogörelse utmynnar i följande utlåtande.

Enligt överrevisorernas mening äro såväl stationshuset som ilgodsexpeditionen i behov av moderna och utökade lokaler. I de nuvarande utrymmena torde de förekommande göromålen icke kunna utföras på ett sätt, som helt utnyttjar personalens arbetskraft under tjänstetiden, utan mycken arbetstid torde gå till spillo genom de trånga och otidsenliga lokalerna. Därjämte bör framhållas, att Borås kraftiga utveckling ger anledning befara, att arbetsförhållandena kunna bli än mera försämrade.

I fråga om dessa byggnader vilja överrevisorerna framhålla, att arbeten med deras modernisering och utökning böra igångsättas så snart förhållandena göra det möjligt.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att ett förslag till stationshusets förändring nu föreläge, vilket innebure dels tillbyggnad, dels påbyggnad med ytterligare en våning av en del av stationshuset,

dels ock ombyggnad av bottenvåningen. Härigenom skulle vinnas rymligare lokaler för den resande allmänheten, utvidgade och moderniserade expeditionsutrymmen samt förbättrade personallokaler m. m., varjämte genom påbyggnaden möjlighet vunnas att i stationshuset anordna expeditionslokaler för sektionsbefäl. Däremot inginge icke i detta förslag en av överrevisorerna såsom önskvärd angiven ombyggnad av ilgodsmagasinet, enär denna byggnadsfråga i viss mån vore beroende av uppförandet av en ny gatubro över bangården, vilken bro man avsett att utföra inom de närmaste åren.

Kostnaderna för stationshusets om- och tillbyggnad enligt det föreliggande förslaget ha av styrelsen beräknats till 500 000 kronor. Styrelsen hemställer, att ett motsvarande anslag måtte anvisas för ändamålet.

*Departements-
chefen.*

Av den lämnade redogörelsen framgår, att lokalerna i stationshuset vid Borås C äro otillräckliga och otidsenliga. Järnvägsstyrelsen har, enligt vad jag inhämtat, vid upprepade tillfällen under senare år haft denna byggnadsfråga uppe till behandling men på grund av rådande förhållanden på byggnadsmarknaden icke ansett sig böra äska anslag för ett så omfattande byggnadsarbete. Då ytterligare uppskov härmed knappast synes tillrådligt, anser jag mig böra biträda järnvägsstyrelsens nu föreliggande framställning.

Mot de upprättade byggnadsritningarna och den verkställda kostnadsberäkningen har jag ingen erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnad av stationshuset i Borås* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

14. Nytt överliggningshus i Alvesta.

[62.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till nytt överliggningshus i Alvesta med 250 000 kronor.

Styrelsen erinrar, att statens järnvägar i egna hus i Alvesta, där ombyte av tågpersonal i stor omfattning skedde, för närvarande hade 11 överliggningsrum med sammanlagt 20 bäddar. Dessutom förhyrdes 19 rum med 26 bäddar för en kostnad av 13 000 kronor per år. Denna splittring av överliggningen på ett flertal, långt från varandra belägna lokaler medförde både för statens järnvägar och för den överliggande personalen en del olägenheter. För att komma ifrån dessa och den årliga hyresutgiften samt för att möjliggöra en sedan flera år tillbaka förefintlig strävan efter enmansbeläggning i överliggningsrummen erfordrades ett nytt överliggningshus, innehållande minst 35 rum med 1 bädd per rum. I detta hus borde även inrymmas dagrum, matrum med kokvrå, förvaringsrum för sänglinne, duschrum, WC, bostad för städerska samt undervisningslokal om 30 à 40 kvadratmeter.

Kostnaden för ett dylikt överliggningshus, genom vars uppförande de privata rum, som nu disponerades för överliggning, kunde avvaras för den privata hyresmarknaden, hade enligt styrelsen beräknats till 250 000 kronor.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. *Departements-
chefen.* Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nytt överliggningshus i Alvesta* för budgetåret 1946/
47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 250 000.

15. Nya bostadshus.

[63.] För detta ändamål har *järnvägsstyrelsen* i sin skrivelse den 22 september 1945 hemställt om anvisande av anslag för nästa budgetår med 1 000 000 kronor.

Styrelsen erinrar om den betydande bostadsbrist, som under de senaste åren rått å flertalet tätorter i landet. Detta förhållande hade medfört svårigheter även för statens järnvägars personal att anskaffa lämpliga bostäder i de fall, där dylika icke kunnat tillhandahållas i verkets egna fastigheter. Möjligheterna härutinnan vore emellertid mycket begränsade på grund av att verkets hela bostadsbestånd icke omfattade mer än omkring 10 000 lägenheter, under det att den sammanlagda personalstyrkan uppginge till mer än 50 000 man.

Under de senare åren hade, fortsätter styrelsen, många önskemål framförts om att statens järnvägar skulle låta uppföra bostäder för sin personal i större utsträckning än vad hittills varit förhållandet. Styrelsen hade emellertid intagit en mycket återhållsam ställning till dessa framställningar, dels i avsikt att vinna erfarenhet om bostadsmarknaden å respektive platser efter det mera normala tidsförhållanden inträtt, dels ock med hänsyn till att kostnaderna för under nuvarande förhållanden nyuppförda bostadshus ställde sig så höga, att statens järnvägar icke kunde betinga sig mot byggnadskostnaderna svarande hyror. Styrelsen vore vidare av den uppfattningen, att det i samhällen, där hyresmarknad förekomme, i första hand borde ankomma på vederbörande kommunala myndigheter att söka vidtaga erforderliga åtgärder för förbättrande av bostadsförhållandena. Styrelsen funne det likväl motiverat, att statens järnvägar i begränsad omfattning uppförde nya för järnvägspersonalen avsedda bostadshus å vissa platser med sådana speciella förhållanden, att möjlighet för personalen att på annat sätt skaffa sig bostäder icke funnes eller inom rimlig tid kunde beräknas uppkomma. För detta ändamål beräknade styrelsen för nästkommande budgetår ett medelsbehov av 1 000 000 kronor.

I likhet med järnvägsstyrelsen finner jag det lämpligt, att möjligheter beredas styrelsen att — om än i begränsad omfattning och endast då särskilda *Departements-
chefen.* skäl därtill föreligga — bygga bostadshus för statens järnvägars personal.

Det bör vara styrelsen angeläget att därvid anlita sådan expertis, att bostäderna kunna förväntas bli bekväma, trivsamma och tillräckligt rymliga utan att därmed föranleda onormalt höga byggnads- och underhållskostnader.

Mot det av styrelsen föreslagna anslagsbeloppet har jag ingen erinran att framställa.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nya bostadshus* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

16. Utvidgning av enrumslägenheter.

[64.] Anslaget under förevarande rubrik avser förändring av enrumslägenheter till lägenheter om två rum och kök. Till detta ändamål hava under en följd av år anvisats vissa belopp, intill den 1 juli 1944 av förnyelsefondsmedel och därefter å kapitalbudgeten. Tidigare utgick ett anslag av 150 000 kronor för år. Från och med budgetåret 1943/44 har ett belopp av 300 000 kronor för år anvisats.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* framhållit, att förhållandena på arbetsmarknaden under de senare åren nödvändiggjort en viss begränsning av de planerade arbetena. På grund härav kvarstode vid nästförflutna budgetårs utgång en ej obetydlig behållning å tidigare anvisade anslag. Då förbättrade förhållanden torde komma att efter hand inträda å arbetsmarknaden, ansåge styrelsen med hänsyn till föreliggande angelägna behov av rymligare bostäder en fortsatt anslagstilldelning likväl nödvändig och föresloge därför för nästkommande budgetår ett oförändrat anslag av 300 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

I likhet med järnvägsstyrelsen finner jag, att anslag till utvidgning av enrumslägenheter bör anvisas även för nästa budgetår. Med hänsyn till uppkomna behållningar å tidigare anslag för samma ändamål kan det visserligen ifrågasättas, om icke en tillfällig begränsning av medelsanvisningen vore befogad. Emellertid föreligger ett betydande, av materialsvårigheter och knapphet på arbetskraft uppdämt behov att utvidga enrumslägenheter, vilket bör tillgodoses så snart förhållandena det medgiva. Då det icke kan anses helt uteslutet, att möjligheter härtill yppas under nästa budgetår, biträder jag styrelsens förslag att anslagets storlek hålles oförändrad.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utvidgning av enrumslägenheter* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

17. Modernisering av bostadslägenheter.

[65.] Till modernisering av bostadslägenheter anvisades för vart och ett av budgetåren 1939/40—1941/42 av förnyelsefondsmedel 500 000 kronor. Från och med budgetåret 1943/44 har för ändamålet anvisats ett årligt anslag av 1 000 000 kronor, som efter den 1 juli 1944 utgår av investeringsmedel från kapitalbudgeten.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för nästa budgetår till ändamålet med 1 000 000 kronor.

Styrelsen framhåller, att angeläget behov av vissa moderniseringsarbeten i statens järnvägars bostadslägenheter — i första hand av vatten- och avloppsledningar — alltjämt föreläge, samt att det därför vore synnerligen önskvärt att jämväl för budgetåret 1946/47 ett oförändrat anslag av 1 000 000 kronor anvisades.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. *Departementets*
Maj:t måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Modernisering av bostadslägenheter* för budgetåret
1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 1 000 000.

18. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

[66.] I sin skrivelse hösten 1941 om anslag för budgetåret 1942/43 framlade järnvägsstyrelsen ett förslag till arbetsprogram för växel- och signalsäkerhetsanläggningar. Enligt detta program skulle dylika anläggningar utföras på ett flertal större stationer, som saknade sådana. Automatisk linjeblockering skulle anordnas å vissa starkt trafikerade linjesträckor för att möjliggöra en tätare tågföljd å dessa. Härjämte skulle ombyggnad ske av vissa större säkerhetsanläggningar, som vore i behov av modernisering.

Kostnaden för programmets genomförande beräknades av styrelsen till 9 450 000 kronor. Enligt uppgjort tidsschema skulle programmet slutföras under budgetåret 1945/46 och utgifterna sålunda fördelas på 4 år med ett anslagsbehov av omkring 2 500 000 kronor per år. För programmets genomförande anvisades för vardera av budgetåren 1942/43 och 1943/44 anslag med 2 000 000 kronor samt för budgetåret 1944/45 anslag med 2 500 000 kronor. Med hänsyn till behovet av ytterligare anläggningar av här ifrågasvarande slag uppgick dock medelsanvisningen för sistnämnda budgetår till 3 000 000 kronor. För innevarande budgetår äskade järnvägsstyrelsen ett anslag å 3 000 000 kronor, men enär en viss eftersläpning uppstått vid programmets genomförande anvisades anslaget med allenast 2 000 000 kronor.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* framhållit, att den uppgjorda arbetsplanen ännu icke slutförts. Innan ytterligare alltför stora

belopp investerades i säkerhetsanläggningar hade styrelsen funnit angeläget, att signalsäkerhetsväsendet vid statens järnvägar underkastades en förnyad allmän översyn. För detta ändamål hade under år 1944 tillsatts en särskild signalkommitté med uppdrag att söka åstadkomma säkerhetsanläggningar av större enhetlighet i fråga om såväl konstruktion som handhavande. Ehuru kommitténs arbete alltjämt påginge, hade redan nu klarhet vunnits i vissa betydelsefulla frågor. Med hänsyn härtill, och då utrednings- och konstruktionsarbetet kunde väntas fortskrida ytterligare under nu löpande budgetår, torde det bli möjligt att under nästa budgetår utföra dylika anläggningar i större omfattning än under de senaste åren och att på detta sätt i viss mån inhämta den uppkomna eftersläpningen. Betydande arbeten återstode på såväl förstatligade enskilda banor som på vissa av statens järnvägars äldre linjer, vilka arbeten snarast borde utföras, om kraven på förbättrade anordningar för trafikens säkerställande skulle kunna bli nöjaktigt tillgodosedda.

Järnvägsstyrelsen har beräknat, att för arbetenas bedrivande i avsedd ökad omfattning skulle för nästa budgetår erfordras ett till 4 000 000 kronor höjt anslag. Härom gör styrelsen hemställan.

I sin i oktober 1945 avgivna granskningsberättelse ha *statens järnvägars överrevisorer* även berört trafiksäkerheten och särskilt redogjort för omständigheterna i samband med tågolyckan vid Gårdsjö den 29 juni 1945, varvid fem personer dödades, elva skadades och saksador uppstodo till ett värde av omkring 1 000 000 kronor. Överrevisorerna ha därvid bland annat meddelat, att säkerhetsanläggningen vid Gårdsjö skulle ändras, sedan dubbelspåret utsträckts söder om stationen och automatisk linjeblockering anordnats på ömse sidor om densamma. Ändringen, som bland annat skulle bestå i att spårledningar skulle inmonteras, beräknades kosta 160 000 kronor. Omedelbart efter olyckan hade 1944 års signalkommitté beslutat, att frågan om anordnande av bland annat spårledningar och utfartssignalering vid vissa stationer skulle särskilt behandlas och att förslag i ämnet så snart som möjligt skulle föreläggas järnvägsstyrelsen.

Överrevisorerna ha vidare uttalat följande.

Antalet av järnvägsdriften orsakade olycksfall i vårt land är i förhållande till trafikens omfattning synnerligen lågt. Graden av driftsäkerhet är med andra ord hög. Det ligger i sakens natur att ett fullständigt eliminerande av olyckor i järnvägsdrift icke är möjligt. En oavslutlig strävan att närma sig detta mål gör sig emellertid gällande inom järnvägarnas ledning. Att med beaktande av de iakttagelser, som göras vid inträffade trafikolyckor, draga slutsatser till förbättrande av säkerhetsväsendet är en av huvudvägarna mot detta mål.

Järnvägsolyckan vid Gårdsjö utgör en av de allvarligaste händelserna av detta slag under de senaste åren och påkallar därför ur nyssnämnda synpunkt särskild uppmärksamhet. Signalkommitténs beslut att ägna frågan om ökat anordnande av spårledningar och utfartssignalering vid stationerna särskild behandling synes därför överrevisorerna synnerligen väl motiverat.

Erfarenheten visar att den mänskliga observationsförmågan, hur tränad den än blivit genom utbildning och långvarig övning, har sin begränsning och att bland den mängd av individuella handlingar, varav järnvägstjänsten består, misstag beroende på bristfällig iakttagelse eller nedsatt observationsförmåga

förr eller senare förekomma. Det gäller då att i den utsträckning, den tekniska utvecklingen såväl som ekonomiska hänsyn göra möjligt, genom införandet av automatiskt verkande anordningar minska möjligheterna till sådana misstag samt begränsa de av desamma orsakade skadeverkningarna i den mån dylika misstag ej kunna helt förebyggas.

Kostnaden för anbringande av förut skildrade säkerhetsanordningar vid Gårdsjö är visserligen ganska avsevärd. I förhållande till den ekonomiska skada, som Gårdsjöolyckan orsakade, är den dock av mindre betydelse. Och tager man hänsyn till förlusterna i människoliv och personliga skador av mindre allvarlig art, framstår ett utlägg av angiven storlek för minskande av olycksfallsrisken som än mindre väsentligt. Uppenbarligen kan det ju emellertid ej stanna vid en lokal säkerhetsanordning allena; finnas sådana åtgärder påkallade i Gårdsjö, kan det befinnas påkallat att på liknande sätt förstärka trafiksäkerhetsanordningarna vid ett antal andra stationer. Den totala kostnaden torde alltså komma att uppgå till betydande belopp. Med hänsyn till den minskning av olycksfallsrisken, som på denna väg uppnås, synes det emellertid ej osannolikt, att även en sådan ekonomisk uppoffring kan finnas vara värd att göra.

Det av järnvägsstyrelsen år 1941 framlagda programmet för utbyggnad och förbättring av växel- och signalsäkerhetssystemet vid statens järnvägar skulle ha slutförts under budgetåret 1945/46 men kan icke fullföljas inom avsedd tid. För att bedriva arbetet i ökad omfattning med utnyttjande av de utredningsresultat, som en av styrelsen år 1944 för enhetliggörande av signalsäkerhetsanläggningarna vid statens järnvägar tillsatt kommitté redan frambragt och framdeles kan ernå, har styrelsen för nästa budgetår äskat ett belopp av 4 000 000 kronor till växel- och signalsäkerhetsanläggningar. Den mycket beklagliga Gårdsjö-olyckan har understrukit behovet av fortsatta åtgärder på detta område. Med hänsyn härtill och till den avsevärda utvidgningen under senare år av statsbanenätet genom införlivandet av enskilda järnvägar tillstyrker jag järnvägsstyrelsens framställning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Växel- och signalsäkerhetsanläggningar* för budget-
året 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 4 000 000.

19. Telefonanläggningar m. m.

[67.] Till telefonanläggningar m. m. har för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 3 280 000 kronor. Av det under rubriken Statens järnvägars dispositionsanslag för nu löpande budgetår anvisade investeringsanslaget å 10 500 000 kronor avser dessutom ett belopp av 450 000 kronor ersättning och förnyelse av dylika anläggningar. För ifrågavarande ändamål står således för innevarande budgetår till förfogande ett belopp av sammanlagt 3 730 000 kronor.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande för budgetåret 1946/47 av 3 960 000 kronor till telefonanläggningar m. m.

Beträffande arbeten och anskaffningar, för vilka järnvägsstyrelsen nu anser anslag erforderliga, anföres i skrivelsen i huvudsak följande.

Nya ledningar (kabel- eller blankledningar) erfordras på ett flertal linjer och platser. Sålunda äro kabelnäten på Stockholms stationer på grund av de nuvarande anordningarnas ålder och förslitning i behov av revidering, vilken beräknats kosta 25 000 kronor. Samtidigt torde för mötande av den växande samtalstrafikens behov en ny lokalkabel böra anordnas mellan Stockholm och Älvsjö för en kostnad av 40 000 kronor. För bestridande av kostnaderna för andra vart för sig mindre dylika kabelarbeten inom statens järnvägars olika distrikt erfordras ytterligare 185 000 kronor.

I styrelsens skrivelse den 16 september 1944 angående anslagsäskanden för innevarande budgetår inräknades under här ifrågavarande rubrik bland annat ett belopp av 260 000 kronor för en telefonkabel mellan Växjö och Alvesta. Med hänsyn till att den av styrelsen till telefonanläggningar m. m. begärda anslagssumman minskades med 500 000 kronor har denna anskaffning emellertid måst anstå. Under hänvisning till vad styrelsen i nyssnämnda skrivelse anförde rörande behovet av en dylik kabel har därför ånyo medräknats ett belopp av 260 000 kronor för ändamålet.

Nya blankledningar till ett sammanlagt belopp av 310 000 kronor erfordras å ett flertal linjer för säkerställande av förbindelserna mellan statens järnvägars trafikcentra och genom statsförvärv nytillkomna järnvägslinjer.

Till förbättring av transmissionsegenskaperna på vissa fjärr- och linjetelefonförbindelser erfordras nya överdragsstationer i Södertälje och Laxå, för vilka de sammanlagda kostnaderna uppgå till 105 000 kronor. Till komplettering och utökning av redan befintliga överdragsstationer erfordras 250 000 kronor.

För anordnande av automatiska telefonväxlar i Göteborg, Hälsingborg, Ystad m. fl. orter, vilka växlar styrelsen har för avsikt att utbygga jämväl för automatiserad fjärrtelefontrafik, hava de totala kostnaderna beräknats till 1 175 000 kronor. För arbetenas fullföljande erfordras ytterligare 575 000 kronor, varav nästa budgetår 275 000 kronor.

Till automatiska telefonväxlar i Norrköping, Borås, Växjö och Kalmar, vilka beräknas draga en sammanlagd kostnad av 350 000 kronor, ingår i det för budgetåret 1944/45 anvisade anslaget ett belopp av 150 000 kronor. För innevarande budgetår räknade styrelsen ursprungligen med ett medelsbehov av 135 000 kronor. På grund av reduceringen av det till telefonanläggningar m. m. anvisade anslaget ävensom verkstadskonfliktens förskjutande inverkan beräknade styrelsen senast för ändamålet ett till 35 000 kronor nedsatt belopp. Återstoden av det för innevarande budgetår ursprungligen beräknade kostnadsbeloppet, 100 000 kronor, motsvarande slutlikvid för växlar i Kalmar och Växjö, beräknas nu i stället komma att utbetalas under budgetåret 1946/47.

Sedan planerna för fortsatt automatisering av fjärrtelefonförbindelserna vid statens järnvägar nu närmare utformats i överensstämmelse med de riktlinjer, som lämnades i det av 1940 års telefonkommitté avgivna betänkandet, erfordras därjämte, utöver ovan angivna belopp, vilka avse ett fullföljande av redan tidigare beslutade anläggningar, även medel för påbörjande av vissa nya automatiseringsföretag m. m. Särskilt aktuell är en dylik automatisering i fråga om från Stockholm mot Norrköping, Upp-

sala, Örebro och Västerås utgående linjer, vid vilka den stegrade samtalsfrekvensen och de befintliga anläggningarnas mindre tidsenliga utförande medfört besvärande förhållanden. I samband med införandet av automatväxlar för den lokala telefontrafiken har det därför ansetts nödvändigt att även automatisera nämnda fjärrförbindelser. Förutom snabbare telefonförbindelser vinnes genom sådana åtgärder besparing av telefonistpersonal på de olika orterna samt i vissa fall minskat lokalbehov. Styrelsen vill i detta sammanhang nämna, att den under byggnad varande telefonväxeln i Stockholm dimensionerats under förutsättning att ovannämnda fjärrförbindelser bli automatiserade. Kostnaderna för genomförandet av ifrågavarande automatisering beräknas dels i vad gäller automatapparaturen till ett belopp av 380 000 kronor, dels för överdragsutrustningar i Stockholm, Norrköping, Uppsala, Krylbo, Örebro, Tillberga och Västerås till sammanlagt 590 000 kronor. Härav beräknas på förskottslikvider för budgetåret 1946/47 belöpa 130 000 respektive 200 000 kronor eller sammanlagt 330 000 kronor.

I anslutning till den nu nämnda automatiseringen avser styrelsen att anordna automatiska telefonväxlar i Tillberga och Västerås, vilka jämväl skola betjäna den lokala telefontrafiken på nämnda orter. Kostnaderna för dessa växlar inklusive fjärrväljare beräknas till sammanlagt 200 000 kronor, varav 70 000 kronor beräknas belöpa sig på budgetåret 1946/47.

För anordnande av mindre, automatiska telefonväxlar på bangårdar och expeditioner samt å järnvägsstationer av medelstorlek beräknas för budgetåret 1946/47 erforderligt ett begynnelsebelopp av 285 000 kronor. Arbetet bedömes såsom nödvändigt med hänsyn därtill, att de nuvarande anordningarna äro delvis förslitna, delvis så otidsenliga, att de utgöra ett hinder för upprätthållande av rationella telefonförbindelser.

För automatisering av de s. k. etappförbindelserna inom olika delar av järnvägsnätet, innebärande att nämnda förbindelser förses med selektorapparat, erfordras vidare under budgetåret 1946/47 ett belopp av 180 000 kronor.

I anslaget Telefonanläggningar m. m. ingår för innevarande budgetår ett belopp av 300 000 kronor för inrymmande av beställda eller planerade telefonväxlar i nya eller utvidgade lokaler. Totalkostnaden för dessa arbeten har beräknats till 475 000 kronor. För arbetenas fortsättande erfordras under nästkommande budgetår ett ytterligare belopp av 100 000 kronor.

Till fortsatt anskaffning av s. k. ledningstagare erfordras under nästkommande budgetår 30 000 kronor och för anskaffning av diverse stationsutrustningar ett belopp av sammanlagt 515 000 kronor. I sistnämnda belopp ingå jämväl medel för bestridande av kostnaderna för förnyelse och utökning av resebyråns vid Stockholm C telefonutrustning, ett flertal manuella växlar för linjestationer, upprustning av telefonanordningarna på småstationer m. m.

I anslaget till telefonanläggningar m. m. för innevarande budgetår ingår ett belopp av 700 000 kronor för anordnande av bärfrekvensförbindelser på sträckorna Stockholm—Malmö och Stockholm—Göteborg och i anslaget för budgetåret 1944/45 ingick ett motsvarande belopp av 500 000 kronor. Totala kostnaden beräknades ursprungligen till 1 500 000 kronor men torde på grund av under tiden inträffade kostnadsstegringar komma att stiga till 1 650 000 kronor. För nästkommande budgetår erfordras för arbetets fortsatta bedrivande ett belopp av 200 000 kronor.

I syfte att avhjälpa de svåraste bristerna på telefonförbindelserna å linjerna Hudiksvall—Sundsvall, Sundsvall—Härnösand och Nyland—Sollefteå har styrelsen tänkt sig anordna bärfrekvensförbindelser även å dessa linjer. För

linjen Sundsvall—Härnösand kan användas en i samband med elektrifieringen Östersund—Storlien på denna linje frigjord bärfrekvensutrustning, men för de båda övriga sträckorna erfordras nya utrustningar. Kostnaderna härför uppgå till 100 000 kronor, varav 70 000 kronor beräknas belöpa sig på nästa budgetår.

Av de för budgetåren 1943/44, 1944/45 respektive 1945/46 under här ifrågavarande rubrik anvisade anslagen avse 370 000, 220 000 respektive 280 000 kronor anskaffning av högtalaranläggningar på såväl person- som godsbangårdar. För nästa budgetår beräknas ett ytterligare belopp av 280 000 kronor bli erforderligt för samma ändamål.

För anordnande av impulsuranläggningar ingår i anslaget för innevarande budgetår ett belopp av 150 000 kronor. För nästa budgetår beräknas ett lika stort belopp bli behövt.

Slutligen erfordras för olika svagströmsanläggningar ett belopp av 200 000 kronor. Bland de arbeten och anskaffningar, som avses skola utföras för denna summa, må nämnas brandalarmanläggningar samt vissa försök med tågradio och fjärrskriftanläggningar.

Järnvägsstyrelsen beräknar sålunda det för telefonanläggningar m. m. för budgetåret 1946/47 erforderliga beloppet till sammanlagt 3 960 000 kronor.

Departement-
chefen.

Det av järnvägsstyrelsen anmälda medelsbehovet för telefonanläggningar m. m. grundar sig i huvudsak på ett av 1940 års telefonkommitté framlagt förslag till utbyggnad och rationalisering av statens järnvägars telefonnät. Detta förslag anmälades i 1944 års statsverksproposition av dåvarande departementschefen, som därvid framhöll, att i anslutning till förslaget större anslag än tidigare borde för de närmaste åren anvisas för att genomföra den avsedda rationaliseringen. För min del har jag intet att erinra mot styrelsens anslagsäskande. Jag vill särskilt framhålla, att den begärda höjningen av anslaget med 680 000 kronor i förhållande till anslaget för innevarande budgetår till väsentlig del är endast skenbar. I statens järnvägars dispositionsanslag för innevarande budgetår har nämligen inräknats ett belopp av 450 000 kronor till ersättning och förnyelse av telefonanläggningar, medan det av järnvägsstyrelsen för nästa budgetår äskade dispositionsanslaget icke innefattar särskilt beräknade medel för dylika ändamål och bland annat med hänsyn härtill upptagits 3 000 000 kronor lägre än innevarande budgetårs dispositionsanslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonanläggningar m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 3 960 000.

20. Elektriska belysningsanläggningar.

[68.] Under ett flertal år har riksdagen anvisat anslag för utförande vid statens järnvägar av sådana elektriska belysningsanläggningar, som ansetts betingade av rådande lokala förhållanden. Sålunda har riksdagen för detta ändamål anvisat för budgetåret 1944/45 150 000 kronor och för budgetåret

1945/46 210 000 kronor. Av det å riksstaten för innevarande budgetår under rubriken Statens järnvägars dispositionsanslag upptagna anslaget å 10 500 000 kronor avser ett belopp av 430 000 kronor samma ändamål. Det totala anslagsbeloppet för budgetåret 1945/46 uppgår således till 640 000 kronor.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* äskat anslag för nästa budgetår till elektriska belysningsanläggningar med 610 000 kronor. Styrelsen anför härom i huvudsak följande.

De äskade medlen äro avsedda för en nödvändig upprustning och förnyelse av belysningsanläggningarna såväl å f. d. enskilda banor som även inom bandelar, vilka sedan längre tid tillbaka varit i statens ägo. Under de gångna krisåren har en förnyelse av dessa anläggningar i viss mån måst eftersättas på grund av svårigheterna att anskaffa elektroteknisk installationsmateriel. I ett flertal fall hava jämväl ökade anspråk på effekt för olika småkraft-ändamål medfört krav på utvidgning av dylika anläggningar.

Rörande anslagsbehovets fördelning på olika arbetsobjekt må nämnas, att för anordnande av bättre belysning på bangårdar, närmast för undvikande av olycksfallsriskerna vid växlings- samt lastnings- och lossningsarbete, ävensom för revidering och modernisering av belysningsanläggningarna samt för vissa andra kompletteringsarbeten erfordras sammanlagt 315 000 kronor, att för utbyte av förslitna omformare mot likriktare, modernisering av transformatorinstallationer och ändring av vissa anläggningar från likströms- till växelströmsdrift m. m. erfordras sammanlagt 190 000 kronor samt att för diverse andra arbeten erfordras ett belopp av 105 000 kronor.

Järnvägsstyrelsens äskande av medel till elektriska belysningsanläggningar motiveras delvis av att erforderlig förnyelse och utvidgning av dylika anläggningar på grund av bristen på elektroteknisk materiel hittills i viss mån fått anstå. Då det för nedbringande av olycksfallsfrekvensen å bangårdarna och möjliggörande av rationell drift å järnvägarna över huvud är nödvändigt, att belysningsanläggningarna äro i fullgott skick, och då vad styrelsen i övrigt anfört icke föranleder erinran från min sida, finner jag mig böra tillstyrka styrelsens förslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Elektriska belysningsanläggningar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 610 000.

21. Anläggningar för elektrisk tågdrift.

[69.] Till anläggningar för elektrisk tågdrift ha för innevarande budgetår anvisats 7 135 000 kronor. Av det under rubriken Statens järnvägars dispositionsanslag anvisade investeringsanslaget å 10 500 000 kronor avser dessutom ett belopp av 1 100 000 kronor ersättningsanskaffning och förnyelse av dylika anläggningar. Sammanlagt står således för innevarande budgetår ett belopp av 8 235 000 kronor till disposition för här ifrågavarande ändamål.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande för budgetåret 1946/47 av anslag till anläggningar för elektrisk tågdrift med 5 765 000 kronor. Detta relativt låga anslagsbehov beror enligt styrelsen på verkstadskonfliktens hämmande inverkan på produktionen av materiel, vilket medfört att vissa arbeten, som beräknats skola utföras under budgetåret 1945/46, måst uppskjutas till ett kommande år.

Beträffande de olika delposterna har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Vad beträffar omformarstationer och övriga anläggningar för kraftförsörjning må nämnas, att styrelsen i sin skrivelse den 16 september 1944 med förslag till anslagsäskande för innevarande budgetår framlagt förslag till en förstärkning av kraftöverföringsanläggningarna vid västra stambanan med anslutande linjer, innebärande dels nya omformarstationer i Kristinehamn, Göteborg och Nyköping, dels komplettering av omformarutrustningen i Moholm och Hallsberg, dels slutligen ombyggnad av omformarstationen i Sköldinge. Kostnaderna för dessa arbeten förutsattes fördelade å trenne budgetår, varav på innevarande budgetår 2 350 000 kronor och på budgetåret 1946/47 730 000 kronor. I förstnämnda belopp ingick bland annat den till 950 000 kronor beräknade kostnaden för en ny omformarstation i Nyköping. Uppförandet av denna station befanns emellertid senare kunna utsträckas över tvenne budgetår, varigenom anslagsbehovet för innevarande budgetår ansågs kunna nedsättas med 500 000 kronor. Sistnämnda belopp blir nu i stället erforderligt under nästa budgetår. De kostnader i övrigt, 730 000 kronor, som föregående år beräknades belöpa sig på nästa budgetår, komma däremot på grund av verkstadskonflikten att förskjutas till tiden därefter.

Enligt en i skrivelsen den 16 september 1944 gjord hemställan hava medel även beviljats för anskaffning av omformaraggregat för de nya stationerna i Kristinehamn och Nyköping. Med anskaffningen av ett dylikt aggregat för den nya stationen i Göteborg ansågs däremot kunna anstå. Detta aggregat, som beräknas betinga en kostnad av 600 000 kronor, bör emellertid beställas under nästa budgetår, varvid för fullgörande av förskottslikvid erfordras en medelsanvisning av 150 000 kronor.

För slutförande av vissa ändringsarbeten dels i Hallsbergs omformarstation — tillbyggnad av ställverksrum och utbyte av linjeströmbrytare — dels vid omformarstationerna i Ånge och Ockelbo — viss utvidgning samt ny, brandsäker takkonstruktion — erfordras vidare för nästa budgetår ett belopp av 150 000 respektive 160 000 kronor.

Även omformarstationerna i Uppsala, Falköping och Bispgården, vilka äro av samma utförande som stationerna i Ånge och Ockelbo, böra av samma skäl, som betingat ändringsarbetena vid sistnämnda båda stationer, utvidgas och förses med brandsäkra takkonstruktioner. Kostnaderna härför uppgå till 200 000 kronor för vardera av stationerna i Uppsala och Falköping samt 160 000 kronor för Bispgården eller sammanlagt 560 000 kronor. För påbörjande av dessa arbeten erfordras under budgetåret 1946/47 ett belopp av 200 000 kronor.

En ny omformarstation vid Forsmo å norra stambanan torde med det snaraste böra anläggas. Avståndet mellan de på ömse sidor om denna plats nu belägna omformarstationerna i Bispgården och Mellansel uppgår till 134 km, vilket avstånd redan i och för sig är osedvanligt stort. Därtill kommer, att på nämnda sträcka förefinnes ett stort antal långa och kraftiga stigningar. Spänningsfallen i kontaktledningen bli härigenom så avsevärda, att det visat sig svårt att framföra tågen tidtabellsenligt. Detta förhållande förutsågs re-

dan då linjen elektrifierades men kunde då icke beaktas, enär primärkraft icke fanns tillgänglig i närheten. I och med tillkomsten av en ny kraftstation vid Forsmo undanröjes emellertid detta hinder, varför järnvägsstyrelsen nu ser en möjlighet att genom anläggandet av ifrågavarande omformarstation bemästra energiförsörjningsfrågan på nämnda bansträcka. Kostnaden för stationen, jämte för densamma erforderlig fast elektrisk utrustning, beräknas till 1 300 000 kronor. För arbetets igångsättande erfordras under budgetåret 1946/47 ett belopp av 500 000 kronor.

De under krisåren tillkomna eller kompletterade omformarstationerna ha på grund av materielbristen måst förses med enkla kablar för den inmatade trefasenergien. Enligt normala fordringarna på driftsäkerhet skola de emellertid för denna inmatning vara försedda med dubbla kablar. För att i nu berörda hänseende bringa dem i överensstämmelse med statens järnvägars äldre omformarstationer erfordras under budgetåret 1946/47 ett belopp av 150 000 kronor.

I det för innevarande år anvisade anslaget ingår bland annat ett belopp av 200 000 kronor för anordnande av ytterligare fjärrstyrningsanläggningar utöver dem, som nu färdigställas i Nässjö och Hallsberg. Då totalkostnaden beräknats uppgå till 600 000 kronor, och 200 000 kronor anvisats jämväl för budgetåret 1944/45, erfordras för nästkommande budgetår för arbetets slutförande ett belopp av 200 000 kronor.

För anordnandet av dressinbodar jämte förrådslokaler och manskapsrum vid omformarstationerna Ånge, Ockelbo, Ljusdal, Sundsvall, Bispgården, Östersund, Mellansel, Vännäs och Bastuträsk erfordras 80 000 kronor. Slutligen erfordras 50 000 kronor för anordnande av nya, mindre eldfarliga linjeströmbrytare i transformatorstationen vid Håmojåkk, 75 000 kronor för anordnande av ventilavledare vid omformarstationer till skydd mot åsknedslag samt 150 000 kronor för diverse mindre arbeten, vilka icke lämpligen kunna specificeras i detta sammanhang.

För komplettering av kontaktledningarna samt förbättring av skyddsanordningarna på ett stort antal bangårdar ävensom förkabling av förbi- och återledningar i kontaktledningen, ändring av förankringspunkter, utbyte av isolatorer m. m., vilka samtliga arbeten äro behövliga med hänsyn till kravet på tillfredsställande driftsäkerhet, i vissa fall också med hänsyn till olycksfallsrisken för allmänhet och personal, erfordras för nästkommande budgetår ett belopp av 360 000 kronor.

Utbytet av försliten kontakttråd har under de gångna åren bedrivits med den största återhållsamhet på grund av bristen på koppar. Utbytena måste därför nu forceras om icke driftsäkerheten skall eftersättas. För arbeten av detta slag beräknas under nästkommande budgetår erfordras ett belopp av 1 175 000 kronor. I denna summa ingå jämväl de medel, som erfordras för kontaktledningens anpassning för den högre tåghastighet, som väntas på vissa huvudlinjer, och vilket arbete genomföres i samband med utbytet av försliten kontakttråd.

Till modernisering av kontaktledningsanläggningarna på malmbanan ingår i anslaget till elektrisk tågdrift för innevarande budgetår ett belopp av 500 000 kronor. Under åren 1941 och 1942 anvisades för samma ändamål förnyelsefondsmedel 850 000 kronor respektive 500 000 kronor. För arbetets fortsatta bedrivande erfordras under nästkommande budgetår ett belopp av 800 000 kronor.

Sedan en beslutad ny omformarstation i stockholmstrakten förlagts till Älvsjö, erfordras bland annat, att matarledningar framdragas från sta-

tionen till Tomtebodan, där Västeråsbanan ansluter till linjen Stockholm—Uppsala. Den matarledning, som sålunda skall framdragas genom Stockholms stad och därvid kommer att passera ett flertal vattendrag och trafikleder, måste på grund härav till stor del förläggas i kabel. Kostnaderna bliva på så sätt betydande. Någon annan utväg torde emellertid ej finnas.

Matningssystemet på stockholmsbangårdarna är nu så ordnat, att störningar på någon av dessa ledningar i vissa fall medföra, att alla de övriga för längre eller kortare tid råka ur drift. Denna betydande olägenhet kan till allra största delen elimineras genom att de matningsgrupper, på vilka kontaktledningssystemen på de olika bangårdarna äro uppdelade, förses med kraft från två håll över ett s. k. ringmatningssystem. Driftsäkerheten skulle på så sätt komma att uppfylla alla rimliga fordringar.

Kostnaden för dessa båda arbeten beräknas till sammanlagt 1 100 000 kronor. Härav torde på budgetåret 1946/47 belöpa sig 750 000 kronor.

På ett flertal platser har det visat sig behöfligt att för uppvärmning av överstående person- och godsvagnar, bland de senare särskilt vagnar för transport av ömtåliga matvaror, anordna nya eller komplettera äldre fasta tågvärmeanläggningar. Kostnaderna för under nästkommande budgetår planerade dylika arbeten beräknas till 90 000 kronor.

Slutligen erfordras för diverse mindre arbeten, vilka icke lämpligen kunna specificeras i detta sammanhang, ett belopp av 225 000 kronor.

För ifrågavarande ändamål erfordras alltså enligt järnvägsstyrelsen sammanlagt 5 765 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Av det för innevarande budgetår anvisade anslaget till anläggningar för elektrisk tågdrift beräknades ett belopp av 450 000 kronor för igångsättande av arbetena på en ny omformarstation i Nyköping. För att slutföra arbetena å denna omformarstation erfordras enligt järnvägsstyrelsen under nästa budgetår 500 000 kronor. Jag finner detta belopp nu böra anvisas. Mot styrelsens äskande av medel till ändringsarbeten å omformarstationer har jag intet att erinra. För påbörjande av arbetena på en ny omformarstation vid Forsmo å norra stambanan begär styrelsen för nästa budgetår ett belopp av 500 000 kronor. Från den under uppförande varande kraftstationen vid Forsmoforsen avser man att tillföra den föreslagna omformarstationen erforderlig primärkraft. Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anfört biträder jag styrelsens framställning om anvisande av medel för nästa budgetår till uppförande av en ny omformarstation vid Forsmo.

För utbyte av försliten kontakttråd, varvid även arbete med kontaktledningarnas anpassning för högre tåghastighet skall bedrivas, äskar styrelsen ett belopp av 1 175 000 kronor. Under krigsåren har tillgången på koppar varit så knapp, att kontakttråd av fullgod kvalitet kunnat tillverkas endast i begränsad omfattning. Vid statens järnvägar har därför arbetet med utbyte av försliten kontakttråd såvitt möjligt fått vila. Då tillgången på koppar nu förbättrats föreslår järnvägsstyrelsen, att arbetet snabbt igångsättes för att tillgodose driftsäkerheten vid järnvägarna. Enär detta arbete synes nödvändigt, har jag trots storleken av det äskade beloppet intet att erinra mot att detsamma nu anvisas för ändamålet.

I övrigt har styrelsens arbetsprogram icke föranlett något uttalande från min sida.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anläggningar för elektrisk tågdrift* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 5 765 000.

Elektrifiering.

22. Elektrifiering av linjen Stockholm—Tillberga—Köping.

[70.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1944: 279 framlagda förslag anvisade 1944 års riksdag *dels* till Förslag för lån till Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag för elektrifiering av linjen Stockholm—Tillberga—Köping ett investeringsanslag av 12 500 000 kronor *dels ock* till ytterligare medel till anläggningar för elektrisk tågdrift ett investeringsanslag av 1 850 000 kronor. För det fortsatta elektrifieringsarbetet har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 12 940 000 kronor. Totalkostnaden för ifrågavarande elektrifiering har beräknats till 28 740 000 kronor, därav 560 000 kronor utgöra på Västeråsbanan belöpande andel i nyssnämnda anslag å 1 850 000 kronor, avseende kostnaden för en ny omförmarstation i Stockholm.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* — under erinran, att Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägar från och med den 1 juli 1945 införlivats med statsbanenätet — hemställt, att ett belopp av (28 740 000 — 12 500 000 — 560 000 — 12 940 000) 2 740 000 kronor anvisas för nästa budgetår för planenligt slutförande av elektrifieringsföretaget.

Mot järnvägsstyrelsens äskande om anslag för slutförande under nästa budgetår av elektrifieringen av linjen Stockholm—Tillberga—Köping har jag intet att erinra. *Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Elektrifiering av linjen Stockholm—Tillberga—Köping* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 740 000.

23. Elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil.

[71.] 1944 års riksdag upptog för budgetåret 1944/45 *dels* å allmän beredskapsstat III ett anslag av 6 000 000 kronor till Elektrifiering av linjen Lund—Kävlinge—Landskrona med Landskrona—Billeberga och ett anslag av

12 000 000 kronor till elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla, *dels ock* å allmän beredskapsstat II ett anslag av 1 500 000 kronor till Förberedande arbeten för elektrifiering av linjen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil (propositionen 1944: 281, punkterna 13 och 14; jfr SOU 1944: 12, s. 84—89).

Med bifall till propositionen 1945: 108 beslöt riksdagen (skrivelse nr 207), att elektrifiering av järnvägslinjerna Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla och Lund—Landskrona—Billeberga skulle påbörjas efter fullbordande av då pågående elektrifieringsarbeten vid statens järnvägar. Därjämte framhöll riksdagen i anledning av motionerna I: 313 och II: 487, att en elektrifiering av bandelen Uddevalla—Strömstad jämte linjen Smedberg—Lysekil av byggnadstekniska och drifttekniska skäl borde utföras i direkt anslutning till elektrifieringen av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* äskat medel för nästa budgetår till igångsättande av elektrifieringsarbetet å de av riksdagen sålunda angivna bansträckorna.

Styrelsen meddelar, att bandelen Östersund—Järpen öppnats för elektrisk drift i februari 1945 och att den återstående sträckan fram till Storlien komme att tagas i bruk i den nya driftformen vid tredje kvartalsskiftet 1945. Sedan den vid 1943 års riksdag beslutade elektrifieringen av linjen Östersund—Storlien därmed slutförts, komme elektrifieringsarbetena att vara helt förlagda till linjen Stockholm—Tillberga—Köping. Denna linje hade beräknats kunna färdigställas för elektrisk drift någon gång under andra halvåret 1946. Den under första halvåret 1945 pågående verkstadskonflikten hade emellertid vållat viss försening, vilken dock ej torde bliva större än att ifrågavarande linje i sin helhet kunde öppnas för elektrisk drift i slutet av år 1946. Om det fortsatta elektrifieringsarbetet skulle kunna bedrivas med den kontinuitet, som vid de senaste elektrifieringsbesluten tillmätts stor betydelse, bland annat med hänsyn till angelägenheten att hålla statens järnvägars elektrifieringsorganisation vid makt, måste alltså medel nu anvisas för fortsatta elektrifieringsarbeten. Det torde få anses självfallet, uttalar styrelsen, att sådant anslag i första hand borde avse elektrifiering av linjerna Varberg—Uddevalla och Lund—Landskrona—Billeberga.

Styrelsen erinrar, hurusom styrelsen i skrivelse den 15 januari 1945 framhållit, att medel för påbörjande av nyssnämnda elektrifieringsföretag icke behövde anvisas för budgetåret 1945/46, enär före ingången av budgetåret 1946/47 eventuellt uppkommande kostnader, exempelvis för förskottslikvider, icke syntes bliva större än att de utan svårigheter kunde förskottas med tillgängliga rörelsemedel. Vid beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1946/47 hade styrelsen måst taga hänsyn till dylika förskottslikvider ävensom i övrigt till den plan för arbetenas bedrivande, som utarbetats. Rörande denna plan anför styrelsen i huvudsak följande.

Linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla beräknas kunna öppnas för elektrisk drift i olika etapper, så att linjen i sin helhet blir fullt färdigställd omkring den 1 april 1948, medan elektrifiering-

en av sträckan Lund—Landskrona—Billeberga torde bli klar vid årsskiftet 1947/48. Frånsett kostnaderna för den erforderliga elektrolok-anskaffningen hava de totala kostnaderna för denna elektrifiering beräknats till inemot 24 miljoner kronor. Av detta belopp anses hälften eller 12 000 000 kronor erforderliga under budgetåret 1946/47. Härav belöpa 10 000 000 kronor på förstnämnda elektrifiering och 2 000 000 kronor på den sistnämnda.

En elektrifiering av linjen Varberg—Herrlunga—Uddevalla kommer även att aktualisera frågan om elektrifiering av linjen Uddevalla—Strömstad med sidolinjen Smedberg—Lysekil.

Enligt uttalande av 1945 års riksdag bör elektrodrift om möjligt upptagas samtidigt till Strömstad och på Varberg-linjen. Ett sådant arrangemang skulle emellertid medföra svårigheter av arbetsteknisk natur. Med hänsyn härtill men också med tanke på att den sista etappen av Varberg—Uddevalla-elektrifieringen, nämligen den närmast Uddevalla belägna sträckan, icke beräknas bli klar förrän omkring den 1 april 1948, anser järnvägsstyrelsen tillräckligt att för budgetåret 1946/47 anvisas ett mindre anslag för täckandet av viss del av kostnaderna för de förberedande arbetena, såsom banförbättringar m. m.

Elektrifieringen av linjen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil har av järnvägsstyrelsen preliminärt beräknats draga en kostnad av omkring 13 miljoner kronor. En detaljerad uppgift om huru dessa kostnader fördela sig samt sedvanliga räntabilitetskalkyler avser järnvägsstyrelsen att sedermera avlämna, efter det att den nuvarande utvecklingen hunnit stabiliseras. Oavsett de härvid uppkommande resultaten, vilka icke väntas ställa sig särskilt ogynnsamma, anses av skäl, som förut anförts, för budgetåret 1946/47 ett belopp av 500 000 kronor böra ställas till järnvägsstyrelsens förfogande för täckande av kostnaderna för viss del av de förberedande arbetena.

Järnvägsstyrelsen hemställer om anvisande för budgetåret 1946/47 av ett investeringsanslag av 12 500 000 kronor till elektrifiering av ifrågavarande järnvägslinjer. Styrelsen förutsätter därvid, att kostnaderna för nyanskaffning av elektrolok, för linjen Varberg—Borås—Herrlunga—Uddevalla 2 950 000 kronor och för linjen Lund—Landskrona—Billeberga 650 000 kronor, skola bestridas från anslaget till nyanskaffning av elektrolok.

I enlighet med uttalanden av 1945 års riksdag skall elektrifiering av lin- *Departements-*
jerna Varberg—Borås—Herrlunga—Uddevalla och Lund—Landskrona— *chefen.*
Billeberga påbörjas, så snart då pågående elektrifieringsarbeten vid statens järnvägar fullbordats, samt elektrifiering av bandelen Uddevalla—Strömstad jämte linjen Smedberg—Lysekil utföras i direkt anslutning till elektrifieringen av förstnämnda linje.

Av de banelektrifieringsarbeten, som pågingo då riksdagen gjorde dessa uttalanden, har elektrifieringen av sträckan Östersund—Storlien numera slutförts, medan linjen Stockholm—Tillberga—Köping beräknas kunna öppnas för elektrisk drift i slutet av år 1946.

Järnvägsstyrelsen har nu äskat anslag för nästa budgetår till påbörjande av de av riksdagen beslutade nya elektrifieringsarbetena. Mot vad styrelsen anfört har jag ej funnit skäl till erinran. Förslag om anvisande av medel till

elektrifiering av linjen Lund—Landskrona—Billeberga kommer jag att göra under nästa punkt.

Under denna punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 10 500 000.

24. Elektrifiering av linjen Lund—Landskrona—Billeberga.

[72.] Under återopande av vad jag anfört under nästföregående punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Elektrifiering av linjen Lund—Landskrona—Billeberga* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

Lokstations- och driftverkstadsanläggningar.

25. Nytt lokstall i Simrishamn.

[73.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att det nuvarande i trä uppförda lokstallet i Simrishamn, vilket övertagits med Malmö—Simrishamns järnväg, vore i synnerligen bristfälligt skick, bland annat till följd av röta i väggarna. Stallet vore dessutom otillräckligt och ej anordnat för uppställning av förbränningsmotordrivna fordon. Sedan rälsbusstrafik anordnats med Simrishamn som hemstation för bussarna, vore det emellertid av vikt att stallplats erhöles för en boggierälsbuss. Stallplats erfordrades även för en lokomotor av större typ, vilken med ekonomisk fördel kunde ombesörja växlingen vid stationen och i hamnen i stället för ånglok. Slutligen behövdes stallplats för tre överliggande lok, därav ett tenderlok litt. B, samt därjämte en mindre förrådslokal och personalrum. Ett nytt lokstall vore sålunda erforderligt. Kostnaderna härför hade av styrelsen beräknats till 200 000 kronor.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att nyssnämnda belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

Vad järnvägsstyrelsen anfört giver vid handen, att en ny lokstallsbyggnad snarast bör uppföras i Simrishamn. Mot järnvägsstyrelsens förslag och beräkning av byggnadskostnaden har jag intet att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nytt lokstall i Simrishamn* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 200 000.

26. Tillbyggnad av lokstall i Växjö.

[74.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att i lokstallet för 891 mm spårvidd i Växjö saknades lämplig plats för de år 1943 anskaffade godstågsloken litt. Op., vilket medförde att dessa lok, till men för deras underhåll, i allmänhet måste stå utomhus under överliggningar i Växjö. Vidare saknades helt välfärdsanordningar för den till omkring 80 man uppgående personalen, som vore knuten till detta lokstall (lokalpersonal, rälsbussförare och stationär personal), vilket varit föremål för upprepade erinringar från såväl yrkesinspektören som personalen. Anordnandet av tidsenliga personallokaler vore därför angeläget och kunde lämpligen ske i samband med en tillbyggnad av lokstallet. Kostnaden för denna tillbyggnad hade beräknats till 125 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. *Departements-
chefen.* Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillbyggnad av lokstall i Växjö* för budgetåret 1946/
47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 125 000.

Anläggningar vid huvudverkstäder.

27. Modernisering av den elektriska anläggningen i vagnverkstaden i Örebro.

[75.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anfört, att den elektriska installationen i vagnverkstaden i Örebro kvarstode delvis oförändrad sedan verkstadens tillkomst år 1909 och därför nu vore mycket föråldrad. Belysningen i verkstaden motsvarade icke vad som numera kunde anses behövt för arbetet under den mörka årstiden, och någon ökning av effekten för belysningen eller någon installation av ytterligare motorer vore icke möjlig, enär ledningarna för närvarande vore fullbelastade. De befintliga ledningarna erbjöde icke heller genom sin anordning den säkerhet mot brandfara, som allmänt krävdes. Styrelsen ansåge därför, att en fullständig omläggning av det elektriska ledningssystemet i vagnverkstaden icke längre kunde uppskjutas utan borde utföras så snart ledningsmaterial av normal kvalitet åter kunde erhållas. Kostnaden för moderniseringen hade beräknats till 200 000 kronor.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Departements-
chefen.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Modernisering av den elektriska anläggningen i vagnverkstaden i Örebro* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 200 000.

28. Tillbyggnad av lok- och hjulverkstäderna vid huvudverkstaden i Malmö.

[76.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anmält behov av tillbyggnad av lok- och hjulverkstäderna i Malmö.

Angående tillbyggnaden av lokverkstaden anför styrelsen i huvudsak följande.

Genom den rationalisering av elektrolokunderhållet vid huvudverkstaden i Malmö, som genomförts under de senare åren, har antalet reviderade lok per år ständigt kunnat ökas. Denna stegring av produktionen har emellertid haft till följd, att hjälpaavdelningarna successivt kommit att alltmer belastas, varvid speciellt gjuteriet och maskinverkstaden av brist på expansionsmöjligheter haft stora svårigheter att följa med. I den senare avdelningen inrymmes för närvarande lokverkstadens verktygsförråd med tillhörande verktygssliperi. Genom bortflyttning av dessa anordningar från maskinverkstaden skulle tillräckligt merutrymme i denna avdelning kunna erhållas samtidigt som utrymmet kunde bättre utnyttjas. Styrelsen har därför ansett det lämpligt att i omedelbar anslutning till nu befintligt gjuteri uppföra en tillbyggnad, som förutom gjuteriavdelning även skulle inrymma verktygsförrådet. Vidare föreligga starka skäl att i tillbyggnaden inrätta nya personallokaler och välfärdsanordningar, enär de nu befintliga ej äro tillräckliga för lokverkstadens behov.

Beträffande behovet av en tillbyggnad av hjulverkstaden meddelar styrelsen följande.

Revision av axlar med hjul utföres för närvarande vid huvudverkstaden i Malmö dels i befintlig hjulverkstad, huvudsakligast avsedd för revision av lok- och vissa vagnshjul, dels i vagnverkstaden, där härför avsedda maskiner och uppställningsplatser äro belägna i ett av de stora vagnskeppen. För att kunna mer rationellt utnyttja vagnverkstaden och ombesörja de alltmer ökade revisionerna av personvagnar borde samtliga hjularbeten koncentreras till hjulverkstaden och det utrymme i vagnverkstaden, som nu upptages av hjularbeten, i stället användas till revisionsplatser för vagnar. Då emellertid hjulverkstadens nuvarande storlek ej tillåter en dylik koncentration av hjularbetena och då verkstaden i sitt nuvarande skick försvårar en rationell drift, har styrelsen ansett det nödvändigt att genom en tillbyggnad av hjulverkstaden skapa dels behövlig utökning av utrymmet, dels ock möjlighet till förbättring av driftförhållandena.

Järnvägsstyrelsen hemställer om anvisande av anslag för nästa budgetår till ifrågakvarande ändamål med 300 000 kronor.

Till maskinverkstaden vid statens järnvägars huvudverkstad i Malmö har *Departements-
chefen.* förlagts lokverkstadens verktygsförråd med tillhörande verktygssliperi. Vid den under senare år uppkomna produktionsökningen har detta visat sig vara till stor nackdel för ett rationellt bedrivande av arbetet i maskinverkstaden. Även lokverkstadens gjuteri har till följd av bristande utrymme blivit alltför hårt belastat. Järnvägsstyrelsens förslag, att lokalfrågan löses genom en tillbyggnad till gjuteriet, dit även verktygsförrådet skulle överflyttas, finner jag mig därför böra tillstyrka. I samband med tillbyggnaden skulle även erforderliga personallokaler och välfärdsanordningar kunna utföras.

Styrelsen har tillika föreslagit, att huvudverkstadens hjulverkstad utvidgas, så att det utrymme av vagnverkstaden, som nu upptages av hjularbeten, skall kunna användas för de alltmer ökade revisionerna av personvagnar, samtidigt som alla hjularbeten koncentreras till hjulverkstaden. Då en tillbyggnad av hjulverkstaden synes komma att medföra betydande fördelar för den rationella driften av såväl hjul- som vagnverkstaden, finner jag anslag härför böra anvisas å riksstaten för nästa budgetår.

Mot den beräknade kostnaden för byggnadsföretagen har jag ingen erinran.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillbyggnad av lok- och hjulverkstäderna vid huvudverkstaden i Malmö* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

29. Modernisering av verkstaden i Hälsingborg.

[77.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till modernisering av verkstaden i Hälsingborg.

Styrelsen erinrar, att de i södra Sverige till relativt stort antal befintliga äldre, småbäriga godsvagnarna, vilka användes huvudsakligen för transporter inom Skåne (bettransporter m. m.) och blott i undantagsfall i samtrafik med det övriga nätet, tidigare reviderats vid någon av huvudverkstäderna i Göteborg eller Bollnäs. Härigenom hade betydande kostnader uppkommit för vagnarnas transport till och från verkstaden.

I och med övertagandet av Hälsingborg—Hässelholms järnväg erhöles, fortsätter styrelsen, i Hälsingborg en verkstad, som vore lämpligare belägen för revision av nyssnämnda vagnar ävensom övriga godsvagnar, som normalt användes inom det numera helt enhetliggjorda järnvägsnätet i sydligaste delarna av landet. Vid verkstaden hade tidigare utförts såväl lok- som vagnrevisioner, men genom omläggning av driften till att omfatta enbart godsvagnar och införande av s. k. flytande arbetsgång kunde verkstadens produktion ökas, så att den motsvarade det nu föreliggande behovet. Här för krävdes emellertid en modernisering av verkstaden.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att för ändamålet måtte anvisas ett anslag av 120 000 kronor för nästa budgetår.

Departements-
chefen.

På grund av vad järnvägsstyrelsen anfört biträder jag styrelsens förslag om modernisering av statens järnvägars verkstad i Hälsingborg.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Modernisering av verkstaden i Hälsingborg* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag

av kronor 120 000.

30. Verkstadsmaskiner m. m.

[78.] Till Verkstadsmaskiner m. m. har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 3 150 000 kronor. Anslaget är avsett för anskaffning av sådana verkstadsmaskiner och annan materiel, som enligt nu gällande bokföringsprinciper skola avskrivas under en längre följd av år.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen*, med hänsyn till den behållning å hittills anvisade medel, som beräknades kvarstå vid utgången av nu löpande budgetår, hemställt om anvisande av anslag för nästa budgetår till Verkstadsmaskiner m. m. med 2 000 000 kronor.

Departements-
chefen.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Verkstadsmaskiner m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

Försvarsberedskap.

31. Radioorganisation.

32. Skydd för inmatningsstationer.

33. Kontaktledningsmateriel.

34. Mobiliseringsförråd.

35. Värmetransformatörer.

[79]. I skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt, att för vissa åtgärder till höjande av försvarsberedskapen vid statens järnvägar måtte för budgetåret 1946/47 anvisas 2 935 000 kronor.

Beloppet fördelar sig på följande ändamål.

	Kronor.
Radioorganisation	400 000
Skydd för inmatningsstationer	2 100 000
Kontaktledningsmateriel i beredskapsreserv	100 000
Mobiliseringsförråd	110 000
Värmetransformatörer i vissa elektrolok	225 000
Summa kostnader	2 935 000.

Järnvägsstyrelsen hemställer härjämte, att ett anslag av 2 900 000 kronor måtte anvisas å driftbudgeten för avskrivning av ifrågavarande kapitalinvesteringar.

Med hänsyn till innehållet i järnvägsstyrelsens skrivelse torde någon närmare redogörelse för densamma icke lämpligen böra lämnas till statsrådsprotokollet. Riksdagens vederbörande utskott torde böra erhålla erforderliga uppgifter i ämnet genom skrivelsen, som kommer att tillhandahållas utskottet.

Det för radioorganisation äskade beloppet, 400 000 kronor, avser att möjliggöra en utvidgning av den nuvarande organisationen i syfte att erhålla fullt säkra förbindelser. Utökningen anses vara ofrånkomlig, därest organisationen skall fylla sin viktiga uppgift. Med hänsyn till att radioorganisationen jämväl tjänar som reserv för telefonförbindelserna och därför äger stort värde även under fredsmässiga förhållanden samt till att för ändamålet tidigare anvisats 500 000 kronor, som helt avskrivits genom anslag å driftbudgeten, anser jag, att hela det nu äskade beloppet bör bokföras såsom förräntningspliktigt kapital. Departement-
chefen.

Till skydd för inmatningsstationer har järnvägsstyrelsen äskat 2 100 000 kronor, varav 1 800 000 kronor för täckande av uppkommen anslagsbrist. Jag har icke funnit anledning till erinran mot järnvägsstyrelsens förslag. Då ifrågavarande kostnader delvis varit nödvändiga för den vanliga driftens behov, anser jag mig emellertid böra förorda, att ett belopp av 1 600 000 kronor får belasta statens järnvägars räntepliktiga kapital. Jag har därvid även tagit hänsyn till de kostnader, som belöpa på tidigare budgetår.

Mot styrelsens äskanden i fråga om kontaktledningsmateriel, mobiliseringsförråd och värmetransformatorer har jag icke funnit anledning till erinran. Av anslaget till mobiliseringsförråd bör, såsom även järnvägsstyrelsen förutsett, ett belopp av 35 000 kronor belasta statens järnvägars räntepliktiga kapital.

Vid bifall till vad jag här förordat skulle för avskrivning under rubriken Försvarsberedskap erfordras anslag å tillhopa (500 000 + 100 000 + 75 000 + 225 000) 900 000 kronor. Frågan härom anmäles i annat sammanhang av chefen för finansdepartementet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1946/47 anvisa följande investeringsanslag, nämligen till

<i>Radioorganisation</i>	kronor	400 000
<i>Skydd för inmatningsstationer</i>	»	2 100 000
<i>Kontaktledningsmateriel</i>	»	100 000
<i>Mobiliseringsförråd</i>	»	110 000
<i>Värmetransformatorer</i>	»	225 000.

Rullande materiel.

36. Nyanskaffning av motorlok.

[80.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* framhållit önskvärdheten av att för provdrift anskaffades ett dieselelektriskt motorlok, i första hand avsett för växling å hamnspår till större hamn, där kajkrannar eller upplag av eldfarligt gods m. m. försvårade användning av vanliga elektrolok respektive ånglok.

Anskaffningen av ett dylikt motorlok har beräknats betinga en kostnad av ca 565 000 kronor, varav i samband med beställningen, vilken är avsedd att ske under nästa budgetår, som dellikvid erfordras ett belopp av 200 000 kronor.

Om anvisande av sistnämnda belopp gör *järnvägsstyrelsen* hemställan.

Departements-
chefen.

Styrelsens förslag i nu förevarande del har icke givit mig anledning till erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av motorlok* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 200 000.

37. Nyanskaffning av elektrolok.

[81.] Till Nyanskaffning av elektrolok har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 4 275 000 kronor. I detta belopp ingå 1 800 000 kronor till slutlikvid för redan beställda ackumulator- och växlingslok, 600 000 kronor till förskottlikvid för fem nya ackumulatorlok samt 1 875 000 kronor till förskottlikvid för ett tiotal elektrolok.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anför, att för slutlikvidering av de fem nya ackumulatorloken, vilka utgjorde de sista av 15 dylika lok, som det befunnits erforderligt att anskaffa under de senaste tre budgetåren för framförande av reparationstågen å de elektrifierade linjerna och för växlingsarbetet å vissa bangårdar, erfordrades för budgetåret 1946/47 ett belopp av 1 100 000 kronor. För slutlikvidering av de tidigare beställda elektroloken erfordrades ytterligare 1 875 000 kronor.

Styrelsen erinrar härefter om 1945 års riksdags beslut, att elektrifiering av järnvägslinjerna Varberg—Borås—Herrjunga—Uddevalla och Lund—Landskrona—Billeberga skulle påbörjas efter fullbordande av då pågående elektrifieringsarbeten vid statens järnvägar, samt om att styrelsen i anledning därav hemställt om visst begynnelseanslag för elektrifiering av dessa linjer. Då anskaffningarna av elektrolok såsom regel skulle redovisas under förevarande rubrik, borde nu visst belopp upptagas för anskaffning av det 25-tal elektrolok, som betingades av denna fortsatta elektrifiering och vilka enligt vad som framginge av i propositionen 1945:108 återgivna uppgifter beräknats draga

en sammanlagd kostnad av 10 240 000 kronor. Då leveranstiderna numera rörde sig om mer än 18 månader och nämnda linjer enligt uppgjorda arbetsplaner väntades bli färdigställda för elektrisk drift under första halvåret 1948 respektive i slutet av år 1947, torde det nämligen bli nödvändigt att göra lokbeställningen snarast möjligt under år 1946. För fullgörande av sedvanlig förskottslikvid i samband med denna beställning erfordrades under budgetåret 1946/47 ett belopp av ca 3 600 000 kronor. Av detta belopp hänförde sig 2 950 000 kronor till linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla och 650 000 kronor till linjen Lund—Landskrona—Billeberga.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att till Nyanskaffning av elektrolok måtte för nästa budgetår anvisas 6 575 000 kronor.

Av det av järnvägsstyrelsen under denna rubrik äskade anslagsbeloppet *Departements-
chefen.* erfordras 2 975 000 kronor för slutlikvidering av lokbeställningar i enlighet med av statsmakterna tidigare utan erinran lämnade anskaffningsplaner.

Styrelsen beräknar, att medel därjämte bli erforderliga för anskaffning av omkring 25 elektrolok, vilka erfordras i anledning av elektrifieringens utsträckande till järnvägslinjerna Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla och Lund—Landskrona—Billeberga. Ehuru elektrifieringsarbetet å dessa linjer icke torde kunna avslutas förrän under första halvåret 1948, respektive i slutet av år 1947, måste med hänsyn till nu gällande leveranstider beställning av elektroloken ske under nästa budgetår samt förskottslikvid då erläggas. Kostnaderna för anskaffningen av dessa lok ha beräknats till 10 240 000 kronor, varav 3 600 000 kronor erfordras för nästa budgetår. För den händelse anslag beviljas till påbörjande av förenämnda elektrifieringsföretag, torde styrelsens framställning om anvisande av medel till erforderliga elektrolok böra bifallas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av elektrolok* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 6 575 000.

38. Ombyggnad av elektrolok.

[82.] Till ombyggnad av ett antal elektrolok av typerna Oe och Of2 hava under en följd av år medel ställts till järnvägsstyrelsens förfogande, först av förnyelsefondsmedel och sedermera från kapitalbudgeten. Sålunda avser av det för budgetåret 1944/45 till Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten anvisade investeringsanslaget ett belopp av 455 000 kronor och av det för innevarande budgetår till Ombyggnad av elektrolok anvisade investeringsanslaget ett belopp av 85 000 kronor nyssnämnda ändamål. I det för nu löpande budgetår under förevarande rubrik anvisade investeringsanslaget å 285 000 kronor ingår därjämte ett belopp av 200 000 kronor för igångsättande av ett allmänna utbyte av glidlager mot rullager å D-lokens motoraxlar.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att den slutliga beställningen av rullager fördröjts, enär en del nya synpunkter beträffande konstruktionen framkommit. Det belopp, som nu stode till förfogande för ändamålet, beräknades därför räcka även för nästa budgetår.

Däremot föreläge, fortsätter styrelsen, behov av medel för viss ombyggnad av Hab-lokens hjulstommar, å vilka upprepade brott konstaterats. Detta gäve anledning förmoda, att dylika felaktigheter kunde komma att visa sig även på de övriga loken av samma typer. Under sådana förhållanden syntes det — främst i trafiksäkerhetens intresse — angeläget att snarast söka förebygga vidare liknande brott, vilka i huvudsak torde vara beroende på att loken under rådande högtrafik kommit att utnyttjas mer intensivt än som ursprungligen avsetts och att materialet i här ifrågavarande delar därför överansträngts och nått utmattningsstadiet.

Att förebygga ett upprepande av brottföreteelserna enbart genom att anskaffa ersättningsdelar skulle enligt styrelsens mening med all sannolikhet icke vara tillfyllest. En ombyggnad av lokens hjulstommar syntes vara den lämpligaste åtgärden icke blott ur trafiksäkerhetssynpunkt utan även ur ekonomisk synpunkt. En dylik ombyggnad, vilken möjliggjorde, att loken uppnådde ett säkrare driftresultat och kunde prestera ett större trafikarbete, hade beräknats kosta sammanlagt 850 000 kronor. Då arbetets utförande torde draga en tid av omkring två år, behövde för nästkommande budgetår endast viss del av totalkostnaden anvisas, förslagsvis 500 000 kronor.

Härom gör järnvägsstyrelsen framställning.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anfört tillstyrker jag styrelsens framställning samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av elektrolok* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

39. Nyanskaffning av elektromotorvagnar.

[83.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 34) framställda förslag anvisade 1944 års riksdag för budgetåret 1944/45 ett investeringsanslag av 1 860 000 kronor för anskaffning av sex elektromotorvagnar. För budgetåret 1945/46 upptogs ej å riksdagen anslag till anskaffning av dylika vagnar.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* till en början beträffande användningen av det för budgetåret 1944/45 beviljade anslaget anfört i huvudsak följande.

Under planeringen av den med anslaget avsedda anskaffningen befanns det mera angeläget att söka åstadkomma en förbättring av tågförbindelserna å medellånga håll än att, som ursprungligen var avsett, förbättra lokaltågsförbindelserna å vissa sträckor. Det tekniska konstruktionsarbetet ansågs därför böra inriktas på motorvagnar av en i viss mån annan typ än den av

statens järnvägar tidigare anskaffade. I enlighet härmed har planen för tågsättets sammanställning nu blivit bestämd och tillverkningsbestämmelserna slutligt fastställda, varefter 6 dylika motortåg beställts. Vart och ett av dessa kommer att bestå av 3 boggivagnar, nämligen 2 ändvagnar med motorer i innerboggierna och förarrum i ytterändarna samt 1 mellanvagn med två strömvagnar, transformator och apparater. De tre i varje tågsätt ingående vagnarna skola vara inbördes sammankopplade med löstagbar permanent kortkoppling. Framhållas må, att kostnaderna, beräknade till 2 040 000 kronor för förenämnda ändvagnar eller manöverbagnar, vilka i tekniskt hänseende äro ungefär likartade med vanliga personboggivagnar, äro avsedda att bestridas med det för innevarande budgetår till nyanskaffning av person- och resgodsvagnar anvisade investeringsanslaget å 13 260 000 kronor. Sammanlagt finnes sålunda ett belopp av (1 860 000 + 2 040 000) 3 900 000 kronor disponibelt för ifrågakvarande motorvagnståg.

Vid konstruktionsarbetets närmare utformande hava emellertid en del förbättringar och kompletteringar i det ursprungligen framlagda förslaget befunnits ändamålsenliga och alltså ansetts böra utföras. Anskaffningskostnaden för varje tågsätt har därför beräknats uppgå till 810 000 kronor mot ursprungligen beräknade 650 000 kronor. Detta innebär, att kostnaderna torde komma att överstiga för ändamålet nu disponibla medel med 960 000 kronor. Då leveransen enligt kontraktsbestämmelserna icke torde komma att fullgöras förrän under tiden augusti—december 1947, synes av merkostnaden betingat tilläggsanslag icke erforderligt förrän under budgetåret 1947/48. Styrelsen har emellertid redan nu velat anmäla förhållandet.

Såsom framginge av den lämnade redogörelsen hade, fortsätter styrelsen, det för budgetåret 1944/45 till elektromotorvagnar anvisade investeringsanslaget disponerats för ett i viss mån annat — men enligt styrelsens mening mera angeläget — ändamål än som ursprungligen avsetts. Med de år 1943 planerade åtgärderna i syfte att åstadkomma förbättring av lokaltågsförbindelserna hade i stället fått anstå. Då behov av en dylik förbättring alltjämt och i minst lika hög grad som tidigare gjorde sig gällande, ansågo sig styrelsen nu böra återkomma till denna fråga samt ville därvid hänvisa till sin i petitaskrivelsen den 18 september 1943 lämnade motivering och därjämte anföra följande.

Statens järnvägar äga för närvarande 10 för lokaltrafiken avsedda elektromotorvagnar, vilka beställdes år 1936 och levererades år 1939. Efter provdrift å olika linjer i mellersta Sverige överflyttades dessa helt till III distriktet, där desamma visat sig fylla ett verkligt behov, särskilt sedan de under senare år kompletterats och deras motorer förstärkts. Efter denna förstärkning kan varje vagn nu draga en släpvagn, vilket gör att tågsätten kunna hopsättas till 2 motor- och 2 släpvagnar med sammanlagt 340 sittplatser i varje tågsätt.

Vagnarna ha efter överflyttningen till III distriktet använts främst å linjen Malmö—Lund (Eslöv), där de för närvarande framföras i ca 60 tåg per dygn. Sedan mer än ett år tillbaka användas de även i vissa (f. n. 6) tåg per dygn å den nu helt elektrifierade sträckan Malmö—Hälsingborg, varigenom goda och snabba förbindelser — en timmes resa — kunnat skapas mellan dessa städer. Härutöver bruka vagnarna under uppehållen på ändstationerna utnyttjas för extratåg, vilka eljest av brist på lok icke skulla ha kunnat anordnas. Vidare må framhållas, att vagnarna numera äro driftsäkra och mycket uppskattade av de resande på de linjer där de framföras.

Därest statens järnvägar förfogade över flera dylika vagnar, skulle, uttalar styrelsen vidare, förbättrade förbindelser kunna åstadkommas även på vissa andra linjer, främst då på elektrifierade bandelar i södra Sverige med ungefär samma trafikförhållanden som de nyssnämnda. Med hänsyn till det anförda ansåge styrelsen starka skäl föreligga att anskaffa ytterligare 6 dylika närmast för lokaltrafiken avsedda elektromotorvagnar, vilka beräknats kosta sammanlagt 1 800 000 kronor. För att kunna beställa desamma under nästkommande budgetår erfordrades medel till sedvanlig förskottslikvid, motsvarande $\frac{1}{3}$ av beställningssumman eller 600 000 kronor.

Med hänvisning till det anförda hemställer järnvägsstyrelsen, att för nästa budgetår måtte anvisas 600 000 kronor till nyanskaffning av elektromotorvagnar.

Departements-
chefen.

Användningen av elektromotorvagnar har visat sig befrämja järnvägs-
trafiken å korta och medellånga sträckor. Av järnvägsstyrelsens redogörelse framgår, att det för budgetåret 1944/45 anvisade anslaget av 1 860 000 kronor, vilket ursprungligen avsetts för anskaffande av ett antal elektromotorvagnar för lokaltrafikens behov, sedermera befunnits böra tagas i anspråk för det mera angelägna behovet av förbättrade förbindelser å medellånga sträckor. Då de elektromotortåg, som tidigare insatts för lokaltrafik å vissa linjer, genom sin snabbhet och användbarhet blivit av stor betydelse för avvecklingen av denna trafik, har styrelsen nu föreslagit, att ytterligare ett antal elektromotorvagnar anskaffas. Kostnaderna härför ha beräknats till 1 800 000 kronor, varav 600 000 kronor erfordras för nästa budgetår.

Med biträdande av styrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av elektromotorvagnar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 600 000.

40. Nyanskaffning av rälsbussar.

[84.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1945 års statsverksproposition framlagda förslag (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 75) anvisade riksdagen för innevarande budgetår ett anslag av 4 000 000 kronor till Nyanskaffning av rälsbussar. Under rubriken Ytterligare medel till nyanskaffning av rälsbussar anvisade riksdagen sedermera, med bifall till propositionen 1945: 177 angående statsförvärv av Halmstad—Nässjö järnvägar, för innevarande budgetår ett investeringsanslag av 190 000 kronor för fullgörande av likvid för 2 rälsbussar och 2 släpvagnar, som i december 1944 beställts av järnvägsföretagets dåvarande ägare.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* erinrat, huru-
som styrelsen i sin petitaskrivelse den 16 september 1944 framhållit, att samtliga av statens järnvägar ägda rälsbussar — omkring 130 fyraxliga och 70 tvåaxliga rälsbussar samt visst antal släpvagnar — redan disponerats som

ersättning för i drift väsentligt dyrare ångtåg och för förbättring av resemöjligheterna, i båda fallen i första hand å linjer med relativt svag trafik. Ehuru det tack vare insättande av rälsbussar blivit möjligt att successivt utöka och förbättra reselägenheterna särskilt å vissa norrlandslinjer och smalspåriga bandelar, måste tidtabellen, särskilt för de trafiksvagare bandelarna, dock alltjämt anses mindre tillfredsställande ur ortsbefolkningens synpunkt. En förbättring härutinnan läte sig emellertid av driftsekonomiska skäl icke göra på annat sätt än genom inrättande av ytterligare rälsbussturer, och en sådan åtgärd omöjliggjordes tills vidare av bristen på materiel. Styrelsen hade vidare meddelat, hurusom en verkställd utredning givit vid handen, att under en tänkt fredstidtabell ytterligare 70 å 80 rälsbussar samt 30 å 40 släpvagnar utöver det då befintliga antalet skulle erfordras för trafikens besörjande. Av detta antal hade minst hälften ansetts böra anskaffas under budgetåret 1945/46, för vilket ändamål styrelsen hemställt om medelsanvisning av 4 000 000 kronor.

Styrelsen framhåller nu, att behovet av rälsbussar ökat, sedan nyssnämnda utredning slutfördes. Sålunda hade anskaffning beräknats böra ske även av rälsbusmateriel för linjer, som förstatlignats, av boggisläpvagnar för nattrafik (liggplatsvagnar) samt av elektriskt drivna rälsbussar (provdrift med dylikt fordon påginge för närvarande). För nästkommande budgetår torde därför medel till här ifrågavarande ändamål böra ställas till förfogande i minst samma utsträckning som för innevarande budgetår.

Järnvägsstyrelsen hemställer därför, att 4 000 000 kronor måtte anvisas för nästa budgetår till nyanskaffning av rälsbussar.

Vid framläggandet av sina petite hösten 1944 beräknade järnvägsstyrelsen, att under en tänkt fredstidtabell skulle utöver redan befintlig och beställd materiel ytterligare 70 å 80 rälsbussar och 30 å 40 släpvagnar erfordras för trafikens besörjande, varav minst hälften för en beräknad kostnad av 4 000 000 kronor ansågs böra anskaffas under budgetåret 1945/46. Med bifall härtill anvisade 1945 års riksdag det föreslagna beloppet. Styrelsen hemställer nu — under erinran att behovet av rälsbussar ökat — att medel för ändamålet ställas till styrelsens förfogande i minst samma utsträckning som för innevarande budgetår. Med hänsyn till de fördelar ur olika synpunkter, som ett insättande av rälsbussar medför, särskilt å relativt svagt trafikerade järnvägslinjer, biträder jag styrelsens förslag samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *Nyanskaffning av rälsbussar* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 4 000 000.

41. Ombyggnad av rälsbussar.

[85.] I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att behov för närvarande föreläge att ombygga och modernisera vissa rälsbussar. Bland dylika arbeten kunde nämnas utbyte av vakuum- mot tryck-

luftbroms å äldre rälsbussar, övergång till automatisk kopplingsanordning å samtliga rälsbussar m. m. Kostnaderna för planerade arbeten under nästkommande år hade beräknats till 300 000 kronor.

Om anvisande av detta belopp gör styrelsen hemställan.

*Departements-
chefen.*

Jag biträder järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av rälsbussar* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

42. Nyanskaffning av lokomotorer.

[86.] Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 450 000 kronor, avsett till slutlikvid för 10 i slutet av år 1944 beställda lokomotorer. Med bifall till propositionen 1945: 177 angående statsförvärv av Halmstad—Nässjö järnvägar har dessutom under rubriken Ytterligare medel till nyanskaffning av lokomotorer för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 130 000 kronor, varmed avsetts att fullgöra likvid för 2 av järnvägsföretaget beställda lokomotorer.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att utöver de redan beställda 12 lokomotorerna erfordrades ytterligare 2 av stor dubbelmotorig typ och 6 av vanlig enkelmotorig standardtyp. Kostnaderna för dessa fordon hade beräknats till 660 000 kronor.

Om anvisande av ett anslag å nämnda belopp gör järnvägsstyrelsen hemställan.

*Departements-
chefen.*

Jag tillstyrker järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av lokomotorer* för budgetåret 1946/
47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 660 000.

43. Nyanskaffning av person- och resgodsvagnar.

[87.] Till Nyanskaffning av person- och resgodsvagnar har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 13 260 000 kronor. Med detta belopp avsågs att anskaffa 12 tredjeklass sittvagnar för närtrafik, 35 tredje klass sittvagnar för fjärrtrafik, 1 salongsvagn, 14 sovvagnar och 16 resgodsvagnar.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anfört, att styrelsen beträffande behovet av medel för ändamålet under nästkommande budgetår i första hand hänvisade till vad styrelsen anfört i sin petitaskrivelse den 16 september 1944, nämligen att personvagnparken under de senaste åren på grund av då rådande högtrafik tagits i anspråk i en utsträckning som

tidigare saknat motstycke, att vagnparken till följd därav undergått stark förslitning samt att vissa vagnar av samma anledning dessutom måst behållas i trafik, oaktat de enligt vanliga bedömningsgrunder bort utrangeras. I dessa förhållanden hade därefter icke inträtt någon ändring. Visserligen hade personvagnparken ökat något tack vare de nyleveranser av tidigare beställda vagnar, som successivt ägt rum, och ytterligare tillskott vore att motse, men samtidigt hade persontrafiken undergått en fortsatt stegring, som vore betydligt kraftigare än det sålunda tillkomna sittplatsutrymmet. Någon jämvikt mellan behov av och tillgång på materiella resurser för persontrafikens besörjande hade alltså icke inträtt.

Till belysning av den rådande bristen på sittvagnar har styrelsen lämnat följande uppgifter om utvecklingen av antalet sittplatser, resor och personkilometer i tredje klass från 1930 till 1939, 1942, 1943 och 1944, därvid siffrorna för basåret 1930 satts till 100.

	1939	1942	1943	1944
Antal resor	162·8	243·0	285·0	322·4
» personkilometer	176·1	341·0	365·3	378·5
» sittplatser	126·3	177·9	189·5	198·8

Valdes i stället 1938, d. v. s. det sista förkrigsåret, som basår (index 100), tedde sig enligt styrelsen indextalen på följande sätt.

	1942	1943	1944
Antal resor	164·0	190·0	215·0
» personkilometer	202·4	228·8	238·2
» sittplatser	144·6	154·0	161·6

I anslutning till de lämnade sifferuppgifterna uttalar styrelsen, att vare sig förhållandena bedömdes med hänsyn till utvecklingen sedan 1930 eller 1938 — att märka vore i detta sammanhang, att antalet sittplatser redan sistnämnda år varit otillräckligt — gäve de anförda uppgifterna vid handen, att förutsättningarna för en god persontrafikservice nu ytterligare försämrats. Någon avmattning av resandetrafiken hade ej heller under den gångna delen av år 1945 kunnat konstateras. Under sådana förhållanden vore det önskvärt och motiverat att under budgetåret 1946/47 kunna fullfölja personvagnanskaffningen i minst samma takt och för ändamålet disponera minst lika stort belopp som för innevarande budgetår.

Trots detta och trots alltså den påvisade starka disproportionen mellan tillgång på och behov av personvagnar, hade styrelsen emellertid, om ock med stor tvekan, i avvaktan på närmare erfarenheter rörande efterkrigstidens trafikomfattning ansett sig i sina äskanden under denna punkt böra stanna vid en summa, som vore ungefär 1 miljon kronor lägre än för innevarande budgetår. Någon större begränsning vore emellertid icke möjlig på grund av nyssnämnda disproportion och det förhållandet, att ett stort antal personvagnar måste avföras ur personvagnparken under de närmaste åren. Antalet dylika vagnar, som i styrelsens skrivelse den 16 september 1944 an-

givits till mer än 200 med över 11 000 sittplatser, hade sedan dess icke minskat utan snarare ökat, delvis på grund av att den med vissa enskilda järnvägar övertagna vagnparken behövde förnyas i en förhållandevis större utsträckning än statens järnvägars vagnpark.

Styrelsen framhåller i detta sammanhang, att ett stort antal nu befintliga boggivagnar, särskilt sovvagnar, andra samt kombinerade andra och tredje klass sittvagnar, ävensom vissa restaurang- och resgodsvagnar, icke vore av den standard och icke fyllde de hållfasthets- och säkerhetskrav, som fordrades för att vagnarna skulle få framföras i tåg med större hastighet än 100 km/tim. Statens järnvägar måste kunna tillhandagå sina resande med modern vagnmateriel, om det i framtiden skulle vara möjligt för företaget att hävda sig i konkurrensen med andra trafikföretag, vilka med all sannolikhet i mycket stor utsträckning efter kriget komme att förse sig med den modernaste utrustning, som stode att erhålla.

Vad särskilt anginge behovet av *s o v v a g n a r* ville styrelsen hänvisa till vad styrelsen anfört i sina petitaskrivelser den 18 september 1943 och den 16 september 1944. Därutöver framhåller styrelsen, att även resandefrekvensen i sovvagnarna ökat år från år och under år 1945 av allt att döma torde bliva större än någonsin tidigare, samt att alla användbara sovvagnar praktiskt taget varit i trafik sommaren 1945, men att resande det oaktat i stor omfattning måst nekas sovplats av brist på lämpliga sovvagnar.

Styrelsen ansåge därför skäl föreligga att för nästkommande budgetår räkna med en nyanskaffning av 22 sittvagnar för närtrafik, 33 sittvagnar för fjärrtrafik, 10 sovvagnar, 3 restaurangvagnar samt 19 resgodsvagnar. Kostnaderna för denna nyanskaffning hade beräknats till 12 270 000 kronor.

Järnvägsstyrelsen hemställer om anvisande av detta belopp för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

Den av järnvägsstyrelsen för innevarande och nästa budgetår planerade anskaffningen av person- och resgodsvagnar framgår av följande sifferuppgifter.

	1945/46	1946/47
Sittvagnar, närtrafik	12	22
» , fjärrtrafik	35	33
Salongsvagnar.....	1	—
Sovvagnar	14	10
Restaurangvagnar	—	3
Resgodsvagnar	16	19

Järnvägsstyrelsens förslag till vagnanskaffning för nästa budgetår upptager alltså flera sittvagnar för närtrafik, restaurangvagnar och resgodsvagnar än för innevarande budgetår, medan antalet övriga vagntyper skulle minska. Styrelsen har beräknat medelsbehovet för den under nästa budgetår erforderliga vagnanskaffningen till 12 270 000 kronor eller 990 000 kronor mindre än det för innevarande budgetår anvisade beloppet.

Vad järnvägsstyrelsen anfört giver vid handen, att persontrafiken vid statens järnvägar under de senaste åren oavbrutet ökat i omfattning. Då förnyelsen av vagnmaterielen icke på långt när skett i takt med trafikutvecklingen, ha vagnarna fått utnyttjas till det yttersta utan att det dock därigenom kunnat undvikas att besvärligheter uppstått för de resande. Även för järnvägsledningen och personalen ha förhållandena ofta varit pressande, och för järnvägarnas ekonomi har det knappast varit fördelaktigt, att vagnar måst behållas i drift, vilka på grund av sin ålder draga alltför höga underhållskostnader.

Det synes ännu ej vara möjligt att klart bedöma omfattningen av persontrafiken vid statens järnvägar, sedan normala förhållanden inträtt för andra, med järnvägarna konkurrerande trafikmedel. Visserligen får man väl antaga, att den hårda belastningen på järnvägarna rätt snart kommer att minska, men att minskningen blir så stor, att trafiken till slut endast får samma omfattning som före kriget, är knappast troligt. Även om så likväl skulle bliva fallet, måste vid bedömandet av järnvägsstyrelsens begäran om medel till förnyelse av vagnparken beaktas, att denna redan före kriget icke ansågs fullt tillräcklig för behovet, att förslitningen under kriget varit onormalt hög samt att statens järnvägar ha behov av att med modernare vagnar möta den konkurrens, som även beträffande bekvämlighet och komfort är att vänta från andra trafikmedels sida. Med hänsyn härtill anser jag mig böra förorda en medelsanvisning i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av person- och resgodsvagnar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 12 270 000.

44. Ombyggnad av person- och resgodsvagnar.

[88.] Till detta ändamål har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 1 985 000 kronor.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* till en början erinrat, att en modernisering av inredningen i äldre personvagnar pågått under flera år i syfte att tillgodose kraven på större bekvämlighet för de resande ävensom åstadkomma en standardisering av den tekniska utrustningen för ernående av större driftsäkerhet och lättskötthet samt lägre driftkostnader. Alltjämt återstode emellertid mycket arbete på detta område. Under nästa budgetår planerade dylika arbeten hade beräknats draga en kostnad av 810 000 kronor.

De personboggivagnar, som nylevererats de senaste åren, hade, fortsätter styrelsen, med hänsyn till att maximihastigheten för vissa tåg så småningom komme att höjas till 120 km/tim. utrustats med för denna hastighet anpassad snälltågsbroms. Dylik broms borde emellertid monteras även å ett antal

tidigare levererade moderna stålbyggda personboggivagnar, som på sin tid erhållit endast persontågsbroms. Inalles vore dylik montering behövlig på ca 145 boggivagnar, för vilka kostnaden beräknats till 650 000 kronor. Då det vore önskvärt, att denna montering kunde ske i ett sammanhang, erfordrades hela beloppet under nästa budgetår. De utbytta bromsutrustningarna vore avsedda att användas för annan rullande materiel, i första hand sådan som övertoges från enskilda järnvägar. Det hade även visat sig nödvändigt att i samband med övergången till snälltågsbroms ersätta vissa boggier, som vore för svaga att apteras för dylik broms, med nya boggier av kraftigare konstruktion. Härför erfordrades ca 580 000 kronor. Sålunda frigjorda äldre boggier kunde användas å från enskilda järnvägar övertagna personboggivagnar samt såsom reserv. Totalt vore alltså för dessa broms- och boggi-byten ett belopp av 1 230 000 kronor behövt.

För förbättring av gångegenskaperna hos vissa äldre boggier borde enligt styrelsen ett 30-tal dylika förses med bättre styrningsanordningar och moderna rullager m. m. Kostnaden härför hade beräknats till 2 500 kronor per boggi eller till totalt 75 000 kronor.

Det för ombyggnad av person- och resgodsvagnar under budgetåret 1946/47 erforderliga beloppet skulle sålunda enligt styrelsens beräkningar uppgå till sammanlagt (810 000 + 1 230 000 + 75 000) 2 115 000 kronor.

Om anvisande av sistnämnda belopp gör järnvägsstyrelsen hemställan.

*Departements-
chefen.*

Jag biträder styrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av person- och resgodsvagnar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 115 000.

45. Nyanskaffning av godsvagnar.

[89.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 80) framställda förslag anvisade 1945 års riksdag till Nyanskaffning av godsvagnar för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 7 650 000 kronor. Till Ytterligare medel till nyanskaffning av godsvagnar anvisade riksdagen, med bifall till propositionen 1945: 177 angående statsförvärv av Halmstad—Nässjö järnvägar, för samma budgetår ett investeringsanslag av 1 280 000 kronor, avseende slutlikvid för vagnar, som det enskilda järnvägsföretaget tidigare beställt.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* erinrat, huru som styrelsen i sin petitaskrivelse den 16 september 1944 framhållit, att den redan tidigare kännbara bristen på godsvagnar icke minskat under år 1944 utan åtminstone beträffande öppna vagnar varit ännu större än under år 1943, samt att en bidragande orsak härtill vore de av krisläget föranledda transporter. Med krigets slut kunde emellertid, hade styrelsen fortsatt, dessa

transporter väntas bortfalla, varjämte man då sannolikt hade att räkna med inträdandet av en lågkonjunktur ävensom skärpt konkurrens från andra transportmedel. Med hänsyn härtill hade styrelsen ansett sig icke böra föreslå någon anskaffning av godsvagnar i vidare mån än som motsvarade den oundgängliga ersättningsanskaffningen.

Styrelsen anför nu, att ehuru kriget vore slut, hade ännu icke någon minskning i bristen på godsvagnar kunnat förmärkas. Den under första halvåret 1945 rådande verkstadskonflikten hade visserligen temporärt medfört någon förbättring i vagnställningen, i det många transporter bortfallit, men sedan konflikten bilagts, hade förhållandet mellan efterfrågan och tillgång på godsvagnar blivit lika onormalt som förut och t. o. m. än mer förvärrat. Sålunda uppginge vagnsbristen per dag i september 1945 till i regel över 4 000 öppna och över 1 000 slutna vagnar.

Trots den sålunda alltjämt rådande stora bristen på godsvagnar ansåge sig styrelsen med hänsyn till den stora ovissheten beträffande den framtida omfattningen av järnvägarnas godstrafik ej heller för nästa budgetår böra begära medel till nyanskaffning av tvåaxliga godsvagnar i större omfattning än som betingades av en i underkant hållen förnyelse av godsvagnparken. Från denna utgångspunkt ville styrelsen föreslå anskaffning av 200 slutna och 300 öppna vagnar, vilket antal i själva verket vore något mindre än som motsvarade en normal ersättningsanskaffning. Den normalspåriga två-axliga godsvagnparken uppginge nämligen, exklusive specialvagnar, för närvarande till cirka 9 000 täckta och 18 800 öppna vagnar. Då man genomsnittligt räknade med en livslängd av 40 år för slutna och 50 år för öppna vagnar, innebure detta, att 2,5 % av de slutna och 2 % av de öppna årligen uppnådde slopningsåldern och borde ersättas med nya vagnar, d. v. s. i runt tal 225 slutna och 375 öppna. Även om vagnarna i många fall kunde — och under kristiden också måst — användas långt över slopningsåldern, föreläge enligt styrelsen knappast någon fara för att vagnparken genom en dylik årlig ersättningsanskaffning skulle bli överdimensionerad under de närmaste åren, då för närvarande funnes ett mycket stort antal äldre vagnar, som endast under trycket av kristidens oerhörda trafikbelastning måst behållas i trafik men som vid en vikande godstrafik borde slopas. Kostnaden för nu angivna ersättningsanskaffning hade beräknats till 6 800 000 kronor.

För försvarets räkning föreläge, fortsätter styrelsen, behov av en för transport av tyngre stridsvagnar och andra motordrivna fordon mera lämpad godsvagn än de normala vagnstyperna. För närvarande måste i regel dylika tyngre stridsvagnar lastas på fyraxliga godsvagnar, vilket med hänsyn till dessa vagnars stora användbarhet för andra transporter och svårigheten att hastigt laga dem ur trafik för stridsvagnstransporter vore synnerligen olämpligt. Det vore därför mest rationellt att för nämnda transporter anskaffa ett visst antal treaxliga vagnar med minst 30 tons bärighet men i övrigt med samma dimensioner som den tvåaxliga standardvagnen. Under normala förhållanden kunde dessa vagnar finna god användning i den civila trafiken — de torde lämpa sig särskilt väl för exempelvis transporter av tackjärn

från järnverket i Luleå — men kunde vid behov lätt särskiljas från nämnda trafik för sitt speciella ändamål. Av denna nya typ borde till en början 50 vagnar anskaffas under nästkommande budgetår. Kostnaden härför hade beräknats till 900 000 kronor.

För anskaffning av s. k. överföringsvagnar för trafiken mellan normalspår och smalspår stode för innevarande budgetår ett belopp av 400 000 kronor till förfogande. Denna trafik uppvisade alltjämt stegring även beträffande transporter av sådana varuslag, för vilka omlastning borde undvikas. Behovet av dylika överföringsvagnar vore således alltjämt mycket stort, varför ytterligare 20 överföringsvagnar, avsedda för transport av normalspåriga vagnar på 891 mm smalspår, borde anskaffas. Kostnaden härför hade beräknats till 350 000 kronor.

För komplettering av de av Halmstad—Nässjö järnvägar beställda vagnarna, så att desamma i utrustningsavseende bleve fullt likvärdiga med statens järnvägars motsvarande standardvagnar, erfordrades slutligen ett belopp av 40 000 kronor.

Det för godsvagnsansskaffning under nästa budgetår erforderliga beloppet skulle sålunda utgöra sammanlagt (6 800 000 + 900 000 + 350 000 + 40 000) 8 090 000 kronor.

Under hänvisning till det anförda hemställer järnvägsstyrelsen, att sistnämnda belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

Av järnvägsstyrelsens redogörelse framgår, att bristen på godsvagnar blivit allt mera kännbar och att efterfrågan på dylika vagnar i september 1945 överstigit tillgången med i regel 4 000 öppna och 1 000 slutna vagnar för dag. Denna trafiksituation, vilken senare ytterligare förvärrats bland annat till följd av uthyrning till Polen av 1 300 vagnar för koltransporter till Sverige, torde emellertid vara av tillfällig natur. En lättnad synes kunna påräknas i den mån — sedan nu bensinransoneringen bortfallit — motorfordonstrafiken kommer att få en ökad omfattning. Även om svårigheten att bedöma utvecklingen av statens järnvägars godstrafik är betydande samt risk för en överdimensionering av godsvagnsparken måhända föreligger, finner jag mig böra förorda, att densamma vidmakthålles å sin nuvarande nivå. De vagnar, som under krigstiden blivit förslitna men ändock måst användas i trafik, böra sålunda ersättas eller i erforderliga delar undergå reparationer. I detta sammanhang vill jag meddela, att jag under nästa punkt ämnar framlägga förslag till medelsanvisning för ombyggnadsarbeten å godsvagnar. På grund av det anförda biträder jag styrelsens förslag att för en kostnad av 6 800 000 kronor under nästa budgetår anskaffas i runt tal 200 slutna och 300 öppna tvåaxliga godsvagnar.

Vidkommande styrelsens förslag om anskaffning av 50 huvudsakligen för militär godsbefordran avsedda treaxliga godsvagnar och av 20 s. k. överföringsvagnar för trafiken mellan normal- och smalspår har jag, ehuru stor försiktighet syntes mig böra iakttagas särskilt i fråga om förvärv av smalspårsmateriel, dock ej velat motsätta mig bifall till vad styrelsen härutinnan hemställt.

Då jag icke heller i övrigt har något att erinra mot styrelsens förslag, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av godsvagnar* för budgetåret 1946/
47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 8 090 000.

46. Ombyggnad av godsvagnar.

[90.] För innevarande budgetår har till ombyggnad av godsvagnar anvisats ett investeringsanslag av 2 200 000 kronor. Härei ingå 2 000 000 kronor för fortsatt inmontering av rullager i stället för glidlager å den nyare delen av vagnparken samt 200 000 kronor för kompletteringsarbeten å från enskilda järnvägar övertagen materiel.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anmält sitt medelsbehov för nästa budgetår till förevarande ändamål.

Styrelsen meddelar, att för kompletteringsarbeten å förstatligade enskilda järnvägars vagnar erfordrades även under nästa budgetår ett belopp av 200 000 kronor.

Det vore styrelsen angeläget att kunna fortsätta arbetena med inmontering av rullager i ungefär samma takt som hittills. På grund av verkstadskonflikten hade detta fortlöpande utbyte i viss mån fördröjts. För arbetets fortsättning under nästa budgetår torde därför ett belopp av 1 000 000 kronor vara tillräckligt. De vid utbytet frigjorda glidlageraxlarna kunde användas för sådana äldre vagnar, som nu ginge med omodern glidlager och axlar av hög ålder.

Styrelsen anför vidare, att de först levererade slutna godsvagnarna av standardtyp vore utrustade med en bromsanordning med två verkningsgrader, en för lastad och en för tom vagn, varvid omställning från den ena till den andra verkningsgraden skedde genom omläggning av ett handtag. De vagnar, som levererats fr. o. m. år 1942, hade emellertid blivit utrustade med en anordning, varigenom omställningen av bromsen till tom respektive lastad vagn skedde automatiskt, när vagnens vikt uppnådde ett visst värde. Då denna anordning visat sig synnerligen lämplig och driftsäker, under det att handomläggningen helt vore beroende av personalens påpasslighet, och då vidare ett felaktigt läge på handtaget kunde medföra avsevärda skador på vagnen, vore det önskvärt att utrusta även de tidigare med handomställning levererade vagnarna med den automatiska anordningen, så att samtliga vagnar av denna typ bleve lika även i detta avseende. Det rörde sig härvid om sammanlagt 900 vagnar, för vilka kostnaden totalt skulle uppgå till 300 000 kronor. Då arbetet avsetts att utföras i samband med vagnarnas revision, torde beloppet böra uppdelas på tre år, varför sålunda för nästa budgetår skulle erfordras 100 000 kronor för ändamålet.

För transport av mjölk från olika produktionscentra till Stockholm hade, fortsätter styrelsen, redan år 1941 ett antal specialvagnar iordningställt på

så sätt, att en av mjölkcentralen i Stockholm tillhandahållen cistern uppmonterats på ett godsvagnsunderrede. Denna uppmontering hade varit av provisorisk karaktär och hade till en början gjorts på försök. Då anordningen visat sig slå mycket väl ut, hade under de följande åren ytterligare ett antal vagnar försetts med dylika cisterner, så att det för närvarande funnes 60 mjölktransportvagnar med cisterner, rymmande mellan 12 och upp till 17 m³. På grund av de goda erfarenheterna av dessa mjölktransporter, vilka nu skulle bli permanenta, hade styrelsen i samråd med mjölkcentralen utarbetat förslag till mjölktransportvagnar av mera permanent och stabil konstruktion, vilka försetts med cisterner av rostfritt stål, rymmande 20 m³ och upplagda å för ändamålet iordningställda befintliga godsvagnsunderreden. Under nästa budgetår skulle 25 dylika cisternvagnar iordningställas, för vilka kostnaden inklusive cisterner av rostfritt stål och vagnarnas utrustning med rullager m. m. beräknats till 30 000 kronor per vagn eller till totalt 750 000 kronor. Då enligt avtal mellan styrelsen och mjölkcentralen kostnaderna för dessa anordningar skulle delas lika, erfordrades sålunda för styrelsens vidkommande för nästa budgetår ett belopp av 375 000 kronor.

Det sammanlagda anslagsbehovet under denna rubrik för nästa budgetår uppginge enligt styrelsen till (200 000 + 1 000 000 + 100 000 + 375 000) 1 675 000 kronor.

Om anvisande av sistnämnda belopp gör järnvägsstyrelsen hemställan.

Departements-
chefen.

Styrelsens förslag i förevarande del hava icke givit mig anledning till erinran.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av godsvagnar* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 675 000.

Biltrafik.

47. Garagebyggnader m. m.

[91.] Till detta ändamål har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 630 000 kronor.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för nästa budgetår till garagebyggnader m. m. med 2 200 000 kronor.

Styrelsen anför, att för tillgodoseende av angelägna behov av bättre och tidsenligare garage- och verkstadsbyggnader, varigenom, som styrelsen tidigare framhållit, bl. a. kostnaderna för vagnunderhållet skulle kunna nedbringas, erfordrades i runt tal 1 400 000 kronor. Ökningen av medelsbehovet i förhållande till det för innevarande budgetår anvisade beloppet, 630 000 kronor, borde ses mot bakgrunden av bilnätets ständigt fortgående tillväxt

och det förhållandet, att från yrkesinspektionens sida framställts oavvisliga krav på tidsenligare lokaliteter.

Under nästa budgetår erfordrades även medel för uppförande av omnibusstationer i bl. a. Örebro, Västerås och Sigtuna till ett beräknat belopp av omkring 800 000 kronor. I Örebro och Västerås hade preliminära avtal med vederbörande kommunala myndigheter träffats angående uppförandet av ifrågavarande byggnader.

Statens järnvägars biltrafikrörelse har under senare år fortgående ökats. Ökningen har huvudsakligen föranletts av att i samband med införlivandet med statsbanenätet av enskilda järnvägar den till de enskilda järnvägsföretagen knutna biltrafikrörelsen överlåtits till staten. Dessutom ha i särskilda fall även statsförvärv av fristående biltrafikföretag befunnits böra äga rum. För att bereda statens järnvägars bilpark bättre och tidsenligare garage- och verkstadsutrymmen har järnvägsstyrelsen nu äskat anslag för nästa budgetår med ett i jämförelse med medelsanvisningen för innevarande budgetår avsevärt ökat belopp. Styrelsen har sålunda beräknat den för nästa budgetår erforderliga anslagssumman till 1 400 000 kronor eller till 770 000 kronor mera än det för innevarande budgetår till samma ändamål anvisade anslaget. Då enligt vad styrelsen framhållit de nuvarande garage- och verkstadslokalerna äro otidsenliga och ur hälsosynpunkt otillfredsställande samt det kan förväntas, att, sedan bensinransoneringen nu slopats, utvecklingen av statens järnvägars biltrafikrörelse kommer att fortsätta i ökat tempo, finner jag mig böra tillstyrka styrelsens framställning om anvisande av medel för detta ändamål. Departements-
chefen.

Mot styrelsens förslag om anvisande av 800 000 kronor för uppförande av omnibusstationer har jag ej heller funnit anledning till erinran.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Garagebyggnader m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 200 000.

48. Nyanskaffning av bilmateriel.

[92.] Till Nyanskaffning av bilmateriel anvisades för budgetåret 1945/46 3 170 000 kronor (statsverkspropositionen: kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 83). I samband med statsförvärvet av Halmstad—Nässjö järnvägar anvisade riksdagen för samma budgetår 500 000 kronor till Ytterligare nyanskaffning av bilmateriel (propositionen 1945: 177).

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* angående medelsbehovet för nästa budgetår anført, att utöver den normala ersättningsanskaffningen, vilken genom billinjenätets fortgående utvidgning årligen ökat, vore viss ytterligare nyanskaffning erforderlig, särskilt med tanke på övergången till fredstidtabell. Med hänsyn härtill hade under nästa budgetår

beräknats böra anskaffas dels 108 vägbussar, av vilka 30 skulle övertagas från försvarsmakten och 78 nybeställas för leverans våren 1947, dels 25 lastbilar, vilka samtliga vore avsedda att övertagas från försvarsmakten. Det vore emellertid först längre fram möjligt att exakt bedöma, i vilken utsträckning det för statens järnvägar förefintliga behovet kunde tillgodoses med från försvarsmakten övertagna fordon. Kostnaden för nu angivna 78 vägbussar, som avsetts att nybeställas, hade beräknats till 4 000 000 kronor.

Sedermera har järnvägsstyrelsen i skrivelse den 29 november 1945 meddelat, att styrelsen från arméförvaltningen erhållit besked att endast 12 bussar kunde ställas till styrelsens förfogande. Dessa vore emellertid av sådan ålder och storleksordning, att de icke lämpligen kunde användas i statens järnvägars trafik. Några bussar torde följaktligen överhuvud taget icke vara att påräkna från militärt håll. För att kunna helt tillgodose behovet av landsvägsbussar under nästa budgetår erfordrades således medel för anskaffning av ytterligare 30 bussar, vilka beräknats betinga en sammanlagd kostnad av 1 250 000 kronor. Beträffande de 25 lastbilar, som styrelsen preliminärt räknat med att få övertaga från armén, hade besked ännu icke erhållits, huruvida av styrelsen önskade fordonstyper kunde påräknas. Medel till ett beräknat belopp av 400 000 kronor torde likväl böra anvisas å riksstaten för sistnämnda fordonsanskaffning.

Medelsbehovet för nästa budgetår till nyanskaffning av bilmateriel uppgår således till sammanlagt (4 000 000 + 1 250 000 + 400 000) 5 650 000 kronor.

Om anvisande av sistnämnda belopp gör järnvägsstyrelsen hemställan.

*Departements-
chefen.*

I likhet med järnvägsstyrelsen finner jag tiden nu vara inne att verkställa en tämligen omfattande förnyelse av statens järnvägars bilpark för att kunna möta de krav, som fredstrafiken kommer att ställa på statens järnvägars bilrörelse. Styrelsens anskaffningsprogram för nästa budgetår upptager 108 vägbussar och 25 lastbilar, vilka fordon styrelsen ursprungligen räknat med att efter beredskapens upphörande delvis få övertaga från försvarsmakten. Sedan det emellertid visat sig icke vara möjligt för statens järnvägar att få övertaga mer än ett ringa antal vägbussar har styrelsen ansett sig böra äska medel å riksstaten för genomförande av hela den planerade nyanskaffningen av bilfordon. Förverkligandet av det föreslagna anskaffningsprogrammet torde, enligt min mening, icke utan avsevärda olägenheter kunna uppskjutas. Med biträdande av styrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att till *Nyanskaffning av bilmateriel* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 5 650 000.

49. Ombyggnad av bilmateriel.

[93.] Till detta ändamål har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 870 000 kronor.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* anført, att i samband med återgången till drift med flytande bränsle, de nuvarande gassläpvnarna bleve obehövlige. Efter verkställd ombyggnad kunde dessa emellertid med fördel användas som godssläpvnar, av vilka stort behov föreläge. Styrelsen hade därför planerat att till en början låta ombygga 50 dylika vagnar till en beräknad kostnad av 100 000 kronor. Vidare planerades att förse 20 äldre vägbussar med nya karosserier till en kostnad av 360 000 kronor ävensom att istandsätta ett 50-tal från enskilda företag övertagna fordon till en kostnad av 600 000 kronor. För här ifrågavarande arbeten hade således beräknats erforderligt under nästa budgetår ett belopp av sammanlagt 1 060 000 kronor. Om anvisande av nämnda belopp gör järnvägsstyrelsen framställning.

Då jag ej funnit anledning till erinran mot styrelsens förslag, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

att till *Ombyggnad av bilmateriel* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 060 000.

50. Förvärv av billinjer.

[94.] För detta ändamål hava tidigare anvisats följande anslagsbelopp.

Budgetår	Kronor
1935/36	2 000 000
1936/37	2 000 000
1937/38	2 000 000
1938/39	2 000 000
1939/40	2 000 000
1940/41	400 000
1944/45	500 000
1945/46	1 000 000

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* erinrat, att styrelsen i sin petitaskrivelse den 18 september 1943 hemställt om ett anslag av 2 000 000 kronor till förvärv av billinjer. Styrelsen hade därvid framhållit, att — närmast som en följd av det i samband med övertagandet av enskilda järnvägars biltrafik ej oväsentligt utökade billinjenätet — det vid upprepade tillfällen visat sig angeläget att äga tillgång till medel för förvärv av sådana enskilda biltrafikföretag, vilkas inordnande i järnvägens trafiksystem skulle medföra en från samhällelig synpunkt önskvärd trafikrationalisering. På av dåvarande departementschefen i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 38) anförda skäl hade beloppet emellertid ansetts böra begränsas till 500 000 kronor.

Med hänsyn till vad departementschefen sålunda anført hade styrelsen i sin petitaskrivelse den 16 september 1944 ansett sig ej böra ifrågasätta större medelsanvisning för innevarande budgetår till dylika billinjeförvärv

än det sålunda för budgetåret 1944/45 bestämda beloppet. I enlighet härmed hade i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 85) föreslagits, att till förvärv av billinjer måtte för budgetåret 1945/46 anvisas ett investeringsanslag av 500 000 kronor. I anledning av väckt motion (I: 136) om ett till 2 000 000 kronor höjt investeringsanslag för ändamålet hade riksdagen emellertid funnit skäl höja ifrågavarande anslag till 1 000 000 kronor. Detta belopp beräknade styrelsen vara till fullo disponerat vid innevarande budgetårs utgång.

Då de synpunkter och skäl, som styrelsen i sin skrivelse den 18 september 1943 anförde, fortfarande ägde giltighet, och då anslaget för att fylla sitt ändamål icke syntes böra tillmätas alltför snävt, ansåge sig styrelsen böra hemställa, att för nästa budgetår måtte till förvärv av billinjer anvisas 2 000 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

För ettvarrt av budgetåren 1935/36—1939/40 anvisades till förvärv av billinjer ett anslagsbelopp av 2 000 000 kronor. Under tiden därefter ha av olika skäl, främst med hänsyn till det statsfinansiella läget, anslag till ändamålet icke anvisats eller utgått med nedskurna belopp. Då fredsförhållanden nu åter inträtt och ett betydande behov torde föreligga att komplettera och utvidga statens järnvägars billinjenät anser jag mig böra förordna, att medelsanvisningen till förvärv av billinjer för nästa budgetår ökas till samma nivå som före kriget.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av billinjer* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

51. Statens järnvägars dispositionsanslag.

[95.] Såsom statens järnvägars dispositionsanslag har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 21 december 1945 har sedermera av den 1 juli 1945 kvarstående behållning å anslaget Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten samt å Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten ett sammanlagt belopp av 4 049 649 kronor 67 öre tillförts Statens järnvägars dispositionsanslag. Å anslaget finnes följaktligen ett sammanlagt belopp av omkring 14 550 000 kronor tillgängligt för utbetalning under innevarande budgetår.

Beträffande användningen av anslaget förutsattes i 1945 års statsverksproposition, att från detsamma skulle tillgodoses medelsbehovet för oförutsedda och mindre arbeten under samtliga huvudgrupper å statens järnvägars fond samt för täckande av motsedd brist å annat anslag.

Genom beslut den 26 oktober 1945 har Kungl. Maj:t för innevarande budgetår ställt 6 500 000 kronor av dispositionsanslaget till järnvägsstyrelsens förfogande för sådana arbeten och anskaffningar, vilka var för sig draga en

kostnad av högst 100 000 kronor. Beträffande användning av anslaget i övrigt under budgetåret 1945/46 har Kungl. Maj:t förklarat sig vilja framdeles, på särskilda framställningar av styrelsen, meddela beslut. Slutligen har Kungl. Maj:t ålagt styrelsen att i samband med äskande av kapitalinvesteringsanslag för budgetåret 1947/48 inkomma med redovisning rörande dispositionsanslagets användning under innevarande budgetår.

I sin skrivelse den 22 september 1945 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om medelsanvisning för detta ändamål för budgetåret 1946/47.

Beträffande medelsbehovet anför styrelsen, att styrelsen i sina petita för nästa budgetår under specificerade anslagsrubriker upptagit en del anslagsposter, vilka för innevarande budgetår hade sin motsvarighet under dispositionsanslaget. Sistnämnda anslag hade därigenom för nästa budgetår kunnat beräknas 3 000 000 kronor lägre än för innevarande budgetår eller till 7 500 000 kronor, i vilket belopp liksom i anslaget för innevarande budgetår inginge ett belopp av 1 500 000 kronor till ersättning av genom olyckshändelse förstörd egendom.

Under hänvisning till det anförda hemställer styrelsen, att dispositionsanslaget för nästa budgetår måtte anvisas med 7 500 000 kronor.

Järnvägsstyrelsens beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår synes *Departements-
chefen.* böra godtagas. Jag vill i detta sammanhang erinra, att styrelsen i sina petita under huvudrubriken Anläggningar till huvudverkstäder upptagit ett anslag å 400 000 kronor till Diverse arbeten. Det därmed avsedda medelsbehovet synes emellertid kunna täckas från dispositionsanslaget utan höjning av det av styrelsen för sistnämnda anslag föreslagna beloppet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Statens järnvägars dispositionsanslag* för budget-
året 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 7 500 000.

Statens vattenfallsverk.

Å riksstaten för budgetåret 1945/46 ha under statens vattenfallsverk anvisats investeringsanslag om tillhoppa 48 000 000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har i skrivelser den 19 och den 22 september, den 12 november och den 10 december 1945 hemställt om anvisande av anslag dels å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 om tillhoppa 7 500 000 kronor till kraftstationsföretag samt distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk, dels ock för budgetåret 1946/47 om tillhoppa 85 460 000 kronor till kraftstationsföretag, vattenregleringar, distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk samt statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

Det av styrelsen anmälda sammanlagda anslagsbehovet för vattenfallsverket för innevarande budgetår uppgår således till 55 500 000 kronor. De för nästkommande budgetår äskade anslagen äro 29 960 000 kronor högre.

I likhet med vad som skett tidigare år har *vattenfallsstyrelsen* i skrivelsen den 19 september 1945 inledningsvis redogjort för utvecklingen av belastningen vid statens kraftverk och därvid lämnat följande sammanställning rörande energiförbrukningen i miljoner kilowattimmar (MkWh) under budgetåren 1935/36—1944/45, vilken sammanställning i de tre sista kolumnerna även upptar en redogörelse för produktionssättet.

Budgetår	Total förbrukning exkl. ånggenerering MkWh	Ökning från föreg. år exkl. ånggenerering MkWh	Ånggenereringskraft MkWh	Egen vattenkraft och fast kontrakterad främmande kraft MkWh	Egen ångkraft MkWh	Tillfällig främmande kraft MkWh
1935/36	2 246	205	23	2 182	43	44
1936/37	2 450	204	26	2 343	23	110
1937/38	2 736	286	45	2 470	138	173
1938/39	2 782	46	57	2 648	29	162
1939/40	3 100	318	40	2 828	128	184
1940/41	3 144	44	162	3 175	0	131
1941/42	3 599	455	51	3 330	45	275
1942/43	3 984	385	110	3 610	25	459
1943/44	4 342	358	179	4 201	0	320
1944/45	4 664	322	476	4 882	0	258

Styrelsen framhåller, att om man bortsåge från den överskottskraft, som levererats till elektriska ångpannor, belastningsökningen under det senaste budgetåret varit 322 MkWh. Denna ökning vore något mindre än under de närmast föregående tre krigsåren men skulle, om verkstadskonflikten icke varit, sannolikt överstigit medelvärdet för nämnda år. Till elektriska ångpannor hade under budgetåret 1944/45 levererats betydligt större kraftbelopp än tidigare tack vare mycket god vattentillgång.

Styrelsen meddelar därefter följande tablå, varav närmare framgår fördelningen av ökningen i kraftförbrukningen — exklusive ånggenereringskraft — på olika användningsområden.

Konsumtionsgrupp	Ökning (+) eller minskning (—) per år MkWh			
	1943/44— 1944/45	10-års- perioden 1933/34— 1943/44	5-års- perioden 1933/34— 1938/39	5-års- perioden 1938/39— 1943/44
a. Allmän distribution.....	+ 75	+ 130	+ 71	+ 189
b. Reservkraft.....	+ 2	+ 16	+ 8	+ 24
c. Andelskraft.....	+ 61	+ 20	+ 5	+ 34
d. Statens järnvägar exkl. malmbanan	+ 46	+ 45	+ 40	+ 50
e. Malmbanan och malmfälten	— 17	+ 10	+ 13	+ 8
f. Trä- och pappersindustrien..	+ 11	— 9	+ 1	— 20
Säger	+ 178	+ 212	+ 138	+ 285
g. Elektrokemisk industri.....	+ 144	+ 38	+ 49	+ 27
Summa	+ 322	+ 250	+ 187	+ 312

Inom den allmänna distributionen hade, framhåller styrelsen, det senaste årets ökning varit relativt liten på grund av verkstadskonflikten. Vid ostörd verksamhet skulle ökningen sannolikt varit ungefär dubbelt så stor. För framtiden finge man räkna med en årlig ökning av minst 100 MkWh och troligtvis något mera.

Reservkraftleveranserna, som under budgetåret 1943/44 ökade osedvanligt mycket, hade under det senaste budgetåret legat vid ungefär oförändrad nivå. Under budgetåret 1944/45 och någon tid dessförinnan hade stora vattenkraftutbyggnader färdigställts av de kommunala och enskilda kraftföretagen, vilket inverkat begränsande på vattenfallsstyrelsens leveranser av reservkraft. En återgång till tidigare värden kunde väntas.

Andelskraftleveranserna hade ökat starkt under budgetåret 1944/45. Detta berodde dels och huvudsakligen på den goda vattentillgången vid de kraftstationer, från vilka andelskraft levererades, och dels på tillkomsten av en ny sådan leverans från den under året i drift tagna Leringsforsens kraftstation.

Kraftuttagningen för statsbanorna exklusive malmbanan hade under det sistförflutna budgetåret ökat ungefär lika mycket som i medeltal under den redovisade 10-årsperioden, vilket delvis berodde på nyelektrifieringar men

framför allt därpå, att den av kristidsförhållandena föranledda höga trafikintensiteten ytterligare stegrats. Under kommande år torde visserligen tillkomma nyelektrifieringar, men dessa komme att avse relativt trafiksvaga banor. En del av den exceptionella trafiken på de elektrifierade banorna torde bortfalla efter övergång till fredsförhållanden. Sannolikt torde därför den totala kraftförbrukningen varken ökas eller minskas under de närmaste åren. Hänsyn måste emellertid tagas till att vattenfallsstyrelsen den 1 juli 1945 övertagit leveransen till de förut av Krångede aktiebolag matade omformarestationerna i Ånge, Ljusdal och Ockelbo, vilket komme att föranleda en engångsökning med 100 MkWh/år.

Malmbanan och malmfälten uppvisade minskning av kraftuttagningen under det senaste budgetåret. Den lägre nivån för kraftförbrukningen torde bli bestående tills vidare.

Kraftförbrukningen inom trä- och pappersindustrien hade under de senaste åren varit starkt reducerad gentemot förhållandena före kriget. En viss om än ganska obetydlig uppgång hade inträtt under det senaste budgetåret. Man finge vara beredd på en successiv ökning av kraftbehovet under de kommande åren till värden, som — även om råvarutillgången bleve begränsad — låge lika högt som före kriget eller rent av något högre till följd av längre driven förädling.

Den stora ökningen för kraftuttagningen vid den elektrokemiska och elektrotermiska industrien under budgetåret 1944/45 härrörde helt från Norrbottens järnverk och skifferoljeverket i Närke. Kraftkonsumtionen vid övriga företag inom denna grupp visade en måttlig nedgång men hade eljest sedan lång tid varit konstant. Enligt gällande utbyggnadsplaner för Norrbottens järnverk tillkomme avsevärda kraftbehov under de närmast följande budgetåren. Skifferoljeverkets kraftuttagning från vattenfallsstyrelsen torde däremot under den närmaste tiden bli oförändrad för att sedermera nedgå i och med att den egna kraftframställningen ökades genom utnyttjning av skifferkoks.

Vattenfallsstyrelsen säger sig på grundval av dessa överväganden ha uppgjort en prognos för belastningsutvecklingen, vilken prognos resulterat i en sannolik ökning av 330 MkWh för budgetåret 1945/46. Vid normala vattenförhållanden bleve då den löpande krafttillgången ca 200 MkWh lägre än den beräknade konsumtionen. Underskottet kunde emellertid i stort sett täckas medelst extra tappning ur de väl fyllda vattenmagasinen och det krafttillskott, som brukade erhållas från främmande företag. Endast en liten kvantitet ångkraft erfordrades, närmast i form av toppkraft under högbelastningstid. Förhållandena under innevarande budgetår ingåve alltså icke någon oro.

Under de kommande två budgetåren beräknades visserligen tillkommande kraftförbrukning bli något mindre, nämligen 275 MkWh/år under 1946/47 och 200 MkWh/år under 1947/48. Men då motsvarande krafttillskott icke erhöles och det vore ovisst, hurudan magasinställningen bleve om ett respektive två år, bleve förhållandena allvarligare än under 1945/46. Krafttillgång-

en steg visserligen dels med mindre belopp till följd av vattenregleringar och ökad dämning vid Porjus, dels och huvudsakligen med produktionen hos kraftstationerna vid Nämforsen och Forsmoforsen, men ökningen uppvägs totalt icke den förutsedda tillväxten av behoven, och de två sistnämnda stationerna bleve tyvärr försenade på grund av verkstadskonflikten. Vid normal vattentillgång och ostörd utveckling av kraftkonsumtionen finge man därför räkna med ett underskott av 300 MkWh i den löpande kraftproduktionen under vartdera av budgetåren 1946/47 och 1947/48. Blev vattentillgången därvid fortfarande god, kunde man räkna med extra tillskott från magasinerna och från främmande företag. Ångkraftbehovet bleve då måttligt. Vid normal vattentillgång bleve ångkraftbehovet sannolikt rätt betydande. Om det bleve vattenbrist, erfordrades mycket stor ångkraftproduktion och eventuellt vissa konsumtionsbegränsande åtgärder.

Vissa omständigheter kunde emellertid inverka begränsande på kraftförbrukningen och därmed minska det beräknade underskottet i vattenkraft, framhåller vattenfallsstyrelsen. Bristen på bränsle ävensom på råmaterial för cellulosaindustrien kunde under någon tid framåt verka minskande på dennas kraftkonsumtion. I samma riktning komme eventuella hinder beträffande exporten att verka liksom även störningar på arbetsmarknaden. Om ett par år torde importen av bränsle och andra varor bli fri, varvid järnvägarernas vedtransporter komme att minska och tillverkningen av en del ersättningsvaror att bortfalla med åtföljande minskning av kraftåtgången. Vid normal tillgång på bränsle torde även någon del av den elektriska uppvärmningen bortfalla. Knappheten på kraft kunde därför komma att mildras mot slutet av den här behandlade perioden.

Ställningen vid de kommunala och privata kraftföretagen vore ungefär densamma som vid statens kraftverk.

Orsakerna till att den goda kraftbalansen under budgetåret 1944/45 torde komma att ändras till en ansträngd kraftbalans under åren 1946—48 har vattenfallsstyrelsen framställt sålunda. Nämforsbygget hade uppskjutits ett år i förhållande till vattenfallsstyrelsens första förslag. Detta hade medfört liknande uppskov med Forsmoforsen. Verkstadskonflikten hade vållat ytterligare dröjsmål med färdigställandet. De ordinarie utbyggnaderna hade överhuvud taget begränsats under de senaste åren på grund av den föreliggande knapphetssituationen i fråga om arbetskraft och byggnadsmaterialier och till följd av att statens allmänna investeringspolitik framstått som påverkad av önskemålet att spara arbetstillfällen till den arbetslöshetsperiod, som befars vid krigets upphörande. Kriget i Europa hade emellertid fått längre varaktighet än man väntat. Den stora ökning av kraftkonsumtionen, som kännetecknat krigsåren, hade därför fortsatt längre än som förutsetts. Återhållsamhet beträffande utbyggnaderna och fortsatt krigstidselektrifiering hade medverkat till den befaraade knappheten på kraft.

Vattenfallsstyrelsen anser åtgärder böra vidtagas för åstadkommande av en förbättrad kraftbalans. För den skull borde arbetena i Forsmoforsen och Hölleforsen bedrivas i snabbare takt än vad som hittills varit avsikten. Detta

finge till följd att anslag erfordrades å tilläggsstat innevarande budgetår. Vidare borde förberedelser vidtagas vid Harsprånget eller något annat större norrländskt fall, så att kraft kunde börja levereras därifrån hösten 1950.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 april 1945 har vattenfallsstyrelsen anbefallts att i samband med avgivande av anslagsäskanden för investeringsändamål för budgetåret 1946/47 avgiva förslag i samråd med riksräkenskapsverket beträffande rubricering av och dispositionsbestämmelser för statens vattenfallsverks anslag. Vattenfallsstyrelsen har till åttlydnad därav och med beaktande av vad som anförts i ämnet i 1945 års statsverksproposition föreslagit, dels att rubricering och dispositionsbestämmelser bibehölles oförändrade för statens vattenfallsverks anslag till de särskilda kraftverksutbyggnaderna och de olika regleringsarbetena, för anslaget till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk samt för anslagen till inköp av vattenfall och fastigheter och till förvärv av enskild distribution, dels att anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. sammansloges med statens vattenfallsverks dispositionsanslag under den gemensamma benämningen »statens vattenfallsverks dispositionsanslag», dels slutligen att för dispositionsanslaget fastställdes de föreskrifter, som i det följande angåves i samband med behandlingen av anslagsbehovet under denna rubrik. Styrelsen förutsatte vid sin fortsatta behandling av anslagsfrågorna, att detta förslag bleve godtaget. Riksräkenskapsverket hade icke haft något att erinra mot förslaget.

Styrelsen har funnit, att anslag till inköp av vattenfall och fastigheter icke vore erforderligt för budgetåret 1946/47. Vid utarbetandet av 1945 års statsverksproposition hade å anslaget funnits odisponerat ett belopp av 884 963 kronor 38 öre. Därefter hade för inköp av vattenfall och fastigheter tagits i anspråk följande belopp.

	Kronor.
För förvärv för kronans räkning av viss vattenrätt i Ångermanälven enligt Kungl. Maj:ts beslut den 8 december 1944	26 750
» förvärv för kronans räkning av viss vattenrätt i Ångermanälven enligt Kungl. Maj:ts beslut den 15 december 1944	10 250
» förvärv för kronans räkning av viss fastighet i Västra Tunhems socken, Älvsborgs län, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 23 mars 1945	37 000
» förvärv för kronans räkning av viss vattenrätt i Ångermanälven enligt Kungl. Maj:ts beslut den 4 maj 1945	7 800
» förvärv för kronans räkning av viss vattenrätt i Ljungan enligt Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1945	1 200
» förvärv för kronans räkning av viss vattenrätt i Indalsälven enligt Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1945	44 825
» förvärv för kronans räkning av viss vattenrätt i Fjällsjöälven m. m. enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 juli 1945	10 935
» förvärv för kronans räkning av viss vattenrätt i Vängelälven m. m. enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 juli 1945	24 910
Summa kronor	163 670.

Styrelsen framhåller, att enär för budgetåret 1945/46 ett anslag av 500 000 kronor beviljats, det sammanlagda disponibla beloppet för inköp av vattenfall och fastigheter sålunda för närvarande vore (884 963: 38 — 163 670: — + 500 000: —) 1 221 293 kronor 38 öre.

Vattenfallsstyrelsen lämnar i fortsättningen en redogörelse beträffande pågående arbeten och närmast föreliggande arbetsplaner samt därav betingade anslagsbehov för olika byggnads- och regleringsföretag. Beträffande de arbeten, för vilka anslag äskas för nästkommande budgetår, skall jag i det följande återkomma till denna redogörelse. I övrigt innehåller styrelsens skrivelse följande upplysningar.

I *södra och mellersta Sverige* äro vattenbyggnadsarbetena fortfarande begränsade till mindre förnyelser och reparationer. I Göta älvs-verken och Älvkarleby utbytas några av de äldre generatorerna; kostnaderna bestridas med medel ur statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

Kraftstationen vid Leringsforsen togs planenligt i drift i oktober 1944. Endast smärre kompletteringsarbeten återstå. Det beviljade anslaget, totalt 3 850 000 kronor, beräknas räcka.

I *kraftstationen vid Midskogsforsen* togs det andra aggregatet planenligt i drift i början av oktober 1944. Stationens belastningsförmåga motsvarar till fullo vad som avsetts. Av byggnadsarbetena återstå de pågående rensningsarbetena i Midskogsslet nedanför kraftstationen. Dessa arbeten beräknas bli slutförda under år 1946. Hittills beviljat anslag 43 500 000 kronor beräknas räcka för byggnadsarbetena samt nu fastställda skadeersättningar och dylikt. Ytterligare kostnader kunna emellertid uppkomma vid slutligt avgörande av vattendomstolen i frågor rörande skadeersättningar och åtgärder för flöttning, virkesavläggning, fiske m. m. I den mån sådana kostnader skola täckas med investeringsmedel, torde statens vattenfallsverks dispositionsanslag kunna tagas i anspråk.

Till *reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde* har riksdagen för budgetåret 1945/46 beviljat 1 700 000 kronor, varigenom totala anslagsbeloppet blir 7 710 540 kronor. Enligt uppgifter, inhämtade från Indalsälvens regleringsförening, beräknas vattenfallsstyrelsens kapitalinsatser intill den 1 juli 1947 för de »äldre» regleringarna bli desamma som år 1944 uppgavs för tiden intill den 1 juli 1946, så när som på smärre öknings, föranledda huvudsakligen av justeringar i båtadsberäkningen. Långans andra reglering och Hårkans andra reglering, för vilka år 1944 medräknades en delkostnad av 1 500 000 kronor, ha ännu icke igångsatts. Det är därför antagligt att tillgängligt anslagsbelopp räcker fram till den 1 juli 1947. Skulle så icke bli förhållandet till följd av nyssnämnda öknings vid de äldre regleringarna och snabbare genomförande av Långans andra och Hårkans andra regleringar än nu förutses, kan överskridandet täckas med medel ur statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

Jag har intet att erinra mot vattenfallsstyrelsens av riksräkenskapsverket förordade förslag, att rubricering och dispositionsbestämmelser bibehållas oförändrade för statens vattenfallsverks anslag till de särskilda kraftverksbyggnaderna och de olika regleringsarbetena, för anslaget till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk samt för anslagen till inköp av vattenfall och fastigheter och till förvärv av

*Departements-
chefen.*

enskild distribution. Likaledes är jag med de båda ämbetsverken ense där-om, att det nuvarande anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. lämpligen bör uppgå i statens vattenfallsverks dispositionsanslag. De ändamål, för vilka det förstnämnda av de båda anslagen är avsett, motsvarar nämligen vissa av de ändamål, som tillgodoses med anlitage av dispositionsanslagen å de övriga affärsverksfonderna. Till frågan om de närmare bestämmelserna rörande användningen av statens vattenfallsverks dispositionsanslag återkommer jag i det följande.

Sedan vattenfallsstyrelsen avgav sin nyss återgivna redogörelse har vattenkraftssituationen något försämrats på grund av att nederbörden under hösten varit ringa, vilket medfört att vattenståndet i många av kraftverkens regleringssjöar sjunkit. I händelse normala vattenförhållanden vore rådande skulle dock kraftproduktionen för närvarande kunna fylla de stora anspråk som ställas på densamma. Däremot måste man räkna med, att under de närmaste åren behovet av kraft kan komma att växa snabbare än tillgången, sådan denna då kommer att vara efter en utbyggnad i enlighet med hittills godkända planer. Ehuru en forcering av utbyggnaderna i nuvarande läge kan möta betänkligheter ur olika synpunkter, vill jag dock med hänsyn till betydelsen för näringslivet och hela befolkningen av en fullt tillräcklig och tryggad kraftproduktion ansluta mig till vattenfallsstyrelsens förslag om att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anslag anvisas för möjliggörande av snabbare utförande av ett par redan påbörjade kraftverksbyggen. Jag torde senare i dag få återkomma härtill.

Av det sagda följer, att jag ej heller har något att erinra mot vattenfallsstyrelsens övriga förslag rörande medelsanvisningar till kraftstationsföretag och vattenregleringar. Dessa förslag syfta nämligen i huvudsak endast till ett fortsättande i så hastig takt som förhållandena medgiva av redan beslutade och påbörjade arbeten. En närmare redogörelse för förslagen och skälen för mitt ståndpunktstagande till desamma lämnas under de särskilda anslagsrubrikerna.

Även styrelsens framställningar om anslag — såväl å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår som å riksstaten för nästa budgetår — till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk ämnar jag biträda efter det jag senare i dag fått redogöra för dessa äskanden.

1. Kraftstation vid Nämforsen.

[96.] Till byggande av en ny kraftstation vid Nämforsen i Ångermanälven har riksdagen anvisat 16 000 000 kronor, varav 7 000 000 kronor å riksstaten för budgetåret 1944/45 och 9 000 000 kronor å riksstaten för budgetåret 1945/46.

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i propositionen 1944: 93. Enligt denna skall stationen utnyttja en fallhöjd av omkring 22,5 meter och utbyggas med två maskinaggregat med kaplanturbiner, tillsammans utnyttjande ungefär 200 kubikmeter per sekund. Maximieffekten beräknas bli 38 000 kW och den genomsnittliga energiproduktionen 215 MkWh per år, innan Ångermanälven blir reglerad, respektive 250 MkWh per år efter reglering. Anläggningskostnaderna ha beräknats till sammanlagt 20 000 000 kronor vid 1943 års prisläge.

I sin skrivelse den 19 september 1945 meddelar *vattenfallsstyrelsen*, att sjöregleringarna inom flodområdet visat sig kunna utvidgas väsentligt i förhållande till vad som tidigare förutsatts. På grund härav komme efter reglering stationens genomsnittliga produktion att bli högre än det förut angivna värdet.

Byggnadsarbetena vid Nämforsen hade bedrivits enligt den uppgjorda planen, fortsätter styrelsen. Sålunda hade hittills utförts ungefär halva dammbyggnaden samt större delen av bergsprängningsarbetena för maskinstationen. Murverket för kraftstationsintaget hade påbörjats, och utsprängningen av den cirka 400 meter långa avloppstunneln påginge. Turbiner och generatorer hade beställts. Verkstadskonflikten hade verkat fördröjande på bland annat maskinleveranserna, men det funnes förhoppningar om att förseningarna skulle bli mindre än vad som svarade mot konflikttiden.

För att fullfölja utbyggnaden av kraftstationen erfordras enligt styrelsens beräkningar ett anslag av 4 000 000 kronor, motsvarande skillnaden mellan den beräknade totalkostnaden och hittills anvisade belopp.

I skrivelse den 12 november 1945 meddelar styrelsen, att fortsatta undersökningar visat, att möjligheterna att medelst sjöregleringar ernå ur kraftsynpunkt förbättrad vattenframrinning i Ångermanälven och dess källfloder vore betydligt större än vad som tidigare förmodats. Redan medelst de nu igångsatta regleringsföretagen komme vintervattenmängden att kunna ökas från och med år 1948 i sådan utsträckning, att den i det närmaste motsvarade Nämfors- och Forsmoforsstationernas utbyggnadsvattenmängd med de två aggregat, som hittills beslutats. Ytterligare sjöregleringar beräknades bringa upp vintervattenmängden till 170 kubikmeter per sekund i vardera Fjällsjöälven och Åseleälven och alltså till 340 kubikmeter per sekund i den förenade Ångermanälven.

Nämnda förhållande gjorde det troligt, att det rätt snart och i varje fall under senare hälften av 1950-talet bleve aktuellt att insätta ytterligare ett aggregat såväl i Nämforsstationen som i Forsmoforsstationen. Vad den förra anläggningen beträffade, finge man visserligen räkna med att under vissa tider dess vattenanvändning finge av naturskyddsskäl begränsas till vad som kunde uttagas med de två första aggregaten, men insättning av ett tredje aggregat beräknades ändock bli lönande.

Med hänsyn till att de nya aggregaten sålunda tämligen snart torde komma att insättas, vore det lönande att redan nu utföra en del förberedelsear-

beten för desamma. Arbetena omfattade i huvudsak utsprängning av sugrör och utökning av svallgallerier, tunnlar och bergkanaler, alltså arbeten, som sedermera skulle kräva kostsamma torrlägningsåtgärder.

De ytterligare arbeten vid de nu pågående utbyggnaderna, som vore motiverade av angivna skäl, beräknades medföra en kostnadsökning av 500 000 kronor vid Nämforsen och 400 000 kronor vid Forsmoforsen.

I enlighet härmed hemställer vattenfallsstyrelsen, såvitt nu är i fråga, att vid äskande av investeringsanslag för budgetåret 1946/47 beloppet för kraftstationen vid Nämforsen måtte ökas från 4 000 000 till 4 500 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Vid planerandet av den nya kraftstationen vid Nämforsen beräknades anläggningskostnaderna till 20 000 000 kronor. Hittills ha 16 000 000 kronor anvisats. Nu har vattenfallsstyrelsen anmält, att möjligheterna att genom sjöregleringar inom Ångermanälvens flodområde öka vattenkrafttillgången äro större än vad som tidigare förmodats. Därför torde det relativt snart bli aktuellt att insätta ytterligare ett aggregat i kraftstationen vid såväl Nämforsen som Forsmoforsen. Vissa förberedelsearbeten för dylika installationer böra lämpligen ske redan nu. Därigenom kunna kostsamma torrlägningsåtgärder på ett senare stadium undvikas. För Nämforsens del beräknas dessa förberedelsearbeten draga en kostnad av 500 000 kronor. För nästa budgetår erfordras sålunda ett anslag av 4 500 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Nämforsen* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 4 500 000.

2. Kraftstation vid Forsmoforsen.

[97.] Till utbyggnad av en kraftstation vid Forsmoforsen i Ångermanälven har riksdagen anvisat 11 000 000 kronor, varav 2 000 000 kronor för budgetåret 1944/45 och 9 000 000 kronor för budgetåret 1945/46.

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i propositionen 1944: 93. Enligt denna skall stationen tills vidare utnyttja en fallhöjd av omkring 36 meter och förses med två maskinaggregat med kaplanturbiner, tillsammans utnyttjande omkring 200 kubikmeter per sekund. Maximieffekten beräknas bli 59 000 kW och den genomsnittliga energiproduktionen 335 MkWh per år före reglering av Ångermanälven respektive 390 MkWh per år efter reglering. Anläggningskostnaden har beräknats till 28 500 000 kronor vid 1943 års prisläge.

I skrivelsen den 19 september 1945 meddelar *vattenfallsstyrelsen*, att utvidgningen av sjöregleringarna komme även vid Forsmoforsen liksom vid Nämforsen att öka den genomsnittliga energiproduktionen utöver det förut beräknade värdet.

Arbetena hade hittills, fortsätter styrelsen, förutom förberedelser, såsom utförande av betongblandningsstation, förråd, verkstad, baracker, proviso-

risk hängbro över älven, vägar m. m., i huvudsak omfattat utsprängning av tunnlar för nedfarter till maskinstationen och avloppstunneln, schaktning och sprängning för maskinstationen, grävningsarbeten i avloppskanalen samt uppförande av permanenta bostadshus. Avloppskanalen, i vilken 1 000 000 kubikmeter jord och berg skulle borttagas, hade utlämnats på entreprenad. Turbinerna, generatorerna och maskinsalstraversen vore beställda.

Med hänsyn till den åtstramning av kraftsituationen, som befarades under de närmaste åren, borde byggnadsarbetena vid Forsmoforsen enligt vattenfallsstyrelsens mening utföras i snabbare takt än som motsvarade det för innevarande budgetår beviljade anslaget. På grund av att maskinleveranserna försenats genom verkstadskonflikten vore det icke motiverat med någon stark forcering, men styrelsen ansåge det dock nödvändigt med ett anslag av 2 000 000 kronor å tilläggsstat för innevarande budgetår. För fullföljande av utbyggnaden under nästa budgetår erfordrades 11 000 000 kronor.

I sin under föregående punkt omnämnda skrivelse den 12 november 1945 angående vissa förberedelsearbeten vid Nämforsen och Forsmoforsen har vattenfallsstyrelsen hemställt, att 400 000 kronor måtte anvisas till de i skrivelsen avsedda förberedelsearbetena vid Forsmoforsen.

I likhet med vattenfallsstyrelsen finner jag det önskvärt, att arbetena vid kraftstationsföretaget vid Forsmoforsen bedrivs i något snabbare takt än vad som ursprungligen planerats. Härigenom skulle stationen kunna tagas i bruk tidigare än förut beräknats, vilket vore värdefullt med hänsyn till de ökade krav på tillgång till elektrisk energi, som förutses under de närmaste åren. Därför torde, i anslutning till styrelsens förslag, ett anslag av 2 000 000 kronor böra anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1945/46. Jag avser att göra hemställan härom i annat sammanhang. För fullföljande av utbyggnaden under nästa budgetår erfordras 11 000 000 kronor. Härtill torde böra läggas 400 000 kronor till vissa förberedelsearbeten. Närmare motivering härför har lämnats under föregående punkt. Sammanlagt erfordras sålunda 11 400 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Forsmoforsen* för budgetåret 1946/
47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 11 400 000.

3. Kraftstation vid Hölleforsen.

[98.] Till utbyggande av kraftstation vid Hölleforsen i Indalsälven har riksdagen anvisat 2 000 000 kronor å riksstaten för budgetåret 1945/46.

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 89). Enligt den skall stationen utnyttja en fallhöjd av 26,2 meter och förses med tre maskinaggregat med kaplanturbiner, tillsammans utnyttjande 525 kubikmeter per sekund. Maximieffekten beräknas bli 114 000 kW och den genomsnittliga energiproduk-

tionen 700 MkWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 48 000 000 kronor vid 1944 års prisläge.

I sin skrivelse den 19 september 1945 meddelar *vattenfallsstyrelsen*, att vissa förberedande arbeten utförts, bl. a. en väg mellan Stadsforsens kraftstation och Hölleforsen samt en provisorisk bro över älven vid byggnadsplatsen. För närvarande uppfördes dels anläggningens permanenta bostäder, dels provisoriska bostäder och baracker, varjämte vägar byggdes inom det blivande arbetsområdet. Därjämte påginge provborrningar och provgrävningar för den stora jorddammen.

Med hänsyn till den väntade utvecklingen av kraftbalansen anser styrelsen nödvändigt, att från stationen krafttillskott kunde lämnas redan under budgetåret 1948/49. Med stark forcering av arbetena borde det bli möjligt att till denna tid färdigställa ett av aggregaten, ehuru detta med hänsyn till dammarbetena och rensningarna nedströms stationen till en början finge drivas med reducerad fallhöjd. Enligt den sålunda ändrade arbetsplanen finge arbetena under innevarande budgetår betydligt större omfattning än vad som motsvarade anslaget 2 000 000 kronor. Ett anslag å tilläggsstat av 3 000 000 kronor beräknades bli behövligt. Dessutom borde maskinerna beställas tämligen snart, men vattenfallsstyrelsen räknade med att de första tredjedelslikviderna för dem kunde få anstå till den 1 juli 1946, så att de kunde bestridas med anslag på riksstaten för budgetåret 1946/47. Med denna förutsättning beräknades medelsbehovet under sistnämnda budgetår till 16 500 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

I likhet med vattenfallsstyrelsen finner jag det med hänsyn till den väntade utvecklingen av kraftbalansen önskvärt, att utbyggandet av den år 1945 beslutade nya kraftstationen vid Hölleforsen forceras, så att kraft kan uttagas från stationen redan under budgetåret 1948/49. För att denna snabbare utbyggnad skall kunna ske synes ett anslag av 3 000 000 kronor böra beviljas å tilläggsstat till innevarande budgetårs riksstat. Jag torde få återkomma här till i annat sammanhang. För budgetåret 1946/47 erfordras ett anslag av 16 500 000 kronor.

Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Hölleforsen* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 16 500 000.

4. Tillloppstunnel och dämmningshöjning vid Porjus kraftstation.

[99.] Till tillloppstunnel och dämmningshöjning vid Porjus kraftstation har riksdagen anvisat 1 000 000 kronor å riksstaten för vardera av budgetåren 1944/45 och 1945/46.

Närmare redogörelser för de ifrågavarande arbetena ha lämnats i propositionen 1944: 93 och 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4,

punkten 90). Båda åtgärderna beräknas tillsammans öka energiproduktionen i kraftstationen med i genomsnitt 23 MkWh/år. Totalkostnaden har beräknats till 2 560 000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen meddelar i skrivelsen den 19 september 1945, att den för utsprängningen av den nya tilloppstunneln erforderliga transporttunneln färdigställts. Även höjningen av jorddammarna och järnvägsspåret hade påbörjats, varvid de utsprängda stenmassorna komme till användning. För arbetenas slutförande erfordrades under budgetåret 1946/47 ett anslag av 560 000 kronor, motsvarande skillnaden mellan den beräknade totalkostnaden och hittills anvisade anslag.

För slutförande av arbetena med tilloppstunnel och dämmningshöjning vid Porjus kraftstation erfordras ytterligare 560 000 kronor. Detta belopp torde nu böra äskas av riksdagen. *Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tilloppstunnel och dämmningshöjning vid Porjus kraftstation* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 560 000.

5. Kraftstation vid Harsprånget.

[100.] Till kraftstation vid Harsprånget i Lule älv har riksdagen för nu löpande budgetår anvisat ett investeringsanslag av 1 800 000 kronor.

Medelsanvisningen, som föranleddes av de båda likalydande motionerna I: 98 och II: 170 samt vidare grundades på ett av *vattenfallsstyrelsen* avgivet, såsom bilaga till statsutskottets utlåtande 1945: 133 fogat yttrande, avsåg att möjliggöra påbörjande av vissa förberedelsearbeten för kraftstationen, nämligen uppförande av bostäder och sociala anordningar samt utsprängning av den tunnel, som erfordras för vattnets ledande förbi kraftstationsplatsen under byggnadstiden.

I sin skrivelse den 19 september 1945 framhåller *vattenfallsstyrelsen*, att de nu igångsatta förberedelsearbetena borde fullföljas och utvidgas att omfatta järnvägsspår och vägar, transportorter för avloppstunneln m. m., varigenom den för den slutliga utbyggnaden behövliga tiden skulle minskas.

Huruvida det krafttillskott, som erfordrades närmast efter Hölleforsens fullbelastning, borde tagas från Harsprånget eller från någon annan större ny anläggning i Norrland komme att av styrelsen diskuteras bland annat med norrlandskommittén. Styrelsen avsåg att framlägga definitivt förslag i denna fråga mot slutet av år 1945.

Vattenfallsstyrelsen har sedermera i skrivelse den 10 december 1945 anmält, att nyssnämnda förslag icke hunne lämnas i så god tid, att hänsyn till detsamma kunde tagas vid utarbelandet av statsverkspropositionen till 1946 års riksdag. Enligt de redan gjorda undersökningarna rörande Harsprånget framstode det emellertid såsom i hög grad önskvärt, att förberedelsearbetena

finge sådan omfattning att ett belopp av 5 000 000 kronor åtginge vid denna arbetsplats under budgetåret 1946/47. Samtidigt hade det visat sig erforderligt att under nämnda budgetår verkställa förberedelser för utbyggnad av Kilforsen i Fjällsjöälven för att här åstadkomma förutsättningar för ett investeringsobjekt av relativt stora dimensioner att ingå i investeringsreserven för budgetåret 1947/48 och tiden därefter. Medelsbehovet härför beräknades till 1 000 000 kronor.

Departements-
chefen.

Under hänvisning till vad vattenfallsstyrelsen anfört vill jag förorda, att anslaget till Kraftstation vid Harsprånget samt ett nytt anslag, benämnt Kraftstation vid Kilforsen, i riksstatsförslaget uppföras med allenast beräknade belopp, 5 000 000 kronor respektive 1 000 000 kronor.

Beträffande det senare anslaget gör jag hemställan under nästföljande punkt.

Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli-
va riksdagen förelagd, till *Kraftstation vid Harsprånget* för bud-
getåret 1946/47 beräkna ett investerings-
anslag av kronor 5 000 000.

6. Kraftstation vid Kilforsen.

[101.] Under hänvisning till vad jag anfört under nästföregående punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli-
va riksdagen förelagd, till *Kraftstation vid Kilforsen* för bud-
getåret 1946/47 beräkna ett investerings-
anslag av kronor 1 000 000.

7. Regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde.

[102.] Till regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde har riksdagen anvisat 3 000 000 kronor, varav 1 000 000 kronor för budgetåret 1944/45 och 2 000 000 kronor för budgetåret 1945/46.

Regleringsåtgärder stå i samband med utbyggnaderna vid Nämforsen och Forsmoforsen och avse en ökning av vintervattentillgången vid de båda kraftstationerna.

I sin skrivelse den 19 september 1945 har *vattenfallsstyrelsen* angivit medelsbehovet för regleringsarbetena för budgetåret 1946/47 till 7 000 000 kronor.

Styrelsen hade låtit verkställa undersökningar, vilka visat, att sjöarna Flåsjön, Tåsjön och Storsjouten, samtliga belägna i Fjällsjöälven, närmast borde ifrågakomma för reglering. Definitiva planer hade utarbetats för dessa regle-

ringar, och ansökningar till vattendomstolen hade ingivits eller komme att ingivas inom den närmaste tiden. Kostnaderna beräknades till sammanlagt 12 000 000 kronor. Krafttillgången vid Forsmoforsen och Nämforsen under vintertid komme att öka med i genomsnitt 100 MkWh per år genom dessa regleringar. Kostnaden komme att motsvara ungefär 0,84 öre per kWh, vilket vore tillräckligt lågt för att regleringarna skulle vara ekonomiskt motiverade. Kostnaden per kilowattimme komme framdeles att sjunka, när ytterligare vattenfall i älven blivit utbyggda. Styrelsen räknade med att utföra huvudparten av arbetena vid dessa regleringar före utgången av budgetåret 1946/47.

Närmast efter de nyss angivna sjöarna torde, uttalar styrelsen, Vojmsjön och Kultsjön i Åseleälven böra regleras. Huruvida byggnadsarbetena härför hunne påbörjas under budgetåret 1946/47 vore emellertid oviss.

Vattenfallsstyrelsen meddelar härefter, att styrelsen vid regleringsarbetenas genomförande och förmodligen ytterligare någon tid därefter komme att vara ensam kraftstationsägare i vattendraget. Styrelsen finge sålunda bestrida hela kostnaden. I och för samarbete med enskilda innehavare av större vattenrättsbelopp hade emellertid Ångermanälvens regleringsförening bildats. I den mån kraftstationer, som finge nytta av de nu av styrelsen genomförda regleringarna, utbyggdes av nämnda enskilda fallägare, finge dessa betala andel i regleringskostnaderna.

För att åstadkomma en ökning av vintervattentillgången vid kraftstationerna vid Nämforsen och Forsmoforsen ha vissa regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde beslutats, samt 3 000 000 kronor anvisats i avvaktan på framläggandet av en slutlig plan för arbetena. Beträffande sjöarna Flåsjön, Tåsjön och Storsjouten i Fjällsjöälven föreligger numera en sådan regleringsplan, upptagande arbeten för en beräknad kostnad av 12 000 000 kronor. Enligt vattenfallsstyrelsen komma dessa regleringar att medföra en sådan ökning av krafttillgången, att de måste anses ekonomiskt berättigade. Av det uppskattade kostnadsbeloppet anser styrelsen 7 000 000 kronor böra ställas till förfogande under nästkommande budgetår.

Jag hemställer, med tillstyrkan av vattenfallsstyrelsens förslag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *Regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde*
för budgetåret 1946/47 anvisa ett investe-
ringsanslag av kronor 7 000 000.

8. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.

[103.] Investeringsanslaget under denna rubrik är för innevarande budgetår anvisat med 18 000 000 kronor.

I skrivelse den 27 april 1945 hemställde vattenfallsstyrelsen på anförda skäl, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1945 års riksdag att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ett mellan styrelsen samt Stockholms elektricitetsverk, Krångede aktiebolag och Sydsvenska kraftaktiebolaget ingånget konsortialavtal angående bildandet av Svenska stamlinjeaktiebolaget, *dels* medgiva, att verkställda byggnadsarbeten på kraftledningarna Nämforsen—Stadsforsen, Midskog—Ånge och Stadsforsen—Överby överlämnades till Svenska stamlinjeaktiebolaget som dellikvid för vattenfallsstyrelsens innehav av aktier i bolaget och att därjämte av anslaget till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk ytterligare för samma ändamål finge användas det belopp, varmed sammanlagda kostnaderna för nämnda byggnadsarbeten vid överlåtelse tillfället understege 2 600 000 kronor, *dels ock* anvisa ett investeringsanslag av 2 900 000 kronor till fullgörande av återstående likvid för vattenfallsstyrelsens anpart av aktierna i Svenska stamlinjeaktiebolaget.

Över denna vattenfallsstyrelsens framställning avgåvos utlåtanden den 3 maj 1945 av elkraftutredningen och den 4 maj 1945 av kommerskollegium. Vid kollegii utlåtande var fogat ett av Sveriges industriförbund och Svenska vattenkraftföreningen gemensamt avgivet, den 5 maj 1945 dagtecknat yttrande.

Vattenfallsstyrelsen hemställde sedermera i skrivelse den 22 september 1945 om anvisande av anslag för budgetåret 1946/47 till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.

Styrelsen erinrade till en början därom, att för ändamålet hade den 30 juni 1945 medgivits investeringar om tillhoppa 244 469 219 kronor, därvid ändringarna under det senast förflutna året kunde redovisas på följande sätt:

	Kronor
Investeringsrätt den 30 juni 1944	226 959 191
Den 30 juni 1944 icke utnyttjat bemyndigande att använda förnyelsefondsmedel till förnyelsearbeten på distributionsanläggningar, överfört till anslaget till distributionsanläggningar vid kapitalbudgetens omläggning enligt punkt II i finansdepartementets ämbetsskrivelse till riksräkenskapsverket den 30 juni 1944	738 892
För budgetåret 1944/45 anvisat anslag	17 000 000
Summa kronor	244 698 083

Avgår till följd av försäljningar och nedskrivning mot värde-minskningskonto	228 864
Investeringsrätt den 30 juni 1945	kronor 244 469 219.

Av beloppet hade den 30 juni 1945 utnyttjats 239 392 065 kronor, varför ett överskott av 5 077 154 kronor föreläge. För budgetåret 1945/46 hade be-

viljats 18 000 000 kronor, varför totalt ett belopp av 23 077 154 kronor stode till förfogande.

Den stora behållningen vid föregående budgetårs slut berodde väsentligen på arbetskonflikten vid verkstäderna, vilken försenat materielleveranserna och därmed även byggnadsarbetena.

Det för innevarande budgetår disponibla beloppet beräknade styrelsen skola räckta fram till budgetårets slut, trots att, utöver vad som förutsetts för ett år sedan, ett betydande medelsbehov tillkomme för en tredje 200 kV stamlinje från Indalsälven. Denna linje måste, såsom belastningsförhållandena utvecklat sig, påbörjas redan år 1945, vilket tidigare förutsatts föranleda behov av anslag på tilläggsstat, även sedan det i anslaget för innevarande budgetår ingående beloppet för oförutsett och diverse disponerats för ändamålet. Att tillgängliga medel nu visat sig räckta utan anslag på tilläggsstat berodde på att den av verkstadskonflikten föranledda förskjutningen av byggnadsprogrammet delvis bleve bestående.

För budgetåret 1946/47 beräknade vattenfallsstyrelsen ett anslagsbehov av 27 500 000 kronor under förutsättning, att nuvarande organisation för utbyggnad av 200 kV stamlinjer skulle bestå. I beloppet inginge sålunda medelsbehovet för de linjer av nämnda slag, som erfordrades för statens vattenfallsverks del. Om det av styrelsen i skrivelsen den 27 april 1945 föreslagna stamlinjebolaget skulle komma till stånd, inträdde vissa förskjutningar — behovet av anslag till distributionsanläggningar minskades, men i stället erfordrades anslag för finansiering av bolagets verksamhet — vilka styrelsen vore beredd att vid behov angiva.

Det stora medelsbehovet för budgetåret 1946/47 föranleddes till väsentlig del av att en ny 200 kV stamlinje från Indalsälven och en större transformatorstation i stockholmstrakten behövdes så snart, att en huvudpart av kostnaderna komme före den 1 juli 1947. Därjämte erfordrades omfattande kompletteringar av stamlinje- och primärsystemen, beroende på den fortsatta ökningen av kraftkonsumtionen och på behov att taga igen sådant, som blivit eftersatt under krigstiden. Även i fråga om bygge- och ortsanläggningarna förutsåge styrelsen stora utvidgningar och förstärkningar.

De av vattenfallsstyrelsen för budgetåret 1946/47 beräknade anslagsbehoven angivas i en av styrelsen meddelad sammanställning av följande utseende.

	Kronor
Stamlinje för 200 kV Nämforsen—Stadsforsen jämte anslutningsstallverk i Stadsforsen och jordslutningsspole i Nämforsen. Totalkostnad 3 550 000 kronor, varav i anslagsbehovet för tidigare år medtagits 2 500 000 kronor. För budgetåret 1946/47 erfordras återstoden	1 050 000
Stallverk för 200 kV vid Forsmoforsen. Totalkostnad 650 000 kronor, varav för budgetåret 1946/47 erfordras	250 000
Komplettering av 200 kV stallverket i Stadsforsen	485 000
Ny stamlinje för 200 kV jämte anslutningsstallverk och jordslutningsspole:	

	Kronor
Sträckan Midskog—Änge	3 380 000
» Stadsforsen—Untra	10 140 000
» Untra—Väsby, förberedelsearbeten	175 000
» Väsby—Överby	345 000
Anslutningsställverk i Midskog, Änge och Stadsforsen jämte jordslutningsspole	600 000
Ställverk i Untra	250 000
Totalt kostnad kronor	14 890 000

	Kronor
Härav erfordras för budgetåret 1946/47	11 400 000
Stamlinjestation för 200/70 kV vid Överby. Totalt kostnad preliminärt beräknad till 4 500 000 kronor, varav för budgetåret 1946/47 erfordras	3 000 000
Primärlinje för 70 kV till Rimbo, sekundärstation för 70/20 kV i Rimbo och likriktarestationer för Roslagsbanan. Totalt kostnad enligt föregående års beräkning, avseende en första utbyggnadsetapp, 1 100 000 kronor och enligt senaste beräkning för slutlig utbyggnad 1 450 000 kronor, varav i anslagsbehovet för tidigare år medtagits 900 000 kronor. För budgetåret 1946/47 erfordras återstoden	550 000
Stamlinje för 130 kV Hallsberg—Moholm. Totalt kostnad 1 750 000 kronor, varav i anslagsbehovet för tidigare år medtagits 1 100 000 kronor. För budgetåret 1946/47 erfordras återstoden	650 000
Ny stamlinje för 130 kV	3 000 000
Anläggningar för järnvägs elektrifiering	250 000
Faskompenseringskondensatorer	700 000
Diverse utvidgningar av stamlinje- och primärsystemen	3 000 000
Bygde- och ortsanläggningar	2 300 000
Oförutsett och diverse	865 000
Summa kronor	27 500 000.

Till sammanställningen lämnar styrelsen följande kommentar.

För stamlinjen Nämforsen—Forsmoforsen—Stadsforsen jämte ställverk med mera upptages slutanslag.

För nämnda linjes anslutning till kraftstationen vid Forsmoforsen erfordras ett linjeställverk för 200 kV, vilket icke ingår bland de anläggningar, som avses bli bekostade med kraftstationsanslaget.

På grund av det stora antal linjer, som äro och komma att bliva anslutna till kraftstationen i Stadsforsen, erfordras därstädes en andra samlingsskena för 200 kV för att med hänsyn till en betryggande drift erforderliga kopplingsmöjligheter skola erhållas. Vidare bör tillsvidare insättas en sektionsbrytare mellan de båda 200 kV skenorna. De nämnda båda åtgärderna ha i sammanställningen sammanfattats under beteckningen »komplettering av 200 kV ställverket i Stadsforsen».

Belastningsprognoserna utvisa, att det för vattenfallsstyrelsens del erfordras en ny 200 kV stamlinje från Indalsälven till hösten 1947. Liksom vid de tidigare utbyggnaderna av 200 kV linjer avses viss samverkan bli ordnad med de kommunala och enskilda kraftföretagen. Sålunda har det befunnits lämpligt, att vattenfallsstyrelsen icke bygger en sammanhängande linje utan två skilda sträckor, nämligen dels från Midskogs kraftstation till Änge, dels från

Stadsforsen till Untra. Från Untra och till Väsby i närheten av den nedan omförmälda nya mottagningsstationen vid Överby transiteras styrelsens kraft tillsvidare på den 200 kV ledning från Untra till Stockholm, som Stockholms stad bygger. Å andra sidan avses vattenfallsstyrelsens nuvarande ledning Stadsforsen—Ånge bli uthyrd till Sydsvenska kraftaktiebolaget för att ingå som ett led i nämnda företags stamlinje från Hjältaanläggningen till Syd-sverige. I sammanställningen upptagas kostnader för de 85 respektive 300 kilometer långa sträckorna Midskog—Ånge och Stadsforsen—Untra samt den 10 kilometer långa förbindelseledningen Väsby—Överby. För den kompletteringssträcka Untra—Väsby, som vattenfallsstyrelsen beräknas få bygga inom några år, komma stakning och andra förberedelsearbeten att utföras redan nu, varför kostnaden härför medräknas i anslagsbehovet. Vidare uppstå kostnader för anslutningsställverk i Midskog, Ånge och Stadsforsen, för jordslutningsspole och för ställverk i Untra.

Vattenfallsstyrelsens första 200 kV stamlinje från Indalsälven slutar i Västeraås, och den andra går ned till Hallsberg. Undersökningar rörande lämpligaste förläggningen av den i föregående stycke avhandlade tredje linjen ha givit vid handen, att den bör neddragas till stockholmstrakten. Som lämplig punkt för mottagningsstation har valts Överby, cirka 7 kilometer nordväst om Norrvikens sekundärstation. Överbystationen beräknas till en början bli försedd med två transformatorer för 200/70 kV, vardera på 60 000 kVA. Stationens utformning är ännu icke fullt klar, varför kostnaden kan angivas endast preliminärt.

För linje till Rimbo, sekundärstation därstädes och likriktarstationer för Roslagsbanan upptages slutanslag. Föregående år angavs totalkostnaden endast för en första etapp, vid vilken bland annat linjen skulle avgrensa från nuvarande 70 kV linje Uppsala—Norrviken. Numera får emellertid räknas med att linjen skall anslutas till Överbystationen, varför i sammanställningen upptages slutanslag, avseende en sådan utbyggnad.

För förstärkning av överföringsförmågan mellan Hallsberg och Moholm räknades tidigare med antingen uppläggning av grövre linor på befintlig linje eller en helt ny linje för 130 kV. Det har visat sig, att det senare alternativet har sådana fördelar med hänsyn till såväl överföringsförmåga som drift, att det bör väljas trots den högre kostnaden. I sammanställningen upptages slutanslag för detta alternativ.

Under rubriken »ny stamlinje för 130 kV» har upptagits medelsbehovet för ett projekt, som ännu är under förberedande behandling. Vattenfallsstyrelsen avser att senare lämna närmare redogörelse för detta projekt, därest det visar sig genomförbart.

För innevarande budgetår beräknades ett medelsbehov av 2 600 000 kronor för anläggningar för järnvägslektrifiering. Det har visat sig, att de nyelektrifieringar och kompletteringar, till vilka järnvägsstyrelsen erhållit anslag, medföra så omfattande anläggningar för vattenfallsstyrelsens del, att det nämnda beloppet blir helt taget i anspråk. Då för budgetåret 1946/47 förutses komplettering med en omformarestation invid Forsmoforsens kraftstation, erfordras ett tillskottsbelopp av 250 000 kronor, avseende den ställverksutrustning med mera, som vattenfallsstyrelsen behöver för kraftleveransens fullgörande.

Den redan i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 30 september 1942 behandlade anskaffningen av faskompenseringskondensatorer måste fortsättas under budgetåret 1946/47. På grund av Norrbottens järnverks ökade kraftbehov, och då järnverket utlager jämväl rätt betydande mängder reaktiv kraft, bör ett kondensatorbatteri på 20 000 kVAr installeras i Notviken eller inom

järnverkets anläggningar. Enbart detta batteri kostar omkring 500 000 kronor. Övrig del av det i sammanställningen upptagna beloppet avser smärre batterier för inplacering i sekundärstationerna och bygdenätet.

Bland utvidgningarna av stamlinje- och primärsystemen ingår bland annat en stor anskaffning av transformatorer för sekundärstationerna, vilken visat sig nödvändig till följd av den alltjämt växande kraftkonsumtionen och icke kan uppskjutas längre. Vidare beräknas medelsbehov för ett par smärre nya sekundärstationer och för kompletteringar av kopplingsstationen i Bredåker och ställverket i Västerås.

Beloppet för bygde- och ortsanläggningar är ungefär av samma storleksordning som under de närmast föregående åren.

För oförutsett och diverse upptages ett relativt lågt belopp med hänsyn till att programmet i övrigt är så omfattande, att man torde få räkna med vissa förseningar.

Styrelsen hemställer, att till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk måtte för budgetåret 1946/47 anvisas ett investeringsanslag av 27 500 000 kronor.

Över denna vattenfallsstyrelsens framställning, i vad densamma mera väsentligt berör landets råvaruförsörjning, har *statens industrikommission* den 5 oktober 1945 avgivit infordrat utlåtande. Kommissionen meddelar, att enligt uppgift, som kommissionen införskaffat från vattenfallsstyrelsen, behovet av koppar för kablar och isolerade ledningar, stål, bly, tenn och cement för de i styrelsens framställning upptagna arbetena beräknades bli följande:

Stål	2 200 ton
koppar för kablar och isolerade ledningar	140 »
bly	105 »
tenn	2 »
cement	1 500 »

Dessa materielkvantiteter avsåge visserligen arbeten, som skulle utföras under budgetåret 1946/47. Enär inköpen av desamma successivt måste göras ungefär ett halvt år innan materialierna erfordrades, representerade emellertid de angivna materialmängderna i stort sett de kvantiteter, vilka vattenfallsstyrelsen behövde inköpa under år 1946.

I fråga om koppar för isolerade ledningar, bly och tenn vore behovet av så relativt begränsad omfattning, att detsamma utan svårighet kunde tillgodoses, och vad stål och cement anginge, torde ävenledes — om försörjningsläget beträffande dessa varuslag icke avsevärt försämrades — de erforderliga kvantiteterna kunna ställas till förfogande.

Koppar för blanka ledningar komme enligt kommissionens beslut att från och med den 8 oktober 1945 få fritt försälas och förbrukas, och i fråga om transformatorolja vore vattenfallsstyrelsen enligt egen uppgift så gott som självförsörjande för ett år framåt.

Sedan Kungl. Maj:t den 23 november 1945 förklarat vad vattenfallsstyrelsen i sin skrivelse den 27 april 1945 hemställt i fråga om bildande av ett

stamlinjebolag m. m. icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, har *vattenfallsstyrelsen* i skrivelse den 10 december 1945 gjort framställning om anvisande av ytterligare medel — utöver de av styrelsen i skrivelsen den 22 september 1945 begärda — till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.

Styrelsen framhåller i sin senaste skrivelse, att styrelsen i anledning av Kungl. Maj:ts beslut rörande frågan om bildandet av ett stamlinjebolag måste räkna med att för framtiden utföra alla ytterligare stamlinjer för 200 kV med undantag av de linjer för denna spänning, vilka redan påbörjats av Stockholms stad mellan Horndal och Untra och mellan Untra och Stockholm samt av Sydsvenska kraftaktiebolaget mellan Nässjö och Malmö. På grund härav tillkomme medelsbehov, utöver de av styrelsen tidigare uppgivna, redan för innevarande och även för nästa budgetår.

Beträffande dessa medelsbehov anför styrelsen följande.

Enighet har rått mellan vattenfallsstyrelsen och berörda kraftföretag om de nya stamlinjer för 200 kV, som med hänsyn till landets kraftförsörjning erfordras under de närmaste åren och vilka skulle utförts av det tilltänkta stamlinjebolaget. Någon anledning att ändra de förefintliga planerna finnes icke, utan vattenfallsstyrelsen kan fastställa sina nu tillkommande arbetsuppgifter i anslutning till nämnda planer. Utöver de stamlinjer, varmed styrelsen räknat för egen del, samt de nyssnämnda linjerna Horndal—Untra—Stockholm och Nässjö—Malmö erfordras till år 1947 en linjesträcka Hallsberg—Nässjö, vilken får en längd av omkring 170 kilometer och är avsedd att ingå i en linje nummer 2 från Hallsberg till Malmö. Därjämte räknas nu med så tidigt färdigställande av Sydsvenska kraftaktiebolagets kraftanläggning vid Hjäлта i Faxeälven, att för den linje, som skall överföra kraften därifrån, icke endast stakning och andra förberedelser utan även en del av materielanskaffningen infalla under budgetåret 1946/47. Sistnämnda linje kommer att bestå av två nya sektioner, nämligen Hjäлта—Hölleforsen och Ånge—Hallsberg, vilka förenas med vattenfallsstyrelsens befintliga ledningssträcka Stadsforsen—Ånge. De nya sträckorna få en sammanlagd längd av omkring 450 kilometer.

Medelsbehovet för sträckan Hallsberg—Nässjö jämte 200 kV anslutningsställverk beräknar vattenfallsstyrelsen till 7 500 000 kronor, varav 2 500 000 kronor torde erfordras under innevarande budgetår. Till förberedelser och materielanskaffning för linjerna Hjäлта—Hölleforsen och Ånge—Hallsberg bör under budgetåret 1946/47 ett belopp av 5 000 000 kronor stå till förfogande.

I vattenfallsstyrelsens skrivelse den 22 september 1945 har i ett särskilt stycke intagits beskrivning med mera beträffande den tredje stamlinje från Indalsälven, som erfordras för vattenfallsstyrelsens del. Ifrågavarande stycke bör med hänsyn till numera inträdda förskjutningar ersättas med följande:

»Belastningsprognoserna utvisa, att en ny 200 kV stamlinje från Indalsälven erfordras till hösten 1947. Det har befunnits lämpligt att utföra den med två skilda sträckor, nämligen en från Midskogs kraftstation till Ånge och en från Stadsforsen till Untra. Från Untra och till Väsby i närheten av den nedan omnämnda nya stationen vid Överby avses styrelsens kraft tillsvidare bliva enligt överenskommelse med Stockholms stad transiterad på den 200 kV ledning från Untra till Stockholm, som staden bygger. I sammanställningen upplagas kostnader för de 85 respektive 300 kilometer långa sträckorna Midskog—Ånge och Stadsforsen—Untra samt den 10 kilometer långa

förbindelseledningen Väsby—Överby. För den kompletteringssträcka Untra—Väsby, som beräknas bli erforderlig inom några år, böra stakning och andra förberedelsearbeten utföras redan nu, varför kostnaden härför medräknats i anslagsbehovet. Vidare uppstå kostnader för anslutningsställverk i Midskog, Ånge och Stadsforsen, för jordslutningsspole och för ställverk i Untra.»

Styrelsen hemställer, med ändring av sitt äskande i skrivelsen den 22 september 1945, att till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk måtte anvisas *dels* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor, *dels ock* å riksstaten för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 37 500 000 kronor.

Departements-
chefen.

Den första i Sverige anlagda kraftledningen för 200 kV spänning byggdes under 1930-talet av Krångede aktiebolag från Krångede till Horndal och av Stockholms elektricitetsverk från Horndal till Stockholm. Sedermera ha ytterligare tre dylika stamlinjer byggts från mellersta Norrland till Mellansverige. Stamlinjenätet är baserat på en »samlingsskena» för 200 kV längs Indalsälven mellan Järpströmmen och Stadsforsen. Från »samlingsskenan», till vilken ett antal större kraftverk äro anslutna, utgå vid Stadsforsen två och vid Krångede likaledes två stamlinjer för överföring av kraft söderut. Av de båda linjerna från Stadsforsen, vilka ägas av staten, är den ena dragen över Ånge och Ljusdal till Hallsberg samt den andra över Torpshammar, Ljusdal, Ockelbo och Horndal till Västerås. De båda ändpunkterna äro numera förbundna med en 200 kV linje, utgörande begynnelsen till en sydlig »samlingsskena», i det att statens i början av 1920-talet utförda 130 kV linje Trollhättan—Västerås ombyggs till 200 kV på sträckan Hallsberg—Västerås. Då båda linjerna från Krångede, i vilka Krångede aktiebolag och Stockholms stad äro huvudintressenter, äro dragna över Ljusdal till Horndal, från vilken sistnämnda plats utgå två ledningar, en — ägd av Stockholms stad — till Stockholm och en — ägd huvudsakligen av Sydsvenska kraftaktiebolaget — över Hallsberg till Nässjö.

Enligt de av 1941 och 1942 års riksdagar godkända stamlinjeavtalen är ett intimt samarbete etablerat mellan intressenterna i de fyra stamlinjerna. Denna paralleldrift kompletteras av en kontinuerlig samkörning av praktiskt taget alla landets kraftstationer i den s. k. centrala driftledningens regi.

På grund av det ständigt växande kraftbehovet kan en betydande utbyggnad av stamlinjenätet förutses bli erforderlig. Det räknas sålunda med tillkomsten av tre nya stamlinjer för 200 kV från mellersta Norrland söderut under de närmaste åren samt med kompletteringar av stamlinjenätet i mellersta och södra Sverige. Vissa linjer äro redan under byggnad eller planerade.

Stockholms elektricitetsverk har erhållit koncession att bygga en ny stamlinje för 200 kV å sträckan Horndal—Untra, och avsikten är att denna linje skall fortsätta från Untra till Stockholm, därmed ersättande en dubbel 100 kV ledning å samma sträcka.

Vid anvisandet av anslaget för innevarande budgetår till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk avsågs ett belopp av 300 000 kronor till stakning och förberedelser för en ny stamlinje för 200 kV från Indalsälven till Mellansverige. Med hänsyn till den hastigt växande belastningen på de övriga stamlinjerna har själva arbetet på den nya linjen redan påbörjats. Kostnaderna härför under nu löpande budgetår beräknas kunna täckas med besparingar å anslaget till följd av verkstadskonflikten. Linjen skall utföras i tre skilda sträckor, nämligen en från Midskogs kraftstation till Ånge, en från Stadsforsen till Untra och en från Väsby till en planerad mottagningsstation vid Överby cirka 7 kilometer nordväst om Norrvikens sekundärstation. Ledningsförbindelse mellan Untra och Väsby skall tills vidare enligt överenskommelse etableras med hjälp av Stockholms elektricitetsverks under byggnad varande stamlinje Untra—Stockholm. Vattenfallsstyrelsen avser emellertid att redan nu utföra stakning och andra förberedelsearbeten för en egen linje Untra—Väsby.

Sydsvenska kraftaktiebolaget har för närvarande under byggnad en 200 kV stamlinje Nässjö—Malmö. Vidare har bolaget planerat att från sin kraftstation vid Hjalta i Faxälven bygga en 200 kV stamlinje söderut. Linjen skulle bestå av två sektioner, nämligen Hjalta—Hölleforsen och Ånge—Hallsberg, förenade genom transitering över statens kraftverks ledning Stadsforsen—Ånge.

Slutligen har vattenfallsstyrelsen förklarat, att redan till år 1947 bör utföras en ny stamlinje för 200 kV å sträckan Hallsberg—Nässjö, avsedd att ingå i en andra linje mellan Hallsberg och Malmö.

För anordnande av gemensam drift av redan färdiga eller påbörjade stamlinjer samt för byggande och drift av nya stamlinjer från kraftverk inom Ångermanälvens och söder därom belägna vattenområden har vattenfallsstyrelsen föreslagit samt med Stockholms elektricitetsverk, Krångede aktiebolag och Sydsvenska kraftaktiebolaget träffat preliminär överenskommelse om bildandet av ett särskilt bolag, Svenska stamlinjeaktiebolaget. Enär förslaget icke godtagits av Kungl. Maj:t, saknar jag anledning att i detta sammanhang närmare redogöra för det konsortialavtal och den bolagsordning, som enligt förslaget skulle ligga till grund för bolagets verksamhet. Jag vill här allenast erinra om, hurusom vattenfallsstyrelsen vid förslagets avgivande förutsatte, att samtliga nya stamlinjer för 200 kV utom sådana från övre till mellersta Norrland skulle byggas och ägas antingen av staten eller av ett aktiebolag med staten samt kommunala och privata intressenter som ägare, att i vilketfall fallet parallelldrift mellan de förefintliga ledningarna skulle ske såsom hittills samt att i senare fallet de nuvarande ledningarna skulle ularrenderas till stamlinjebolaget.

I överensstämmelse härmed har vattenfallsstyrelsen, sedan Kungl. Maj:t meddelat beslut rörande frågan om stamlinjebolagets bildande, förklarat sig räkna med att för framtiden få utföra alla nya stamlinjer för 200 kV med undantag av de linjer, som redan påbörjats av Stockholms elektricitetsverk å sträckan Horndal—Untra—Stockholm samt av Sydsvenska kraftaktiebo-

laget å sträckan Nässjö—Malmö. Styrelsen har därför nu äskat dels anslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår med 2 500 000 kronor till påbörjande av den nya stamlinjen Hallsberg—Nässjö, dels ock anvisande av medel å riksstaten för nästa budgetår till fortsättning av sistnämnda linje och stamlinjen Midskog—Överby med därtill hörande ställverks- och stationsarbeten samt till förberedelser och materielanskaffning för de av Sydsvenska kraftaktiebolaget planerade sträckorna Hjalta—Hölleforsen och Ånge—Hallsberg.

Styrelsens anslagsäskande för nästa budgetår innefattar även ett flertal andra poster å delvis betydande belopp. Tre av dessa poster, nämligen en stamlinje för 200 kV å sträckan Nämforsen—Stadsforsen jämte anslutningsställverk i Stadsforsen och jordslutningsspole i Nämforsen, en primärlinje för 70 kV till Rimbo jämte sekundärstation i Rimbo och likriktarstationer för Roslagsbanan samt en stamlinje för 130 kV å sträckan Hallsberg—Moholm, avse slutförandet av redan pågående arbeten. En annan av posterna, betecknad »ny stamlinje för 130 kV» och upptagen med ett belopp av 3 000 000 kronor, gäller ett projekt som ännu är under förberedande behandling. Beträffande övriga poster tillåter jag mig hänvisa till styrelsens sammanställning med tillhörande kommentar.

Det är även enligt min mening lämpligt, att samtliga nya stamlinjer för 200 kV och högre spänning komma att ägas av staten. Jag har likaledes den uppfattningen, att en snabb utbyggnad av nu planerade stamlinjer är påkallad för att kraftförsörjningen under de närmaste åren skall bliva tryggad. Med hänsyn härtill är jag beredd att biträda samtliga vattenfallsstyrelsens nu föreliggande förslag.

Jag torde senare i dag få återkomma till styrelsens äskande om anslag å tilläggsstat till riksstaten för nu löpande budgetår.

Vad angår det av styrelsen begärda anslaget å 37 500 000 kronor för nästa budgetår innefattar detsamma, såsom nyss nämnts, ett belopp av 3 000 000 kronor till ett ännu icke utarbetat projekt rörande en ny stamlinje för 130 kV. Till denna del torde anslaget böra ställas till styrelsens förfogande först sedan styrelsen inkommit med tillfredsställande uppgifter rörande projektet och dess lämplighet.

Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 37 500 000.

9. Statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

[104.] Såsom statens vattenfallsverks dispositionsanslag har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor. Genom beslut den 6 april 1945 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att vid utgången av budgetåret 1944/45 förefintlig behållning å investeringsanslaget Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten skall överföras till dispositionsanslaget. Nämnda be-

hållning uppgick till 1 654 510 kronor, varför ett sammanlagt belopp av omkring 3 655 000 kronor finnes tillgängligt för utbetalning under innevarande budgetår.

Beträffande användningen av dispositionsanslaget förutsattes i 1945 års statsverksproposition, att tills vidare skulle gälla samma regler, som för budgetåret 1944/45 tillämpades i fråga om anslaget till Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten. Från och med budgetåret 1946/47 borde villkoren för anslagets disposition så nära som möjligt anslutas till de regler, som ansetts böra gälla beträffande dispositionsanslagen å de övriga affärsverksfonderna.

Såsom jag tidigare berört, föreslår *vattenfallsstyrelsen* i sin skrivelse den 19 september 1945, att anslaget Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. sammanslås med Statens vattenfallsverks dispositionsanslag samt att anslagsrubriceringen under statens vattenfallsverks fond i övrigt bibehålles oförändrad.

Av anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. återstod, meddelar styrelsen, vid utarbetandet av 1945 års statsverksproposition ett odisponerat belopp av 890 000 kronor. Därefter hade följande belopp anvisats:

	Kronor.
För åtgärder för flottning och fiske i Lule älv enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 mars 1945	500 000
» två bostadshus i Porjus	160 000
» bostadshus vid Näs kraftstation	85 000
» förberedelser för Harsprångsarbetena enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 april 1945	125 000
» tillbyggnad av kontorsbyggnaden i Umeå enligt Kungl. Maj:ts beslut den 13 juli och den 14 september 1945	85 000
Summa kronor	955 000.

Beträffande anslaget lämnar styrelsen vidare följande upplysningar.

Den 1 juli 1945 återgingo till anslaget beloppen 250 000 kronor och 125 000 kronor för förberedelser vid Hölleforsen och Harsprånget, sedan särskilda anslag beviljats till nämnda kraftstationer. Dessutom har riksdagen för budgetåret 1945/46 anvisat 1 000 000 kronor. För närvarande disponibelt belopp är sålunda (890 000 — 955 000 + 250 000 + 125 000 + 1 000 000 =) 1 310 000 kronor. Under innevarande budgetår förutses ytterligare medelsbehov för åtgärder för flottning och fiske i Lule älv, varjämte anslaget förutsatts komma till användning för bestridande av sådana ersättningar m. m., som vattendomstolen eventuellt kommer att utdöma i efterhand för Torps-hammars kraftstation, för regleringen av Holmsjön och Leringen och för Midskogs kraftstation. Det är emellertid ännu ovisst, huruvida dylika domstolsutslag komma under budgetåret 1945/46. Det disponibla beloppet beräknas räcka för innevarande budgetår, och troligen kommer någon odisponerad behållning att kvarstå vid budgetårets slut.

Av det för budgetåret 1944/45 med 2 000 000 kronor anvisade anslaget Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten hade, uppger styrelsen vidare, under samma budgetår följande belopp disponerats:

	Kronor.
För ombyggnad av generator nr 2 i Norrfors	62 000
» ombyggnad av generator nr 2 i Olidestationen i Trollhättan	53 000
» ombyggnad av generator nr 2 i Lilla Edet enligt Kungl. Maj:ts beslut den 21 juli 1944	150 000
» utbyte av strömbrytare och ombyggnad av kompressoranläggning vid Trollhättans kraftstation	195 000
» utbyte av oljepumpar för turbinregulatorer vid Trollhättans kraftstation	20 000
» förnyelsearbeten på slussar, ledverk m. m. vid Trollhätte kanalverk	150 000
» förnyelsearbeten vid Södertälje kanalverk	30 000
» förnyelsearbeten vid fastigheterna vid Göta älv	10 000
» diverse smärre förnyelsearbeten vid kraftstationer och regleringsanläggningar enligt Kungl. Maj:ts beslut den 13 oktober 1944	50 000
» reparation av tubintagen till turbinaggregaten nr 5—8 med mera i Olidestationen i Trollhättan	165 000
» ombyggnad av två generatorer i Lilla Edets kraftstation	210 000
» ombyggnad av en generator och utbyte av ackumulatorbatteriet i Älvkarleby kraftstation enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 april 1945	115 000
Summa kronor	1 210 000.

Till sammanställningen lämnar vattenfallsstyrelsen följande kommentar.

För budgetåret 1945/46 har Statens vattenfallsverks dispositionsanslag anvisats med 2 000 000 kronor. Det för närvarande disponibla beloppet är sålunda $(2\,000\,000 - 1\,210\,000 + 2\,000\,000 =) 2\,790\,000$ kronor.

Under innevarande budgetår förutses anslaget bli taget i anspråk dels för smärre förnyelsearbeten vid kraftstationer, kanaler och fastigheter, dels för fortsatta utbetalningar för de generatorombyggnader, till vilka Kungl. Maj:t anvisat begynnelsebelopp, dels eventuellt för ombyggnad av ytterligare ett par generatorer i de äldre kraftstationerna. De sistnämnda medelsbehoven uppkomma emellertid endast delvis under budgetåret 1945/46. Det disponibla beloppet beräknas räcka, och en viss odisponerad behållning torde komma att föreligga vid budgetårets slut.

Å dispositionsanslaget torde, fortsätter styrelsen, vid nästa budgetårsskifte förefinnas en sammanlagd odisponerad behållning av 1 000 000 à 1 500 000 kronor. I fortsättningen förutsåges medelsbehov för de delar av förutnämnda kostnader, vilka icke komme att täckas under budgetåret 1945/46, samt för ytterligare kompletterings- och förnyelsearbeten. Styrelsen hemställde därför, att för budgetåret 1946/47 måtte anvisas 2 000 000 kronor såsom statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

Styrelsen har slutligen föreslagit följande föreskrifter för dispositionsanslaget, att gälla från och med budgetåret 1946/47. Kungl. Maj:t skulle äga ställa större eller mindre del av anslaget till styrelsens förfogande för att användas för sådana oförutsedda och mindre arbeten m. m., vilka vart för sig beräknades draga en kostnad av högst 100 000 kronor. Genom medel, vilka sålunda ställdes direkt till styrelsens förfogande, borde styrelsen äga möjlighet

att inom den angivna ramen exempelvis låta utföra sådana smärre kompletteringar och förnyelser vid kraftstationer, regleringsanläggningar, kanaler och fastigheter, som icke enligt tillämpad praxis omedelbart skulle bestridas med driftmedel, samt utbetala smärre skadeersättningar enligt vattendomstolsutslag för redan färdiga anläggningar. Den återstående delen av anslaget skulle stå till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter framställning av styrelsen kunna tagas i anspråk jämväl för arbeten m. m., för vilka medelsbehovet beräknades överstiga 100 000 kronor. Kungl. Maj:t skulle därvid vara oförhindrad att använda anslagsbeloppet för täckande av motsedd brist på annat anslag. Givetvis borde ett ianspråktagande av dispositionsanslaget för större arbeten och för anslagsöverskridanden föregås av en noggrann angelägenhetsprövning. I statsverkspropositionen skulle årligen lämnas redogörelse rörande användningen av dispositionsanslaget under närmast föregående budgetår.

Jag har tidigare i dag tillstyrkt vattenfallsstyrelsens förslag, att anslaget *Departements-*
Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. sammanslås med Statens vattenfallsverks dispositionsanslag. Det icke utnyttjade belopp, som vid utgången av budgetåret 1945/46 må komma att kvarstå å förstnämnda anslag, torde i enlighet härmed få tillgodoföras Statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

Sistnämnda anslag torde från och med nästa budgetår få tagas i anspråk dels för sådana arbeten och anskaffningar, vilka beräknas var för sig draga en kostnad av högst 100 000 kronor, dels ock, efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, för arbeten och anskaffningar, för vilka medelsbehovet beräknas överstiga sistnämnda belopp, samt för täckande av motsedd brist på annat anslag.

I statsverkspropositionen torde årligen redogörelser böra lämnas för användningen av dispositionsanslaget under närmast föregående budgetår.

Mot vattenfallsstyrelsens beräkning av de medel, vilka böra anvisas till vattenfallsverkets dispositionsanslag för nästa budgetår, har jag intet att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.

att såsom *Statens vattenfallsverks dispositionsanslag* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 2 000 000.

Luftfartsfonden.

1. Mark till landningsfält för flygplan.

[105.] I skrivelse den 25 september 1945 har 1944 års flygplatsutredning framlagt förslag till vissa utbyggnader och kompletteringar av vårt lands flygplatser. Vidare har luftfartsstyrelsen den 30 oktober 1945 framlagt förslag till kapitalinvesteringar i luftfartsfonden för budgetåret 1946/47.

Jag torde till en början få anmäla flygplatsutredningens skrivelse.

Flygplatsutredningen har inledningsvis meddelat, att utredningen hade under arbete lösandet av Göteborgs och Malmö flygplatsfrågor. Jämsides härmed vore en fullständig plan för utbyggnad av flygplatser inom riket under uppgörande, och utredningen räknade med att kunna framlägga en dylik plan under loppet av vintern 1946. Utredningen ansåge emellertid, att vissa utbyggnader och kompletteringar av flygplatser, avsedda för den pågående inhemska, reguljära flygtrafiken vore av sådan angelägenhetsgrad, att förslag härom borde framläggas utan avvaktan på att planen för flygplatsers utbyggnad inom landet i sin helhet hunne färdigställas. Från luftfartsstyrelsens sida hade därjämte under hand framhållits, att det för säkerställande av trafiken på berörda flygplatser vore nödvändigt, att vissa arbeten utfördes inom en nära framtid.

Utredningen erinrar härefter om att reguljär lufttrafik inom landet för närvarande bedreves endast av aktiebolaget Aerotransport. Bolaget trafikerade följande inrikeslinjer, nämligen Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå, Stockholm—Karlstad—(Oslo), Stockholm—Göteborg, Stockholm—Malmö, Stockholm—Visby och Göteborg—Malmö.

Av dessa linjer borde enligt utredningens mening i första hand *norrlandslinjen* utbyggas och förbättras, så att Norrlands luftfartsförbindelser med mellersta och södra Sverige säkerställdes. Utredningen anför härom:

Linjen mellanlandar för närvarande endast på Sundsvall/Härnösands flygplats. För att höja trafiksäkerheten på delsträckan Sundsvall/Härnösand—Luleå, mellan vilka platser flygdistansen är omkring 430 km, är det angeläget, att en mellanlandningsplats anordnas. För närvarande föreligga vissa svårigheter för flygplanen att på denna sträcka upprätthålla förbindelse med markradiostationerna, vilket inverkar menligt på möjligheterna för flygplanen att erhålla positionsuppgifter, väderleksmeddelanden m. m. En flygplats försedd med markradiostation, belägen ungefär mitt mellan Sundsvall/Härnösands flygplats och Luleå skulle därför ur säkerhetssynpunkt vara av stort värde för trafiken på linjen. Ur lägesynpunkt synes trakten av Umeå vara lämpligast såsom förlägningsplats för ett mellanlandningsfält. För en dylik förläggning talar också, att Umeå är residensstad och har ett rikt omland med betydande industrier. En anknytning av staden till den

norrländska flyglinjen skulle därför få stor betydelse för staden, varjämte linjens trafikunderlag skulle ökas väsentligt. I närheten av Umeå finnas ett par militära flygfält. Det har ifrågasatts, huruvida icke dessa fält skulle kunna kombineras med civil trafik. Fälten äro emellertid ogynnsamt belägna i förhållande till staden samt erbjuda i övrigt icke några goda förutsättningar för att kunna utnyttjas såsom trafikflygplatser. Med hänsyn härtill har utredningen icke ansett sig kunna godtaga något av dessa fält såsom förlägningsplats. Verkställda undersökningar ha givit vid handen, att möjligheter föreligga att anordna en flygplats i stadens närhet. Utredningen kommer därför i det följande att föreslå, att en flygplats anläggas vid Umeå.

I Luleå får det militära flygfältet på Kallaxheden, som utgör förlägningsort för Norrbottens flygbaskår, användas för civil lufttrafik. Drätselkammaren i Boden har gjort framställning om att Boden såsom central järnvägs-knutpunkt måtte komma i fråga som landningsplats i stället för Luleå. Med hänsyn till Luleå stads betydelse såsom administrativ och kommersiell centralort i Norrbotten torde denna stad dock böra givas företräde framför Boden. Ur flygteknisk synpunkt medger flygfältet vid Luleå jämväl större möjligheter än det föreslagna fältet vid Boden. Den omständigheten, att Boden ligger inom för luftfart förbjudet område, talar jämväl mot en förläggning till denna ort. Härtill kommer, att kostnader redan beslutats för anläggningar erforderliga för civil trafik på flygplatsen vid Luleå. Utredningen kan därför icke förorda, att trafikflygplatsen flyttas till Boden.

Genom en utsträckning av linjen till Kiruna skulle befolkningen i malmfälten erhålla möjlighet att med avsevärd tidsförkortning nå mellersta och södra Sverige. I Kiruna skulle genom ett samgående med flygvapnet ett militärt fält kunna utnyttjas såsom landningsplats. För att tillgodose den civila trafikens behov erfordras vissa kompletterings- och utvidgningsarbeten på flygplatsen.

Såsom mellanlandningsplatser på Norrlandslinjen ha jämväl ifrågasatts Gävle, Örnsköldsvik, Skellefteå och Gällivare. Till frågan om dessa orters eventuella inordnande i lufttrafiknätet kommer utredningen att senare taga ställning.

Då det enligt utredningen synes angeläget, att trafiken på linjen Stockholm—Karlstad—Oslo säkerställes, anser utredningen vissa förbättringsarbeten böra utföras på Karlstads flygplats. Med hänsyn till att Norrköpings flygplats utgör reservflygplats för Bromma flygplats och med all sannolikhet kommer att inom nära tid inlemmas i linjetrafiknätet, föreslår utredningen, att jämväl å Norrköpings flygplats vissa kompletteringsarbeten komma till stånd. Utredningen överväger jämväl vissa förbättringar på Visby flygplats men meddelar, att utredningarna härom ännu icke vore avslutade.

I fråga om beskaffenheten och utrustningen av flygplatser, avsedda för inrikes reguljär trafik, har utredningen anfört följande.

De flesta av vårt lands civila flygfält äro utförda såsom gräsfält. Flertalet dylika fält erbjuda tidvis icke tillräcklig bärighet för medeltunga trafikflygplan. Under längre regnperioder kan det sålunda inträffa att flygfälten bliva så lösa, att start och landning försvåras eller omöjliggöras. Särskilt vid tjällossningen kunna gräsfälten bliva så uppmjukade, att flygplanens starter på grund av rullmotståndet icke kunna genomföras. Underhållskostnaderna

för ett gräsfält, som användes i regelbunden lufttrafik, bliva också ofta förhållandevis höga genom uppkomsten av hjulspår och en stark förslitning av gräsväxten. Med den fortgående ökningen av flygplanvikterna och de i samband därmed ökade hjultrycken accentueras givetvis i hög grad de med gräsfälten förenade olägenheterna. Utredningen anser därför, att de gräsfält, som användas i reguljär lufttrafik, i regel böra förses med en hårdgjord bana, förlagd i den på flygplatsen förhärskande vindriktningen, varigenom största antalet landningar och starter kunna genomföras med anlitande av denna bana. Frågan om ytterligare permanentbanor bör göras beroende av de erfarenheter, som vinnas av trafiken på vederbörande flygplats, samt de rådande vind- och markförhållandena.

Luftfartsinspektören T. Ångström, vilken såsom expert står till utredningens förfogande för att fastställa tekniska normer för flygplatsers utbyggnad, har i en av honom gjord utredning rörande flygplatsers dimensionering uttalat, att flygplatser, som endast berördes av det inhemska linjenätet, borde fylla fordringar ungefär motsvarande klass A i de utav luftfartsmyndigheten den 1 juli 1943 utfärdade anvisningarna till ledning vid projektering av flygplatser. Flygplatser av denna klass skola vara försedda med minst en rullningsbana av 1 200 m längd. Utredningen ansluter sig härutinnan till Ångströms uppfattning. Bredden på de permanentbelagda banorna bör lämpligen sättas till 50 m. I fråga om de hårdgjorda banornas bärlighet har Ångström i annat sammanhang uttalat, att de borde utföras för ett högsta hjultryck av 10 ton. Den största flygplantyp, som för närvarande användes i inrikes trafik, är Douglas DC 3, vilken har en största flygvikt av omkring 11 ton, motsvarande ett hjultryck av omkring 5 ton. Vid bedömandet av frågan, vilken bärförmåga banan bör besitta, måste man räkna med att flygplantyper med högre flygvikter kunna komma att insättas i inrikestrafiken. Utredningen förordar därför, att banorna utföras för ett hjultryck av 10 ton, vilket innebär, att flygplan med en högsta flygvikt av omkring 22 ton skall kunna utnyttja banorna.

De i det följande föreslagna banorna ha kostnadsberäknats under förutsättning av en i huvudsak likartad konstruktion av bärlager och beläggning på samtliga fält, oberoende av undergrundens beskaffenhet. Detta kan komma att medföra avvikelser från kostnadsberäkningarna. Beläggningsen har förutsatts skola utgöras av en enklare asfalt- eller betongbeläggning. Under angivna förutsättningar ha kostnaderna för varje bana uppskattats till ett belopp av 1 500 000 kronor.

Utredningen övergår härafter till frågan angående behovet och omfattningen av byggnader å flygplatser, avsedda för reguljär inrikestrafik, samt anför härom:

Vid dylika flygplatser erfordras i regel personal för följande arbetsuppgifter. Förvaltningspersonal för driften och underhållet av flygplatsen, trafikledare för övervakning av trafiksäkerheten på flygfältet och i luften, radiotelegrafister för skötsein av markradiostation, meteorologer för lämnande av väderleksmeddelanden samt flygbolagens stationspersonal för expediering av passagerare och gods. Därest flygplatsen beröres av utrikes trafik tillkommer tullpersonal och passpolis. Med hänsyn till det intima samarbete, som erfordras mellan dessa olika personalkategorier, böra för dem erforderliga lokaler inrymmas i en för ändamålet särskilt utformad stationsbyggnad. För att erhålla en lämplig planlösning av stationsbyggnaderna för flygplatser med huvudsakligen inrikes trafik har utredningen låtit beräkna lokalbehovet dels för flygplatser, vid vilka trafiken är av relativt liten om-

fattning, dels ock för flygplatser, där trafiken är av större omfattning. Med ledning härav har intendenten O. Hökerberg i byggnadsstyrelsen på uppdrag av utredningen utarbetat principskisser till såväl en mindre som en medelstor stationsbyggnadstyp.

Enligt byggnadsförslaget för den mindre typen är byggnaden avsedd att uppföras i en våning med en tornliknande påbyggnad i två våningar. I bottenvåningen inrymmas vänthall för allmänheten samt i anslutning därtill utrymmen för expedition av ankommande och avgående passagerare och gods, rum för trafikbolag, flygplatsförvaltning, radiotjänst och piloter, toaletterum m. m. Då flygplatserna i allmänhet äro belägna utanför städernas bebyggda område, har för allmänhetens och personalens behov en mindre serveringslokal med kök ansetts böra inrymmas i byggnaden. Trafikledningens och väderlekstjänstens lokaler ha inrymts en trappa upp i tornet och trafikledningens observationsplattform två trappor upp i tornet. Källarvåningen inrymmer pannrum, skyddsrum m. m. Bottenvåningen innehåller en golvyta av 280 m², tornets första våning 50 m² och andra våningen en yta av likaledes 50 m². Kostnaden för byggnadens utförande i trä har med utgående från nuvarande relativt höga träpriser approximativt beräknats till omkring 125 000 kronor. Uppföres byggnaden i tegel och betong, kan kostnaden uppskattas till omkring 135 000 kronor.

Därest flygplatsen kommer att beröras av utrikestrafik, måste byggnaden innehålla lokaler för tull och passpolis. Den här förutsatta byggnadstypen medger utan större ändringar byggnadens komplettering med dylika lokaler. Lokalbehovet har uppskattats till omkring 100 m². Den merkostnad, som härigenom uppkommer, har beräknats till 35 000 kronor, varför en på sådant sätt kompletterad byggnad kan beräknas kosta vid ett utförande i trä 160 000 kronor samt i tegel och betong 170 000 kronor.

Enligt byggnadsförslaget för en medelstor stationsbyggnad har, för lämpligt tillgodoseende av behovet av utökning av lokalerna särskilt för säkerhetstjänsten och radio- och väderlekstjänsten samt för trafikbolagen, byggnaden utförts till större delen i två våningar med en tornliknande påbyggnad i en våning. I byggnaden inrymmas lokaler för i huvudsak samma ändamål, som angivits skola tillgodoses i stationsbyggnader av den mindre typen. Byggnaden innehåller i bottenvåningen en golvyta av 280 m², en trappa upp 150 m² samt i källarvåningen 50 m². Kostnaden för byggnadens utförande i trä kan approximativt beräknas till omkring 150 000 kronor samt byggnadens utförande i tegel och betong till omkring 160 000 kronor. För den händelse tull- och passpolislokaler erfordras, har den därav föranledda kostnadsökningen beräknats till omkring 35 000 kronor. En på sådant sätt kompletterad stationsbyggnad kan således beräknas kosta vid ett utförande i trä omkring 185 000 kronor och vid ett utförande i tegel och betong omkring 200 000 kronor.

Enligt utredningens uppfattning böra stationsbyggnaderna utom sådana av den mindre typen, som icke skola innehålla tull- och passpolislokaler, i regel utföras i tegel och betong för tillgodoseende av brandskydds- och luftskyddssynpunkterna.

I fråga om samtliga föreslagna stationsbyggnadstyper ha några kostnader för yttre vatten- och avloppsledningar samt framdragning av elektriska ledningar ej inräknats i byggnadskostnaderna. Då detaljerade planritningar för byggnadernas placering icke slutgiltigt upprättats, föreligga vissa svårigheter att vid de särskilda flygplatserna redan på detta stadium beräkna dessa kostnader. Med hänsyn härtill har utredningen beträffande de i det följande föreslagna stationsbyggnaderna ej upplagit några kostnader för utvändiga ledningsarbeten o. dyl. Det bör ankomma på byggnadsledningen att

i varje särskilt fall beräkna dessa kostnader, vilka i allmänhet icke torde komma att uppgå till några mera betydande belopp.

Vad härefter angår hangarbyggnader för flygplatser, avsedda för huvudsakligen inhemsk trafik har utredningen räknat med att behovet av förvaringsutrymme skall tills vidare kunna tillgodoses med en hangar av den typ, som tidigare uppförts på Visby flygplats. Denna är utförd i trä och har en längd av 37 m samt en bredd av 26,5 m. Porthöjden är 6,5 m. I hangarhallen inrymmas ett flygplan av typen Douglas DC 3 samt två flygplan av mindre typ med en spännvidd av högst 10 m. Utredningen förutsätter, att planläggningen av byggnaden sker på sådant sätt, att möjlighet finnes till utbyggnad, därest detta skulle visa sig erforderligt. I anslutning till hangarhallen böra inredas verkstadslokaler för mindre reparationer av flygplansdelar och motorer ävensom lager- och förrådslokaler. Det torde vara angeläget, att hangaren redan från början vinterbonas samt förses med uppvärmningsanordningar, så att temperaturen i hangarhallen vintertid kan hållas något över fryspunkten. Härigenom ökas möjligheterna att under den kalla årstiden kunna utföra arbeten å flygplanen. Med hänsyn till flygplanens konstruktion och utrustning med särskilt ömtålig och dyrbar instrumentering är det jämväl önskvärt, att flygplanen kunna beredas uppställning i uppvärmbara hangarer. Kostnaderna för uppförande av hangarer av denna typ ha beräknats till 400 000 kronor, varav omkring 75 000 kronor avse särskilda kostnader för vinterboning och uppvärmningsanordningar.

För driften av flygplatserna erfordras vissa maskiner, såsom traktor och lastbil, ävensom viss snöröjnings- och eldsläckningsmateriel. Ur brandskyddssynpunkt är det önskvärt att maskinerna och materielen förvaras i särskilda lokaler, åtskilda från flygplatsens övriga byggnader. Kostnaderna för ett garage av lämplig typ ha beräknats uppgå till 75 000 kronor.

Flygplatser, som skola mottaga flygplan i reguljär trafik, böra enligt utredningen vara försedda med sådana tekniska anordningar, som underlätta flygning under den mörka delen av dygnet och under otjänliga väderleksförhållanden. För detta ändamål borde flygplatserna förses med belysningsanläggningar. Dessa borde omfatta gränsmarkeringsljus, banljus, inflygningsljus, flodljus, vindriktningsvisare, flygplatsfyr, hinderbelysning m. m. Den närmare omfattningen av dylika anordningar har utredningen beräknat särskilt för varje flygplats.

För att underlätta flygplanens moln genomgång samt flygplatsens angöring vid dålig sikt böra, uttalar utredningen, flygplatserna vidare förses med landningsradiofyranläggningar. Dessa anläggningar hade under kriget genomgått avsevärda förbättringar, varigenom deras praktiska användbarhet ökats. Kostnaderna för dylika anläggningar, vilka huvudsakligen tillverkades utomlands, hade endast kunnat uppskattas, då för närvarande erforderliga konstruktions- och prisuppgifter saknades.

I anslutning till vad utredningen sålunda anfört upptager utredningen till behandling de arbeten, som erfordras på nu ifrågakarande flygplatser.

Sundsvall/Härnösands flygplats.

Flygplatsen är belägen på Skeppsholmen vid Indalsälvens utlopp omkring 20 km från Sundsvall och 42 km från Härnösand. Flygplatsen äges av Sundsvalls och Härnösands städer samt Timrå kommun, vilka upplåtit mar-

ken till kronan. Anläggningskostnaderna ha intill den 1 januari 1945 uppgått till 2 134 000 kronor, vilket belopp helt bestritts av staten. Flygfältet, som icke är försett med permanentbelagda banor, har en största längd av 1 600 m och en största bredd av 1 100 m. Några för driften erforderliga byggnader finnas icke uppförda. En belysningsanläggning är under utförande. Flygplatsen är försedd med markradiostation.

I fråga om erforderliga kompletteringsarbeten å denna flygplats anför flygplatsutredningen:

I enlighet med av utredningen angivna grunder för flygplatsernas utrustning bör flygplatsen förses med en permanentbelagd bana, kostnadsberäknad till 1 500 000 kronor.

Omedelbart söder om flygplatsen är en elektrisk kraftledning framdragen på en höjd av omkring 13 m över flygfältets nivå. Då ledningen skär den vanligen förekommande start- och landningsriktningen, utgör den ett allvarligt hinder vid flygplatsens begagnande. Det är därför nödvändigt att flytta ledningen till en ur trafiksäkerhetssynpunkt godtagbar sträckning. Kostnaderna för ledningsflyttningen ha uppskattats till 300 000 kronor.

Vid valet av stationsbyggnad för Sundsvall/Härnösands flygplats torde man böra räkna med att flygplatsen kan komma att beröras av reguljär utrikestrafik från Norge och Finland. Med hänsyn härtill bör byggnaden inrymma lokaler för tull och passpolis. Utredningen förordar, att på Sundsvall/Härnösands flygplats uppföres en stationsbyggnad av den medelstora typen, inrymmande jämväl lokaler för tull och passpolis. Kostnaderna ha i enlighet med vad som tidigare anförts beräknats till omkring 200 000 kronor. Framför stationsbyggnaden erfordras en plattform för uppställning av flygplanen. Denna har kostnadsberäknats till 75 000 kronor.

Utredningen förordar vidare, att flygplatsen förses med en hangar av i det föregående angiven typ, kostnadsberäknad till 400 000 kronor. Framför hangaren erfordras en uppställningsplattform, för vilken anläggningskostnaderna beräknats till 75 000 kronor. Till förhindrande av allmänhetens obehöriga beträdande av stations- och hangarområdena bör stängsel uppsättas invid dessa områden. Kostnaderna härför ha beräknats till 10 000 kronor. Behov föreligger vidare av ett garage, kostnadsberäknat till 75 000 kronor.

Till komplettering av belysningsanläggningen samt utförande av landningsradiofyranläggning erfordras ett belopp av 250 000 kronor.

Sammanlagt skulle således här föreslagna kompletteringsarbeten draga en kostnad av 2 885 000 kronor.

Umeå flygplats.

Utredningen meddelar, att det till flygplats avsedda området låge omkring 3,5 km söder om Umeå invid västra stranden av Ume älv. Markområdet vore i huvudsak plant samt erbjöde ur såväl byggnadsteknisk som inflygnings-synpunkt förutsättningar för anläggning av en flygplats av för trafiken erforderlig storlek. Fältet inrymde möjlighet till anläggning av en flygplats av klass A. Markområdets södra och östra delar bestode av sandjord, medan fältets västra och norra delar utgjordes av tjälskjutande mo. Flygfältets centrala delar kunde emellertid till större delen förläggas till de områden, som

utgjordes av sandjord. I den längsta stråkriktningen måste dock fältet utläggas på de tjälskjutande markområdena, varigenom särskilda dränerings- och markförstärkningsåtgärder bleve erforderliga. Området vore emellertid avgjort överlägset övriga i umeåtrakten besiktigade fält, särskilt i vad avsåge inflygningsförhållanden och utvecklingsmöjligheter.

Beträffande kostnaderna för flygfältet anför utredningen:

Anläggningsarbetena för flygfältet bliva med hänsyn till markförhållandena jämförelsevis omfattande. Såsom tidigare framhållits måste särskilda dränerings- och markförstärkningsåtgärder vidtagas på de områden, som utgöras av tjälskjutande materia. Kostnaderna för fältarbetena ha approximativt beräknats till 3 000 000 kronor. I enlighet med vad tidigare anförts angående nödvändigheten av permanentbelagda banor bör flygplatsen förses med en sådan bana, kostnadsberäknad till 1 500 000 kronor. Den förhärskande vindriktningen går i sydvästlig-nordöstlig riktning, varför banan bör förläggas i denna riktning.

Vad härefter angår behovet av stationsbyggnad, har utredningen räknat med, att detta skall kunna tillgodoses med en byggnad av den mindre typen, därvid icke räknats med lokaler för tull och polis. Kostnaderna för en dylik byggnad ha såsom tidigare angivits beräknats till 125 000 kronor. För planering av stationsområdet, anläggning av expeditionsplattform samt framdragning av väg till stationsområdet har beräknats erforderligt ett belopp av 55 000 kronor.

Kostnaderna för uppförande av en hangar av Visbytypen, anläggning av en mindre hangarplattform samt planeringsarbeten för hangarområdet ha uppskattats till sammanlagt 425 000 kronor. Till uppförande av ett garage har beräknats erforderligt ett belopp av 75 000 kronor.

Kostnaderna för utförandet av flygfältsbelysning och landningsradiofyranläggning kunna uppskattas till sammanlagt 495 000 kronor.

Anläggningskostnaderna för en flygplats vid Umeå skulle enligt dessa beräkningar sålunda komma att uppgå till 5 675 000 kronor. Härtill komma kostnader för erforderliga markförvärv.

I enlighet med den princip, som under senare år tillämpats vid nyanläggning av trafikflygplatser av större betydelse, såsom Visby, Karlstads och Sundsvall/Härnösands flygplatser, anser utredningen, att kostnaderna för anläggning av en flygplats vid Umeå böra i viss utsträckning bestridas av Umeå stad. Härom anför utredningen:

Staden bör ställa för flygplatsen erforderlig mark till förfogande, bekosta framdragning av vägar och ledningar för elektrisk kraft, vatten och avlopp, förvärva servitutsrätt till säkrande av inflygningen till flygplatsområdet samt bestrida kostnaderna för sådana lokaler, för vilka staden eljest principiellt skulle svara, såsom för tull och polis. Vidare bör staden ombesörja antagandet av erforderliga byggnadsbestämmelser för flygplatsens omgivningar.

Enligt de avtal, som hitintills träffats med städer angående statens övertagande av flygplatser, har i regel marken upplåtits tills vidare, så länge och i den mån den upplåtna marken erfordras och utnyttjas som allmän flygplats. I det med Göteborgs stad träffade avtalet angående Torslanda flygplats har detta villkor kompletterats med en bestämmelse, att, därest staden icke är villig att, då upplåtelse jämlikt bestämmelserna i lagen om

nyttjanderätt till fast egendom upphör att gälla, medgiva fortsatt, till tiden icke begränsad upplåtelse av i avtalet angivna markområden på i avtalet angivna villkor, staden skall vara skyldig att ersätta kronan de kostnader för utvidgning och förbättring, som kronan visar sig hava nedlagt å flygplatsen eller till densamma hörande anläggningar efter kronans övertagande av flygplatsens förvaltning. Genom denna bestämmelse torde kronans framtida rätt till flygplatsen ha givits en rättsligen betryggande utformning. I betraktande av de vittutseende förpliktelser, som kronan ådrager sig genom övertagandet av flygplatsernas förvaltning, ifrågasätter utredningen, huruvida icke i förekommande fall flygplatsområdena böra överlämnas av städerna till staten utan ersättning med full äganderätt. Dylik överlåtelse må emellertid, där så påfordras, kunna förbindas med skyldighet för staten att återlämna områdena till staden, därest de ej längre skulle erfordras för ändamålet. I sistnämnda fall bör särskild överenskommelse träffas rörande de å området uppförda kronan tillhöriga byggnaderna.

Med hänsyn till vad sålunda anförts förordar utredningen, att, därest Umeå stad är villig att i enlighet med det föregående medverka till tillkomsten av en flygplats, denna anlägges genom statens försorg vid Umeå. Det synes enligt utredningen böra ankomma på luftfartsstyrelsen att med staden träffa överenskommelse om de närmare villkoren för områdenas överlåtande till kronan och övriga därmed sammanhängande förhållanden.

Luleå flygplats.

Utredningen meddelar, att flygplatsen vore belägen på Kallaxheden 7 km från Luleå. Flygfältet vore försett med fyra permanentbelagda banor, en var med en längd av 650 m och en bredd av 30 m. Det för civil trafik erforderliga stationsområdet vore avsett att förläggas väster om flygfältet, skilt från de militära anläggningarna. I fråga om erforderliga kompletteringsarbeten anför utredningen:

Den angivna banlängden av 650 m är ur trafiksäkerhetssynpunkt icke tillräcklig för de flygplantyper, som komma till användning i reguljär, inrikes trafik. Med hänsyn härtill bör den i nordväst—sydöstlig riktning gående banan förlängas till 1 200 m. Kostnaderna härför inberäknat erforderlig fältutvidgning ha beräknats till 350 000 kronor. För att ernå förbindelse mellan bansystemet och stationsområdet måste en förbindelsebana anläggas, vilken kostnadsberäknats till 110 000 kronor.

De för civil trafik erforderliga byggnaderna utgöras av stationsbyggnad och hangar. Med hänsyn till att flygplatsen sannolikt kommer att beröras av utrikestrafik genom anslutning till det finska linjenätet, böra erforderliga lokaler för tull och passpolis inrymmas i byggnaden. Lokalbehovet torde, med hänsyn till att en väsentlig del av flygplatsens förvaltning förutsättes skola jämväl framdeles omhändervhas av de militära myndigheterna, kunna tillgodoses med en stationsbyggnad av den mindre typen, inrymmande tull- och passpolislokaler. Kostnaderna för byggnaden ha i enlighet härmed beräknats till 170 000 kronor. Stationsplattform och planeringsarbeten för stationsområdet ha kostnadsberäknats till 105 000 kronor.

Till en hangarbyggnad av Visbytyp har beräknats erforderligt ett belopp av 400 000 kronor, vartill komma kostnader för hangarplattform och planeringsarbeten för hangarområdet, uppgående till 35 000 kronor.

För vägarbeten i samband med ordnandet av stations- och hangarområdena beräknas kostnaderna uppgå till 80 000 kronor.

Till komplettering av belysningsanläggningen och utförande av en landningsradiofyranläggning har beräknats erforderligt ett belopp av 320 000 kronor.

Sammanlagt skulle kostnaderna för nu ifrågavarande arbeten uppgå till 1 570 000 kronor.

Kiruna flygplats.

I fråga om denna flygplats upplyser utredningen, att flygplatsen, som utgjorde övningsplats för flygvapnet, vore belägen omkring 8 km söder om Kiruna. Flygfältet vore försett med tre permanentbelagda banor, en var med en längd av omkring 800 m och en bredd av 40 m. För att under alla förhållanden medgiva start och landning för civila trafikflygplan borde en av banorna utökas till 1 200 m. Utredningen förordade, att den i nord—sydlig riktning gående banan utökades till denna längd. Kostnaderna härför inberäknat erforderlig fältutvidgning hade beräknats till 450 000 kronor. På ett närmsta avstånd av omkring 600 m från flygplatsgränsen vore två kraftledningarna med en höjd av 15—16 m över flygfältets nivå framdragna längs riksgrensbanan. För att medgiva riskfria start- och landningsförhållanden vid flygplatsen vore det nödvändigt att flytta ledningarna till en för luftfarten godtagbar sträckning. Kostnaderna härför hade uppskattats till 500 000 kronor. Beträffande övriga erforderliga arbeten anför utredningen:

Stationsområdet är avsett att förläggas till flygplatsens norra del. En stationsbyggnad av den mindre typen torde med hänsyn till den blivande trafikomfattningen vara tillräcklig för denna flygplats. Byggnaden torde böra inrymma lokaler för tull och polis, då det är tänkbart, att trafiklinjen framdeles kan komma att anknytas till Norge. Kostnaderna för byggnaden ha i enlighet härmed beräknats till 170 000 kronor. För planeringsarbeten för stationsområdet och uppställningsplattform framför stationsbyggnaden beräknas kostnaderna uppgå till 105 000 kronor. Till hangarbyggnad, uppställningsplattform och planeringsarbeten för hangarområde har beräknats erforderligt ett belopp av 425 000 kronor. Kostnaderna för garage ha beräknats till 75 000 kronor. För anslutning av stations- och hangarområdena till allmän väg erfordras en tillfartsväg, vilken kostnadsberäknats till 100 000 kronor.

Då det är önskvärt, att reguljär trafik skall kunna upprätthållas på flygplatsen året runt, bör densamma förses med belysningsanordningar och landningsradiofyranläggning. Även dagflygningen i denna del av landet kräver tillförlitliga och effektiva belysnings- och radiofyranläggningar särskilt med hänsyn till de korta dagarna under vintern samt förekomsten av snöfall. Kostnaderna för anläggningarna ha beräknats till sammanlagt 570 000 kronor.

Kostnaderna för en civil flygplats vid Kiruna uppgå enligt dessa beräkningar således till 2 395 000 kronor.

Karlstads flygplats.

Flygplatsen är belägen omkring 2,5 km sydväst om staden. För flygplatsen erforderliga markområden, vilka ägas av staden, ha upplåtits till sta-

ten. Anläggningskostnaderna, vilka helt bestritts av staten, uppgå intill den 1 januari 1945 till 2 408 000 kronor. Fältet har en största längd av 1 350 m och en största bredd av 900 m. Som stationsbyggnad användes för närvarande en äldre bostadsbyggnad, belägen invid flygfältets västra gräns. För dräneringen av flygfältsområdet finnes uppförd en pumpstation. Under utförande är en belysningsanläggning. Flygplatsen är icke utrustad med landningsradiofyranläggning. Markradiostation finnes anordnad vid flygplatsen.

I fråga om erforderliga arbeten å flygplatsen anför utredningen:

I enlighet med vad som tidigare anförts angående behovet av permanentbelagda banor bör flygplatsen förses med en sådan bana, kostnadsberäknad till 1 500 000 kronor.

Den byggnad, vari flygplatsens förvaltningsorgan för närvarande äro inrymda, är en gammal och för sitt ändamål mycket olämplig bostadsbyggnad. Denna lösning av lokalfrågan är endast ett provisorium, som måst tillgripas för att temporärt lösa lokalbehovet. En stationsbyggnad måste därför uppföras på flygplatsen. Med hänsyn till trafikomfattningen, och då flygplatsen beröres av utrikes trafik, bör den förses med en stationsbyggnad av den medelstora typen, inrymmande lokaler för tull och passpolis. Kostnaderna för uppförandet av byggnaden ha i enlighet härmed beräknats till 200 000 kronor. Till stationsplattform framför stationsområdet ha beräknats erforderligt 75 000 kronor.

För att avhjälpa den nuvarande bristen på utrymmen för förvaring av flygplan erfordras en hangarbyggnad av Visbytyp. Kostnaderna för byggnaden ha beräknats till 400 000 kronor. I samband med uppförandet av hangaren blir det erforderligt att framför hangaren anordna en uppställningsplattform samt att i övrigt planera hangarområdet, varjämte tillfartsväg måste anläggas till området. Dessa arbeten ha beräknats till sammanlagt 200 000 kronor. Till förhindrande av att allmänheten kommer in på stations- och hangarområdena bör stängsel uppsättas invid dessa områden, vilket inberäknat vissa andra mindre arbeten kostnadsberäknats till 50 000 kronor.

För förvaring av för flygplatsens drift erforderliga maskiner erfordras ett garage, kostnadsberäknat till 75 000 kronor.

Genom tillkomsten av huvudbanan och därmed sammanhängande fältutvidgning, måste flygfältsbelysningen utvidgas och kompletteras. Kostnaderna härför ha beräknats till 250 000 kronor. För att möjliggöra flygplatsens angöring vid dålig sikt erfordras en landningsradiofyranläggning. Kostnaderna härför ha uppskattats till 125 000 kronor.

Sammanlagt skulle kostnaderna för här angivna arbeten uppgå till 2 875 000 kronor.

Norrköpings flygplats.

Flygplatsen är belägen omkring 5 km öster om Norrköping. För flygplatsen erforderliga markområden ägas av staden, som upplåtit desamma till staten. Anläggningskostnaderna för flygplatsen ha intill den 1 januari 1945 uppgått till 2 521 000 kronor, fördelade med 2 416 000 kronor på staten och med 105 000 kronor på staden. Flygfältet har sistlidna år utvidgats, och i samband därmed har utlagts en permanentbelagd bana av 1 700 m längd och 50 m bredd, vilken främst är avsedd att utgöra komplementbana till Bromma flygplats vid bedrivandet av interkontinental flygtrafik på sistnämnda flygplats.

För anläggning av banan ha anvisats 3 800 000 kronor. Flygplatsen är utrustad med markradiostation samt belysningsanläggning. Vissa kompletteringsarbeten av flygplatsbelysningen samt en enklare landningsradiofyranläggning ha nyligen utförts, närmast i syfte att med hänsyn til flygplatsens avsedda uppgift i den transkontinentala flygtrafikens tjänst göra den användbar under alla tider av året. Å flygplatsen finnes för närvarande en mindre hangarbyggnad med dimensionerna 20 × 15 m, avsedd för förvaring av mindre sportflygplan. I övrigt är flygplatsen icke försedd med några byggnader.

Utredningen uttalar följande om erforderliga kompletteringsarbeten.

Med hänsyn till bristen på förvaltningslokaler bör en stationsbyggnad uppföras på flygplatsen. Det är avsett att till flygplatsen förlägga en särskild distriktsförvaltning, som skall omhänderta förvaltningen av vissa flygplatser och flygfyrar i mellersta Sverige. Med hänsyn härtill och då flygplatsen kommer att beröras av utrikes trafik anser utredningen, att å flygplatsen bör uppföras en något större stationsbyggnad än den, som avses för medelstora flygplatser, vid vilka utrikes trafik jämväl bedrives. Kostnaderna för en sålunda utökad stationsbyggnad ha beräknats till 250 000 kronor. Framför byggnaden bör anläggas en stationsplattform för uppställning av flygplanen. Härtill komma vissa planeringsarbeten för själva stationsområdet samt uppförande av stängsel till förhindrande av att allmänheten kommer in på expeditionsplattformen. Sammanlagt ha nu ifrågavarande arbeten kostnadsberäknats till 220 000 kronor.

Den nuvarande hangarbyggnaden medger icke förvaring av trafikflygplan, varför en ny hangarbyggnad måste uppföras av den typ, som utredningen tidigare föreslagit för flygplatser avsedda för inrikes trafik. Framför hangaren måste jämväl anläggas en plattform, varjämte vissa planeringsarbeten erfordras för hangarområdet. Kostnaderna för nu ifrågavarande arbeten ha beräknats uppgå till sammanlagt 625 000 kronor.

Genom tillkomsten av stations- och hangarområdena måste tillfartsvägar och parkeringsplats anläggas. Kostnaderna ha uppskattats till 100 000 kronor.

Vid flygplatsen föreligger vidare behov av ett garage för förvaring av för driften erforderliga maskiner. Kostnaderna för garaget ha beräknats uppgå till 75 000 kronor.

Kostnaderna för de av utredningen föreslagna arbetena å Norrköpings flygplats uppgå sålunda till sammanlagt 1 270 000 kronor.

Utredningen har slutligen lämnat följande sammanställning av de i det föregående angivna arbetena, i vilken flygplatserna upptagits i den ordning, som enligt utredningens mening motsvarar arbetenas angelägenhetsgrad.

Flygplats	Flygfälts- arbeten m. m.	Byggnads- arbeten m. m.	Belysnings- och radiofyr- anläggningar	Summa
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Sundsvall/Härnösand	1 800 000	835 000	250 000	2 885 000
Umeå	4 500 000	680 000	495 000	5 675 000
Luleå	460 000	790 000	320 000	1 570 000
Kiruna	950 000	875 000	570 000	2 395 000
Karlstad	1 500 000	1 000 000	375 000	2 875 000
Norrköping	—	1 270 000	—	1 270 000
	9 210 000	5 450 000	2 010 000	16 670 000

Kommunalfullmäktige i Vännäs ha med anledning av flygplatsutredningens förslag om anläggning av ett flygfält vid Umeå i skrivelse den 24 oktober 1945 föreslagit, att såsom mellanlandningsfält å flygsträckan Sundsvall/Härnösand—Luleå måtte användas ett vid Vännäs befintligt militärt flygfält, vilket skulle kunna utbyggas såväl snabbare som billigare än det ifrågasatta fältet vid Umeå.

Med anledning härav har *flygplatsutredningen* i avgivet yttrande anfört följande.

Frågan om det militära flygfältets vid Vännäs utnyttjande såsom mellanlandningsplats på norrlandslinjen har tidigare varit föremål för utredningens överväganden. I samband med framläggandet av utredningens förslag den 25 september 1945 angående utbyggnad av bland annat flygplatsen vid Umeå framhöll utredningen, att det hade ifrågasatts, huruvida icke två i närheten av Umeå belägna militära flygfält skulle kunna kombineras med civil trafik. Med ett av dessa fält avsåg utredningen Vännäsfältet. Med hänsyn till att detta fält icke erbjöd några goda tekniska förutsättningar för att kunna utnyttjas såsom trafikflygplats och icke heller ur samfärdselsynpunkt kunde anses väl beläget, ansåg sig utredningen icke kunna godtaga fältet såsom förlägningsplats.

Flygplatser avsedda för inhemsk, reguljär trafik böra uppfylla de fordringar, som angivas för flygplatser av klass A i de utav luftfartsmyndigheten den 1 juli 1943 utfärdade anvisningarna till ledning vid projektering av flygplatser. Flygplatser av denna klass skola vara försedda med minst en rullningsbana av 1 200 m längd. Övriga banor skola vara minst 800 m långa. Utanför den längsta banan skall finnas en hinderfri zon på 200 m och utanför de övriga banorna en zon på 100 m. Lutningen i längdled på banorna bör vara 1:100.

Flygfältet vid Vännäs är för närvarande försett med tre banor med en längd av respektive 680, 560 och 490 m. Samtliga banor ha en bredd av 30 m. Stråklängden för den 680 m långa banan uppgår till 900 m, medan stråklängden för de båda andra banorna sammanfaller med banlängden. Sistnämnda båda stråk inrymma lutningar av ända ned till 1:10, och medellutningen för stråken i deras helhet uppgår till 1:30 respektive 1:50. Den tredje banan uppfyller ovannämnda lutningsbestämmelse av 1:100.

Flygfältets nuvarande dimensioner och beskaffenhet uppfylla således icke de fordringar, som måste ställas på en trafikflygplats. Den längsta banan torde kunna förlängas något, men några möjligheter att erhålla en 1 200 m lång bana förefinnas icke. Övriga båda banor kunna överhuvud taget icke för rimliga kostnader förlängas på grund av markens lutningsförhållanden utanför banändarna. Härtill kommer, att, även om banorna kunde förlängas, flygfältets lutningsförhållanden nödvändiggör en fullständig ombyggnad av fältet med banor. Ur byggnadsteknisk synpunkt erbjuder således Vännäsfältet icke några möjligheter att erhålla ett flygfält av tillräckliga dimensioner.

Flygplatsens belägenhet är heller icke ur samfärdselsynpunkt den lämpligaste. Vid bedömandet härav måste hänsyn tagas till närheten till residensstadens centrum, då trafikunderlaget till huvudsaklig del är att återfinna inom staden och dess närmaste omland, samt till möjligheten att erhålla snabba förbindelser mellan den blivande flygplatsen och stadens centrala delar, så att icke de fördelar, som vinnas genom snabb luftbefordran, gå förlorade genom tidsödande transporter till och från flygplatsen. Denna syn-

punkt gör sig särskilt gällande i inrikestrafiken med dess jämförelsevis korta flygsträckor.

Vännäs-fältet är beläget 31 km järnvägsledes och 33 km landsvägsledes från Umeå. Restiden mellan fältet och staden torde kunna beräknas till omkring 45 minuter. Den av utredningen föreslagna flygplatsen vid Umeå är belägen på endast 3,5 km avstånd från staden, varför restiden till flygplatsen kan beräknas uppgå till omkring 5 minuter. Tidtabellsmässigt torde en förläggning av flygplatsen till Vännäs komma att förlänga restiden med omkring en timma, vilket givetvis kommer att minska lufttrafikens värde för allmänheten. Även ur denna synpunkt är således en förläggning av trafikflygplatsen till Vännäs olämplig.

Under återopande härav hemställer flygplatsutredningen, att framställningen icke måtte föranleda någon åtgärd.

Chefen för flygvapnet har i yttrande den 22 november 1945 över flygplatsutredningens förslag anfört:

Flygplatsutredningen har som sin mening uttalat, att i första hand Norrlandslinjen bör utbyggas och förbättras. Ur flygvapnets synpunkt är här emot intet att erinra. Föreslagna utvidgningar och förbättringar av härvid berörda fält äro önskvärda även ur flygvapnets synpunkt. Motsvarande gäller föreslaget fält i trakten av Umeå.

Beträffande frågan om Norrlandslinjens sträckning över Boden eller Luleå äro vissa olägenheter förbundna med att till Luleå-(Kallax-)fältet förlägga även den civila flygtrafiken. Med hänsyn till de lufttrafiktekniska skäl i övrigt, som tala för att linjen bör läggas över Luleå, vill jag dock för närvarande icke motsätta mig utredningens förslag härutinnan. Organisationen av det till Luleåfältet f. n. förlagda förbandet ur flygvapnet medför nämligen, att den militära flygfrekvensen vid detta fält i regel är ringa. En eventuell omorganisation av detta förband, varom förslag den 19 november 1945 av överbefälhavaren överlämnats till chefen för försvarsdepartementet, kommer att medföra en ökad militär flygfrekvens vid Luleåfältet. Denna ökning blir dock icke — såvitt nu kan bedömas — av den storleksordningen, att fältet ej samtidigt skulle kunna utnyttjas även av trafikflyget. Jag anser mig emellertid böra framhålla, att en ytterligare eventuell utökning av flygvapnets förband vid Luleåfältet i en framtid kan medföra en sådan ändring av den militära flygfrekvensen, att detta flygfält helt måste avses för militär flygning.

Jag motsätter mig icke, att flygvapnets övningsplats vid Kiruna utnyttjas jämväl för trafikflyget på sätt utredningen föreslagit. Utredningen räknar med att stationsbyggnad m. m. vid detta fält skall anläggas vid dess norra del. Häremot är i princip intet att erinra. Dessa byggnader böra dock, liksom vid Luleåfältet, förläggas i möjligaste mån skilda från de militära.

Jag förutsätter, att dessa anläggningars läge — liksom vid andra flygvapnet tillhöriga fält — kommer att bestämmas i samråd med mig.

Mot av utredningen i övrigt framförda synpunkter och förslag har jag intet att erinra.

I skrivelse den 30 oktober 1945 har *luftfartsstyrelsen* framlagt förslag till kapitalinvesteringar i luftfartsfonden för budgetåret 1946/47.

Mark till landningsfält för flygplan.

Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 200 000 kronor. Vid ingången av budgetåret förefanns å anslaget ett utnyttjat belopp av i runt tal 570 000 kronor.

Luftfartsstyrelsen har rörande detta anslag uttalat, att medelsbehovet för nästa budgetår påverkades av ett flertal omständigheter, vilka f. n. vore svåra att överblicka. Styrelsen funne försiktigheten bjuda, att ett belopp av förslagsvis 500 000 kronor anvisades.

Styrelsen omnämner i detta sammanhang, att styrelsen i anslutning till flygplatsutredningens förslag om anläggning av en storflygplats i Väsby hade för avsikt att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår sedermera äska ett belopp av 3 500 000 kronor för inköp av mark för storflygfältet.

Belysningsanläggningar för luftfartsleder.

Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 900 000 kronor. För belysningsanläggningar vid Norrköpings och Luleå flygplatser anvisades därjämte å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1944/45 ett anslag av 790 000 kronor.

I fråga om behovet av medel för nästa budgetår till belysningsanläggningar anför luftfartsstyrelsen:

Under budgetåret 1946/47 kommer att erfordras en omfattande anläggningsverksamhet i samband med de icke oväsentliga utvidgningar av inrikes-trafiken, vilka äro avsedda att genomföras under åren 1946 och 1947. Vissa nyare flygplatser komma därvid att mera stadigvarande än hittills infogas i trafiknätet, varjämte en ökad trafik under mörker är att förutse.

Flygplatser, vilka för närvarande i stort sett sakna belysningsanläggningar, böra nyutrustas därmed. Så är förhållandet med Kiruna, Karlstads och Örebro flygplatser. Vidare bör belysningen vid vissa flygplatser kompletteras, nämligen vid Malmö/Bulltofta flygplats, som bör utrustas med ytterligare inflygningsljus, vid Göteborg/Torslanda flygplats, varest bland annat ytterligare banljus, inflygningsljus och hinderljus erfordras, vid Stockholm/Bromma flygplats, som bör förses med bland annat ytterligare hinderljus och inflygningsljus, vid Sundsvall/Härnösands flygplats, där bland annat banljus för huvudrullbana och ett antal flodljus böra anordnas, samt vid Kallax flygplats, som bör utrustas med bland annat ytterligare inflygningsljus och banljus. Härjämte äro vid vissa flygplatser mindre kompletteringar och förbättringar nödvändiga. Kostnaderna för sålunda erforderliga anläggningar och arbeten beräknar styrelsen till 1 900 000 kronor.

Radiofyrrar för luftfarten.

För innevarande budgetår har till radiofyrrar för luftfarten anvisats ett anslag av 200 000 kronor. Det kan här erinras, att för viss radiofyrrutrustning vid Norrköpings flygplats å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisades ett anslag av 215 000 kronor.

Luftfartsstyrelsen meddelar, att jämväl i fråga om radiofyrrar komme under nästa budgetår avsevärda nyanskaffningar och utökningar att bli nödvändiga. Härom anför styrelsen:

De landningsradiofyrrar, som för närvarande användas i Sverige, äro av system Lorenz, en inom Europa allmänt bruklig typ. Inom U. S. A. begagnas landningsradiofyrrar av annan typ (AAF), och de amerikanska flygplan, som utföra trafik till Sverige eller andra delar av Europa, sakna utrustning för att kunna betjäna sig av fyrrar av system Lorenz. I ett flertal andra euro-

peiska länder ha vid platser, som mottaga amerikansk trafik, anordnats fyrrar av typ AAF. I Sverige har bristen på fyrrar av denna typ provisoriskt afhjälpts genom att viss amerikansk materiel ställts till svenska statens förfogande såsom lån. Enligt styrelsens uppfattning är det nödvändigt att utrusta vissa större svenska flygplatser, vilka beröras av internationell, företrädesvis amerikansk trafik, med landningsradiofyrrar av amerikansk typ. Härvid böra i första hand ifrågakomma Stockholm/Bromma och Göteborg/Torslanda flygplatser, vilka vardera böra förses med en landningsradiofyr av typ AAF.

Vid de flygplatser, som användas i huvudsakligen inhemsk trafik, bör utbyggnad av radiofyranläggningarna ske enligt i Sverige hittills använt system. Ett flertal flygplatser, vilka nu användas för den reguljära trafiken eller inom nära framtid komma att tagas i anspråk därför, sakna helt eller äro otillräckligt utrustade med radiofyranläggningar. Flygplatser, som böra nytrustas, äro Kiruna, Kallax, Karlstads och Jönköpings flygplatser. Var och en av dessa bör under nästa budgetår förses med en landningsradiofyr. De flygplatser, vilkas radiofyrutrustning måste kompletteras, äro Malmö/Bulltofta, Norrköping/Kungsängens, Visby och Sundsvall/Härnösands flygplatser. Vid Malmö/Bulltofta flygplats, som nu är försedd med en landningsradiofyr, måste anläggas ytterligare en dylik fyr. Vid övriga tre nämnda flygplatser, vilka för närvarande endast ha viss provisorisk utrustning, böra likaledes landningsradiofyrrar anordnas, en vid varje flygplats. — Härjämte komma en del smärre kompletteringsarbeten att erfordras å vissa flygplatser.

Förutom radiofyranläggningar vid flygplatser äro för nästa budgetår vissa sådana anläggningar nödvändiga å flyglederna. Jämväl med avseende å dylika anläggningar erfordras såväl uppsättning av nya fyrrar som kompletteringar av redan befintlig materiel. På flygleder i Norrland böra anläggas fyra så kallade cirkulära radiofyrrar. Vidare erfordras dubblering av sändarutrustningen å fem befintliga fyrrar av nämnda typ. Styrelsen finner härjämte önskvärt, att å endera av linjerna Stockholm—Malmö och Stockholm—Göteborg i försökssyfte få anlägga två så kallade riktade, eventuellt roterande flygledsfyrrar. Det är även önskvärt att anordna fem så kallade markeringsfyrrar på ultrakortväg i kombination med riktade eller cirkulära fyrrar.

Kostnaderna för nu angivna anläggningar beräknar styrelsen till 2 300 000 kronor, vilket belopp styrelsen hemställer måtte anvisas för nästa budgetår.

Byggande och förbättring av flygplatser.

Till detta ändamål hava hittills anvisats följande belopp:

Budgetår	Kronor
1938/39	500 000
1939/40	3 500 000
1940/41	3 900 000
1941/42	2 000 000
1942/43	2 500 000
1943/44	1 150 000
1944/45	9 600 000
1945/46	4 000 000

Summa kronor 27 150 000.

Av de för budgetåret 1944/45 anvisade medlen ha 7 100 000 kronor anvisats å tilläggsstat och avsetts för utbyggnad av två rullningsbanor, den ena

å Norrköpings flygplats och den andra å den militära flygplatsen vid Uppsala. Banorna äro avsedda att utgöra komplementbanor till Brommaflygplatsens längsta bana.

Luftfartsstyrelsen erinrar i fråga om detta anslag till en början om att flygplatsutredningen i utlåtande den 10 mars 1945 med förslag till storflygplatsens utbyggande vid Väsby hemställde om anvisande av 14 000 000 kronor för påbörjande av arbetena vid storflygplatsen, därav 1 000 000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1944/45 och 13 000 000 kronor för budgetåret 1945/46. Något förslag om anläggande av storflygplats hade dock icke förelagts 1945 års riksdag. Styrelsen hade för avsikt att i annat sammanhang föreslå, att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår ett investeringanslag av 6 000 000 kronor anvisades för byggnadsarbeten å storflygplatsen. Vid bifall härtill beräknade styrelsen en medelsanvisning av 8 000 000 kronor för nämnda ändamål tillfyllest för budgetåret 1946/47.

I fråga om medelsbehovet för arbeten å övriga flygplatser framhåller styrelsen, att vid ett flertal av flygplatserna förestode omfattande flygfälts-, hangar- och andra byggnadsarbeten.

De byggnadsarbeten å flygplatserna, vilka helt eller delvis borde utföras med anlitan av anslag för budgetåret 1946/47, framgå av följande, av styrelsen lämnade sammanställning, däri i förekommande fall för överskådlighetens skull införts jämväl de kostnader, vilka borde bestridas från innevarande budgetårs anslag.

Flygplats och arbetsobjekt	Beräknad kostnad kronor	Budgetåret 1945/46 kronor	Budgetåret 1946/47 kronor
<i>Göteborg/Torslanda flygplats</i>			
Stationsbyggnad	500 000	200 000	300 000
Stationsplatta	200 000	100 000	100 000
Stationsområde	50 000	—	50 000
Hangarbyggnad	800 000	—	800 000
Hangarplatta	150 000	50 000	100 000
Förbindelsebana	900 000	500 000	400 000
Personalbostäder	100 000	—	100 000
	2 700 000	850 000	1 850 000
<i>Norrköping/Kungsängens flygplats</i>			
Hangarbyggnad	450 000	—	450 000
Hangarplatta	125 000	—	125 000
Stängsel och vissa kompl. arbeten..	20 000	5 000	15 000
	595 000	5 000	590 000
<i>Stockholm/Bromma flygplats</i>			
Vissa utbyggnadsarbeten	6 440 000	—	6 440 000
<i>Örebro flygplats</i>			
Förbättring av gamla flygfältet m. m...	200 000	—	200 000

Kapitalbudgeten: bil. 5.

Flygplats och arbetsobjekt	Beräknad kostnad kronor	Budgetåret 1945/46 kronor	Budgetåret 1946/47 kronor
Visby flygplats			
Fältutvidgning och huvudrullbana..	550 000	200 000	350 000
Karlstads flygplats			
Stationsbyggnad.....	200 000	—	200 000
Hangarbyggnad	400 000	—	400 000
Hangarplatta.....	75 000	—	75 000
Huvudrullbana	1 350 000	350 000	1 000 000
Stängsel och vissa smärre kompl. arbeten	50 000	—	50 000
	2 075 000	350 000	1 725 000
Sundsvall/Härnösands flygplats			
Hangarbyggnad	400 000	—	400 000
Hangarplatta	75 000	—	75 000
Huvudrullbana.....	1 500 000	400 000	1 100 000
	1 975 000	400 000	1 575 000
Kiruna flygplats			
Stationsbyggnad.....	170 000	—	170 000
Kompl. ledningsarbeten	30 000	—	30 000
Stationsplatta	75 000	—	75 000
Hangarbyggnad	400 000	—	400 000
Hangarplatta	15 000	—	15 000
Hangarområde	10 000	—	10 000
Förlängning av huvudrullbana.....	400 000	—	400 000
Garage	75 000	—	75 000
Flyttning av el. ledningar	500 000	250 000	250 000
	1 675 000	250 000	1 425 000
Luleå flygplats			
Stationsplatta	75 000	25 000	50 000
Hangarplatta	75 000	—	75 000
Hangarområde	20 000	—	20 000
Förbindelsebana.....	110 000	25 000	85 000
Förlängning av huvudrullbana	500 000	100 000	400 000
	780 000	150 000	630 000
Umeå flygplats			
Fältarbeten	1 000 000	100 000	900 000
Östersunds flygplats			
Fältarbeten, bl. a. terrassering.....	600 000	—	600 000
Samtliga flygplatser			
Oförutsedda fältarbeten samt reserv	395 000	295 000	100 000
För påbörjande av nya flygplatser, främst å norrlandslinjen	615 000	—	615 000
	1 010 000	295 000	715 000
Totalsumma	19 600 000	2 600 000	17 000 000.

Styrelsen anför i anslutning till denna sammanställning, att beträffande vissa av de däri upptagna arbetena innefattade det under kolumnen Beräknad kostnad angivna beloppet icke slutkostnad, nämligen i fråga om arbeten, vilka delvis inginge i investeringsreserven. Så vore förhållandet med utbyggnadsarbetena vid Stockholm/Bromma flygplats, fältutvidgning och huvudrullbana å Visby flygplats samt fältarbetena å Umeå och Östersunds flygplatser.

Vidare framhåller styrelsen, att i sammanställningen medtagits vissa arbeten, som 1944 års flygplatsutredning i sin skrivelse den 25 september 1945 angående vissa utbyggnader och kompletteringar av flygplatser, avsedda för den pågående inhemska reguljära flygtrafiken, betecknat såsom angelägena. De beträffande sådana arbeten i sammanställningen angivna kostnaderna skilde sig emellertid i vissa fall från de av utredningen uppgivna, vilket sammanhängde med att beräkningarna ifråga numera underkastats ytterligare överarbetning. I fråga om Örebro, Visby och Östersunds flygplatser ville styrelsen framhålla, att, ehuru dessa ännu icke behandlats av utredningen, styrelsen med hänsyn till det förutsedda trafikprogrammet funnit det angeläget, att medel jämväl för vissa arbeten vid nämnda flygplatser redan nu beräknades.

Med inräknande av förutnämnda belopp å 8 000 000 kronor för en blivande storflygplats skulle alltså enligt luftfartsstyrelsens beräkningar medelsbehovet för nästa budgetår till byggande och förbättring av flygplatser uppgå till 25 000 000 kronor. Om anvisande av detta belopp gör styrelsen hemställan.

Ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten.

För detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett belopp av 200 000 kronor. Inberäknat nämnda belopp förefanns vid innevarande budgetårs ingång en odisponerad behållning under anslaget av 584 200 kronor. Från anslaget ha hittills under detta budgetår sammanlagt omkring 210 000 kronor ställts till luftfartsstyrelsens förfogande.

Luftfartsstyrelsen har framhållit, att ökade behov med avseende å anskaffning och arbeten av ersättningskaraktär torde vara att förutse. Med hänsyn till förefintlig behållning under anslaget ville styrelsen emellertid för närvarande icke ifrågasätta någon uppräknings av anslaget för nästa budgetår, varför detsamma syntes böra anvisas med samma belopp som för budgetåret 1945/46 eller 200 000 kronor.

Jag är icke beredd att utan ytterligare överväganden taga ställning till det av 1944 års flygplatsutredning redan före utredningens nyss återgivna framställning framlagda förslaget om anläggande av en storflygplats. Frågan härom torde därför få anmälas i annat sammanhang. Till prövning föreligger även spørsmålet om en ytterligare uthyggnad av Bromma flygplats, i vilket ämne flygplatsutredningen likaledes avgivit särskilt yttrande. Med hänsyn till bland annat att detta spørsmål äger visst samband med storflyg-

*Departements-
chefen.*

platsfrågan, torde ett ställningstagande jämväl till frågan om utbyggnaden av Bromma flygplats tills vidare böra anstå.

För närvarande inskränker jag mig alltså till att behandla sådana förslag om anläggningar och arbeten å landets övriga flygplatser, vilka framlagts av flygplatsutredningen och luftfartsstyrelsen i deras nyss återgivna skrivelser. Det hade givetvis varit önskvärt, att dessa framställningar kunnat bedömas tillsammans med de ytterligare förslag, som utredningen har för avsikt att inom ej alltför lång tid framlägga. Vissa utbyggnader och kompletteringar av flygplatser, avsedda för den inhemska reguljära flygtrafiken, synas emellertid vara så angelägna för säkerställande och förbättring av trafiken på berörda flygplatser, att ett ställningstagande till dessa arbeten redan nu synes motiverat.

Innan jag närmare ingår på de olika förslagen till arbeten och anläggningar å flygplatserna, vill jag något beröra de allmänna synpunkter, som flygplatsutredningen framfört i fråga om beskaffenheten och utrustningen av flygplatser, avsedda för inrikes reguljär trafik.

Utredningen har ansett, att ifrågavarande flygplatser i regel böra vara försedda med åtminstone en hårdgjord rullningsbana, vilken bör hava en längd av 1 200 meter och en bredd av 50 meter samt äga en bärighet för hjultryck av 10 ton. Förefintligheten av en dylik bana ökar dels trafikens regularitet genom att starter och landningar kunna ske även under besvärliga tjällossningsperioder, dels ock trafiksäkerheten överhuvud. På grund av den starka förslitning, som gräsväxten å fälten utsättes för vid flygplanens rullning, blir behovet av hårdgjord bana givetvis alltmer framträdande i den mån som trafiken ökar och flygplantyper med högre hjultryck användas. Ehuru kostnaderna för en bana av det slag utredningen förutsatt genomsnittligt kan beräknas uppgå till ett så stort belopp som 1 500 000 kronor, synes det mig dock av förut anförda skäl önskvärt, att de flygplatser vilka ingå i det reguljära inrikes flygtrafiknätet förses med en hårdgjord rullningsbana i den mån icke särskilda förhållanden, såsom särskilt god markbeskaffenhet eller ringa trafikfrekvens, motivera undantag härifrån. Det kan här upplysningsvis nämnas, att flygvapnet på grund av vunna erfarenheter om gräsfältens olägenheter redan utbyggt åtskilliga av de militära flygfälten med hårdgjorda rullningsbanor och att avsikten är, att flertalet fält skola förses med dylika banor. Vad utredningen föreslagit i fråga om rullningsbanans beskaffenhet och utförande föranleder icke någon erinran från min sida.

Flera av de flygplatser, varom här är fråga, sakna helt eller delvis de byggnader, som en trafikflygplats kräver. Sålunda erfordras bland annat utrymmen för förvaltningspersonal för driften och underhållet av flygplatsen, trafikledare för övervakning av trafiksäkerheten på flygfältet och i luften, radiotelegrafister för skötseln av markradiostation, meteorologer för väderlekstjänsten samt flygbolagens stationspersonal för expediering av passagerare och gods. Därest flygplatsen beröres av utrikes trafik, tillkomma tullpersonal och passpolis. Flygplatsutredningen har genom intendenten O.

Hökerberg i byggnadsstyrelsen låtit uppgöra principskisser till såväl en mindre som en medelstor stationsbyggnadstyp, vilka utan större ändringar medgiva byggnadens komplettering med lokaler för tullpersonal och passpolis, därest så skulle vara behövt. Kostnaderna för den mindre typen, uppförd i tegel och betong, ha beräknats till omkring 135 000 kronor och för den större i samma utförande till omkring 160 000 kronor. Erfordras lokaler för tull- och passpersonal, ökas kostnaderna med omkring 35 000 kronor. Dessa principskisser, avsedda för medelstora trafikflygplatser, finner jag i allt väsentligt lämpliga att läggas till grund för utarbetande av slutliga förslag till de stationsbyggnader, vilka kunna finnas erforderliga för att trafik under tillfredsställande förhållanden skall kunna bedrivas på flygplatserna.

På trafikflygplatserna, särskilt de som utgöra ändpunkter på flyglinjerna, föreligger även behov av en hangarbyggnad för förvaring, förutom av eventuella taxifygplan och privatflygplan, av trafikflygplanen under dåliga väderleksförhållanden och för underlättande av reparationer å och översyner av flygplanen. Den av flygplatsutredningen föreslagna hangartypen ansluter sig nära till den å Visby flygplats förekommande hangaren, vilken visat sig för sitt ändamål lämplig. Hangaren är avsedd att kunna inrymma ett flygplan av typen Douglas DC 3 — den flygplantyp som i huvudsak användes för inrikesflyget — samt två flygplan av mindre typ. Det är förutsatt, att planläggningen av byggnaden skall ske på sådant sätt, att möjlighet finnes till utbyggnad, därest behov därav skulle uppkomma. Kostnaden är beräknad till 400 000 kronor, däri inräknade omkring 75 000 kronor för vinterboning och uppvärmningsanordningar. Vinterboning och möjlighet till uppvärmning vintertid till en temperatur något över fryspunkten torde, åtminstone i flertalet fall, få anses önskvärd för att arbeten och översyner på flygplanen skola underlättas.

På flertalet flygplatser synes vidare behov föreligga av ett garage för förvaring av de fordon och redskap, som äro behövlige för driften av flygplatsen. Det är här fråga om, bland annat, traktor, lastbil samt snöröjnings- och eldsläckningsmateriel. Såsom genomsnittlig kostnad för ett garage avsett för här angivna ändamål torde böra beräknas det av flygplatsutredningen angivna beloppet 75 000 kronor.

En flygplats, som ingår i en reguljär trafikflyglinje, bör vara utrustad med de olika slag av belysningsanordningar, som erfordras för att landning och start skola kunna ske med betryggande säkerhet även under mörker. Kostnaderna härför äro givetvis varierande, då de lokala förhållandena härvidlag starkt påverka omfattningen och beskaffenheten av olika anläggningar.

Flygplatsutredningen har vidare förutsatt, att varje trafikflygplats skall vara försedd med en s. k. landningsradiofyranläggning för att underlätta flygplanens molngenomgång samt flygplatsens angöring vid dålig sikt. I princip delar jag utredningens uppfattning härvidlag. Det må emellertid framhållas, att utvecklingen på detta område varit mycket snabb under kriget och att därunder vunna rön måhända ännu icke kunnat i tillräcklig omfattning praktiskt prövas under fredsmässiga förhållanden. Då ifrågavarande

radioanläggningar därjämte äro dyra i anskaffning, torde i avvaktan på att förhållandena på detta område bättre kunna överblickas en viss försiktighet böra iakttagas i vad gäller våra flygfälts utrustande med radiofyranläggningar. Det synes vara tillfyllest, att dylika anläggningar tills vidare anordnas endast i den utsträckning som kan anses erforderlig för att flygplanen skola under betryggande förhållanden kunna landa på en lämpligt belägen flygplats. En begränsning av antalet radiofyranläggningar kan givetvis medföra, att ett flygplan nödgas landa på en annan plats än den, till vilken flygplanet är destinerat, men denna olägenhet under en övergångstid anser jag icke böra få tillmätas alltför stor betydelse.

Flygplatsutredningens i skrivelsen den 25 september 1945 framlagda förslag avser *dels* komplettering av följande tre flygplatser, som ingå i redan trafikerade flyglinjer, nämligen Sundsvall/Härnösands, Luleå och Karlstads flygplatser, *dels* komplettering av Norrköpings flygplats, som för närvarande tjänstgör närmast som reservflygplats för Bromma flygplats i händelse av landningssvårigheter därstädes men som beräknas tämligen snart komma att inlemmas i en reguljär trafikflyglinje, *dels* anläggning av en ny flygplats på norrlandslinjen, nämligen vid Umeå, *dels* ock komplettering av det militära flygfältet i Kiruna för att nyssnämnda linje skall kunna utsträckas till denna plats. Kostnaderna för dessa arbeten har utredningen beräknat till närmare 17 000 000 kronor. Luftfartsstyrelsens förslag till kapitalinvesteringar i luftfartsfonden för nästa budgetår berör — förutom storflygplatsen och Bromma flygplats — dels de av utredningen undersökta flygplatserna, dels ock följande flygplatser, nämligen Torslanda, Örebro, Visby och Östersunds flygplatser. Därjämte har styrelsen äskat vissa belopp för komplettering av belysningsanläggningen och radiofyruitrustningen å Bulltofta flygplats samt för anläggning av en landningsradiofyra å Jönköpings flygplats. För vissa arbeten å flyglederna och icke närmare angivna flygplatser har styrelsen slutligen beräknat vissa belopp. Bortses från storflygplatsen och Bromma flygplats, uppgå de av styrelsen äskade anslagen till för inköp av mark till landningsfält för flygplan 500 000 kronor, belysningsanläggningar för luftfartsleder 1 900 000 kronor, radiofyra för luftfarten 2 300 000 kronor, byggnad och förbättring av flygplatser 10 560 000 kronor samt ersättningsarbeten och ersättningsanskaffningar 200 000 kronor eller sammanlagt 15 460 000 kronor. Jag vill här framhålla, att dessa belopp i vad de avse Torslanda, Visby, Umeå och Östersunds flygplatser icke innefatta kostnaderna för en fullständig utbyggnad av dessa flygplatser utan endast avse arbeten att utföras under nästa budgetår.

Vad luftfartsstyrelsen sålunda för nästa budgetår äskat till arbeten och anläggningar å de flygplatser, varom nu är fråga, uppgår till ett så stort sammanlagt belopp, att en begränsning är ofrånkomlig.

Beträffande först markinköpsanslaget, torde med hänsyn till att å anslaget för närvarande föreligger en odisponerad behållning av 300 000 à 400 000 kronor, medelsanvisningen för nästa budgetår kunna begränsas till 100 000 kronor.

Vid bestämmande av anslagsbeloppen för nästa budgetår till belysningsanläggningar för luftfartsleder, till radiofyrrar för luftfarten samt till byggnader och förbättring av flygplatser uppkommer till en början frågan, huruvida medel böra beräknas till anläggningar å Torslanda och Bulltofta flygplatser. Dimensionerna å dessa flygplatser äro sådana, att flygtrafik med tillfredsställande regularitet och trafiksäkerhet icke läter kunna baseras på flygplatserna med flygplan, som ställa större krav i fråga om bland annat banlängder än vad som är fallet med flygplan av typen Douglas DC 3. För att flygplatserna skola kunna användas i reguljär trafik av de större och tyngre flygplanstyper, som inom en nära framtid mera allmänt torde komma att insättas på europeiska flygsträckor, måste flygplatserna antingen avsevärt utvidgas eller också ersättas med nya. I fråga om Bulltofta lära förutsättningar saknas för utvidgningar i erforderlig omfattning. Därest Malmö anses böra äga tillgång till en flygplats för den europatrafik, varmed man har anledning räkna, torde alltså anläggning av en ny flygplats komma att aktualiseras. I fråga om Torslanda flygplats lära måhända förutsättningar föreligga att utbygga flygplatsen genom indämning av vissa vattenområden. Några utvidgningsmöjligheter i övrigt, som ligga inom en ekonomiskt försvarbar ram, torde däremot icke vara för handen. Flygplatsutredningen arbetar för närvarande med lösandet av dessa flygplatsfrågor och beräknar under instundande vår komma att framlägga förslag rörande båda flygplatserna. Enligt vad jag under hand inhämtat undersökas förutsättningarna för anläggande av en ny flygplats såsom ersättning för Bulltofta. Beträffande Göteborgs flygplats utredes såväl frågan om byggande av en ny flygplats i stadens närhet som möjligheterna att utvidga det nuvarande fältet i Torslanda. Det står redan på detta stadium av utredningsarbetet klart, att lösandet av här berörda flygplatsfrågor skulle kräva mycket betydande kapitalinsatser.

Här angivna förhållanden motivera enligt min mening, att i avvaktan på att klarhet vinnes beträffande Göteborgs och Malmö flygplatsfrågor nya anläggningar å Torslanda och Bulltofta flygplatser komma till stånd endast i sådana fall, där ett uppskov skulle medföra allvarliga olägenheter.

För Bulltofta flygplats har luftfartsstyrelsen beräknat medel till komplettering av inflygningsljusen samt till en radiofyranläggning. Kostnaderna här för torde kunna uppskattas till omkring 50 000 kronor respektive 120 000 kronor. På grund av den betydelse, som inflygningsljusen ha ur trafiksäkerhetssynpunkt, och då det ifrågavarande beloppet är av måttlig storleksordning, vill jag icke motsätta mig, att förstnämnda belopp inräknas i anslaget till belysningsanläggningar. I fråga om radiofyranläggningen må framhållas, att Bulltofta flygplats redan äger en dylik anläggning. Med hänsyn härtill ävensom till det oklara läge, vari Malmö flygplatsfråga befinner sig, anser jag mig icke böra förorda anskaffning av ytterligare en radiofyranläggning. Skulle vid något enstaka tillfälle förhållandena vara sådana, att landning icke under betryggande former kan ske medelst användande av den befint-

liga radiofyranläggningen, torde landning få ske å någon annan närbelägen flygplats, i första hand Kastrups eller Torslanda flygplatser.

Vad Torslanda flygplats angår innebär luftfartsstyrelsens förslag, att befintliga belysningsanläggningar skulle kompletteras, att en landningsradiofyr av den särskilda typ, som användes av det amerikanska trafikflyget, skulle anordnas, att stations-, hangar- och bostadsbyggnader skulle uppföras samt att vissa fältarbeten skulle igångsättas. Med hänsyn till de betänkligheter, som jag tidigare anfört mot att i nuvarande oklara läge i vad avser flygplatsens framtid investera nya medel, synes styrelsens förslag i fråga om belysningsanläggningarna böra begränsas. Enligt vad jag inhämtat skulle de avsedda arbetena draga en kostnad av omkring 350 000 kronor, därav omkring 75 000 kronor för inflygningsljus och hinderljus. Jag anser mig i detta hänseende icke böra förorda andra arbetens utförande än i vad avser nämnda inflygnings- och hinderljus. Medel till en landningsradiofyr av den ifrågavarande typen, vilken torde i anskaffning kosta omkring 250 000 kronor, synas icke böra inräknas i anslaget till radiofyrar. De flygplan, som redan nu användas i atlanttrafik, lära i allmänhet vara av sådan storlek, att de endast under gynnsamma förhållanden kunna landa på de begränsade banor, som Torslanda flygplats erbjuder. Vid mitt ställningstagande har jag också tagit hänsyn till att jag i det följande ämnar föreslå, att en för amerikanskt trafikflyg avsedd landningsradiofyr anordnas å Bromma flygplats. — Den nuvarande stationsbyggnaden vid Torslanda, som är uppförd i trä åren 1935—1937, är otillräcklig för sitt nuvarande ändamål. Att lokalerna numera icke erbjuda tillräckliga utrymmen beror dels på att luftfartsstyrelsens distriktsförvaltning för västra Sverige är förlagd till Torslanda och dels på att den ökade flygtrafiken — oavsett om den direkt berör flygplatsen — medfört en avsevärd ansvällning av trafikledare-, radio- och meteorologpersonalen. Enligt styrelsens mening skulle det behövliga lokaltillskottet tillgodoses genom en tillbyggnad till den nuvarande byggnaden. Vad angår frågan om uppförande av en hangarbyggnad kan nämnas, att enligt vad jag inhämtat den enda å flygplatsen befintliga hangarbyggnaden, som är uppförd i trä åren 1922—1923 och icke är vinterbonad, befinner sig i ett rivningsfärdigt skick. På grund av det trängande behovet av såväl en tillbyggnad till stationsbyggnaden som en ny hangarbyggnad synas medel böra beräknas för båda dessa ändamål. Att jag, oaktat Göteborgs flygplatsfråga ännu befinner sig på utredningsstadiet, sålunda ansett mig böra intaga en positiv ställning till dessa båda byggnadsfrågor beror därpå, att med byggnadernas uppförande icke torde kunna anstå även för det fall, att — vilket jag emellertid håller för mindre troligt — beslut skulle komma att fattas om anläggning av ett nytt flygfält vid Göteborg. Byggnadstiden för ett dylikt fält torde nämligen på grund av det mycket stora företag, varom då skulle bliva fråga, komma att bliva så lång, att en lösning av byggnadsfrågorna i allt fall skulle framtvingas av trafikens utveckling. Något definitivt beslut om byggnadernas uppförande bör emellertid ej fattas förrän flygplatsutredningen framlagt sitt förslag till lös-

ning av flygplatsfrågan. Därigenom kan, för den händelse förslaget skulle innebära en fortsatt utbyggnad av det nuvarande fältet, tillses, att placeringen av byggnaderna å marken kommer att stå i överensstämmelse med vad som förutsättes i förslaget. Stationsbyggnaden är kostnadsberäknad till 500 000 kronor, varav 200 000 kronor förutsatts skola ställas till förfogande av för innevarande budgetår anvisade medel. Kostnaderna för hangaren äro beräknade till 800 000 kronor, vilka skulle helt utgå av anslag, som anvisas för nästa budgetår. Jag anser mig i detta sammanhang icke kunna taga ställning till huruvida behov kan anses föreligga av byggnader av den storleksordning, som angivna kostnadsberäkningar förutsätta. Frågan härom torde ingående få utredas av luftfartsstyrelsen i samråd med byggnadsstyrelsen och förslag därefter föreläggas Kungl. Maj:t. Jag har emellertid icke något att erinra mot att vid förevarande anslagsberäkning de av luftfartsstyrelsen angivna beloppen läggas till grund. För stations- och hangarplattor samt vissa planeringsarbeten vid stationsbyggnaden har luftfartsstyrelsen vidare beräknat sammanlagt 400 000 kronor, varav 150 000 kronor skulle anvisas av medel från innevarande budgetårs anslag. Då dessa arbeten i samband med uppförande av de förutnämnda byggnaderna torde vara behövliga, bör det återstående beloppet, 250 000 kronor, inräknas i nästa budgetårs anslag till byggande och förbättring av flygplatser. De ytterligare av luftfartsstyrelsen förutsatta arbetena å Torslanda flygplats, nämligen uppförande av personalbostäder och anläggande av en förbindelsebana, kostnadsberäknade till respektive 100 000 kronor och 900 000 kronor, anser jag icke böra för närvarande utföras.

Vad härefter angår Norrköpings flygplats, anser jag de arbeten och anläggningar, som ännu återstå innan flygplatsen kan anses fullt färdigställd för sitt ändamål, böra i lämplig takt utföras. Denna flygplats utgör såsom förut nämnts reservflygplats för Bromma flygplats och kan därjämte antagas komma att inom en icke alltför lång tid inlemmas i den reguljära flygtrafiken. Flygplatsutredningen har uppskattat kostnaderna för de återstående arbetena till i runt tal 1 300 000 kronor. Luftfartsstyrelsen har i vad avser denna flygplats föreslagit, att för nästa budgetår medel måtte beräknas för en landningsradiofyr samt för hangarbyggnad, hangarplatta och vissa smärre arbeten. Landningsradiofyren torde kunna antagas draga en kostnad av 120 000 kronor och de övriga arbetena sammanlagt 590 000 kronor. Mot inräknande av dessa belopp i vederbörande anslag har jag icke något att erinra. Det kan här nämnas, att luftfartsstyrelsen under hand meddelat, att styrelsen hade för avsikt att inom kort inkomma med hemställan, att för uppförande av en stationsbyggnad och ett garage samt för vissa smärre arbeten sammanlagt omkring 365 000 kronor måtte ställas till förfogande av för innevarande budgetår anvisade medel.

Jag övergår härefter till de förslag, som beröra de i huvudsak för inrikesflyget avsedda flygplatserna. Sedan något år bedrives dylikt flyg på linjerna Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå och Stockholm—Göteborg—Malmö. Mellan Stockholm och Visby upprätthålles också regelbunden flyg-

förbindelse. I anslutning till flygtrafiken mellan Stockholm och Oslo sker sedan någon tid mellanlandning på Karlstads flygplats, varjämte Bulltofta flygplats sedan länge trafikeras av vissa från Stockholm utgående europa-linjer.

Beträffande Luleå, Sundsvall/Härnösands och Karlstads flygplatser har flygplatsutredningen framlagt förslag till de ytterligare arbeten och anläggningar, som utredningen ansett nödvändiga för att flygplatserna skulle på ett tillfredsställande sätt kunna fylla sina uppgifter. Utredningen har därjämte föreslagit utbyggnad av Kiruna flygplats och anläggning av flygplats vid Umeå. Luftfartsstyrelsens förslag omfattar, i vad avser flygplatserna för den inrikes trafiken, utöver nyssnämnda fem flygplatser även flygplatserna vid Jönköping, Örebro, Visby och Östersund. Redan nu står det klart, att kostnaderna för färdigställande av samtliga här angivna flygplatser komma att uppgå till betydande belopp. På grund härav, och då inrikesflyg av någon betydenhet pågått alltför kort tid för att tillräckliga erfarenheter därav ännu kunnat erhållas, synes enligt min mening åtgärder för utbyggnaden av markorganisationen böra inriktas i första hand på att färdigställa den organisation, som erfordras för att trafiken skall kunna med betryggande säkerhet upprätthållas på våra redan befintliga flyglinjer. Frågan om en utbyggnad av ytterligare flygplatser i avsikt att möjliggöra inrättande av nya flygförbindelser i landet bör sålunda enligt min mening anstå, tills markorganisationen å de redan trafikerade linjerna i huvudsak blivit utbyggd i avsedd omfattning. Vid dylikt förhållande anser jag mig såvitt nu är i fråga endast böra tillstyrka, att de av luftfartsstyrelsen för nästa budgetår beräknade medlen för Luleå, Sundsvall/Härnösands och Karlstads flygplatser anvisas, medan jag däremot icke finner skäl biträda styrelsens förslag om anvisande för nästa budgetår av medel för Jönköpings, Örebro och Östersunds flygplatser.

Frågan om komplettering och utbyggnad av Visby flygplats behandlas för närvarande av flygplatsutredningen. De arbeten, som där närmast torde vara aktuella, avse enligt vad jag inhämtat fältutvidgning och anläggning av en rullningsbana. Kostnaderna härför torde bliva förhållandevis betydande. Innan utredningen inkommit med sitt förslag, är jag icke beredd att taga ställning till luftfartsstyrelsens förslag om påbörjande av dessa arbeten, för vilka styrelsen beräknat — utöver 200 000 kronor av innevarande budgetårs anslag — 350 000 kronor för nästa budgetår. Jag anser emellertid sistnämnda belopp böra inräknas i nästa budgetårs anslag till byggande och förbättring av flygplatser för att disponeras för arbetena, därest dessa vid en prövning av flygplatsutredningens blivande förslag skulle finnas vara av sådan angelägenhetsgrad, att de böra påbörjas. Då landningsradiofyranläggning finnes å Bromma flygplats, som från Visby kan nås på endast omkring en timmes flygning, torde några medel för nästa budgetår icke böra avses för en dylik anläggning å Visby flygplats.

I likhet med flygplatsutredningen och luftfartsstyrelsen anser jag skäl tala för att flyglinjen mellan Stockholm och Luleå kompletteras med en ny flyg-

plats å mellansträckan Sundsvall/Härnösand—Luleå, vilken uppgår till omkring 430 flygkilometer. Tillkomsten av en ny flygplats är motiverad av såväl trafiksäkerhetsskäl som en önskan att öka linjens värde för övre Norrland. Ökat trafikunderlag för norrlandslinjen skulle därjämte skapa större möjligheter att för därav berörda landsdelar förbättra flygtjänsten överhuvud. Flygplatsutredningen liksom även luftfartsstyrelsen har föreslagit, att flygplatsen förlägges invid Umeå, som är beläget ungefär mitt emellan Sundsvall/Härnösand och Luleå. Vännäs köping har å sin sida hemställt, att ett invid köpingen beläget militärt flygfält måtte iordningställas för trafikflyget. Då detta fält ur utbyggnadssynpunkter enligt vad flygplatsutredningen yttrat erbjuder avsevärda svårigheter och därjämte på grund av avståndet till Umeå, 33 km, får anses mindre väl beläget än den av flygplatsutredningen föreslagna platsen, som ligger 3,5 km från staden, anser jag den sistnämnda platsen böra föredragas. Kostnaderna för iordningställandet av flygplatsen, utbyggd med en hårdgjord rullningsbana ha, bortsett från markkostnader, beräknats till omkring 5 700 000 kronor. I enlighet med den princip, som under senare år tillämpats vid nyanläggning av trafikflygplatser av större betydelse, såsom Visby, Karlstads och Sundsvall/Härnösands flygplatser, anser jag i likhet med flygplatsutredningen, att Umeå stad bör utan kostnad för staten ställa för flygplatsen erforderlig mark till förfogande, bekosta framdragning av vägar och ledningar för elektrisk kraft, vatten och avlopp, förvärva servitutsrätt till säkrande av inflygningen till flygplatsområdet samt bestrida kostnaderna för sådana lokaler, för vilka staden eljest principiellt skulle svara, såsom för tull och polis. Vidare bör staden ombesörja antagandet av erforderliga byggnadsbestämmelser för flygplatsens omgivningar. Där est staden är villig att på dessa villkor medverka till tillkomsten av flygplatsen, vill jag sålunda tillstyrka, att denna genom statens försorg anlägges å den föreslagna platsen. Det torde böra ankomma på luftfartsstyrelsen att med staden träffa överenskommelse om de närmare villkoren för områdenas överlåtande eller upplåtande till kronan och övriga därmed sammanhängande förhållanden. För påbörjande av fältarbetena torde för nästa budgetår i anslaget till byggande och förbättring av flygplatser böra inräknas det av styrelsen begärda beloppet av 900 000 kronor.

Beträffande frågan, huruvida redan nu åtgärder böra vidtagas för att möjliggöra en utsträckning av norrlandslinjen till Kiruna, hyser jag viss tvekan. Det synes enligt min mening ovisst, om trafikunderlaget skulle bliva av den storleksordningen, att det kan anses motivera de betydande såväl engångs- som årliga kostnader, vilka en förlängning av linjen för med sig. Kostnaderna för komplettering av det militära flygfältet i Kiruna, som förutsatts skola få användas för trafikflyget, ha av flygplatsutredningen sålunda beräknats till omkring 2 400 000 kronor. Med hänsyn till de betydande belopp, som jag i det föregående tillstyrkt skola anvisas till mera angelägna arbeten å flygplatserna, och då ytterligare erfarenheter synas böra avvaktas rörande det redan pågående trafikflyget i vårt land, är jag icke beredd att tillstyrka, att medel nu anvisas för utbyggnad och komplettering av flyg-

platsen vid Kiruna. I den mån genom provisoriska anordningar i vad avser radio- och väderlekstjänst flygtrafik kan försöksvis anordnas under någon del av sommarhalvåret, torde emellertid hinder häremot icke böra möta. En dylik trafik vore måhända av värde, då därigenom skulle kunna vinnas vissa erfarenheter rörande det föreliggande trafikunderlaget.

Jag övergår härefter till anslagsberäkningen. Anslaget till Mark till landningsfält för flygplan torde enligt vad jag förut anfört böra anvisas med 100 000 kronor. För bestridande av de arbeten och anläggningar, som jag i det föregående tillstyrkt, skulle under nästa budgetår behöva stå till förfogande, räknat i runda tal, för belyningsanläggningar 830 000 kronor, för radioanläggningar 430 000 kronor samt för byggande och förbättring av flygplatser 7 100 000 kronor. Anslaget till Belysningsanläggningar för luftfartsleder, vilket icke torde komma att uppvisa någon behållning vid utgången av detta budgetår, bör sålunda anvisas med förstnämnda belopp, dock lämpligen avrundat uppåt till 850 000 kronor, varigenom möjliggöres att i viss utsträckning bestrida kostnader för icke nu förutsedda kompletteringsarbeten av befintliga anläggningar. Vad angår anslaget till Radiofyrrar för luftfarten har luftfartsstyrelsen hemställt, att däri måtte inräknas även medel för en landningsradiofyr å Bromma flygplats av det slag, som användes av det amerikanska trafikflyget. Kostnaden härför läser kunna beräknas till avrundat 250 000 kronor. Anläggning av en dylik radiofyr torde få anses nödvändig med hänsyn till den flygtrafik som numera berör flygplatsen. På grund härav och då frågan om denna anläggnings utförande icke torde äga det samband med de frågor rörande flygplatsens fortsatta utbyggnad, till vilka enligt vad förut anförts ställning icke i detta sammanhang bör tagas, anser jag, att i anslaget till radiofyrrar bör inräknas erforderligt belopp även för denna radiofyr. Luftfartsstyrelsen har ytterligare under detta anslag äskat medel för nyanläggning eller komplettering av högtalare- och talförbindelsesystem vid olika flygplatser samt för radiofyranläggningar och flygledsfyrrar m. m. å flyglederna. Enligt vad jag inhämtat ingår för dessa ändamål ett belopp av i runt tal 900 000 kronor i det av styrelsen äskade anslaget å 2 300 000 kronor till radiofyrrar för luftfarten. Jag anser mig icke böra tillstyrka, att större belopp än 450 000 kronor avses för dessa ändamål. I enlighet med vad jag sålunda anfört skulle anslaget till radiofyrrar för luftfarten, å vilket någon behållning icke torde komma att föreligga vid utgången av nu löpande budgetår, böra anvisas med $(430\,000 + 250\,000 + 450\,000)$ 1 130 000 kronor eller avrundat 1 150 000 kronor. Å anslaget till Byggande och förbättring av flygplatser förefinnes för närvarande en behållning av i runt tal 3 240 000 kronor. Av detta belopp kunna omkring 2 300 000 kronor beräknas komma att disponeras under innevarande budgetår. Vid bestämmande av anslaget för nästa budgetår har man sålunda att räkna med en behållning vid utgången av nu löpande budgetår av i runt tal 950 000 kronor, varför anslagsbehovet skulle uppgå till $(7\,100\,000 - 950\,000)$ 6 150 000 kronor. Då de olika belopp, som ingå i den beräknade samman-

lagda anslagssumman, i allmänhet icke torde grunda sig på detaljerade kostnadsberäkningar utan äro beräknade överslagsvis, torde anslaget lämpligen kunna avrundas till 6 000 000 kronor. Vad slutligen angår anslaget till Ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten tillstyrker jag luftfartsstyrelsens förslag om anslagets anvisande med 200 000 kronor.

Jag vill här framhålla, att med den hastiga utveckling, som för närvarande sker på luftfartens område, behov av arbeten och anläggningar, för vilkas utförande medel enligt det föregående icke beräknats, snabbt kunna uppkomma. Jag förutsätter därför, att Kungl. Maj:t må äga rätt att inom ramen för respektive anslag besluta om de avvikelser från den avsedda dispositionen, som må finnas påkallade. Slutligen torde få påpekas, att mitt ställningstagande till de av luftfartsstyrelsen framförda förslagen om arbeten å flygplatserna icke enligt min mening utgör hinder för att även andra än av mig nu förordade arbeten igångsättas, därest så skulle anses angeläget av arbetsmarknadspolitiska skäl. Till bestridande av kostnaderna för dylika arbeten förutsätter jag, att medel få disponeras av anslag å allmän beredskapsstat.

Under denna punkt gör jag hemställan om anvisande av medel till inköp av mark till landningsfält för flygplan. Till de övriga fyra anslagsändamålen göres hemställan i det följande.

Jag hemställer alltså under denna punkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Mark till landningsfält för flygplan* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 100 000.

2. Belysningsanläggningar för luftfartsleder.

[106.] Under hänvisning till vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Belysningsanläggningar för luftfartsleder* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 850 000.

3. Radiofyrrar för luftfarten.

[107.] Under hänvisning till vad jag under punkten 105 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Radiofyrrar för luftfarten* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 150 000.

4. Byggande och förbättring av flygplatser.

[108.] Under hänvisning till vad jag under punkten 105 anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggande och förbättring av flygplatser* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 6 000 000.

5. Ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten.

[109.] Under hänvisning till vad jag under punkten 105 anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 200 000.

Statens allmänna fastighetsfond.

1. Om- och tillbyggnadsarbeten å Haga slott.

[110.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1944 års statsverksproposition framlagda förslag (sjätte huvudtiteln, punkten 48) anvisade riksdagen för budgetåret 1944/45 ett reservationsanslag av 62 000 kronor till vissa ändringsarbeten å Haga slott. Såsom närmare framgår av propositionen avsågo de planerade arbetena åstadkommande av ökade utrymmen åt solsidan genom utförande åt denna sida av en utbyggnad, inrymmande i huvudsak en större loggia och ett vardagsrum.

I skrivelse till ståthållarämbetet på Haga slott den 20 oktober 1944 har *chefen för H. K. H. Hertigens av Västerbotten hovförvaltning* beträffande behovet av ytterligare utrymmen å Haga slott meddelat följande.

Redan några år efter det slottet år 1932 ombyggt hade det blivit nödvändigt att taga i anspråk alla inom slottet tillgängliga utrymmen. Vinden hade sålunda omändrats till barnkammare, och ett par provisoriska tjänarorum hade på bekostnad av skåp- och förvaringsutrymmen inretts i entresolvåningen, där takhöjden utgjorde endast 185 cm. Bostadsrum för uppvaktning funnes icke, och en del av tjänstepersonalen, såväl manlig som kvinnlig, hade ej heller kunnat beredas bostad inom slottet. Då slottet helt saknade vind och källare icke funnes under huvudbyggnaden, vore förvaringsutrymmena mycket begränsade. De källare, som för närvarande funnes, vore belägna under den s. k. ekonomibyggnaden i omedelbar närhet av pannrummet för värmecentralen och låge delvis över markytan, varför de vore mindre lämpliga för förvaring av matvaror och som vinkällare. I första hand borde därför åtgärder vidtagas för åstadkommande av bättre bostadsförhållanden för tjänstepersonalen och ändamålsenligare ekonomiutrymmen. Därvid borde lämpligen en nybyggnad komma till stånd, varjämte smärre ombyggnadsarbeten inom slottet bleve nödvändiga. Chefen för hovförvaltningen ville föreslå, att en byggnad i en våning uppfördes, innehållande huvudsakligen bostadsrum för kvinnlig personal jämte källarutrymmen.

Ståthållarämbetet på Haga slott har i skrivelse till riksmarskalksämberet den 30 oktober 1944 understrukt nyssnämnda synpunkter. De för tjänstepersonalen avsedda lägenheterna vore otillräckliga och fyllde ej heller nutida fordringar på hygien. Gjorda undersökningar hade givit vid handen att ett envåningshus med källarutrymmen under huset borde uppföras å ekonomigården.

Riksmarskalksämbetet har med skrivelse den 8 november 1944 överlämnat ståthållarämbetets skrivelse med därvid fogade handlingar till byggnadsstyrelsen för vederbörlig åtgärd, varjämte riksmarskalksämbetet i skrivelse till styrelsen den 7 mars 1945 framhållit angelägenheten av de föreslagna byggnadsarbetenas igångsättande.

I skrivelse den 14 september 1945 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att slottsarkitekten Ragnar Hjorth uppgjort ritningsförslag för ifrågavarande byggnadsföretag, vilket därefter kostnadsberäknats inom styrelsen. Arbetena innebure huvudsakligen uppförande av en flygelbyggnad till slottets ekonomibyggnad utefter ekonomigårdens västra begränsning samt ett skjul innanför den mur, som begränsade ekonomigården mot öster, ävensom vidtagande av smärre ändringsarbeten inom slottet.

Den västra flygelbyggnaden, för vars uppförande några träd måste fällas och en i dåligt skick befintlig gammal uthuslänga av tegel rivas, vore enligt förslaget avsedd att uppföras i en våning över helt inredd källare. Byggnaden skulle innehålla huvudsakligen bostadsrum för kvinnlig personal vid slottet och källarutrymmen med erforderlig kylanläggning samt vore avsedd att uppvärmas från slottets värmecentral, vilket nödvändiggjorde viss utökning av denna.

För åstadkommande av invändig kommunikation till den nya flygelbyggnaden bleve viss förändring nödvändig inom ekonomibyggnadens västra del, varvid de av hovförvaltningen för närvarande disponerade två rummen, vilka för övrigt vore mindre lämpligt belägna för sina ändamål, måste disponeras dels till passage och dels till bostadsrum för manlig personal. Till ny lokal för hovförvaltningen avsåges två personalrum, belägna omedelbart söder om vestibulen i slottets bottenvåning, varvid några smärre byggnadsarbeten bleve erforderliga.

Det nya skjulet, som icke erfordrade uppvärmning, skulle förläggas utmed ekonomigårdens östra mur och uppföras av trä med indelning i olika bodar för förvaring av ved, sopor, redskap, trädgårdsmöbler och dylikt, ändamål som nu till en del tillgodosåges inom det uthus som måste rivas för att bereda plats för flygelbyggnaden.

Ett preliminärt i september 1944 avlämnat förslag hade kostnadsberäknats till 160 000 kronor enligt följande uppställning:

	Kronor.
Rivningsarbeten	1 000
Nybyggnadsarbeten:	
flygelbyggnaden	90 000
skjulet	12 000
Ändringsarbeten:	
ekonomibyggnaden	4 000
slottet	2 000
	108 000
Värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar samt kylanläggning	30 000

	Kronor.
Elektriska installationer	5 000
Yttre arbeten	3 000
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	13 000
Summa kronor	160 000.

Sedan förslaget nu bearbetats och vissa byggnadskostnader ökats i förhållande till tidigare beräknade, borde totalkostnaden beräknas till 170 000 kronor.

Med överlämnande av förslaget, åskådliggjort å tre stycken ritningar, hemställer byggnadsstyrelsen, som funne det i hög grad av behovet påkallat, att ifrågavarande om- och tillbyggnadsarbeten med det snaraste komme till utförande, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1946 års riksdag att för om- och tillbyggnadsarbeten vid Haga slott i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda förslag anvisa ett investeringsanslag å 170 000 kronor.

Såsom tidigare erinrats har riksdagen för budgetåret 1944/45 till vissa ändringsarbeten å Haga slott anvisat ett reservationsanslag av 62 000 kronor. Dessa arbeten avsågo endast att åt slottet, som ursprungligen uppförts som sommarbostad med praktiskt taget alla bostadsrum förlagda åt norr, giva ett relativt begränsat utrymmestillskott åt solsidan. *Departements-
chefen.*

Nu förevarande förslag syftar huvudsakligen till att skapa bättre bostadsförhållanden för personalen samt större och ändamålsenligare ekonomiutrymmen. Personalens bostäder uppfylla nämligen icke nutida krav på bekvämlighet och hygien. En del av tjänstepersonalen har ej heller kunnat beredas plats inom slottet. Vidare äro de nuvarande källarutrymmena förhållandevis små och även mindre lämpliga för sitt ändamål. Detsamma är delvis fallet jämväl beträffande övriga vid slottet erforderliga förvaringsutrymmen. I likhet med riksmarskalksämbetet och byggnadsstyrelsen finner jag därför angeläget, att dessa brister bliva avhjälpta.

Mot det föreliggande byggnadsförslaget och de av byggnadsstyrelsen beräknade kostnaderna för förslagets genomförande har jag intet att erinra.

Från och med innevarande budgetår redovisas slottsbyggnaderna under statens allmänna fastighetsfond. Med anledning härav torde det för byggnadsföretaget erforderliga beloppet böra anvisas i form av ett investeringsanslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnadsarbeten å Haga slott* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 170 000.

2. Ombyggnad av det s. k. vårdshuset vid Strömsholms slott.

[111.] I skrivelse den 23 oktober 1945 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anslag för nästa budgetår till ombyggnad av det s. k. vårdshuset vid Strömsholms slott.

Beträffande byggnadens värde såsom kulturminnesmärke samt nuvarande skick m. m. anför byggnadsstyrelsen.

Det så kallade värdshuset vid Strömsholms slott utgöres av en tvåvånings träbyggnad, uppförd i slutet av 1600-talet. Byggnaden, i vilken numera endast inrymmas bostadslägenheter, har stort arkitektoniskt och kulturhistoriskt värde samt är av avgörande betydelse för miljön omkring slottet. På grund av eftersatt underhåll befinner sig emellertid värdshuset i synnerligen dåligt skick och är i behov av en snar och genomgripande såväl ut- som invändig reparation. Så äro bland annat den nedre delen av byggnaden och stora delar av ytterpanelen angripna av fukt, varjämte yttertaket är otätt och dess bärande konstruktion försvagad. Eldstäderna äro så brandfarliga att de vid brandsyn delvis utdömts. De i byggnaden inrymda bostäderna äro dessutom synnerligen obekväma och förslitna.

Styrelsen meddelar, att enär byggnaden sålunda vore i stort behov av restaurering hade styrelsen uppdragit åt slottsarkitekten Knut Nordenskjöld att utarbeta restaureringsförslag beträffande densamma. Förslaget, som nu föreläge, omfattade, förutom byggnadens försättande i fullgott skick, sänkning av den omgivande marken till förebyggande av fukt i bottenvåningen, inredning av tillfredsställande bostadslägenheter, varå stor brist rådde på orten, samt installation av värme- och sanitetsanläggningar m. m.

Kostnaderna för förslagets utförande hade beräknats sålunda:

Byggnads- och rivningsarbeten	kronor	41 500
Målningsarbeten	»	14 500
Värme- och sanitetsanläggningar	»	19 700
Elektriska installationer och ringledningar	»	5 900
Linoleummattor	»	7 000
Planeringsarbeten	»	6 000
Ritningar, kontroll och oförutsedda arbeten	»	10 400

Summa kronor 105 000.

De för bostadslägenheterna för närvarande utgående hyrorna uppginge, anför styrelsen, till sammanlagt 2 380 kronor för år. Efter reparation och ombyggnad enligt förslaget kunde lägenheterna beräknas lämna en årlig hyra av cirka 7 500 kronor exklusive värme, vilket motsvarade i medeltal 16 kronor per kvadratmeter.

Styrelsen framhåller, att därest i förslaget avsedd reparation inom den närmaste framtiden icke komme till stånd, bleve det likväl nödvändigt att skyndsamt låta utföra olika underhållsarbeten å byggnaden, såsom förbättring av eldstäder, åtgärder till förebyggande av fukt, nödtorftig reparation av yttertak, fönster m. m. för sammanlagt minst 25 000 kronor utan att hyrorna i samband därmed torde kunna höjas.

Med överlämnande av förslaget, åskådliggjort å tio stycken ritningar, hemställer byggnadsstyrelsen, att för ifrågavarande ändamål måtte för budgetåret 1946/47 anvisas ett investeringsanslag av 105 000 kronor.

Riksantikvarieämbetet och riksmarskalksämbetet ha i utlåtanden den 5 och den 13 oktober 1945 förklarat sig icke hava något att erinra mot för-

slaget. Riksantikvarieämbetet hemställer att bliva satt i tillfälle att granska detaljritningar jämte arbetsbeskrivning till de planerade åtgärderna.

Byggnadsstyrelsens förslag avser ett iståndsättande av den s. k. vårdshus-*Departements-*
byggnaden vid Strömsholms slott, vilken är en träbyggnad från 1600-talet.*chefen.*
Den anses ha stort arkitektoniskt och kulturhistoriskt värde och vara av betydelse för miljön kring slottet. Byggnaden, som sedan länge varit inredd till bostäder, är enligt vad byggnadsstyrelsen anför i mycket dåligt stånd. Samtidigt som byggnaden genom förslaget för framtiden skulle bevaras i ett värdigt skick, skulle genom ombyggnad av de nuvarande omoderna lägenheterna fem modernt inredda bostadslägenheter kunna vinnas.

Hysesavkastningen, som för närvarande uppgår till sammanlagt 2 380 kronor per år, skulle enligt styrelsens beräkning efter utförandet av ombyggnadsarbetena kunna höjas till 7 500 kronor per år. Därest dessa arbeten icke komma till stånd, torde byggnaden likväl böra bli föremål för ganska omfattande underhållsarbeten, vilka enligt byggnadsstyrelsens beräkning skulle draga en kostnad av minst 25 000 kronor, utan att hyrorna därefter skulle kunna höjas.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden anser jag mig böra tillstyrka byggnadsstyrelsens förslag. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av det s. k. vårdshuset vid Strömsholms slott* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 105 000.

3. Annexbyggnad till kanslihuset.

[112.] Till annexbyggnad till kanslihuset har riksdagen för budgetåren 1944/45 och 1945/46 anvisat investeringsanslag av 1 000 000 kronor respektive 2 865 000 kronor. Anslagen ha avsetts för uppförande av annexbyggnaden å det söder om kanslihuset belägna området mellan Myntgatan, Salviigränd, Västerlånggatan, Storkyrkobrinken och Riddarhustorget. Hela byggnadsföretaget har kostnadsberäknats till sammanlagt 5 065 000 kronor. Beträffande förslagets detaljer hänvisar jag till propositionerna 1944: 220 och 1945: 194.

I skrivelse den 13 augusti 1945 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande för budgetåret 1946/47 av anslag för slutförandet av kanslihusets annexbyggnad.

Styrelsen erinrar till en början om, att till de beräknade kostnaderna för byggnadsföretaget, 5 065 000 kronor, komme vissa expropriationskostnader. Då målet rörande den av Kungl. Maj:t den 23 mars 1945 medgivna expropriationen av fastigheterna nr 3 och 6 i kvarteret Cephalus och nr 3 i förutvarande kvarteret Minotaurus ännu icke slutligt handlagts, kunde emellertid storleken av dessa kostnader icke för närvarande angivas. Styrelsen komme att i sinom tid anmäla det härav föranledda anslagsbehovet.

Styrelsen meddelar vidare, att arbets- och konstruktionsritningar för byggnadsföretaget vore under utarbetande. Äldre byggnader och byggnadsdelar inom byggnadstomten hade rivits, varjämte grundförstärkningsarbeten utförts för en del av de äldre byggnadsdelar, som skulle kvarstå. Grundläggningsarbeten för den nya byggnaden skulle igångsättas under oktober 1945, och byggnadsföretaget i dess helhet beräknades vara fullbordat under förra delen av år 1947. Återstående medelsbehov för själva byggnadsföretaget (5 065 000 — 3 865 000) 1 200 000 kronor borde således anvisas för budgetåret 1946/47.

Styrelsen hemställer om anvisande av nämnda belopp.

Departements-
chefen.

För slutförande av byggnadsföretaget erfordras ett anslag av 1 200 000 kronor, motsvarande skillnaden mellan den beräknade byggnadskostnaden, 5 065 000 kronor, och hittills för ändamålet anvisade medel.

Enligt vad jag inhämtat hava de förutnämnda expropriationerna numera avslutats. De utdömda ersättningarna samt vissa i samband med expropriationsförfarandet uppkomna kostnader belöpa sig till sammanlagt omkring 461 000 kronor. Med anledning härav torde anslaget böra anvisas med (1 200 000 + 461 000) 1 661 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Annexbyggnad till kanslihuset* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 661 000.

4. Konstnärlig utsmyckning av kanslihuset.

[113.] Kanslihusets konstnärliga utsmyckning består i huvudsak av fyra skulpturer, allegoriska framställningar av de fyra årstiderna, samt av en marmorfris och två granitreliefer. Kostnaderna härför ha varit cirka 90 000 kronor.

I skrivelse den 21 augusti 1945 har *statens konstråd* hemställt, att ett anslag av 50 000 kronor måtte anvisas för ytterligare utsmyckning av kanslihuset.

Konstrådet anför, att kanslihusbyggnaden syntes väl lämpa sig för konstnärlig utsmyckning och att ett stort behov därav måste anses föreligga. Alldeles särskilt gällde detta i fråga om den öppna platsen innanför pelarrundeln mellan entrén och kanslihusets huvudingång. En mindre fontänskulptur skulle på den plats, där en avloppstrumma nu befunne sig, vara av mycket god verkan. Kostnaden för en sådan skulptural utsmyckning torde kunna hålla sig inom ramen för ett belopp av 50 000 kronor.

Konstrådet framhåller som motivering för sitt förslag följande.

Under kriget har Kungl. Maj:t icke gjort några framställningar till riksdagen om anslag för konstnärlig utsmycknad. En vändpunkt i detta avseende inträffade emellertid under senare delen av 1945 års vårriksdag. Kungl. Maj:t föreslog nämligen i proposition riksdagen att anslå ett belopp av 150 000 kronor till konstnärlig utsmycknad av kanslihusets annexbyggnad. Framställ-

ningen tillstyrktes enhälligt av statsutskottet och bifölls likaledes enhälligt av riksdagen. De skäl, vilka under de många krigsåren föranledde Kungl. Maj:t att icke framställa några anslagsäskanden, torde sålunda ej längre vara för handen i och med att det provisorium, som dessa år rått, har upphört. Givetvis kan man ej heller i längden förbise de stora behov av konstnärlig utsmycknad, som föreligga. Enligt konstrådets förmenande står önskemålet om ett prydande av regeringsbyggnadens kala cementgård i förgrunden.

Över framställningen ha utlåtanden avgivits av statskontoret den 3 september 1945 och av byggnadsstyrelsen den 6 i samma månad.

Statskontoret påminner om att vid anmälan i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 4, s. 170) av en framställning av konstrådet om konstnärlig utsmyckning av bl. a. kanslihuset dåvarande departementschefen uttalade, att han i allt väsentligt anslöte sig till de uttalanden, som gjordes vid anmälan av propositionen nr 157 till 1937 års riksdag om inbegripande i vederbörliga anslag till statliga nybyggnader av ett visst belopp till konstnärlig utsmyckning. Med hänsyn till det statsfinansiella läget hade dock departementschefen icke funnit sig kunna förorda, att anslag för ändamålet äskades av riksdagen.

Vidare erinrar statskontoret om att frågan motionsvägen bragts under 1945 års riksdags prövning samt anför härom följande.

I en inom andra kammaren avgiven motion (nr 211) hemställdes, att riksdagen med bifall till konstrådets framställning om konstnärlig utsmyckning av den i föreliggande ärende omhandlade platsen vid kanslihuset måtte bevilja ett anslag å 50 000 kronor.

Statsutskottet framhöll i sitt över motionen avgivna utlåtande (nr 40), att på grund av den särställning, statens myndigheter och de för dem avsedda ämbetsbyggnaderna intoge, krav kunde ställas på ej endast ett värdigt arkitektoniskt utförande av dessa byggnader utan även på en viss konstnärlig utsmyckning av desamma. Staten syntes i detta avseende ej böra undandraga sig att lämna den bildande konsten och dess ej sällan ekonomiskt ganska hårt beträngda utövare det stöd, som tidigare under olika tidsperioder och skilda tidsförhållanden ansetts tillbörligt.

Här anförda synpunkter ansågos i alldeles särskild grad hava avseende på en byggnad, vilken såväl beträffande belägenhet som dit förlagda statsinstitutioners betydelse intoge en sådan särställning som kanslihuset. Att tillse att denna angelägenhet icke åsidosattes syntes dock i första hand ankomma på Kungl. Maj:t. Utskottet fann sig därför icke böra på enskild motion tillstyrka, att riksdagen anvisade medel för ändamålet.

I enlighet med utskottets hemställan föranledde motionen icke någon riksdagens åtgärd.

Statskontoret anför slutligen, att därest ytterligare medel utöver dem, som tidigare anvisats för utsmyckning av kanslihuset, nu ansåges böra anvisas, torde för ändamålet erforderligt anslagsbelopp böra i samma ordning som byggnadsanslag uppföras å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond.

Byggnadsstyrelsen tillstyrker konstrådets framställning samt hänvisar till ett av styrelsen den 28 september 1944 avgivet utlåtande över vissa av konst-

rådet tidigare gjorda framställningar, avseende bland annat konstnärlig utsmyckning av kanslihuset. I utlåntagandet hade styrelsen bland annat framhållit, att avsikten vid utformandet av den runda gården i kanslihuset ursprungligen varit, att gården skulle prydas med en brunn, skulptur eller dylikt. Ett fullföljande av denna tanke måste enligt styrelsens mening alltså framstå såsom ett angeläget önskemål.

Departements-
chefen.

Med anlåtande av vederbörligt byggnadsanslag ha hittills omkring 90 000 kronor använts för konstnärlig utsmyckning av kanslihuset. Redan vid byggnadens tillkomst torde avsikten ha varit att pryda den öppna gården med en brunn, skulptur eller dylikt, en tanke som dock icke kom att fullföljas. Sedermera har statens konstråd gjort upprepade framställningar om anvisande av medel för den kala gårdens prydnad. Främst statsfinansiella skäl ha ansetts utgöra hinder för uppfyllande av detta önskemål.

Med hänsyn till den i förhållande till byggnadens ändamål ganska enkla utformning, som kanslihuset erhållit, synes konstrådets nu framförda förslag om prydnad av den öppna gården med en mindre fontänskulptur vara väl motiverat. Genom anvisande av det härför såsom erforderligt beräknade beloppet av 50 000 kronor skulle jämväl den bildande konsten erhålla en viss stimulans. Jag vill därför — och under erinran om den positiva inställning till här berörda anslagsfråga, som 1945 års riksdag intagit — tillstyrka konstrådets framställning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Konstnärlig utsmyckning av kanslihuset* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 50 000.

5. Ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen.

[114.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom i propositionen 1945: 263 framlagda förslag har riksdagen till ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen för budgetåret 1945/46 anvisat ett investeringsanslag av 2 400 000 kronor. De totala kostnaderna för nybyggnaden beräknades vid tiden för propositionens avgivande till 3 600 000 kronor. Enligt vad jag under hand inhämtat har emellertid luftfartsstyrelsen numera anmält ett avsevärt mycket större lokalbehov än tidigare förutsatts. På grund härav synes en utvidgning av den ursprungliga byggnadsplanen bliva erforderlig. Det återstående anslagsbehovet torde därför komma att överstiga 1 200 000 kronor. I avbida på ny utredning rörande medelsbehovet, vilken kan antagas komma att föreligga i januari 1946, torde å riksstaten för nästa budgetår böra upptagas ett allenast beräknat belopp för ifrågavarande ändamål. Beloppets storlek torde tills vidare kunna bestämmas till 1 200 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli va riksdagen förelagd, till *Ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen* för budgetåret 1946/47 beräkna ett investeringsanslag av kronor 1 200 000.

6. Anordnande av lokaler för högsta domstolen.

[115.] Processreformen kommer att medföra nya arbetsformer för högsta domstolen och i följd därav behov av ökat lokalutrymme för rättegångsförfarandet vid domstolen.

I Kungl. Maj:ts proposition den 3 mars 1944, nr 220, anmälde, att byggnadsstyrelsen, som verkställt utredning rörande frågan om beredande av lämpliga lokaler för högsta domstolen och Svea hovrätt, efter samråd med särskilt tillkallade sakkunniga framlagt utredningens resultat. Styrelsen föreslog, att lokaler för högsta domstolen skulle inrymmas i det s. k. Gamla rådhuset eller Bondeska palatset vid Riddarhustorget i Stockholm, vilken byggnad enligt 1940 års markavtal mellan kronan och Stockholms stad skulle övergå i kronans ägo. I övrigt tillåter jag mig att hänvisa till innehållet i förenämnda proposition. I anledning av propositionen anvisade riksdagen till Förberedande åtgärder beträffande vissa byggnadsföretag i staden mellan broarna och å Riddarholmen i Stockholm för budgetåret 1944/45 ett investeringsanslag av 350 000 kronor. I skrivelse den 7 december 1944 framlade byggnadsstyrelsen slutligt förslag till anordnande av lokaler för högsta domstolen. Kostnaderna för förslagens genomförande beräknades till sammanlagt 1 750 000 kronor. 1945 års riksdag anvisade i enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen 1945: 98 därom framställda förslag för innevarande budgetår till Anordnande av lokaler för högsta domstolen ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

I skrivelse den 20 augusti 1945 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för budgetåret 1946/47 för slutförandet av arbetena för anordnandet av lokaler för högsta domstolen.

Styrelsen erinrar till en början om att styrelsen i sin skrivelse den 7 december 1944 anmält, att av de beräknade kostnaderna för byggnadsföretaget, 1 750 000 kronor, ett belopp av 250 000 kronor beräknades tagas i anspråk från det förutnämnda för budgetåret 1944/45 anvisade anslaget av 350 000 kronor. Arbetena skulle bedrivas etappvis med utförande under budgetåret 1945/46 av vissa grundförstärkningsarbeten. Utöver förenämnda belopp av 250 000 kronor hade det av 1945 års riksdag anvisade anslaget å 400 000 kronor ansetts erforderligt för innevarande budgetår.

Styrelsen meddelar vidare, att grundförstärkningsarbetena påbörjats och beräknades bli va fullbordade under budgetåret 1945/46. Byggnadsarbetenas slutförande borde ske under budgetåret 1946/47, varför återstående del av

de för byggnadsföretaget beräknade kostnaderna (1 750 000 — 250 000 — 400 000) 1 100 000 kronor borde för ändamålet finnas tillgängliga under sistnämnda budgetår.

Visserligen skulle, uttalar styrelsen, såsom i propositionen 1945: 98 anfördes, kronan enligt 1940 års markavtal kunna först den 1 juli 1949 tillträda gamla rådhusfastigheten. I anslutning emellertid till vad departementschefen i övrigt i propositionen anfört rörande tidpunkten då högsta domstolens nya lokaler borde vara disponibla, hade styrelsen för avsikt att å kronans vägnar inleda förhandlingar med Stockholms stad om en tidigare tillträdesdag.

På grund av det anförda hemställer byggnadsstyrelsen, att för slutförandet av arbetena för anordnandet av lokaler för högsta domstolen i Gamla rådhuset för budgetåret 1946/47 under statens allmänna fastighetsfond måtte anvisas ett investeringsanslag av 1 100 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Till förberedande åtgärder beträffande bland annat högsta domstolens och Svea hovrätts lokalfrågor har riksdagen för budgetåret 1944/45 anvisat ett anslag av 350 000 kronor, varav 250 000 kronor tagits i anspråk för anordnande av lokaler för högsta domstolen. För budgetåret 1945/46 har riksdagen till sistnämnda ändamål anvisat ett belopp av 400 000 kronor. Då totalkostnaden för ordnandet av högsta domstolens lokalfråga uppskattats till 1 750 000 kronor, skulle ytterligare ett belopp av 1 100 000 kronor behöva anvisas för ändamålet. För nästa budgetår torde medel böra stå till förfogande för påbörjande av sådana byggnadsarbeten, vilka utan olägenhet kunna bedrivas med bibehållande av lokalernas nuvarande användning. Anslagsbeloppet torde böra bestämmas till 400 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för högsta domstolen* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 400 000.

7. Anordnande av lokaler för Svea hovrätt.

[116.] Genomförandet av processreformen kommer även för hovrätterna att medföra nya arbetsformer med muntligt rättegångsförfarande. Det i anledning därav starkt ökade lokalbehovet för hovrätterna måste inom de närmaste åren tillgodoses.

I Kungl. Maj:ts proposition den 3 mars 1944, nr 220, anmälades att byggnadsstyrelsen, som verkställt utredning rörande frågan om beredande av lämpliga lokaler för högsta domstolen och Svea hovrätt, efter samråd med särskilt tillkallade sakkunniga framlagt utredningens resultat. Styrelsen föreslog att det s. k. Gamla kungshuset vid Birger Jarls torg i Stockholm, vilket disponerades av Svea hovrätt och kammarkollegiet gemensamt, skulle i sin

helhet tagas i anspråk av hovrätten. Omfattande ändringsarbeten måste dessförinnan företagas inom byggnaden.

I anledning av förenämnda proposition anvisade riksdagen för budgetåret 1944/45 till Förberedande åtgärder beträffande vissa byggnadsföretag i staden mellan broarna och å Riddarholmen i Stockholm ett investeringsanslag av 350 000 kronor. I skrivelse den 7 december 1944 framlade byggnadsstyrelsen slutligt förslag till lösning av Svea hovrätts lokalfråga. Kostnaden för förslaget genomförande uppskattades till sammanlagt 550 000 kronor. 1945 års riksdag anvisade härpå bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1945: 98 därom framställda förslag för innevarande budgetår till Anordnande av lokaler för Svea hovrätt ett investeringsanslag av 225 000 kronor.

I skrivelse den 13 augusti 1945 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för budgetåret 1946/47 för slutförandet av arbetena för anordnandet av lokaler för Svea hovrätt.

Styrelsen erinrar om att ett belopp av 85 000 kronor avsetts att tagas i anspråk av det för budgetåret 1944/45 anvisade anslaget å 350 000 kronor. Ändringsarbetena skulle bedrivas etappvis, och som en första etapp skulle vindsinredning utföras under budgetåret 1945/46. Utöver nyssnämnda belopp av 85 000 kronor hade det för nämnda budgetår anvisade anslaget å 225 000 kronor ansetts erforderligt under budgetåret. Arbetenas slutförande i deras helhet syntes kunna ske under budgetåret 1946/47, varför återstående del av de för byggnadsföretaget beräknade kostnaderna (550 000 — 85 000 = 225 000) 240 000 kronor borde för ändamålet finnas tillgänglig under samma budgetår.

Styrelsen hemställer om anvisande av sistnämnda belopp.

Jag har icke funnit anledning till erinran mot att slutanslag till anordnande av lokaler för Svea hovrätt anvisas för nästa budgetår med av byggnadsstyrelsen föreslaget belopp. *Departements-
chefen.*

Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för Svea hovrätt* för budget-
året 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 240 000.

8. Utökade lokaler för Göta hovrätt.

[117.] Genom särskilda beslut den 8 och den 30 september samt den 20 oktober 1944 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i samråd med särskilda sakkunniga verkställa förnyad utredning rörande uppförandet av en hovrättsbyggnad i Göteborg ävensom utredningar beträffande av den beslutade rättegångsreformen nödvändiggjorda om- och tillbyggnadsarbeten vid hovrätterna i Malmö och Jönköping samt i fråga om uppförande av en nybyggnad för en till Sundsvall förlagd hovrätt. Kungl. Maj:t har vidare genom remiss den 8 januari 1945 anbefallt styrelsen att avgiva utlåtande över en skrivelse

från hovrätten för Övre Norrland om ökat lokalbehov för denna hovrätt i anledning av den nya rättegångsordningen. Till sakkunniga ha utsetts hovrättspresidenterna K. J. D. Schlyter och G. M. E. Bendz, f. d. justitierådet J. N. Gärde, expeditionschefen A. C. T. Romberg och hovrättsassessorn B. F. C. Lassen.

I skrivelse den 6 februari 1945 har *byggnadsstyrelsen* redovisat utredningsresultatet samt därvid till en början anfört i huvudsak följande beträffande det i anledning av processreformen ökade utrymmesbehovet.

För att ernå en fullständig överblick över de lokalbehov, som vid övergång till muntliga förhandlingar uppkomma för rikets hovrätter, har styrelsen överlagt med de sakkunniga jämte presidenten Ekeberg som representant för Svea hovrätt. Härvid har från de sakkunniga framhållits bland annat, att i varje hovrätt måste finnas en sessionssal för varje division. Beträffande storleken av dessa salar borde beaktas, att ehuru antalet åhörare i regel kunde beräknas bli ganska ringa, tid efter annan dock förekomme mål, som tilldroge sig ett sådant allmänt intresse, att tillströmning av en större mängd åhörare vore att förvänta. För att både tillgodose kravet å offentlighet och iakttaga nödig sparsamhet kunde hovrättslokalerna planläggas så, att en sal försåges med ett större antal åhörareplatser, ej under 50, medan övriga gjordes mindre eller för omkring 25 å 30 åhörare. De större målen kunde då handläggas i den stora salen, oavsett till vilken division de hörde. Tillfälligt utbyte av sessionssal divisionerna emellan innebure visserligen olägenheter för hovrättens arbete, men anordningen kunde med hänsyn till angelägenheten av byggnadskostnadernas begränsning ändock godtagas.

Vidare har framhållits, att för den allmänhet, som måste besöka domstolarna och kunde få uppehålla sig inom domstolsbyggnaden under avsevärd tid, måste beredas ett ej för knappt, efter hovrättens storlek avpassat utrymme. Särskilda rum, till vilka vittnen kunde hänvisas, vore vidare erforderliga. För de vid rättegångarna anlidade advokaterna måste dessutom anordnas uppehålls- och konferensrum, där samråd mellan parterna och deras juridiska rådgivare ostört kunde ske. Jämväl för åklagare måste särskilda rum tillhandahållas, liksom ock för pressens representanter.

Utöver dessa i samband med själva rättegångstillfället erforderliga utrymmen måste finnas ämbets- och tjänstelokaler för det löpande arbetet inom hovrätten. I fråga om sådana lokaler har starkt understrukits, att hovrättens samtliga ledamöter måste tillhandahållas arbetsrum efter samma normer, som gälla för andra statstjänstemän. Det nuvarande systemet, enligt vilket ledamöterna hänvisas till att förrätta allt utanför sessionssalen fallande arbete i sina bostäder, är redan under nuvarande förhållanden förbundet med stora olägenheter såväl för arbetet som för tjänstmännen och blir efter den omläggning av hovrätternas arbetssätt, som kommer att föranledas av processreformens genomförande, omöjligt att vidare upprätthålla. Lokaler erfordras vidare för hovrättens sekreterare och aktuarie, för bibliotek samt för kanslipersonal.

Slutligen har framhållits, att de vid en hovrätt tjänstgörande fiskalerna och aspiranterna måste, ej minst med hänsyn till den avsedda ändringen i aspiranternas arbetsåligganden, beredas drägligare arbetsförhållanden i fråga om tjänstelokaler än som nu i regel kunna erbjudas.

Med ledning av vad som sålunda framkommit under utredningen har byggnadsstyrelsen i samråd med de sakkunniga utformat lokalprogram för re-

spektive hovrätter. Jag kommer under denna punkt att behandla Göta hovrätts lokalfråga samt återkommer i det följande till frågan om nybyggnader för hovrätterna för Västra Sverige och Nedre Norrland. Byggnadsstyrelsen har även förebragt utredning rörande sättet och kostnaden för lösandet av lokalspörsmålen beträffande hovrätterna över Skåne och Blekinge samt för Övre Norrland. Jag anser mig emellertid icke böra föreslå någon medelsanvisning för nästa budgetår till byggnadsarbeten vid sistnämnda hovrätter.

I förenämnda skrivelse den 6 februari 1945 framhåller byggnadsstyrelsen, att det mötte avsevärda svårigheter att tillfredsställa Göta hovrätts behov av ökade lokaler inom eller i direkt anslutning till den nuvarande hovrättsbyggnaden. Denna, som vore uppförd i mitten av 1600-talet, hade stort kulturhistoriskt och arkitektoniskt värde och kunde icke till- eller påbyggas. Utrymmet inom densamma vore ytterligt knappt redan under nuvarande förhållanden. En ingående undersökning hade visat, att lokalfrågan endast kunde lösas på så sätt, att hovrättshuset utnyttjades för domstolens mest representativa lokaler, såsom sessionssalarna och presidentens ämbetsrum, samt att övriga erforderliga utrymmen med undantag för dem, som kunde erhållas genom att de bästa nu befintliga vindsrummen användes som tjänsterum, förlades till annan byggnad.

Om dispositionen av hovrättsbyggnaden anför byggnadsstyrelsen vidare.

I bottenvåningen inom den gamla byggnaden skulle enligt det uppgjorda förslaget erhållas två sessionssalar jämte de mest nödvändiga biutrymmena till dessa samt ett mindre skrivrum, tillhörande sekreterarens avdelning, med vilken det står i förbindelse genom befintlig spiraltrappa.

I våningen 1 trappa upp bibehållas plenisalen samt presidentens och sekreterarens rum oförändrade, medan östra delen omändras så, att en mindre sessionssal med överläggningsrum samt rum för åklagare och advokater erhållas. Sistnämnda utrymmen, liksom de som äro avsedda för parter, vittnen och allmänhet, bliva i minsta laget, vilket emellertid icke kan undvikas, om byggnaden fortfarande skall användas för sitt ursprungliga ändamål.

För tillgodoseende av behovet av ökat antal tjänsterum hade, fortsätter byggnadsstyrelsen, undersökts möjligheterna dels att i direkt anslutning till domstolsbyggnaden uppföra en ny ämbetsbyggnad, dels att för ändamålet iordningställa den på tomtens södra del befintliga arkivbyggnaden. Den förra lösningen hade visat sig medföra betydande svårigheter. Med hänsyn till domstolshusets arkitektur vore nämligen en direkt tillbyggnad icke tillräddig i någon form. Arkivbyggnaden, i vilken hovrättens hela arkiv funnes samlat, vore i sitt nuvarande skick mycket otillfredsställande för arkivändamål. Bjälklagen bestode av oskyddade träkonstruktioner, och brandrisken vore därför synnerligen stor. Byggnadens måttförhållanden och byggnadsstomme gjorde den däremot lämplig för ombyggnad till ämbetshus för hovrätten. Skulle i en framtid ytterligare utrymme visa sig behövt, kunde sådant erhållas antingen genom att rum inreddes på vinden eller genom en tillbyggnad åt söder. Hela den vackra parken mellan domstols- och arkivbyggnaderna bleve då också lämnad orörd.

Invändig förbindelse mellan domstols- och ämbetsbyggnaderna kunde icke, framhåller styrelsen, erhållas på annat sätt än genom att utmed ena tomtgränsen anordna en täckt förbindelsegång, som jämförelsevis obekvämt finge anslutas till domstolsbyggnadens källarvåning. Ehuru en sådan förbindelsegång givetvis vore önskvärd med hänsyn till hovrättens tjänstemän och dess arbete, funne dock styrelsen det tveksamt, om behovet av densamma kunde sägas vara så starkt, att det motiverade de kostnader, det komme att röra sig om.

Slutligen berör byggnadsstyrelsen frågan om förvaringen av Göta hovrätts arkiv i framtiden samt anför härom följande.

Användes arkivbyggnaden på här föreslaget sätt, uppkommer fråga om huru de i densamma nu förvarade arkivalierna skola kunna, i avvaktan på lösandet av riksarkivets byggnadsfråga, beredas plats i Stockholm, en fråga som dock torde bli beroende på förhållandena vid den tidpunkt, då förflyttningen skall ske. Kunna skyddsrum då tagas i anspråk, synes detta vara en godtagbar lösning; eljest torde lokaler få anskaffas genom förhyrning. Vid uppförande av en nybyggnad för riksarkivet, vilken byggnadsfråga med nödvändighet torde få avgöras inom en nära framtid, lärer under alla förhållanden här ifrågavarande arkivalier komma att införlivas med riksarkivets samlingar i övrigt.

Kostnaden för ombyggnad av hovrättslokalerna i Jönköping har av byggnadsstyrelsen beräknats till 400 000 kronor. Därest förbindelsegång skulle anordnas mellan byggnaderna, tillkomme ytterligare 50 000 kronor.

Den 24 februari 1945 har *riksarkivet* i ärendet avgivit infordrat utlåtande, såvitt angår frågan om användningen av arkivbyggnaden vid Göta hovrätt och därmed sammanhängande spörsmål om förvaring av arkivalierna m. m.

Riksarkivet framhåller till en början, att förvaringen av Göta hovrätts arkiv ur brandskyddssynpunkt vore synnerligen otillfredsställande. Vidare hade hovrätten av naturliga skäl ej möjlighet att ägna arkivet den fackmässiga skötsel och bearbetning, som det krävde såsom ett av våra ur inre historisk synpunkt förnämligaste arkiv. Det hade också länge varit ett ofta diskuterat önskemål, att arkivstaten skulle överta vårderna av arkivets äldre delar, i likhet med vad som skett med Svea hovrätts och Skånska hovrättens arkiv. De möjligheter härutinnan, som under hand diskuterats, hade varit antingen att arkivet levererades till något landsarkiv eller att det kvarbleve i Jönköping men erhöle nybyggnad och ställdes under arkivstatens vård eller slutligen att det levererades till riksarkivet.

Efter att ha framhållit vissa med de båda förstnämnda alternativen förbundna olägenheter framhåller riksarkivet, att den sistnämnda lösningen ur forskningens synpunkt erbjöde alldeles övervägande fördelar. Arkivet omfattade i sina äldre delar handlingar från hela södra delen av riket. I likhet med Svea hovrätts arkiv torde det snarare vara att jämställa med ett centralt ämbetsverks arkiv än med ett lokalarkiv. Dess utnyttjande förutsatte ofta begagnande jämväl av omfattande, i riksarkivet förvarade serier, såsom justitierevisionens och högsta domstolens arkiv samt jordeböcker och mantals-

längder m. fl. handlingar i kammararkivet, liksom även av kartmaterial i lantmäteristyrelsens arkiv. Särskilt borde det understrykas, att det för den rättshistoriska forskningen skulle vara en oskattbar fördel, om på detta sätt såväl de från den högre rättskipningen i hela riket härrörande arkivalierna som samtliga underrätters renoverade domböcker bleve sammanförda i Stockholm. Riksarkivet meddelar i detta sammanhang, att lån från Göta hovrätts arkiv till arkiven i Stockholm ofta förekomma.

Enligt riksarkivets förmenande talade alldeles övervägande skäl för att de äldre delarna av Göta hovrätts arkiv skulle överlämnas till riksarkivet. Riksarkivet hade emellertid ingen möjlighet att i sina nuvarande lokaler taga emot Göta hovrätts arkiv. Förutsättningen för att arkivbyggnaden i Jönköping skulle kunna göras ledig för en eventuell ombyggnad vore alltså, att tillfredsställande lokaler anvisades i Stockholm. Om plats för forskare ej kunde erhållas i den anvisade lokalen, kunde arkivalierna hämtas till riksarkivets expedition för att där tillhandahållas allmänheten. Men det vore av vikt, att utrymmena tillmättes så att handlingarna i alla väsentliga delar kunde framtagas lätt. En ganska omfattande lånefrekvens torde nämligen vara att förutse. Vidare borde lokalerna vara skyddade mot bombfara.

Härefter berör riksarkivet vissa specialfrågor, som uppkomma vid en överflyttning av hovrättsarkivet från Jönköping till Stockholm, samt anför härom följande.

Skall arkivet överföras till Stockholm, måste en utredning göras om hur stor del därav som lämpligen kan undvaras vid hovrätten. Riksarkivet är icke berett att yttra sig vare sig därom eller om den framtida lämpliga gränsdragningen för den definitiva leveransen. Det är emellertid frågor som utan svårighet kunna ordnas innan anskaffandet av lokaler i Stockholm blir aktuellt.

Redan nu bör riksarkivet framhålla, att det icke kan åta sig att vårda och tillhandahålla ett så stort och så svåröverskådligt arkiv som Göta hovrätts utan viss personalförstärkning. Icke heller denna fråga synes emellertid kunna upptagas förrän frågan om överflyttningen hunnit göras till föremål för en närmare utredning.

Riksarkivet har slutligen framhållit angelägenheten av att Göta hovrätts liksom även övriga hovrätters behov av tillräckliga arkivlokaler måtte beaktas vid nu förestående om-, till- och nybyggnader.

I skrivelse den 8 oktober 1945 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att frågan om beredande av lokaler för Göta hovrätts arkiv numera befunnits kunna lösas på så sätt, att samlingarna uppställdes i vissa skyddsrum i Stockholm. Transporterna av arkivbeståndet till de nya lokalerna samt dess ställande under riksarkivets omedelbara vård måste med hänsyn till angelägenheten av att inom en nära framtid igångsätta ombyggnadsarbetet vid arkivbyggnaden i Jönköping verkställas snarast möjligt. Medel för bestridande av de med förflyttningen förbunda kostnaderna måste därför vara tillgängliga redan under innevarande budgetår. Dessa kostnader hade byggnadsstyrelsen i samråd med riksarkivet uppskattat till 35 000 kronor för transporter och järn-

vägsfrakt samt 45 000 kronor för hyllinredning i skyddsrummen eller sammanlagt 80 000 kronor. Hyllinredningen borde lämpligen utföras så att densamma framdeles kunde användas, då arkivmaterialet kunde beräknas ingå i en framtida nybyggnad för riksarkivet.

Slutligen har *riksarkivet* den 13 december 1945 i anledning av remiss ånyo utlåtit sig i ärendet och därvid, under förutsättning att Göta hovrätts arkiv komme att ställas under riksarkivets vård, på anförda skäl hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte bereda riksarkivet anslagsförstärkning för år räknat med 7 242 kronor för en extra arkivarie i lönegrad 23, 2 742 kronor för en extra expeditiönsvakt samt 1 200 kronor för hämtning av arkivalierna och därmed förbundna kostnader eller tillhoppa 11 184 kronor.

*Departements-
chefen.*

Beträffande utformningen av hovrättsbyggnaderna med hänsyn till den nya processordningens krav vill jag i huvudsak ansluta mig till de av byggnadsstyrelsen framlagda allmänna synpunkterna. Inom varje hovrätt torde sålunda en sessionssal böra anordnas för envar av hovrättens avdelningar. En av salarna bör i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag förseas med ett större antal åhörarplatser. I övriga sessionssalar torde i besparingssyfte antalet åhörarplatser kunna begränsas till omkring 20, varvid dock bör tillses, att ytterligare platser tillfälligtvis kunna anordnas. Tillräckliga väntrum för allmänhet, parter och vittnen böra finnas, liksom även särskilda uppehålls- och konferensrum för advokater samt åklagarum. Dylika utrymmen böra i viss utsträckning kunna anordnas gemensamt för två eller flera divisioner.

För hovrättens ledamöter böra finnas särskilda tjänsterum. Fiskaler böra beredas arbetsrum avsedda för i allmänhet en eller högst två personer. En rationell anordning av aspiranternas och kanslipersonalens arbetslokaler bör eftersträvas.

Vad angår Göta hovrätts behov av utökade lokaler torde detta icke kunna tillfredsställas inom eller i omedelbar anslutning till den nuvarande hovrättsbyggnaden. Denna utgör ett byggnadsminnesmärke från mitten av 1600-talet och kan ej till- eller påbyggas utan att dess stora arkitektoniska och kulturhistoriska värde väsentligen går till spillo. I likhet med byggnadsstyrelsen finner jag, att hovrättens lokalfråga bäst löses, om hovrättshuset utnyttjas för domstolens mest representativa lokaler, nämligen sessionssalarna med tillhörande utrymmen samt presidentens ämbetsrum, medan övriga tjänsterum i huvudsak förläggas till en annan byggnad.

Två alternativ förefinnas, när det gäller att fylla det utrymmesbehov som icke täckes av hovrättshuset, nämligen antingen att uppföra en ny byggnad i anslutning till hovrättshuset eller att taga i anspråk ett på hovrättstomstens södra del liggande hus, vari hovrättens arkiv förvaras. Jag vill i anslutning till byggnadsstyrelsens förslag förorda, att arkivbyggnaden, som icke är lämplig för sitt nuvarande ändamål, omändras till ämbetshus för hovrätten. Arkivbyggnadens måttförhållanden och byggnadsstomme göra den lämplig för en sådan ombyggnad. Framtida behov av större lokaler kunna också tillgodoses genom att rum inredas på vinden eller genom en tillbygg-

nad åt söder. Därest Göta hovrätts byggnadsfråga löses på det sätt jag nu förordat, kommer även den vackra parken mellan de båda byggnaderna att förbli orörd.

Genom anordnande av en täckt förbindelsegång utmed ena tomtgränsen skulle invändig förbindelse kunna erhållas mellan domstols- och ämbetsbyggnaderna. Byggnadsstyrelsen har för sin del ifrågasatt, om behovet härav är så starkt, att det motiverar de kostnader — beräknade till 50 000 kronor — som förbindelsegången skulle draga. Jag finner mig icke böra tillstyrka att en sådan gång bygges.

Jag har icke något att erinra mot den kostnadsberäkning, slutande på 400 000 kronor, som byggnadsstyrelsen framlagt beträffande ifrågavarande byggnadsarbeten för Göta hovrätts räkning.

Om den nuvarande arkivbyggnaden efter ombyggnad tages i anspråk för hovrättens omedelbara behov, måste hovrättens arkivbestånd flyttas. Kostnaderna härför torde kunna uppskattas till högst 80 000 kronor, vilket belopp bör anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår. Denna fråga anmäles i annat sammanhang av chefen för justitiedepartementet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter den ytterligare utredning som må befinnas erforderlig, besluta, huruvida arkivet skall flyttas till annan plats i Jönköping eller till Stockholm. Frågan om eventuellt erforderliga förstärkningar av riksarkivets anslag torde framdeles få upptagas till prövning.

Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utökade lokaler för Göta hovrätt* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av . . . kronor 400 000.

9. Nybyggnad för hovrätten för Västra Sverige.

[118.] Till uppförande av hovrättsbyggnad i Göteborg har för budgetåret 1941/42 såsom kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond anvisats ett reservationsanslag av 300 000 kronor, varjämte 1942 års riksdag medgivit, att av det å driftbudgeten under femte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. finge av byggnadsstyrelsen disponeras högst 20 000 kronor för granitbeklädnad av hovrättsbyggnadens norra fasad. Dessa medel äro icke längre disponibla.

Stadsfullmäktige i Göteborg beslöto den 24 augusti 1939 att med äganderätt till kronan utan ersättning överlåta för uppförande av en hovrättsbyggnad erforderligt område av 8:e kvarteret Öresten i stadsdelen Lorensberg samt att till gäldande av kostnaderna för byggnadsföretaget lämna ett bidrag av 200 000 kronor. Genom beslut den 13 september 1940 antog Kungl. Maj:t stadens erbjudande och uppdrog åt byggnadsstyrelsen att verkställa i samband härmed erforderliga utredningar m. m. Med skrivelse den 26 mars 1941 överlämnade byggnadsstyrelsen av länsarkitekten E. Friberger utarbetade skissritningar till en hovrättsbyggnad. 1940 års civila byggnadsutredning, till vilken förslaget hänskjulits för granskning ur besparingssynpunkt

föreslog vissa reduktioner och förenklingar. Sedan presidenten i Göta hovrätt gjort framställning om en sådan lösning av byggnadsfrågan, att rymligare och bättre lokaler erhöles än de av civila byggnadsutredningen föreslagna, har — såsom tidigare nämnts under punkten 117 — Kungl. Maj:t anbefallt byggnadsstyrelsen att verkställa förnyad utredning i ämnet.

I sin skrivelse den 6 februari 1945 meddelar *byggnadsstyrelsen*, att ett ändrat förslag till hovrättsbyggnad i Göteborg efter styrelsens direktiv utarbetats av länsarkitektkontoret i Göteborg. Förslaget anslöte sig i princip till tidigare framlagda förslag och avveke från dessa blott däri, att på grund av kraven på ökat utrymme byggnadens storlek i vissa delar ökats.

Beträffande den planerade byggnadens disposition meddelar byggnadsstyrelsen följande.

Bottenvåningen inrymmer enligt förslaget aktuarieexpedition med rum för pressen, vaktrum jämte förvaringsrum för häktade, ett förrådsrum, som möjligen kan tillfälligtvis användas såsom arbetsrum, arkivutrymmen, vaktmästarbostad samt pannrum och bränsleförråd.

Våningen 1 trappa upp inrymmer tre sessionssalar med tillhörande överläggningsrum och utrymmen för allmänheten samt rum för vittnen, advokater och åklagare.

I våningen 2 trappor upp finnas presidentens ämbetsrum och väntrum, rum för sekreteraren och dennes biträden, arbetsrum för nio ledamöter, lunchrum för personalen samt ett i byggnadens mitt placerat bibliotek.

Våningen 3 trappor upp upptager sex arbetsrum för ledamöter, sex för fiskaler och tre för aspiranter samt rum för kansli- och skrivpersonal. Av de sex fiskalsrummen beräknas tre kunna om än icke utan olägenhet tidvis frigöras och då användas såsom arbetsrum för extra ledamöter, om så skulle erfordras. De kunna alltså i viss mån betraktas såsom ett reservutrymme. Möjlighet att inom den sålunda föreslagna nybyggnaden bereda utrymme för en fjärde division finnes icke, utan måste, om sådan skall anordnas, till- och ombyggnad verkställas. Styrelsen har emellertid vid förslagets utarbetande tillsett, att möjligheter härför hållits öppna.

Byggnadskostnaderna hava av byggnadsstyrelsen beräknats till 850 000 kronor.

I skrivelse den 8 oktober 1945 har byggnadsstyrelsen återigen behandlat frågan om anskaffande av lokaler åt hovrätten för Västra Sverige.

Redan vid utarbetandet av de tidigare förslagen hade, meddelar styrelsen, den för ändamålet avsedda tomten befunnits väl knapp och praktiskt taget utan möjligheter till utbyggnad. Detta förhållande hade gjort sig än mer märkbart vid planerandet av det utökade förslag, som framlades den 6 februari 1945. Med anledning härav hade fråga uppkommit om ett utbyte av området i kvarteret Öresten mot lämpligare tomt. Därvid hade staden, som funnit den tidigare överlämnade tomten på grund av dess närhet till konserthuset mera lämplig för annat ändamål, erbjudit ett markområde beläget öster om Göta-platsen mellan Johannebergs- och Sven Renströmsgatorna. Beslut härom samt om att staden vid eventuellt utbyte av tomt vidhölle sitt erbjudande att bidra med 200 000 kronor till byggnadens uppförande hade fattats av stadsfullmäktige den 4 oktober 1945.

Byggnadsstyrelsen, som funnit den sålunda erbjudna nya tomten avsevärt större och ur alla synpunkter för kronan värdefullare än det tidigare avsedda området, säger sig hava igångsatt utredning rörande byggnad för hovrätten på den sålunda erbjudna nya tomten. Något förslag hade ännu icke hunnit färdigställas, men styrelsen avsåg att inom den närmaste tiden överlämna sådant till Kungl. Maj:t. Det hittills utförda utredningsarbetet gäve emellertid vid handen, att en viss höjning av det i skrivelsen den 6 februari 1945 angivna totalkostnadsbeloppet 850 000 kronor troligen komme att erfordras. Förutom i smärre kostnadsökningar hade denna höjning sin grund däri att den nya tomten hade ett framträdande läge inom ett område, där staden planerade att uppföra allmänna byggnader, varför större fordringar måste ställas på hovrättsbyggnadens yttre utformning. Kostnadsökningen torde dock kunna inskränkas till högst 75 000 kronor.

Sedan beslut fattats att förlägga en hovrätt till Göteborg, har staden överlämnat för den blivande hovrättsbyggnaden avsedd tomtmark såsom gåva till kronan samt förbundit sig bidra med 200 000 kronor till gäldandet av byggnadskostnaderna. Ifrågavarande markområde har emellertid numera vid närmare undersökningar visat sig mindre lämpligt för ändamålet. Efter förda förhandlingar ha därför stadens myndigheter erbjudit sig att byta ut detta område mot ett annat, beläget öster om Götaplatsen mellan Johannebergsgatan och Sven Renströmsgatan. Då det nu erbjudna området synes vara lämpligt för det avsedda ändamålet, förordar jag att byte kommer till stånd.

*Departement-
chefen.*

Byggnadsstyrelsen har ännu ej hunnit fullborda ritningarna till hovrättsbyggnaden å den nya platsen. Det oaktat finner jag mig — på grund av angelägenheten av att hovrättens för Västra Sverige lokalfråga bringas till en lösning så snart ske kan — böra hemställa, att förslag avlåtes till riksdagen om anvisande av medel för ändamålet. Den av byggnadsstyrelsen beräknade kostnaden, 925 000 kronor, synes därvid böra läggas till grund för anslagsberäkningen. Beloppet torde i sin helhet böra anvisas å riksstaten för nästa budgetår. Göteborgs stads förenämnda bidrag å 200 000 kronor bör i sinom tid tillföras en särskild å investeringsstaten för statens allmänna fastighetsfond uppförd titel Bidrag från kommuner.

Jag förutsätter, att byggnadsstyrelsen vid utarbetandet av ritningarna, vilka torde böra i vanlig ordning bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning, följer samma huvudprinciper som vid planerandet av övriga hovrätterna berörande byggnadsföretag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att förenämnda markbyte mellan kronan och Göteborgs stad må äga rum,

dels ock till *Nybyggnad för hovrätten för Västra Sverige* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 925 000.

10. Nybyggnad för hovrätten för Nedre Norrland.

[119.] I skrivelsen den 6 februari 1945 har *byggnadsstyrelsen* tillika avgivit förslag till nybyggnad för den beslutade hovrätten för Nedre Norrland i Sundsvall. Skissritningar till nybyggnaden hava upprättats inom styrelsen, varvid förutsatts, att den nya hovrätten komme att arbeta på två avdelningar.

Hovrättsbyggnaden vore, anför styrelsen, avsedd att uppföras i två våningar. En division skulle förläggas till vardera våningen med sessionssalarna placerade över varandra. I bottenvåningen funnes en rymlig hall för allmänheten och mitt för denna den undre sessionssalen. På ena sidan om dessa lokaler vore förlagda de till divisionen hörande arbetsrummen för ledamöter och övrig personal samt på den andra rum för åklagare och advokater, ett par rum för fiskaler och ett lunchrum. Övre våningens planläggning vore i allt väsentligt lik bottenvåningens, endast att här i stället för rummen för åklagare m. m. anordnats presidentens ämbetsrum, rum för sekreteraren och fiskaler samt bibliotek.

För att kunna tillgodose i en framtid uppkommande behov av ökat utrymme tänktes taket så utformat, att vindsvåningen utan större kostnad framdeles kunde inredas. En bostad för vaktmästare och värmeledningsskötare vore avsedd att nu inredas i vindsvåningen.

Kostnaden för hovrättsbyggnaden i Sundsvall beräknades av byggnadsstyrelsen till 650 000 kronor.

Med skrivelse den 22 februari 1945 har byggnadsstyrelsen överlämnat *dels* ett av drätselkammaren i Sundsvall jämlikt stadsfullmäktiges i staden bemyndigande undertecknat gåvobrev, varigenom staden till kronan utan ersättning överlät tomten nr 1 i kvarteret Hovrätten, *dels ock* ett protokollsutdrag utvisande att stadsfullmäktige i Sundsvall beslutat, att staden skulle bidraga med ett belopp av 200 000 kronor för täckande av kostnaderna för hovrättshuset.

Byggnadsstyrelsen meddelar, att den till kronan som gåva överlämnade tomten, vilken vore belägen väster om den s. k. Bünsowska tjärnen, vore lämplig för hovrätten. Tomten omfattade omkring 800 kvadratmeter. Från stadens sida hade förklarats, att man vore beredd fastställa tomtens slutliga avgränsning i anslutning till det byggnadsförslag, som kunde bli fastställt.

Slutligen har byggnadsstyrelsen i skrivelsen den 8 oktober 1945 meddelat, att vid den kostnadsberäkning, som styrelsen tidigare framlagt, styrelsen utgått från att grundförhållandena — såsom från orten upplysts — vore goda. Emellertid hade sedermera kommit till styrelsens kännedom, att vid uppförandet av hus å närbelägna tomter grunden visat sig vara av synnerligen ojämn och växlande beskaffenhet. Närmare grundundersökningar vore med anledning härav påkallade. Skulle mer omfattande grundförstärkningar bli erforderliga, kunde kostnaderna härigenom komma att öka med omkring 50 000 kronor

Det synes mig lämpligt, att hovrättens för Nedre Norrland utrymmesbe- *Departements-*
 hov täckes på det sätt, byggnadsstyrelsen föreslagit. Det av Sundsvalls stad *chefen.*
 gjorda erbjudandet torde sålunda böra godtagas samt en nybyggnad i två
 våningar uppföras å den av staden som gåva till kronan överlämnade tom-
 ten. Då hovrätten i Sundsvall är avsedd att bestå av två avdelningar, torde
 lokaler lämpligen kunna ordnas för i huvudsak en avdelning i varje våning.
 Det torde emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles, sedan hu-
 vudritningar utarbetats, fastställa plan för byggnadsföretaget.

Hovrättsbyggnaden i Sundsvall beräknas kosta 650 000 kronor. Beloppet
 torde i sin helhet böra anvisas å riksstaten för nästa budgetår. Det av Sunds-
 valls stad utfästa bidraget torde i sinom tid få tillföras den särskilda å in-
 vesteringsstaten för statens allmänna fastighetsfond uppförda titeln Bidrag
 från kommuner. Därest behov av ytterligare medel för grundförstärknings-
 arbeten framdeles visa sig erforderliga, torde tilläggsanslag böra äskas för
 sådant ändamål.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för hovrätten för Nedre Norrland* för
 budgetåret 1946/47 anvisa ett investerings-
 anslag av kronor 650 000.

11. Byggnadsarbeten för länsstyrelserna.

[120.] Länsstyrelsernas lokalbehov har under de senaste åren ökat avse-
 värt, och framställningar hava vid upprepade tillfällen gjorts om anslag till
 om- och tillbyggnadsarbeten samt nybyggnader för ett flertal länsstyrelser.
 För budgetåret 1945/46 har sålunda 1945 års riksdag dels under vårsessionen
 anvisat fyra anslag avseende om- och tillbyggnadsarbeten för länsstyrelserna
 i Kalmar, Kristianstads, Göteborgs och Bohus samt Kopparbergs län, dels ock
 under höstsessionen å tilläggsstat anvisat tre anslag till byggnadsarbeten för
 länsstyrelserna i Malmöhus, Älvsborgs och Skaraborgs län. Vid anmälan av
 medelsäskanden å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår kom-
 mer jag senare i dag att föreslå medelsanvisning för vissa inredningsarbeten
 för länsstyrelsen i Uppsala län samt nybyggnad för länsstyrelsen i Jönkö-
 pings län.

Vidare torde jag få erinra om att Kungl. Maj:t i propositionen 1945: 312
 föreslog riksdagen att till anordnande av provisoriska lokaler för länssty-
 relsernas folkbokföringsavdelningar för innevarande budgetår anvisa ett in-
 vesteringsanslag av 1 000 000 kronor. Förslaget vann riksdagens bifall. I sam-
 band med avlåtandet av nämnda proposition anbefallde Kungl. Maj:t byg-
 gnadsstyrelsen att skyndsamt verkställa utredning rörande de om- och till-
 byggnader av landsstatshusen eller de nybyggnader för länsstyrelsernas och
 dem närstående institutioners räkning, som kunde bli erforderliga för att
 tillgodose det framtida lokalbehovet efter genomförandet av den i propositionen

1945: 282 föreslagna omorganisationen av folkbokföringen, samt med beaktande av de organisationsförslag i övrigt, till vilka hänsyn lämpligen kunde tagas i detta sammanhang. Härmed åsyftades bland annat de lokalbehov för länsstyrelserna, som kunde antagas uppkomma i samband med en omorganisation av uppbördsväsendet.

Byggnadsstyrelsen har sedermera inkommit med förslag och anslagsäskanden beträffande vissa länsstyrelser. Under januari 1946 äro ytterligare framställningar att emotse.

På grundval av redan ingivna framställningar och från byggnadsstyrelsen under hand inhämtade uppgifter kunna anslag för nästa budgetår antagas bliva erforderliga för följande länsstyrelser med här angivna preliminärt beräknade belopp:

Länsstyrelsen i:	Kronor.
Uppsala län	750 000
Södermanlands län	750 000
Östergötlands län	500 000
Kalmar län	400 000
Gotlands län	500 000
Blekinge län	750 000
Hallands län	850 000
Skaraborgs län	900 000
Värmlands län	500 000
Västmanlands län	25 000
Gävleborgs län	750 000
Jämtlands län	900 000
Västernorrlands län	900 000
Västerbottens län	750 000
Norrbottnens län	750 000

Summa kronor 9 975 000.

Med hänsyn till angelägenheten av att länsstyrelsernas byggnadsfrågor bliva bedömda i ett sammanhang torde nu ifrågavarande anslagsfrågor böra föreläggas riksdagen i särskild proposition. I avbidan härpå bör i statsverkspropositionen upptagas allenast ett beräknat belopp till byggnadsarbeten för länsstyrelserna. Beloppet torde i anslutning till de förut angivna preliminära siffrorna böra bestämmas till avrundat 10 000 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Majt måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, till *Byggnadsarbeten för länsstyrelserna* för budgetåret 1946/47 beräkna ett investeringsanslag av kronor 10 000 000.

Fonden för förlag till statsverket.

Förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner.

[121.] Till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner ha för budgetåren 1936/37—1945/46 anvisats anslag om tillhopa 1 250 000 kronor, därav för sistnämnda budgetår ett investeringsanslag av 125 000 kronor.

Beträffande grunderna för anslagets användning hänvisar jag till den redogörelse, som lämnats i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 55).

I skrivelse den 29 augusti 1945 har *byggnadsstyrelsen* upplyst, att de av Kungl. Maj:t hittills från den för ändamålet tillgängliga anslagssumman å 1 250 000 kronor anvisade medlen uppginge till sammanlagt 852 538 kronor 48 öre, varav till och med den 17 augusti 1945 utbetalats 582 002 kronor 75 öre. Av Kungl. Maj:t icke anvisat belopp, inklusive 128 656 kronor 96 öre till riksgäldskontoret verkställda återbetalningar, utgjorde 526 118 kronor 48 öre. På Kungl. Maj:ts prövning vore beroende ytterligare framställningar från länsstyrelser om förskott till ett sammanlagt belopp av 188 114 kronor 13 öre. Styrelsen hade tillstyrkt utanordnande av sammanlagt 110 585 kronor av sistnämnda belopp och hemställt om ytterligare utredning beträffande 38 160 kronor samt ännu icke behandlat för yttrande remitterade framställningar om 12 874 kronor.

Styrelsen uppskattade det årliga medelsbehovet till omkring 200 000 kronor. Då det med hänsyn härtill kunde antagas, att vid utgången av innevarande budgetår endast omkring 165 000 kronor komme att återstå odispone-rade, hemställde styrelsen, att till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner för budgetåret 1946/47 måtte anvisas ett anslag av 35 000 kronor.

I utlåtande den 1 oktober 1945 har *riksräkenskapsverket* erinrat, att återbetalningar av från detta anslag utlämnade förskott tidigare skolat tillgodoföras anslaget. Enligt för kapitalbudgeten från och med budgetåret 1944/45 gällande redovisningsregler skulle återbetalningarna i stället redovisas under den i investeringsstaten för fonden för förlag till statsverket uppförda inkomstiteln övriga kapitalmedel. I den behållning, varmed byggnadsstyrelsen nu räknat, inginge dylika återbetalningar till ett belopp av 128 656 kronor 96 öre. Dessa återbetalningar hade emellertid verkställts före den 1 juli 1944.

Riksräkenskapsverket framhåller i detta sammanhang vidare, att förluster, som kunde uppkomma i denna låneverksamhet, borde täckas med medel, anvisade under fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Byggnadsstyrelsens hemställan har icke givit riksräkenskapsverket anledning till erinran.

*Departements-
chefen.*

Jag tillstyrker, att förevarande anslag för nästa budgetår anvisas med 35 000 kronor. Mot vad riksräkenskapsverket anfört i ärendet har jag icke funnit anledning till erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 35 000.

Diverse kapitalfonder.

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Förrådsbyggnader m. m.

1. Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.

[122.] I enlighet med riksdagens bemyndigande meddelade Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 beslut om inrättande av väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond från och med den 1 juli 1943. Ursprungligen var redovisningen av fonden anordnad i anslutning till fonden för förslag till statsverket. Enligt ett av Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition framlagt, av riksdagen godkänt förslag har förrådsfonden per den 30 juni 1945 konstruerats såsom en självständig kapitalfond.

Genom beslut den 17 augusti 1945 har Kungl. Maj:t i enlighet med ett av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i samråd med riksräkenskapsverket upprättat förslag meddelat bestämmelser rörande *dels* invärdering per den 30 juni 1945 av de tillgångar, som på sätt i förenämnda proposition förutsatts skulle ingå i förrådsfonden, *dels* bokföring och litterering av fondens inkomster och utgifter, *dels ock* fondens konstruktion m. m. Bestämmelserna innehålla i huvudsak följande.

Fonden skall uppdelas i följande grupper, nämligen *dels* förrådsbyggnader m. m., *dels* maskincentralförråd, *dels* grustag m. m., *dels ock* effektförråd.

De värden, med vilka de från vägdistriktet i samband med vägväsendets förstatligande övertagna bundna tillgångarna per den 30 juni 1945 skola uppföras på förrådsfonden, skola upptagas till följande belopp, nämligen:

Grupp.	Kronor	
Förrådsbyggnader m. m.:		
mark	1 128 450: —	
byggnader	14 529 110: —	15 657 560: --
Maskincentralförråd		11 263 656: 55
Grustag m. m.		6 428 867: 76
Effektförråd		3 871 240: 94
	Summa	37 221 325: 25

Överskott å förrådsfondens kapital skall årligen från och med budgetåret 1945/46 beräknas efter 4 procent av den å fonden vid budgetårets ingång redovisade kapitalbehållningen samt tillföras den å riksstatsens inkomstsida uppförda inkomstiteln: Diverse kapitalfonder.

Gruppen *förrådsbyggnader m. m.* skall omfatta för stadigvarande bruk av sedda byggnader, såsom förråds-, verkstads- och garagebyggnader.

Avsättning till värdeminskningsskonto för samtliga å fonden redovisade byggnader skall årligen från och med den 1 januari 1944, till dess full avskrivning skett, verkställas med 2,5 procent av varje byggnads bokförda tillgångsvärde. Till värdeminskningsskonto avsatt belopp skall tillgodoföras här för avsedd post på investeringsstaten för fonden.

Gruppen *maskincentralförråd* skall omfatta motorfordon, vägmaskiner och dylikt samt större verkstadsmaskiner.

Avsättning till värdeminskningsskonto för maskiner skall ske med belopp, som svara mot den på varje redovisningsperiod belöpande förslitningskostnaden, beräknad med hänsyn till vederbörande maskiners återstående livslängd. Till värdeminskningsskonto avsatt belopp skall tillgodoföras härför avsedd post på investeringsstaten för fonden.

Gruppen *grustag m. m.* skall omfatta grustag och andra materialfyndigheter samt förråd av väglagningsämnen av jord- och stenmaterial.

Nedskrivning av grustag m. m. och förråd av väglagningsämnen skall av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkställas med belopp, som motsvara värdet av uttaget material, dock att det egentliga markvärdet av grustag m. m. icke må avskrivas annat än i samband med fastigheternas avyttring.

Genom nedskrivning av grustag m. m. samt förråd av väglagningsämnen frigjorda medel må av styrelsen efter behov tagas i anspråk för ersättningsanskaffning.

Nedskrivning av *effekter* skall av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkställas med belopp, som motsvara effekternas tillgångsvärden.

Genom nedskrivning av effektförrådet frigjorda medel må av styrelsen efter behov tagas i anspråk för ersättningsanskaffning.

Fonden har tillförts kapitaltillgångar, förutom genom invärdering av de från de förutvarande vägdistriktet övertagna bundna tillgångarna och genom övertagande av vissa maskiner från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnbyrå samt förutvarande järnvägs- och luftfartsbyrå, genom anvisande av investeringsanslag för budgetåren 1943/44 och 1944/45 under fonden för förslag till statsverket å respektive 10 600 000 kronor och 8 290 000 kronor samt för budgetåret 1945/46 under diverse kapitalfonder å 14 500 000 kronor. Sistnämnda anslag har beräknats på följande sätt, nämligen för garage- och förrådsbyggnader 2 500 000 kronor, för maskincentralförrådet 9 000 000 kronor, för effekter 2 500 000 kronor samt för ersättande av genom olyckshändelser förstörd egendom 500 000 kronor.

Vid anmälan i 1945 års statsverksproposition av förrådsfondens anslagsbehov för innevarande budgetår anförde min företrädare i ämbetet bland annat följande.

Då det enligt min mening är önskvärt, att statsmakterna erhålla en mera överskådlig bild av investeringsanslagens användning för olika ändamål än som är möjligt då, såsom nu föreslås, endast ett anslag anvisas för fonden, torde från och med budgetåret 1946/47 specificerade investeringsanslag böra anvisas för de skilda ändamål, som skola tillgodoses i nu förevarande ordning. Den anslagsteknik, som från och med nästkommande budgetår avses skola tillämpas för affärsverksfonderna, torde härvidlag kunna tjäna till ledning. Det torde böra ankomma på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att i samråd med riksräkenskapsverket senast i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1946/47 avgiva förslag till lämplig uppdelning å skilda investeringsanslag.

I skrivelse den 27 september 1945 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* framlagt förslag angående investeringsanslag för förrådsfonden.

Styrelsen, som i ämnet samrått med riksräkenskapsverket, har i fråga om den förutsatta uppdelningen av investeringsanslaget till fonden anfört.

I första hand synes lämpligt, att investeringsanslag anvisas för var och en av de fyra inom fonden redovisade tillgångsgrupperna, nämligen förrådsbyggnader m. m., maskincentralförråd, grustag m. m. samt effektförråd. Vad beträffar anslaget för den första gruppen, *förrådsbyggnader m. m.*, synes detsamma, i likhet med vad som tillämpas inom statens affärsverksfonder, böra uppdelas på sådant sätt, att för större nybyggnader anvisas anslag för varje särskilt investeringsobjekt, under det att ett gemensamt anslag anvisas för smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. Då kostnaden för uppförande av huvudgarage för vägväsendet regelmässigt överstiger 100 000 kronor, under det att kostnaderna för mindre byggnadsarbeten såsom förrådsbyggnader, filialgarage, färjvaktstugor, tillbyggnader m. m. understiga detta belopp, synes det lämpligt, att särskilda anslag anvisas för sådana anläggningar, som draga en kostnad överstigande 100 000 kronor, och att ett gemensamt anslag anvisas för övriga byggnadsarbeten. För investering i *maskincentralförrådet* avsedda kapitalmedel torde kunna uppdelas å ett anslag för anskaffning av motorfordon och ett anslag för anskaffning av vägmaskiner m. m. Någon uppdelning av för tillgångsgrupperna *grustag m. m.* och *effektförråd* avsedda investeringsanslag synes icke möjlig eller ändamålsenlig. Med en uppdelning i enlighet med det anförda torde i likhet med den anslagsteknik, som tillämpas för affärsverksfonderna, vara erforderligt att upptaga ett *dispositionsanslag* för väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond. Detta anslag torde huvudsakligen komma att tagas i anspråk för investeringsändamål under tillgångsgruppen förrådsbyggnader m. m. Anslaget till maskincentralförrådet torde — såsom departementschefen framhållit i propositionen till kapitalbudgeten för innevarande budgetår — med hänsyn till svårigheterna att på förhand beräkna hela anskaffningsbehovet för maskincentralförrådet böra beräknas med ett ur säkerhetssynpunkt uppåt avrundat belopp. På den grund synes ett dispositionsanslag icke i större utsträckning behöva tagas i anspråk för investering under denna grupp av fonden. Detta synes emellertid under särskilda förhållanden kunna ifrågakomma, varför det är önskvärt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beredes möjlighet att även utnyttja ifrågavarande anslag för investering under samtliga tillgångsgrupper samt för ersättande av genom olyckshändelse förstörd egendom.

I detta sammanhang har styrelsen — likaledes efter samråd med riksräkenskapsverket — framhållit, att fondens nuvarande benämning — väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond — syntes mindre lämplig. Uttrycket väg- och vattenbyggnadsväsendet torde nämligen icke kunna anses utgöra någon adekvat, sammanfattande benämning för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och dess lokala förvaltningar, vilkas verksamhet fonden vore avsedd att betjäna. Vid bedömandet av frågan borde motsvarande benämningar för kommunikationsverken i övrigt tjäna till ledning. I likhet med vad som härutinnan tillämpades beträffande post- och telegrafverken ville styrelsen föreslå, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte dess lokala förvaltningar från och med nästkommande budgetår benämndes väg- och vattenbyggnadsverket.

Styrelsen behandlar härefter behovet av investeringsanslag och anför rörande förrådsbyggnader m. m. följande.

De medel, som anvisats för ändamålet under budgetåren 1943/44 och 1944/45, hava huvudsakligen disponerats för uppförande av 29 garage, 3 förrådsbyggnader, 1 bostadsbyggnad och 4 färjvaktboställen samt för färdigställande av vissa garagebyggnader, som påbörjats av de förutvarande vägdistrikten. I samband med avgivande av petita angående förslag till väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond för budgetåret 1945/46 verkställdes genom styrelsens försorg en inventering beträffande det mest trängande behovet av nybyggnader för vägväsendet. Resultatet av inventeringen sammanfattades i en den 31 oktober 1944 dagtecknad promemoria, vilken inlagits i 1945 års statsverksproposition. Inventeringen redovisar vid dåvarande tidpunkt ett investeringsbehov av 9 360 000 kronor för garageanläggningar och 2 760 000 kronor för förrådsbyggnader eller sammanlagt 12 120 000 kronor. Härtill kommer behovet av inredande av sanitära anordningar i befintliga garage, vilket behov vid dåvarande tidpunkt icke var känt till sin storlek och därför icke kunde medtagas. Enligt numera verkställd utredning erfordras medel av kapitalanslag till utförande av sådana anordningar till en sammanlagd kostnad av 800 000 kronor, för vilket behov styrelsen närmare redogjort i särskild skrivelse den 8 augusti 1945. Då för budgetåret 1945/46 för byggnadsändamål anvisats 2 500 000 kronor, kvarstår således enligt inventeringen ett icke tillgodosett investeringsbehov av $(12\,120\,000 + 800\,000 - 2\,500\,000)$ 10 420 000 kronor.

Sedan statens sakrevision uppdragit åt f. d. generaldirektören A. Granholm att verkställa undersökning av förrådsorganisationen och förrådsverksamheten samt vissa i samband därmed stående frågor, har undersökningsmannen tagit del av styrelsens program för tillgodosendet av det mest trängande nybyggnadsbehovet. I sitt betänkande har undersökningsmannen härom anfört följande: »Jag önskar alltså understryka önskvärdheten av att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gives medel för att kunna snarast genomföra de ur både tekniska och ekonomiska synpunkter så angelägna rationaliseringsåtgärderna. Räntabiliteten av de erforderliga investeringarna synes vara väl tryggad och beviljandet av anslag av statslånemedel torde vara av god verkan på skattebudgeterna. Önskligt synes mig alltså vara, att redan vid 1945 års riksdag, höstsessionen, anslagsfyllnad begäres med det belopp å 4 250 000 kronor, varmed väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden för budgetåret 1945/46 av föredragande departementschefen reducerades, samt att återstående investeringsbehovet tillgodoses under budgetåren 1946/47 och 1947/48.»

Då styrelsen för budgetåret 1945/46 äskade ett investeringsanslag av 6 750 000 kronor för nybyggnadsändamål, förklarade sig departementschefen beredd att tillstyrka en medelsanvisning av allenast 2 500 000 kronor och erinrade om att för budgetåret 1944/45 anvisat belopp av 4 700 000 kronor med hänsyn till arbetsmarknads- och materialläget näppeligen kunde fullt ut tagas i anspråk under löpande budgetår och att även för nästkommande budgetår av samma grunder en viss återhållsamhet i medelsanvisningen påkallades. Styrelsen är medveten om att de alltjämt bestående svårigheterna beträffande arbetskraft och material kunna tänkas lägga hinder i vägen för ett planenligt tillgodosende av nybyggnadsbehovet. Å andra sidan synes det styrelsen angeläget, att medel finnas anvisade för ifrågavarande ändamål för att avhjälpa de svåraste bristerna i vägväsendets fastighetsbestånd i så snabb takt, som tillgång till arbetskraft och material medger. Styrelsen har därför och i anslutning till vad statens sakrevisions undersökningsman anfört ansett sig böra föreslå, att å tilläggsstat för budgetåret 1945/46 för bygg-

nadsändamål anvisas ett investeringsanslag å 5 050 000 kronor, utgörande skillnaden mellan av styrelsen för budgetåret ursprungligen äskat belopp och det av riksdagen anvisade, ökat med det för sanitära anordningar i befintliga byggnader erforderliga beloppet av 800 000 kronor.

Det förenämnda beloppet å 5 050 000 skulle enligt styrelsens förslag disponeras till ett belopp av 1 512 000 kronor för smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m., 800 000 kronor för sanitära anordningar i befintliga garage och i övrigt till följande, av styrelsen angivna byggnadsföretag, vilka vart för sig beräknas draga en kostnad överstigande 100 000 kronor.

Huvudgarage inom vägmästareområde 1, Östergötlands län.

Föreslagen plats: Österbymo.

En del av arbetsområdets maskinpark uppställs för närvarande i förhyrda garage och övriga inhysas i provisoriska skjul. Nytt garage föreslages förlagt till Österbymo, som ligger centralt inom området vid länshuvudväg.

Huvudgarage inom vägmästareområde 3, Jönköpings län.

Föreslagen plats: Reftele.

Med hänsyn till garageförhållandena är området för närvarande ett s. k. tremansområde med huvudgarage i Smålandsstenar. Nuvarande filialgarage vid Reftele, Bredaryd och Jälluntofta äro synnerligen otillfredsställande. Det har befunnits ändamålsenligt att koncentrera driften till Reftele, där nytt garage avses bliva uppfört. Därigenom skulle även en uppdelning av området möjliggöras. Byggnadsplatsen är belägen i korsningspunkt mellan huvudvägar och vid järnväg.

Huvudgarage inom vägmästareområde 4, Blekinge län.

Föreslagen plats: Kyrkhult.

Vägförvaltningen disponerar för närvarande över ett varmgarage i Pukavik och ett bristfälligt kallgarage å ofri grund vid Kyrkhult. Möjligheten att framdeles få disponera marken där är oviss. På grund av rådande förhållanden i fråga om garage har detta område fått anordnas som ett s. k. tvåmansområde. Så snart garagefrågan i norra delen av området kan finna sin lösning, är det avsett att dela området i två enmansområden. Nytt garage föreslås förlagt till Kyrkhult å annan mark, enär Kyrkhult är centralt beläget inom vägnätet.

Huvudgarage inom vägmästareområde 6, Kristianstads län.

Föreslagen plats: Fjälkinge.

Befintligt garage utgöres av träskjul i dåligt skick, som saknar uppvärmningsanordningar och reparationsmöjligheter. Förutvarande vägdistriktet inköpte, enligt under hand erhållna uppgifter, i anledning härav ett markområde för uppförande av nytt garage, vilket dock aldrig hann påbörjas. Fjälkinge ligger centralt inom arbetsområdet, utmed rikshuvudväg och järnvägslinje, varför det nya garaget bör förläggas till denna plats.

Huvudgarage inom vägmästareområde 8, Kristianstads län.

Föreslagen plats: Brösarp.

Inom arbetsområdet befintlig garageanläggning i Vitaby utgöres av enkla träskjul av dålig beskaffenhet utan permanenta uppvärmningsanordningar. Garaget är mindre väl beläget ur driftssynpunkt, varför ny-

byggnad föreslagits förlagd till Brösarp, som befunnits vara lämpligaste plats för uppförande av nytt garage för arbetsområdet. Brösarp är beläget invid järnväg och utmed länshuvudväg.

Huvudgarage inom vägmästareområde 5, Malmöhus län.

Föreslagen plats: Hörby.

Befintligt garage i Hörby utgöres av äldre träbyggnad utan uppvärmningsanordningar och med olämplig planlösning. Nytt garage avses bli uppfört i Hörby på befintlig mark, varvid gamla garaget skulle tagas i anspråk för förråd. Den föreslagna platsen är centralt belägen invid rikshuvudväg och järnväg.

Filialgarage inom vägmästareområde 6, Malmöhus län.

Föreslagen plats: Svalöv.

Befintliga garage i Marieholm och Tågarps ligga olämpligt ur driftssynpunkt. Garaget i Marieholm befinner sig i dåligt skick. Båda förenämnda garage sakna permanenta uppvärmningsanordningar. Det har befunnits ändamålsenligt att sammanslå garagen till en anläggning, belägen å ett ur driftssynpunkt lämpligare ställe, förslagsvis till Svalöv. Denna plats ligger centralt i förhållande till vägnätet samt har järnvägsförbindelse.

Huvudgarage inom vägmästareområde 1, Hallands län.

Föreslagen plats: Laholm.

Nuvarande garage i Laholm inrymmer i en träbyggnad, som mindre väl lämpar sig såsom garage. Utrymmet i byggnaden är otillräckligt, varjämte permanenta uppvärmningsanordningar saknas. Nybyggnad är föreslagen förlagd till Laholm, som är beläget vid rikshuvudväg och har järnvägsförbindelse.

Huvudgarage inom vägmästareområde 5, Skaraborgs län.

Föreslagen plats: Hova.

Nuvarande garage vid Hova är otillfredsställande, i det att byggnadens planlösning är olämplig för garageändamål och byggnaden endast delvis är försedd med uppvärmningsanordning. Garaget är beläget å för liten tomt inom stadsplanereglerat område. Nybyggnad å annan mark föreslås vid Hova, vilken plats är fördelaktigt belägen ur driftssynpunkt med förbindelse till rikshuvudväg och järnväg.

Huvudgarage inom vägmästareområde 1, Kopparbergs län.

Föreslagen plats: Mästerbo.

Nuvarande garage inom arbetsområdet, beläget vid Lund, befinner sig i bristfälligt skick och är uppfört på ur brandsynpunkt otillfredsställande sätt. Nybyggnad föreslagen vid Mästerbo, som är beläget invid Krylbo med utmärkta kommunikationer.

Huvudgarage inom vägmästareområde 3, Västernorrlands län.

Föreslagen plats: Matfors.

Befintligt garage vid Njurunda är otillräckligt för arbetsområdets behov. Nytt huvudgarage avses bli uppfört vid Matfors, som ur driftssynpunkt är bättre beläget i förhållande till vägnätet. Garaget vid Njurunda avses bibehållas som filialgarage.

Huvudgarage inom vägmästareområde 7, Västernorrlands län.

Föreslagen plats: Lunde.

Det av vägförvaltningen nu disponerade garaget vid Lunde är otillräckligt för arbetsområdets behov, och lämpar sig enligt av vägförvaltningen gjord undersökning icke för om- och tillbyggnad. Nuvarande

tomtmark medgiver därjämte icke tillbyggnad. Nybyggnad föreslås förlagd till annan plats i Lunde, som har centralt läge inom området utmed rikshuvudväg och invid järnväg.

Huvudgarage inom vägmästareområde 8, Västernorrlands län.

Föreslagen plats: Bjästa.

Nuvarande huvudgarage för området är beläget i Ullånger. Detta garage är emellertid otillräckligt. Därjämte finnes i Bjästa ett filialgarage. Detta utgöres av en gammal bristfällig byggnad av otillräcklig storlek. Garaget är i sådant skick att nybyggnad är erforderlig. De maskiner, vilka icke kunna inhysas i denna byggnad, inhyras i enskilt garage. Nytt huvudgarage avses bliva uppfört vid Bjästa, beläget i korsningspunkt för rikshuvudväg och länshuvudväg. Garaget i Ullånger skulle fortsättningsvis användas som filialgarage.

Huvudgarage inom vägmästareområde 3, Västerbottens län.

Föreslagen plats: Böleå (Umebygden).

Befintligt garage vid Böleå är bristfälligt och otillräckligt för arbetsområdets behov. Det nu disponerade området är för litet. Nytt garage föreslås bliva uppfört å annan plats vid Böleå, som är centralt beläget invid Umeå.

Huvudgarage inom vägmästareområde 13, Västerbottens län.

Föreslagen plats: Malåträsk.

I Malåträsk befintligt provisoriskt garage av trä är otillräckligt och föga ändamålsenligt såsom huvudgarage för arbetsområdets maskinpark. Värmeanläggningen är ur brandsäkerhetssynpunkt otillfredsställande. Vägmästarekontor saknas. Förrådsutrymmen äro förhyrda på annat ställe i samhället. Vägdistriktet inköpte enligt erhållna uppgifter på sin tid en tomt för att uppföra ett nytt garage. Nytt garage föreslås uppfört å denna tomt i Malåträsk, vid vilken plats länshuvudvägar inom området sammanstråla.

Huvudgarage inom vägmästareområde 19, Norrbottens län.

Föreslagen plats: Arvidsjaur.

Det av vägförvaltningen nu disponerade garaget är beläget å ofri grund och marken torde ej längre få disponeras. Det till garaget hörande förrådet är beläget å annan plats, vilket medför olägenhet. Nytt garage har föreslagits till uppförande vid Arvidsjaur, som ligger i arbetsområdets centrum vid korsningspunkt för länshuvudvägar.

Vid bifall till styrelsens förslag om anvisande av nämnda tilläggsstatsanslag skulle, anför styrelsen, återstå ett investeringsbehov av (10 420 000 — 5 050 000) 5 370 000 kronor, vilket lämpligen syntes böra tillgodoses under budgetåren 1946/47 och 1947/48. För budgetåret 1946/47 ville styrelsen föreslå dels ett investeringsanslag å 1 100 000 kronor till smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. och dels tillhoppa 1 400 000 kronor för följande närmare specificerade ändamål.

Huvudgarage inom vägmästareområde 8, Stockholms län.

Föreslagen plats: Gustavsberg eller Ektorp.

Garageplatser förhyras för närvarande i byggnader, som befinna sig i dåligt skick. För rationell drift i övrigt erforderliga lokaler saknas. Nytt garage avses bliva uppfört vid Gustavsberg eller Ektorp.

Huvudgarage inom vägmästareområde 1, Södermanlands län.

Föreslagen plats: Närsjö.

Befintligt garage i Närsjö är otillräckligt, varför en del av arbetsområdets maskinpark måst inhysas i enkla bräskjul. Garaget i Närsjö saknar verkstad, vägmästarkontor och lokal för manskap. Nybyggnad av garage föreslås vid Närsjö, som ur driftssynpunkt är väl beläget inom arbetsområdet vid länshuvudväg.

Filialgarage inom vägmästareområde 3, Östergötlands län.

Föreslagen plats: Ödeshög.

Huvudgaraget inom arbetsområdet är beläget i Boxholm. Med hänsyn till detta garages läge inom arbetsområdet har ett filialgarage ansetts erforderligt i närheten av inom området framgående rikshuvudvägar. Lämpligaste plats har synts vara Ödeshög, där rikshuvudvägarna för-
ena sig.

Huvudgarage inom vägmästareområde 7, Kalmar län.

Föreslagen plats: Oskarshamn.

Befintligt garage i Fagerhult befinner sig i dåligt skick, varjämte tomt-
ten är otillräcklig för anläggningens behov. Enligt vägförvaltningens uppfattning är garaget ej heller lämpligt beläget. Nytt garage har av vägförvaltningen föreslagits förlagt till Oskarshamn.

Huvudgarage inom vägmästareområde 1, Älvsborgs län.

Föreslagen plats: Ö. Frölunda.

Befintligt garage är otillräckligt för arbetsområdets nuvarande behov. Byggnaden saknar värmeanläggning och lokaler för smedja samt för manskap. Närmast belägna privata verkstad ligger på 25 km:s avstånd. Nybyggnad föreslås vid Ö. Frölunda, som befunnits vara lämpligaste plats, belägen i korsningspunkt för länshuvudvägar.

Huvudgarage inom vägmästareområde 10, Värmlands län.

Föreslagen plats: Nysäter.

Nuvarande garage för arbetsområdet är beläget vid Högsäter, som ur arbetssynpunkt icke är lämpligt. Garaget är därjämte otillräckligt, saknar värmeanordningar och lokal för manskap. Nytt garage avses bli-
va uppfört vid Nysäter, som är centralt beläget i korsningspunkt mellan länshuvudväg och rikshuvudväg.

Huvudgarage inom vägmästareområde 7, Västmanlands län.

Föreslagen plats: Kolbäck.

Arbetsområdets nuvarande garage i Kolbäck är otidsenligt och beläget
inne i samhället. För rationell drift har befunnits erforderligt att upp-
föra nybyggnad. Kolbäck utgör alltjämt lämpligaste plats för dylik bygg-
nad, då orten är centralt belägen utmed rikshuvudväg och järnväg.

Huvudgarage inom vägmästareområde 15, Västernorrlands län.

Föreslagen plats: Junsele.

Nuvarande garage vid Junsele befinner sig i sådant skick att en om-
fattande till- och ombyggnad har visat sig oundgänglig. Bland annat är
garaget ur brandskyddssynpunkt otillfredsställande. Junsele har alltjämt
befunnits vara den mest centralt belägna platsen för arbetsområdets
garage.

Huvudgarage inom vägmästareområde 19, Västerbottens län.

Föreslagen plats: Storuman.

I Storuman befintligt garage är otillräckligt och olämpligt beläget med
hänsyn till att byggnadstomten ligger inuti samhället inom stadsplane-
reglerat område. Nytt garage föreslås vid Storuman å nytt markområde.
Storuman är centralt beläget inom arbetsområdet vid länshuvudväg.

I fråga om anslaget till smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. säger sig styrelsen förutsätta, att uppkommande reservation å för innevarande budgetår anvisat investeringsanslag till den del detsamma avsetts för investering i byggnader finge överföras till 1946/47 års investeringsanslag för smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.

Styrelsen övergår här efter till anslagsbehovet under tillgångsgruppen maskincentralförråd och anför härom.

Nyanskaffningsbehovet av för vägunderhållet avsedda maskiner har enligt en inom styrelsen verkställd utredning beräknats draga en kostnad av i runt tal 7 000 000 kronor. Detta belopp synes i enlighet med vad den av statens sakrevision anlitate undersökningsmannen framhållit böra fördelas på två budgetår. Med hänsyn till att nya maskiner på grund av verkstadskonflikten icke kunnat anskaffas i beräknad takt med anlitage av hittills till förfogande stående medel, och då styrelsen icke torde kunna få övertaga motorfordon från militära myndigheter i den utsträckning, som tidigare beräknats, synes emellertid investeringsanslaget för nyanskaffning av maskiner under budgetåret 1946/47 kunna begränsas till 3 000 000 kronor. För innevarande budgetår har för anskaffande av ersättning för förslitna, nedskrotade eller försålda maskiner anvisats ett belopp av 5 000 000 kronor. Med ledning av hittills vunnen erfarenhet har styrelsen beräknat ett belopp av 4 750 000 kronor vara erforderligt för samma ändamål för budgetåret 1946/47.

Vad förut anförts avser endast för vägunderhållet avsedda maskiner. Nyanskaffningsbehovet av för vägbyggnadsändamål erforderliga maskiner, huvudsakligen krossaggregat, grävmaskiner och traktorer, har styrelsen beräknat till 500 000 kronor och motsvarande siffra för hamnbyggnadsändamål till 300 000 kronor. Sistnämnda belopp avser huvudsakligen anskaffning av pål- och stenkranar samt betongblandare.

Det beräknade sammanlagda investeringsbehovet för tillgångsgruppen maskincentralförråd uppgår således till (3 000 000 + 4 750 000 + 500 000 + 300 000) 8 550 000 kronor. Fördelas detta belopp i enlighet med vad förut föreslagits på ett anslag för motorfordon och ett för vägmaskiner m. m., skulle 3 550 000 kronor erfordras för anskaffning av motorfordon och 5 000 000 kronor för anskaffning av vägmaskiner m. m. Styrelsen har härvid förutsatt, att uppkommande reservation å för innevarande budgetår anvisade, för maskininköp avsedda medel får överföras till nu ifrågavarande anslag efter särskild framställning härom från styrelsen.

Styrelsen meddelar i detta sammanhang, att styrelsen vid sin anslagsberäkning under gruppen maskincentralförråd icke medräknat något anslag för tillhandahållande av maskiner för underhåll av flygplatser m. m. Vederbörande departementschef hade i propositionen nr 262 till 1945 års riksdag angående inrättande av en luftfartsstyrelse m. m. uttalat, att — i avvaktan på närmare övervägande om förrådsväsendet för luftfarten — för underhållet erforderliga redskap och annan material tills vidare torde böra redovisas över väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond. Styrelsen, som utgått ifrån att denna anordning endast vore avsedd för innevarande budgetår och att förutsatt övervägande vore avsett att ske före anslagsäskandena för budgetåret 1946/47, funne sig med hänsyn härtill icke böra i detta sammanhang räkna med några anslag under fonden för budgetåret 1946/47 för redskap och annan materiel, som erfordrades för underhållet av luftfartsleder.

I fråga om tillgångsgrupperna grustag m. m. och effektförråd anför styrelsen, att de hittills för investering i dessa tillgångsgrupper avsedda medlen ännu icke behövt tagas i anspråk. För dessa tillgångsgrupper erfordrades icke, såvitt styrelsen kunde bedöma, medel för nyinvesteringsbehov under nästa budgetår, varför styrelsen för vardera tillgångsgruppen ansåge sig böra föreslå, att endast formella anslag av 1 000 kronor anvisades för budgetåret 1946/47 för att möjliggöra överförandet av uppkommande reservation å de delar av tidigare anvisade investeringsanslag, som avsetts för nu ifrågavarande tillgångsgrupper. Den förhållandevis betydande kapitalmedelsbehållningen under dessa grupper hade delvis sin grund i de exceptionella förhållanden, som varit rådande under föregående budgetår, och torde komma att avsevärt nedgå under budgetåret 1946/47. Den trafikökning, som kunde förväntas under nästkommande budgetår, torde komma att ställa starkt ökade krav på lagerhållningen för vägväsendet såväl vad beträffade grusmaterial som i fråga om effekter av skilda slag.

Såsom dispositionsanslag för väg- och vattenbyggnadsverket har styrelsen — i avvaktan på vinnande av erfarenhet beträffande medelsbehovet — föreslagit ett belopp av 250 000 kronor. Styrelsen förutsätter härvidlag, att uppkommande reservation å den del av investeringsanslaget för innevarande budgetår, som beräknats för ersättande av genom olyckshändelser förstörd egendom, överföres till dispositionsanslaget för budgetåret 1946/47.

I anslutning till vad styrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen

dels att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 följande investeringsanslag måtte anvisas till väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond:

<i>Förrådsbyggnader m. m.</i>	Kronor
Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.	1 512 000
Sanitära anordningar i befintliga garage	800 000
Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Östergötlands län	166 000
Huvudgarage i vägmästareområde nr 3, Jönköpings län	175 000
Huvudgarage i vägmästareområde nr 4, Blekinge län	167 000
Huvudgarage i vägmästareområde nr 6, Kristianstads län	205 000
Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Kristianstads län	181 000
Huvudgarage i vägmästareområde nr 5, Malmöhus län	165 000

Kronor.

Garage i vägmästareområde nr 6, Malmöhus län	172 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Hallands län	155 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 5, Skaraborgs län	182 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Kopparbergs län	164 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 3, Västernorrlands län	157 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Västernorrlands län	172 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Västernorrlands län	145 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 3, Västerbottens län	180 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 13, Västerbottens län	172 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 19, Norrbottens län	180 000	5 050 000;

dels ock att för budgetåret 1946/47 följande investeringsanslag måtte anvisas till väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond:

Förrådsbyggnader m. m.

Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.	1 100 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Stockholms län	190 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Södermanlands län	140 000	
Filialgarage i vägmästareområde nr 3, Östergötlands län	138 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Kalmar län	142 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Älvsborgs län	160 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Värmlands län	167 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Västmanlands län	154 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 15, Västernorrlands län	122 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 19, Västerbottens län	187 000	2 500 000

Kronor.

Maskincentralförråd.

Motorfordon	3 550 000	
Vägmaskiner m. m.	5 000 000	8 550 000
<i>Grustag m. m.</i>		1 000
<i>Effektförråd</i>		1 000
<i>Väg- och vattenbyggnadsvverkets dispositionsanslag</i>		250 000

I skrivelse den 30 oktober 1945 har *luftfartsstyrelsen* uttalat, att styrelsen i princip delade väg- och vattenbyggnadsstyrelsens mening, att för flygfälts- och vinterfältthållningen erforderliga fordon, maskiner och redskap i fortsättningen icke borde redovisas över väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond. Luftfartsstyrelsen funne det emellertid önskvärt, att hittillsvarande ordning bibehölles under ännu ett budgetår. Härför talade bland annat att, enligt uttalande av departementschefen vid anmälan av propositionen om luftfartsstyrelsens inrättande, av luftfartsstyrelsen i samband med anslagsäskandena för luftfartsväsendet för budgetåret 1947/48 förväntades förslag rörande vissa andra budgettekniska frågor. Det syntes lämpligt, att nu ifrågavarande spörsmål prövades i samband med de övriga. Luftfartsstyrelsen finge därför föreslå, att medel för anskaffning av maskiner, fordon och redskap för flygfältsunderhållet för nästa budgetår anvisades under väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond.

Luftfartsstyrelsens kapitalbehov under budgetåret 1946/47 för de ändamål, för vilka medel enligt styrelsens mening borde anvisas å kapitalbudgeten i nu föreslagen ordning, uppginge till omkring 1 350 000 kronor. Beloppet fördelade sig med omkring 900 000 kronor för åtta satser maskinell snöröjningsmateriel, 150 000 kronor för brand-, ambulans-, redskaps- och personbilar samt 300 000 kronor för smärre maskiner och effekter för fältunderhållet. Sistnämnda belopp hade förutsatts skola omedelbart avskrivas. Härför erforderliga medel hade såsom en utgift av engångsnatur medtagits vid beräkningen av utgiftsposten Underhåll och drift av luftfartsleder i styrelsens förslag till stat för luftfartsfonden för budgetåret 1946/47. Hyra, underhåll och drift av bilarna hade jämväl tagits i beräkning i statförslaget.

Luftfartsstyrelsen, som i ämnet samrätt med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, finner mest ändamålsenligt att medelsbehovet tillgodoses genom anvisande av ett gemensamt anslag, förslagsvis benämnt Maskiner m. m. för underhåll och drift av luftfartsleder.

Åberopande det anförda hemställer luftfartsstyrelsen, att å kapitalbudgeten under väg- och vattenbyggnadsvverkets förrådsfond till Maskiner m. m. för underhåll och drift av luftfartsleder för budgetåret 1946/47 måtte anvisas ett investeringsanslag av 1 350 000 kronor.

Överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsväsendet ha i sin den 5 november 1945 avgivna berättelse, avseende budgetåret 1944/45, uttalat, bland annat, att de vid sina resor funnit, att det på flera håll, särskilt i övre Norr-

land, rådde brist på väghyvlar, bilar och andra maskiner. I åtskilliga arbetsområden med en sammanlagd vägsträcka av 35 mil eller mera finnes endast en väghyvel. Detta vore uppenbarligen för litet. Den konstaterade bristen på maskiner torde delvis sammanhånga med verkstadskonflikten men torde ha sin huvudsakliga grund i svårigheten eller omöjligheten att under krisen förnya maskinparken i erforderlig utsträckning. Om vägunderhållsarbetena på grund av trafikstegring finge ökad omfattning, måste en större maskinpark finnas att tillgå. Överrevisorerna ville därför förorda, att denna snarast utökades och att erforderliga anslag härför ställdes till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

Hittills ha investeringsmedlen till väg- och vattenbyggnadsväsendets för- *Departements-*
rådsfond anvisats under ett anslag. Såsom framgår av framställningen i 1945 *chefen.*
års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 105) har emellertid förutsatts, att i likhet med vad som tillämpas i fråga om affärsverksfonderna specificerade investeringsanslag skulle från och med budgetåret 1946/47 anvisas för de skilda ändamål, som skola tillgodoses inom förrådsfonden. Härigenom skulle vinnas, att statsmakterna erhöles en mera överskådlig bild av investeringsanslagens användning för olika ändamål än vad som för närvarande är fallet.

I här angivet syfte har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter samråd med riksräkenskapsverket föreslagit, att särskilda investeringsanslag skulle anvisas för var och en av de fyra inom fonden redovisade tillgångsgrupperna, nämligen förrådsbyggnader m. m., maskincentralförråd, grustag m. m. och effektförråd. De för den förstnämnda gruppen avsedda medlen skulle uppdelas på så sätt, att för sådana byggnadsföretag, för vilka kostnaderna överstege 100 000 kronor, särskilda investeringsanslag skulle anvisas, medan för mindre byggnadsföretag ett gemensamt anslag skulle anvisas. De för investering i maskincentralförråd avsedda kapitalmedlen ha förutsatts skola uppdelas på två anslag, nämligen ett för anskaffning av motorfordon och ett för anskaffning av vägmaskiner m. m. Någon uppdelning av tillgångsgrupperna grustag m. m. och effektförråd har däremot ej ifrågasatts.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, vilket ansluter sig till den anslagsteknik som tillämpas i fråga om affärsverksfonderna, synes ägnat att giva den större åskådlighet över investeringarna i väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond, som ansetts önskvärd. Genom anvisande av ett lämpligt avvägt kollektivanslag för mindre byggnadsföretag vid garagegårdarna, vilket anslag ställes till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens disposition, synes vara sörjt för att onödig omgång och tidsutdräkt icke skola behöva ifrågakomma i samband med igångsättande av den mångfald smärre arbeten, som äro ofrånkomliga vid en rörelse av här ifrågavarande slag. Jag vill sålunda tillstyrka, att förslaget lägges till grund vid behandlingen av anslagen för nästa budgetår. Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhållit torde emellertid ifrågavarande anslagsteknik medföra behov av ett särskilt dispositionsanslag. Detta anslag bör få användas, förutom till ersättande av ge-

nom olyckshändelser förstörd egendom, för investering under samtliga fyra tillgångsgrupper, ehuru anslaget av skäl som styrelsen anfört torde få sin huvudsakliga betydelse för tillgångsgruppen förrådsbyggnader m. m. Kungl. Maj:t torde böra äga att ställa större eller mindre del av anslaget till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande för att användas för arbeten och anläggningar, vilka var för sig beräknas draga en kostnad av högst 100 000 kronor. Anslaget bör i övrigt stå till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter framställning av styrelsen kunna tagas i anspråk jämväl för arbeten och anskaffningar, för vilka medelsbehovet beräknas överstiga 100 000 kronor. Kungl. Maj:t bör därvid vara oförhindrad att använda anslagsbeloppet för täckande av motsedd brist på annat anslag.

Såsom av det föregående framgår har i samband med inrättandet av luftfartsstyrelsen nästlidet år slutlig ställning ej tagits till frågan om redovisningen av för flygfältsunderhållet erforderliga fordon, maskiner och redskap. Sålunda uttalades i propositionen nr 262 till 1945 års riksdag, att i avvaktan på närmare överväganden om förrådsväsendet för luftfarten ifrågavarande redskap och materiel tills vidare borde redovisas över väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond. Luftfartsstyrelsen har nu hemställt, att denna ordning måtte få tillämpas jämväl under nästa budgetår och att spørgsmålet om en ändrad redovisning finge omprövas i samband med vissa andra budgettekniska frågor, berörande budgetåret 1947/48, i fråga om vilka styrelsen hade för avsikt att framdeles framlägga förslag. Mot vad styrelsen sålunda hemställt har jag icke något att erinra. Vid en fortsatt redovisning under nästa budgetår av ifrågavarande redskap och materiel över väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond uppkommer vid tillämpning av den föreslagna anslagstekniken beträffande investeringarna i förrådsfonden frågan, huruvida de av luftfartsstyrelsen för nästa budgetår äskade investeringarna för anskaffning av materiel m. m. för flygfältsunderhållet böra anvisas under särskild anslagsrubrik eller efter investeringarnas art fördelas på de olika anslag, som i det föregående föreslagits skola upptagas under fonden. Luftfartsstyrelsen har för sin del förordat det förstnämnda alternativet. För egen del finner jag det senare alternativet bättre ansluta sig till den föreskrivna redovisningen av fondens tillgångar under fyra olika tillgångsgrupper. Jag vill även erinra om att investeringarna i förrådsfonden för hamnbyggnadsverksamheten förutsatts skola ske i anslutning till den anslagsrubricering, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i samråd med riksräkenskapsverket föreslagit. Jag förordar sålunda, att ifrågavarande investeringar för luftfatsfondens räkning ske över de anslag, som förutsatts skola upptagas under förrådsfonden.

I enlighet med vad jag tidigare i dag anfört vid anmälan av anslag under väg- och vattenbyggnadsväsendet bör fondens benämning från och med den 1 juli 1946 ändras till väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Jag övergår härefter till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens anslagsäskanden.

Enligt av styrelsen gjorda inventeringar uppgå kostnaderna för att hjälpa det mest trängande behovet av husbyggnader för vägväsendet till 12 920 000 kronor, däri inräknat ett belopp av 800 000 kronor för sanitära anordningar i befintliga garage. Tages hänsyn till de i innevarande budgetårs anslag till förrådsfonden ingående medlen å 2 500 000 kronor till förrådsbyggnader och garage, skulle det återstående medelsbehovet uppgå till 10 420 000 kronor. Av detta belopp skulle enligt styrelsens förslag 5 050 000 kronor, avseende de arbeten som äro mest angelägna, anvisas på tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår och återstoden, 5 370 000 kronor, fördelas med 2 500 000 kronor å nästa budgetår och 2 870 000 kronor å budgetåret 1947/48. Tilläggsstatsbeloppet har föreslagits skola fördelas på dels ett anslag å 1 512 000 kronor för smärre, icke närmare angivna byggnadsarbeten m. m., vilka var för sig draga en kostnad icke överstigande 100 000 kronor, dels ett anslag å 800 000 kronor till sanitära anordningar i befintliga garage, dels ock 16 anslag å tillhoppa 2 738 000 kronor för särskilt specificerade förråds- och garagebyggnader, för vilka kostnaderna för var och en av dem beräknats överstiga 100 000 kronor. Av det för nästa budgetår avsedda beloppet föreslås 1 100 000 kronor skola anvisas för smärre byggnadsarbeten m. m. och återstoden, 1 400 000 kronor skola anvisas till nio närmare angivna garagebyggnader, vilka var för sig beräknats draga en större kostnad än 100 000 kronor.

Den utredning som på uppdrag av statens sakrevision utförts av f. d. generaldirektören Granholm bestyrker, att omfattande arbeten för komplettering och ombyggnad av vägväsendets förråds- och garagebyggnader äro av behovet påkallade för att ur tekniska och ekonomiska synpunkter angelägna rationaliseringsåtgärder skola kunna komma till stånd. Utredningsmannen har — under framhållande av att räntabiliteten å härför erforderliga investeringar vore väl tryggad — förordnat, att medel av i huvudsak den omfattning som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit ställas till styrelsens förfogande för att användas för uppförande av nya garage- och förrådsbyggnader m. m. För att de mest trängande behoven snarast skola kunna tillgodoses har utredningsmannen ansett 4 250 000 kronor böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Då jag finner det angeläget, att de möjligheter till en rationalisering av väghållningen, som vägväsendets förstatligande erbjuder, bliva tillvaratagna, vill jag ansluta mig till det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagda byggnadsprogrammet. Jag vill också biträda styrelsens förslag, att av de för programmets genomförande erforderliga medlen ett sammanlagt belopp av 5 050 000 kronor anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Av utgifterna för de återstående arbetena, 5 370 000 kronor, synas 2 500 000 kronor böra anvisas för nästa budgetår, därvid enligt styrelsens förslag 1 100 000 kronor böra avses för smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. och 1 400 000 kronor för uppförande av nio särskilt angivna garagebyggnader. Om anvisande av förenämnda anslag å tilläggsstat gör jag framställning senare

i dag vid anmälan av utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår.

Det sammanlagda investeringsbehovet för tillgångsgruppen maskincentralförråd har styrelsen för nästa budgetår beräknat till 8 550 000 kronor, av vilket belopp 3 550 000 kronor skulle anvisas under anslaget till motorfordon och återstoden, 5 000 000 kronor, under anslaget till vägmaskiner m. m. I sistnämnda belopp ingå 300 000 kronor till maskiner m. m. för hamnbyggnadsändamål. De beräkningar, som ligga till grund för det av styrelsen angivna anslagsbehovet, synas ej böra giva anledning till erinran. Anslagen torde emellertid böra ökas med de belopp som erfordras till investeringar för luftfartsfondens räkning. Luftfartsstyrelsen har för ändamålet beräknat erforderligt ett sammanlagt belopp av 1 350 000 kronor, som fördelar sig med 900 000 kronor på åtta satser maskinell snöröjningsmateriel, 150 000 kronor på brand-, ambulans-, redskaps- och personbilar samt 300 000 kronor på smärre maskiner och effekter för fältunderhållet. Under krigsåren har enligt vad jag inhämtat materiel av ifrågavarande slag av olika skäl kunnat anskaffas endast i mycket begränsad omfattning, varför behovet av en utökning är stort. På grund härav samt med hänsyn till den ökning av flygfältsarealen, som under senare år skett och som under de närmaste åren torde komma att fortsätta, vill jag icke resa invändning mot att medel av den storleksordning, som styrelsen föreslagit, ställas till förfogande. I anslutning till vad jag i det föregående anfört angående anslagstekniken i vad avser förrådsfonden synes med bifall till luftfartsstyrelsens hemställan de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskade anslagen för nästa budgetår böra ökas, anslaget till motorfordon med 150 000 kronor till 3 700 000 kronor och anslaget till vägmaskiner m. m. med 900 000 kronor till 5 900 000 kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har föreslagit, att anslagen till grustag m. m. och till effektförråd skulle upptagas med allenast formella belopp om vardera 1 000 kronor. I anslaget till effektförråd bör emellertid inräknas det belopp av 300 000 kronor för luftfartsfondens smärre maskiner och effekter, vars anvisande icke föranlett erinran från min sida. I enlighet härmed skulle sålunda anslaget till grustag m. m. böra anvisas med 1 000 kronor och anslaget till effektförråd med 300 000 kronor.

Dispositionsanslaget synes enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag böra anvisas med 250 000 kronor.

Det kan antagas, att vid ingången av nästa budgetår en reservation å innevarande budgetårs anslag till förrådsfonden kommer att föreligga. Denna reservation torde lämpligen böra överföras till och fördelas på respektive för nästa budgetår anvisade anslag under de olika tillgångsgrupperna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddela beslut härutinnan.

Under denna punkt gör jag hemställan om anvisande av anslaget till smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m., medan hemställan rörande de övriga anslagen göres under särskilda punkter i det följande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 100 000.

2. Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Stockholms län.

[123.] Under hänvisning till vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Stockholms län* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 190 000.

3. Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Södermanlands län.

[124.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Södermanlands län* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 140 000.

4. Filialgarage i vägmästareområde nr 3, Östergötlands län.

[125.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Filialgarage i vägmästareområde nr 3, Östergötlands län* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 138 000.

5. Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Kalmar län.

[126.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Kalmar län* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 142 000.

6. Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Ävsborgs län.

[127.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Ävsborgs län* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 160 000.

7. Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Värmlands län.

[128.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Värmlands län* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 167 000.

8. Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Västmanlands län.

[129.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Västmanlands län* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 154 000.

9. Huvudgarage i vägmästareområde nr 15, Västernorrlands län.

[130.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 15, Västernorrlands län* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 122 000.

10. Huvudgarage i vägmästareområde nr 19, Västerbottens län.

[131.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 19, Västerbottens län* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 187 000.

Maskincentralförråd.**11. Motorfordon.**

[132.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Motorfordon* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 3 700 000.

12. Vägmaskiner m. m.

[133.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vägmaskiner m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 5 900 000.

13. Grustag m. m.

[134.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Grustag m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000.

14. Effektförråd.

[135.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Effektförråd* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

15. Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag.

[136.] Under hänvisning till vad jag under punkten 122 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 250 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

F. Wessberg.

Register
till
Kapitalbudgeten för budgetåret 1946/47
för
till **kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk m. m.**
Statens affärsverksfonder.

Sid.		Kronor
	Postverket.	
2	Posthusbyggnad inom Årstaområdet i Stockholm	1 350 000
5	Posthusbyggnad inom Hägerstensområdet i Stockholm	1 090 000
8	Om- och tillbyggnad av posthuset i Linköping	800 000
11	Posthusbyggnad i Huskvarna	625 000
13	Posthusbyggnad i Kalmar	370 000
15	Posthusbyggnad i Göteborg	100 000
16	Om- och tillbyggnad av posthuset i Karlstad	520 000
18	Om- och tillbyggnad av posthuset i Sala	225 000
21	Inköp av tomt i Eskilstuna	275 000
23	Inköp av fastigheter i Katrineholm	115 000
25	Inköp av tomter i Landskrona	58 000
28	Anskaffning av motorfordon	100 000
29	Förvärv av billinjer	200 000
31	Postverkets dispositionsanslag	700 000
	Säger för postverket	6 528 000

Telegrafverket.

Telegrafverkets fastigheter.

	Telefonstationsbyggnader m. m.:	
34	Telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm	1 850 000
35	Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Råsunda	210 000
36	Telefonstationsbyggnad i Träkvista	125 000
38	Telefonstationsbyggnad i Tumba	150 000
39	Nybyggnad för post- och telegrafverken i Tierp	315 000
42	Telefonstationsbyggnad i Västervik	450 000
43	Telefonstationsbyggnad i Borgholm	300 000
45	Telefonstationsbyggnad i Malmö	725 000
46	Telefonstationsbyggnad i Ystad	560 000
48	Telefonstationsbyggnad i stadsdelen Källtorp i Göteborg ...	470 000
50	Telefonstationsbyggnad i Åmål	335 000
51	Telefonstationsbyggnad i Falköping	585 000
52	Nybyggnad för post- och telegrafverken i Hagfors	600 000

Sid.		Kronor.
55	Telefonstationsbyggnad i Ludvika	510 000
57	Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Gävle	600 000
57	Telefonstationsbyggnad i Kiruna	325 000
	Förrådsbyggnader m. m.:	
60	Tillbyggnad av kontorsbyggnaden vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn	300 000
62	Tillbyggnad av förrådsbyggnaden i Nässjö m. m.	575 000
63	Förråds- och kontorsbyggnad i Västanfors	350 000
66	Inköp av fastigheter	700 000
		10 035 000

Telefon- och telegrafanläggningar.

71	Riks- och landskablar m. m.	26 500 000
72	Telefon- och telegrafstationer	31 700 000
73	Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellan- ortsledningar	44 000 000
		102 200 000

Radioanläggningar.

	Rundradioanläggningar:	
75	Uppförande av ett radiohus i Stockholm	¹ 1 500 000
75	Ny rundradiostation i Stockholm	500 000
78	Ny rundradiostation i Sundsvall	1 250 000
78	Vissa rundradioanläggningar	700 000
79	Trådradioanläggningar	¹ 1 000 000
	Radioanläggningar för kommersiell trafik:	
80	Ny kustradiostation på Västkusten	1 000 000
80	Fartygsradiostationer m. m.	1 000 000
	Markradiostationer för luftfarten:	
81	Markradiostation för norrlandslinjen	195 000
83	Flyttning av markradiostationen vid Torslanda flygplats....	95 000
83	Kortvågssändarstation vid Spånga	175 000
		7 415 000
83	Telegrafverkets dispositionsanslag	3 000 000
	Säger för telegrafverket	122 650 000

Statens järnvägar.**Byggnader och anläggningar.**

	Bangårdar:	
86	Ombyggnad av bangården i Landskrona	500 000
86	Ny mötesplats å linjen Älvkarleö—Skutskär	130 000
87	Nya mötesplatser å linjen Falköping—Nässjö	700 000
88	Förlängning av mötesspår och anordnande av tredje tågväg å vissa stationer	1 000 000
88	Gångbroar och gångtunnlar	400 000
89	Diverse bangårdsanordningar	1 000 000
	Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:	
90	Fortsatt anläggning av dubbelspår	10 000 000

¹ Beräknat belopp.

Sid.		Kronor.
	Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden:	
92	Rälsutbyten m. m.	12 000 000
93	Diverse åtgärder för spårförstärkning	1 000 000
94	Broar m. m.	2 000 000
	Husbyggnader:	
95	Nytt ilgodsmagasin m. m. vid Stockholms centralstation ...	2 000 000
96	Nybyggnad å tomten nr 3 i kvarteret Pennfäktaren i Stockholm	265 000
97	Om- och tillbyggnad av stationshuset i Borås	500 000
98	Nytt överliggningshus i Alvesta.....	250 000
99	Nya bostadshus.....	1 000 000
100	Utvidgning av enrumslägenheter	300 000
101	Modernisering av bostadslägenheter	1 000 000
101	Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	4 000 000
103	Telefonanläggningar m. m.	3 960 000
106	Elektriska belysningsanläggningar	610 000
107	Anläggningar för elektrisk tågdrift	5 765 000
	Elektrifiering:	
111	Elektrifiering av linjen Stockholm—Tillberga—Köping.....	2 740 000
111	Elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Udde- valla—Strömstad med Smedberg—Lysekil	10 500 000
114	Elektrifiering av linjen Lund—Landskrona—Billeberga	2 000 000
	Lokstations- och driftverkstadsanläggningar:	
114	Nytt lokstall i Simrishamn	200 000
115	Tillbyggnad av lokstall i Växjö	125 000
	Anläggningar vid huvudverkstäder:	
115	Modernisering av den elektriska anläggningen i vagnverk- staden i Örebro.....	200 000
116	Tillbyggnad av lok- och hjulverkstäderna vid huvudverksta- den i Malmö	300 000
117	Modernisering av verkstaden i Hälsingborg.....	120 000
118	Verkstadsmaskiner m. m.	2 000 000
		66 565 000
	Försvarsberedskap.	
118	Radioorganisation	400 000
118	Skydd för inmatningsstationer	2 100 000
118	Kontaktledningsmateriel	100 000
118	Mobiliseringsförråd	110 000
118	Värmetransformatörer	225 000
		2 935 000
	Rullande materiel.	
120	Nyanskaffning av motorlok	200 000
120	Nyanskaffning av elektrolok	6 575 000
121	Ombyggnad av elektrolok	500 000
122	Nyanskaffning av elektromotorvagnar.....	600 000
124	Nyanskaffning av rälsbussar	4 000 000
125	Ombyggnad av rälsbussar	300 000
126	Nyanskaffning av lokomotorer	660 000
126	Nyanskaffning av person- och resgodsvagnar	12 270 000
129	Ombyggnad av person- och resgodsvagnar	2 115 000
130	Nyanskaffning av godsvagnar	8 090 000
133	Ombyggnad av godsvagnar	1 675 000
		36 985 000

Kapitalbudgeten: bil. 5.

241

Sld.	Biltrafik.	Kronor.
134	Garagebyggnader m. m.	2 200 000
135	Nyanskaffning av bilmateriel	5 650 000
136	Ombyggnad av bilmateriel	1 060 000
137	Förvärv av billinjer	2 000 000
		10 910 000
138	Statens järnvägars dispositionsanslag	7 500 000
	Säger för statens järnvägar	124 895 000

Statens vattenfallsverk.

146	Kraftstation vid Nämforsen	4 500 000
148	Kraftstation vid Forsmoforsen	11 400 000
149	Kraftstation vid Hölleforsen	16 500 000
150	Tilloppstunnel och dämmningshöjning vid Porjus kraftstation ..	560 000
151	Kraftstation vid Harsprånget	15 000 000
152	Kraftstation vid Kilforsen	11 000 000
152	Regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde	7 000 000
153	Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk	37 500 000
162	Statens vattenfallsverks dispositionsanslag	2 000 000
	Säger för statens vattenfallsverk	85 460 000

Luftfartsfonden.

166	Mark till landningsfält för flygplan	100 000
193	Belysningsanläggningar för luftfartsleder	850 000
193	Radiofyrar för luftfarten	1 150 000
194	Byggnad och förbättring av flygplatser	6 000 000
194	Ersättningsanskaffning och ersättningsarbeten	200 000
	Säger för luftfartsfonden	8 300 000

Statens allmänna fastighetsfond.

195	Om- och tillbyggnadsarbeten å Haga slott	170 000
197	Ombyggnad av det s. k. värdshuset vid Strömsholms slott ...	105 000
199	Annexbyggnad till kanslihuset	1 661 000
200	Konstnärlig utsmyckning av kanslihuset	50 000
202	Ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luft- fartsstyrelsen.	1 120 000
203	Anordnande av lokaler för högsta domstolen	400 000
204	Anordnande av lokaler för Svea hovrätt	240 000
205	Utökade lokaler för Göta hovrätt	400 000
211	Nybyggnad för hovrätten för Västra Sverige	925 000
214	Nybyggnad för hovrätten för Nedre Norrland	650 000
215	Byggnadsarbeten för länsstyrelserna	10 000 000
	Säger för statens allmänna fastighetsfond	15 801 000

¹ Beräknat belopp.

Fonden för förslag till statsverket.

Sid.		Kronor.
217	Förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner	35 000

Diverse kapitalfonder.

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Förrådsbyggnader m. m.:		
219	Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.	1 100 000
235	Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Stockholms län	190 000
235	Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Södermanlands län ..	140 000
235	Filialgarage i vägmästareområde nr 3, Östergötlands län ..	138 000
235	Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Kalmar län	142 000
235	Huvudgarage i vägmästareområde nr 1, Älvsborgs län	160 000
236	Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Värmlands län ..	167 000
236	Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Västmanlands län ..	154 000
236	Huvudgarage i vägmästareområde nr 15, Västernorrlands län	122 000
236	Huvudgarage i vägmästareområde nr 19, Västerbottens län .	187 000
Maskincentralförråd:		
236	Motorfordon	3 700 000
237	Vägmaskiner m. m.	5 900 000
237	Grustag m. m.	1 000
237	Effektförråd	300 000
237	Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	250 000
Säger för diverse kapitalfonder		12 651 000
		Summa 376 320 000

Bilaga 6.

Kapitalinvesteringar.

Finansdepartementet.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 janu-
ari 1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden
WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT,
MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter un-
der finansdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapital-
investering å riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets gränsbevakning.** Under se-
nare år har förelegat ett växande behov av tjänstebostäder för personalen vid
tullverkets gränsposteringar, särskilt i Norrbottens och Värmlands län, och
generaltullstyrelsen har ett flertal gånger hemställt om medel för detta ändamål.
För budgetåren 1938/39 och 1939/40 anvisades å riksstaten sammanlagt
160 000 kronor, för vilka medel uppförts bostadshus för personalen vid fyra
gränsposteringar. Härutöver upptogs å beredskapsstaten för budgetåret 1939/
40 80 000 kronor till byggnadsarbeten i Svanstein och Sandhamn, vilket
anslag dock icke kom till användning.

En under år 1940 verkställd utredning om det närmaste behovet av nya
personalbostäder vid gränsbevakningen upptog bostadsbyggnader vid Jarhois,
Svanstein, Matarengi och Kuukolaskog. Riksdagen anslog å tilläggsstat II till
riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag (B) av 100 000 kro-
nor, avsett att läckas kostnaderna för byggnader vid två posteringar, vilket
anslag dock icke ställts till generaltullstyrelsens förfogande. För samma ändamål

mål upptogs sedermera å allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 ett anslag av 120 000 kronor. Icke heller detta anslag har ställts till förfogande.

Från och med budgetåret 1940/41 finnes vidare ett anslag å 100 000 kronor för byggnader vid tullstationen i Svinesund upptaget å riksstaten.

Å riksstaten för budgetåret 1942/43 ha 55 000 kronor beviljats för ordnandet av bostadsförhållandena vid gränsposteringen Skaltugan och vidare 13 000 kronor anvisats å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 till täckande av vissa merkostnader för nämnda byggnadsföretag.

Slutligen har ett investeringsanslag av 250 000 kronor anvisats å riksstaten för budgetåret 1945/46 för uppförande av bostadsbyggnader vid Rott-nemon, Lina, Jarhois och Svanstein.

I skrivelse den 22 maj 1945 har *generaltullstyrelsen* hemställt om anvisande av ett investeringsanslag å 991 000 kronor för uppförande av personalbostäder vid vissa av tullverkets gränsposteringar, nämligen Matarengi, Kukkolaskog, Huuki, Neistenkangas, Kuttainen, Kolari, Södra Koivukylä, Norra Vitsaniemi, Nedre Kuivakangas och Frankilantörmä, samtliga i Norrbottens län, ävensom inredande av personalbostäder å vindsvåningarna i tjänstebostadshusen vid Pajala och Karesuando i samma län.

Styrelsen anför därvid i huvudsak följande.

Bostadsförhållandena för tullverkets bevakningspersonal vid gränsen mot Finland hava sedan lång tid tillbaka varit mycket otillfredsställande. För närvarande finnas vid sagda gräns omkring etthundratrettio tjänstemän, fördelade på icke mindre än femtioen posteringar, medan antalet tjänstebostadshus uppgår till endast nio. Då dessutom en allmän bostadsbrist — särskilt under senare år — varit rådande, måste de olägenheter, som bevakningspersonalen härigenom åsamkas, betraktas såsom allvarliga, särskilt med hänsyn till de svåra förhållanden, under vilka personalen utövar sina tjänsteåligganden.

Bevakningen utövas dels genom patrulleringar till fots eller med anlitande av automobil, velociped eller skidor, dels genom kontroll av trafiken vid de vederbörligen fastställda övergångsställena.

För gränsbevakningens effektivitet är det av stor vikt att tjänstemännen stå i en oberoende ställning till ortsbefolkningen. Nu är ofta fallet att bristen på tjänstebostäder medfört, att förhyrningen av lägenheter varit helt beroende av ortsbefolkningens villighet att upplåta sådana. I vissa fall har bostad ej kunnat anskaffas hos andra än sådana personer, vilka varit ökända för sin befattning med illegal varutrafik. Hyresvärdens möjligheter att övervaka tulltjänstemannens bevakningsåtgärder måste i sådana fall uppenbarligen vara till allvarligt förfång för bevakningstjänsten. Vidare hava de bostadslägenheter, som tjänstemännen lyckats förhyra, varit mindre lämpliga såsom familjebostäder eller varit av mycket dålig beskaffenhet eller så belägna i förhållande till gränsen och övervakningsställena att bevakningsarbetet härigenom blivit lidande.

De med bristen på tjänstebostäder sammanhängande olägenheterna inverka således menligt på bevakningens effektivitet. Det är emellertid angeläget, att denna effektivitet i full utsträckning vidmakthålles, enär den olovliga in- och utförseln i dessa trakter för närvarande är synnerligen livlig och omfattar varor av betydande värden. Någon minskning i denna trafik kan man med största sannolikhet ej räkna med, och det torde framdeles bliva av stor vikt att just vid denna gräns hålla en mycket stark bevakning.

Det är icke möjligt och ej heller lämpligt att åstadkomma en nödvändig förbättring i gränsbevakningspersonalens bostadsförhållanden genom förhyrning av bostäder. Tjänstemännen hava i åtskilliga fall själva löst sina bostadsproblem genom att uppföra egna bostadshus, men med hänsyn till de höga byggnadskostnaderna äga de mera sällan nödvändiga resurser härför. Denna utväg är icke heller helt tillfredsställande ur tullverkets synpunkt, enär möjligheten att omflytta personalen härigenom försvåras.

För att öka gränsbevakningens effektivitet och underlätta personalens svåra tjänstgöringsuppgifter, är det därför av mycket stor vikt att deras bostadsförhållanden förbättras. Detta kan endast ske genom uppförande av nya tjänstebostadshus, belägna nära gränsen och i förekommande fall vid övergångsställe, så att bevaknings- och trafiksynpunkter tillgodoses. Dessutom böra bostadslägenheterna fylla rimliga anspråk på utrymme och nutida bekvämligheter.

Generaltullstyrelsen har ansett behovet av nya tjänstebostadshus vara mest trängande vid de posteringar, som upptagas i följande tabell.

Postering	Tjänstebostadshusets storlek	I samråd med byggnadsstyrelsen beräknad kostnad
1) <i>Matarengi</i>	1 lägenhet om 3 rum och kök 1 " " 2 " " " 1 rum för extra personal 1 expeditiousrum 1 garage	102 000: —
2) <i>Kukkolaskog</i>	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditiousrum 1 garage	95 000: —
3) <i>Huuki</i>	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditiousrum 1 garage	95 000: —
4) <i>Neistenkangas</i>	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditiousrum 1 garage	95 000: —
5) <i>Kuttainen</i>	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditiousrum 1 garage	95 000: —
6) <i>Kolari</i>	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditiousrum 1 garage	95 000: —
7) <i>Södra Kotivukylä</i>	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditiousrum	88 000: —
8) <i>Norra Vilsaniemi</i>	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditiousrum	88 000: —
9) <i>Nedre Kuivakangas</i>	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditiousrum 1 garage	95 000: —

Postering	Tjänstebostadshusets storlek	I samråd med byggnadsstyrelsen beräknad kostnad
10) <i>Frankilantörmä</i>	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditiosrum	88 000: —
	Tillkommer för inköp av tomtmark	30 000: —
		966 000: —
Två erforderliga familjebostäder för personalen vid posteringarna Pajala och Karesuando kunna inredas å vindsvåningarna i där befintliga tjänstebostadshus. Kostnaderna härför beräknas till sammanlagt		25 000: —
Summa kronor		991 000: —

I skrivelse den 27 september 1945 har *generaltullstyrelsen* hemställt om anvisande av ytterligare ett investeringsanslag å 581 000 kronor för uppförande eller inredande av personalbostäder vid vissa av tullverkets gränsposteringar, nämligen Melen, Gäddede och Blåsjön i Jämtlands län, Flötningen, Gördalen och Kroksättra i Kopparbergs län, Hovilsrud, Posåsen och Långflon i Värmlands län samt Jakobsrud i Älvsborgs län.

Av skrivelsen inhämtas följande.

Vid gränsposteringen *Melen* hade den där placerade gränsuppsyningsmannen kunnat erhålla bostad endast genom att arrendera en jordbruksfastighet, vilken han sedan måst utarrendera och därvid för egen räkning fått nöja sig med en kall, dragig och dåligt underhållen lägenhet om 2 rum och kök en trappa upp i bostadshuset å fastigheten. Förslag om uppförande av tjänstebostadshus i Melen hade icke kunnat framläggas under kriget, enär Melen hade sådant läge, att transporter av byggnadsmateriel måste ske å vägar, som delvis ginge å norskt område. Tullverkets bostadshus i *Gäddede*, vid vilken postering 2 gränsuppsyningsmän tjänstgjorde, innehölle endast en familjebostad. Dylik bostad för ytterligare en gift gränsuppsyningsman funnes icke att hyra i närheten av Gäddede men skulle kunna erhållas genom vissa ändringsarbeten i tullverkets bostadshus samt uppförande av en tullstationsbyggnad, innehållande expeditiosrum, vågbod och garage. I byn *Blåsjön*, där en ordinarie gränsuppsyningsman vore posterad, hade denne icke kunnat anskaffa bostad på annat sätt än att han måst överenskomma med en nybyggare om att, mot kontant bidrag av gränsuppsyningsmannen, inreda en lägenhet om 1 rum och kök i nybyggets vindutrymmen. Denna bostad tillfredsställde icke ens mycket små anspråk. Det vore därför högst påkallat, att tullverket ju förr dess hellre låte uppföra en familjebostad för den i *Blåsjön* posterade gränsuppsyningsmannen.

I *Hovilsrud*, där 2 ordinarie och 1 extra gränsuppsyningsman vore placerade, bodde den ene på 2,5 kilometers och den andre på 5 kilometers avstånd från tullstationen. Tjänstgöringen vid tullstationen bleve under sådana förhållanden betungande och patrulleringen måste eftersättas. Vid posteringen *Posåsen* tjänstgjorde 2 ordinarie gränsuppsyningsmän, av vilka den ene innehade en dålig bostad om 1 rum och kök och den andre nödgades bo i Järpliden på ett avstånd av 5 kilometer från riksgränsen. Av 2 ordinarie gränsuppsyningsmän, som placerats vid posteringen *Jakobsrud*, bodde den ene i Jakobsruds gård, drygt 1 kilometer från överfartsstället, och den andre i Gunnesbyn omkring 3 kilometer från detsamma. Bostaden i Jakobsruds gård

vore av synnerligen dålig beskaffenhet, under det att bostaden i Gunnesbyn vore bra. Å sistnämnda ort borde en gränsuppsyningsman alltså vara placerad. En tjänstebostad erfordrades snarast möjligt i Jakobsrud i närheten av överfartsstället. Enär det torde bli nödvändigt att placera 2 man i Jakobsrud vid överfartsstället, borde bostadshuset innehålla 2 lägenheter. I *Långflon*, där 2 gränsuppsyningsmän vore placerade, innehade den ene, vilken tillika förestode tullstationen därstädes, eget bostadshus, under det att den andre förhyrde en kall och dyr bostad om 2 rum och kök omkring 2 kilometer från tullstationen. Ett bostadshus för en ordinarie och en icke-ordinarie gränsuppsyningsman borde snarast möjligt uppföras närmare gränsen, varvid möjlighet borde beredas att framdeles i huset anordna bostad för ytterligare en ordinarie gränsuppsyningsman. Vid posteringen *Flötningen* tjänstgjorde 2 gränsuppsyningsmän, av vilka den ene innehade en liten och obekväm bostad om 1 rum och kök, under det att den andres lägenhet, 2 rum och kök, vore bra. Båda lägenheterna vore emellertid belägna öster om poststationen, varför all trafik till och från poststationen måste passera genom tullbommen och posteringens personal ej kunde utöva erforderlig kontroll å trafiken mellan poststationen och Norge. Vid vardera av posteringarna *Kroksåtra* och *Gördalen* hade personalen måst ökas till 2 man. På grund härav föreläge behov att i tullverkets bostadshus på vardera platsen anordna en familjebostad, vilket kunde ske genom att inreda vindsvåningarna.

Generaltullstyrelsen har funnit, att i följande uppställning angivna byggnadsarbeten snarast borde utföras.

Gränsdistrikt och gränspostering	Byggnadsarbeten	I samråd med byggnadsstyrelsen beräknad kostnad, inköp av tomtmark inberäknat
<i>Östersunds gränsdistrikt:</i>		
Melen	Uppförande av ett bostadshus, innehållande 1 lägenhet om 2 rum och kök samt 1 rum för extra personal.....	40 000: —
Gäddede	Inredning av ytterligare 1 lägenhet om 2 rum och kök i tullverkets bostadshus kr. 5 000: —	
	Uppförande av tullstationsbyggnad, innehållande expeditiionsrum, vågbod och garage.....	14 000: —
Blåsjön	Uppförande av ett bostadshus, innehållande 1 lägenhet om 2 rum och kök samt 1 rum för extra personal.....	40 000: —
<i>Dalslands, Värmlands och Dalarnes gränsdistrikt:</i>		
Hovilsrud	Uppförande av: ett bostadshus, innehållande 2 lägenheter om 2 rum och kök samt 1 rum för extra personal kr. 85 000: — tullstationsbyggnad, innehållande 1 expeditiionsrum och 1 vågbod , 7 000: —	92 000: —
Posåsen	Samma arbeten som i Hovilsrud.....	92 000: —

Kapitalbudgeten: bil. 6.

Gränsdistrikt och gränspostering	Byggnadsarbeten	I samråd med byggnadsstyrelsen beräknad kostnad, inköp av tomtmark inberäknat
Jakobsrud	Uppförande av ett bostadshus, innehållande 2 lägenheter om 2 rum och kök och 1 rum för extra personal	85 000: —
Långflon	Uppförande av: ett bostadshus, innehållande 1 lägenhet om 2 rum och kök samt 1 rum för extra personal kr. 40 000: — tullstationsbyggnad innehållande 1 expeditiionsrum och 1 vågbod kr. 14 000: —	54 000: —
Flötningen	Uppförande av: ett bostadshus, innehållande 2 lägenheter om 2 rum och kök samt 1 rum för extra personal > 85 000: — tullstationsbyggnad innehållande 1 expeditiionsrum och 1 vågbod > 14 000: —	99 000: —
Gördalen och Kroksättra ..	Inredande i tullverkets bostadshus i Gördalen av en lägenhet om 1 rum och kök samt i Kroksättra av en lägenhet om 2 rum och kök	25 000: —
	Härtill skulle komma kostnader för inköp av tomtmark i Melen, Blåsjön, Hovilsrud, Posåsen, Jakobsrud, Långflon och Flötningen samt för oförutsedda utgifter i samband med byggnadsföretagen	546 000: —
	Summa kronor	35 000: — 581 000: —

Departements-
chefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår äro bostadsförhållandena för personalen vid tullverkets gränsbevakning icke tillfredsställande, och detta synes även kunna menligt påverka personalens tjänsteutövning. Åtgärder böra därför vidtagas i syfte att minska de påtalade bristerna. Jag förordar, att för ändamålet äskas ett anslag för nästa budgetår å 500 000 kronor. Anslaget bör ställas till förfogande för genomförande av de angelägnaste av de föreslagna arbetena samt för förberedande av programmets fullföljande. Frågan om anvisande av medel för de återstående kostnaderna för programmets genomförande torde i första hand få upptagas till behandling vid annulan av förslag till beredskapsstat för nästa budgetår.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets gränsbevakning*
för budgetåret 1946/47 anvisa ett investe-
ringsanslag av kronor 500 000.

[2.] **Byggnader vid tullstationen i Svinesund.** För ifrågavarande ändamål anvisades å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 100 000 kronor. Anslaget var avsett dels för uppförande av ett bostadshus för tullpersonalen i Svinesund samt av en tullstationsbyggnad därstädes, dels ock till anläggande av en bergväg mellan stationsbyggnaden och färjeläget vid sundet. Behovet av dessa byggnader sammanhänger med tillkomsten av landsvägsbron mellan Sverige och Norge över Svinesund. Av anslaget ha sammanlagt 5 614 kronor 46 öre tagits i anspråk för inköp av tomter för byggnaderna samt för vissa förberedande åtgärder i övrigt för byggnadsföretagens verkställande.

Efter Kungl. Maj:ts i 1944 och 1945 års statsverkspropositioner därom gjorda framställningar medgav riksdagen, att anslaget finge disponeras jämväl under budgetåren 1944/45 och 1945/46.

I skrivelse den 5 december 1945 har *generaltullstyrelsen* hemställt om förlängd dispositionsrätt till anslaget och därvid framhållit, att när arbetena med landsvägsbron kunde återupptagas jämväl byggnadsföretagen för tullverkets räkning borde igångsättas.

Enär ifrågavarande byggnadsarbeten såsom generaltullstyrelsen föreslagit *Departements-
chefen.* böra fullföljas så snart förhållandena det medgiva, men så icke med säkerhet kan förutses kunna äga rum redan under innevarande budgetår, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att det för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget till Byggnader vid tullstationen i Svinesund må disponeras jämväl under budgetåret 1946/47.

Diverse kapitalfonder.

Fonden för kreditgivning till utlandet.

[3.] **Förslag för övertagande av vissa valutor från riksbanken.** Med bifall till därom i proposition nr 139 framlagt förslag anvisade 1945 års riksdag å riksstaten för innevarande budgetår under Fonden för kreditgivning till utlandet ett investeringsanslag till Förslag för övertagande av vissa valutor från riksbanken å 250 miljoner kronor. Anslaget är avsett att disponeras för köp från riksbanken — i den mån så enligt med bankofullmäktige träffade överenskommelser anses lämpligt — av valutor, som banken inköpt såsom ett led i kreditfinansieringen av den svenska exporten.

Anslaget har hittills disponerats endast för reglering av vissa belopp i pund sterling, som enligt särskilt avtal övertagits från Norge. Frågan om dispositionen av anslaget i övrigt torde höra upptagas till diskussion med bankofullmäktige inom den närmaste tiden. Då sannolikheten talar för att en ytter-

ligare medelsanvisning för samma ändamål av enahanda storlek blir nödvändig även under nästa budgetår förordar jag, att, i avvaktan på nämnda överläggningar med bankofullmäktige, för budgetåret 1946/47 beräknas ett investeringsanslag av 250 miljoner kronor till Förslag för övertagande av vissa valutor från riksbanken.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Förslag för övertagande av vissa valutor från riksbanken* beräkna ett investeringsanslag av kronor 250 000 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Erik Skiöld.

Bilaga 7.

Kapitalinvesteringar.

Ecklesiastikdepartementet.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående **anslag å kapitalbudgeten** under budgetåret 1946/47 och yttrar därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

1. Om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg. För uppgörande av byggnadsritningar, entreprenadhandlingar och dylikt för till- och ombyggnad av landsarkivet i Göteborg anvisades för budgetåret 1938/39 på riksstaten ett reservationsanslag av 3 000 kronor. Därjämte upptogs på beredskapsstat för samma budgetår och sedermera även på beredskapsstat för budgetåret 1939/40 ett anslag av 63 000 kronor till själva byggnadsarbetena. På tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisades därefter ett reservationsanslag (B) till byggnadsföretagets utförande. Byggnadsföretaget har emellertid icke kommit till stånd.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 11 augusti 1944 uppdragit åt *byggnadsstyrelsen* att verkställa förnyad utredning rörande om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg, överlämnade styrelsen med skrivelse den 14 december 1944 till Kungl. Maj:t ett genom styrelsens försorg i samråd med vederbörande landsarkivarie upprättat förslag till om- och tillbyggnad av landsarkivet. Byggnadsstyrelsen hemställde därvid, att anslag till byggnads-

företagets utförande skulle anvisas på riksstaten för innevarande budgetår. Byggnadsstyrelsen framhöll, att riksarkivet i till styrelsen avgivet ytt-
rande förklarat byggnadsförslaget förtjänstfullt utformat och endast fram-
ställt vissa detaljmärkningar mot detsamma, vilka styrelsen hade för av-
sikt att i görligaste mån beakta vid utarbetandet av de slutliga ritningarna.
Byggnadsstyrelsen anförde vidare, att från riksarkivets sida framhållits angelä-
genheten av att det sedan länge trängande behovet av en utvidgning av lands-
arkivets lokaler snarast möjligt tillgodosåges.

Kostnaderna för byggnadsföretagets utförande enligt sistnämnda förslag
ha beräknats till 245 000 kronor enligt följande sammanställning:

Byggnadsarbeten

Tillbyggnad	kronor 160 000	
Ombyggnad	» 25 000	kronor 185 000
Värmeledning och ventilation samt vatten, avlopp och sa- nitetstekniska installationer	»	30 000
Elektriska ledningar	»	8 000
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda ut- gifter	»	22 000
	Summa kronor	245 000.

Riksarkivet har, efter framställning av *landsarkivarien i Göteborg*, i skri-
velse den 24 augusti 1945 hemställt, att anslag snarast möjligt måtte anvisas
till utförande av om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg enligt det
senast upprättade förslaget. Landsarkivarien framhåller, att de förhållan-
den, som påkallade en utvidgning av landsarkivets lokaler, numera ytter-
ligare accentuerats, vilket gjorde det till en trängande nödvändighet att verk-
ställa den föreslagna om- och tillbyggnaden.

Departements-
chefen.

Redan år 1932 uttalade statens organisationsnämnd i ett samma år av-
givet betänkande, att en utvidgning av expeditions- och tjänstelokalerna vid
landsarkivet i Göteborg vore oundviklig och lämpligen borde komma till ut-
förande senast under budgetåret 1941/42. Anslag till om- och tillbyggnad
av landsarkivet ha, sedan detta uttalande gjordes, varit uppförda å såväl
beredskapsstat som å riksstaten. Då behovet av utvidgning av landsarkivets
lokaler måste anses trängande, anser jag mig böra föreslå, att medel för
ändamålet anvisas å riksstaten för nästa budgetår. Sedan denna byggnads-
fråga senast år 1941 underställdes riksdagen, har byggnadsstyrelsen jämlikt
Kungl. Maj:ts beslut låtit verkställa förnyad utredning rörande om- och till-
byggnad av landsarkivet. Mot det byggnadsförslag, som framkommit såsom
resultat av den förnyade utredningen, har jag icke funnit anledning till någon
väsentlig erinran och tillstyrker därför, att byggnadsföretaget utföres i hu-
vudsaklig överensstämmelse därmed. Då jag ej funnit anledning till erinran
mot de för om- och tillbyggnaden beräknade kostnaderna, 245 000 kronor,
förordar jag, att ett investeringsanslag å detta belopp anvisas för nästa
budgetår.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnad av landsarkivet i Göteborg* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 245 000.

2. Ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket. Till verkställande av ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen den 30 juli 1943 framlagt förslag anvisade riksdagen på beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 ett anslag av 440 000 kronor. Förslaget avser i huvudsak åstadkommande av ökat hyllutrymme genom inredande av ett bokmagasin i mittpartiets vindsvåning och genom tätare hylluppställning i de befintliga magasinerna, anordnande av nya hissar och trappor, iordningställande av en hörsal med biutrymmen ävensom nya tjänsterum, omgruppering av vissa lokaler m. m. Beträffande detaljerna i den verkställda utredningen torde få hänvisas till propositionen 1944: 281 s. 253 ff.

Efter framställning av *riksbibliotekarien* har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att medel måtte anvisas till utförande av nyssnämnda, av byggnadsstyrelsen den 30 juli 1943 framlagda förslag. Detta förslag, som år 1943 kostnadsberäknats till 440 000 kronor, beräknas numera med hänsyn till inträffad stegring av byggnadskostnaderna draga en kostnad av 460 000 kronor. Styrelsen har därvid jämväl föreslagit, att byggnadsprogrammet skulle utökas med inredande av bokmagasin i de över byggnadens flyglar belägna vindsutrymmena, vilket skulle betinga en merkostnad av 30 000 kronor per flygel eller sammanlagt 60 000 kronor.

Beträffande sistnämnda förslag inhämtas av riksbibliotekariens framställning bland annat följande.

Riksbibliotekarien har framhållit, att möjligheterna för ett öppethållande av biblioteket under tiden för en blivande ombyggnad försvårats därigenom, att alla tänkbara hyllutrymmen numera tagits i anspråk för den snabbt tillväxande samlingen av svenska tidningar. Då under ombyggnaden omflyttningar av boksamlingarna måste företagas allteftersom bygget fortskrede och reservutrymmen för detta ändamål måste iordningställas redan i början av ombyggnadsarbetet, syntes det riksbibliotekarien önskvärt, att alla utrymmen i den nuvarande byggnaden, som lämpligen kunde användas till bokmagasin, tillvaratogs för detta ändamål. Med hänsyn härtill hemställde riksbibliotekarien, att byggnadsstyrelsen måtte undersöka, huruvida det icke i samband med en ombyggnad av biblioteksbyggnaden vore ändamålsenligt att inreda till bokmagasin även de delar av vindsvåningen, som lämnats orörda i den föreliggande planen till ombyggnad.

Behovet av en förbättring av kungl. bibliotekets lokalförhållanden har länge gjort sig gällande. I propositionen 1944: 281 uttalade föredragande departementschefen, att en tillfredsställande lösning av denna lokalfråga för ett flertal år framåt syntes kunna vinnas genom det av byggnadsstyrelsen

*Departements-
chefen.*

den 30 juli 1943 framlagda förslaget till ombyggnad av bibliotekets nuvarande huvudbyggnad. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Då de föreslagna åtgärderna äro angelägna, förordar jag, att medel för ändamålet anvisas på riksstaten för budgetåret 1946/47. Kostnaderna, som år 1943 beräknats till 440 000 kronor, torde nu i enlighet med byggnadsstyrelsens beräkningar böra uppskattas till 460 000 kronor. Det synes mig emellertid lämpligt, att det tidigare av statsmakterna godkända byggnadsprogrammet nu utökas på sätt föreslagits och att bokmagasin således samtidigt inredas i de båda flyglarnas vindsvåningar. Då den för sistnämnda ändamål beräknade kostnaden, 60 000 kronor, icke givit mig anledning till erinran, torde för ifrågavarande ombyggnadsarbeten böra anvisas $(460\,000 + 60\,000 =)$ 520 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 520 000.

3. Ombyggnad av gamla kemiska institutionsbyggnaden vid universitetet i Uppsala. 4. Ombyggnad av seminariehuset S:t Larsgatan 2 i Uppsala. *Kanslern för rikets universitet* har, efter därom av *större akademiska konsistoriet i Uppsala* gjord framställning, hemställt om anvisande för nästa budgetår av anslag till förevarande ändamål med 645 000 kronor respektive 116 700 kronor. Till stöd härför anføres:

Fastigheten S:t Larsgatan 2 inrymmer för närvarande i bottenvåningen psykologiska institutionen och bostad för en kvinnlig vaktmästare samt i de tre övre våningarna humanistiska sektionens seminarielokaler och seminariebibliotek. Dessa lokaler äro uppenbarligen otillräckliga för sina ändamål, även sedan lokaler å annat håll beretts för engelska, slaviska och semitiska språken. Enligt det föreliggande förslaget ändras användningen av byggnaden sålunda, att historiska seminariet får de två nedre våningarna och psykologiska institutionen de två övre. Vaktmästarbostaden blir oförändrad. Såsom framgår av det följande, är det universitetets mening att bereda humanistiska sektionens seminariebibliotek lokaler i gamla kemiska institutionsbyggnaden.

Huset S:t Larsgatan 2 befinner sig i gott skick. De ifrågasatta ändringarna i byggnadskroppen äro jämförelsevis små. Största delen av den beräknade kostnaden hänför sig till ändring och komplettering av anläggningar och ledningar för belysning samt för värme, gas och vatten m. m., till omflyttning och komplettering av fast inredning ävensom till målningsarbeten.

De utrymmen, som skulle ställas till historiska seminariets och psykologiska institutionens förfogande, synas vara ganska rikligt tilltagna, och ett eller annat av rummen inom historiska seminariets del av huset torde vid behov kunna tas i anspråk för särskilda ändamål.

I den gamla kemiska institutionsbyggnaden disponeras för närvarande de två nedre våningarna av de medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna. I våningen 1 tr. upp är även inrymd tjänstebostad för professorn i medicinsk kemi. Våningen 2 tr. upp inrymmer geografiska institutionen och en bostadslägenhet.

De medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna komma att inom en nära framtid överflytta till en nyuppförd byggnad. Ombyggnadsplanen förutsätter, att professorn i medicinsk kemi skulle avstå sin nuvarande tjänstebostad och erhålla bostad i förhyrd våning. Då han i ersättning för sin bostad får vidkännas ett löneavdrag å 1 500 kronor för år, och en annan bostad icke kan anskaffas för detta belopp, förutsätter ifrågavarande plan, att uppgörelse med professorn sker om utbyte av denna bostad mot annan. Universitetsmyndigheterna torde vara fullt medvetna härom.

Ombyggnaden skulle i huvudsak endast beröra de två nedre våningarna, vilka äro avsedda att användas som lokaler för seminarierna i olika humanistiska ämnen — samtliga språkämnen utom slaviska språk samt litteraturhistoria och filosofi — jämte de till dessa seminarier hörande biblioteken. I en framtid, då geografiska institutionen erhåller nya lokaler, skulle även översta våningen i huset kunna disponeras för humanistiska sektionens behov.

Här ifrågavarande byggnads väggar och tak uppges vara i jämförelsevis gott skick, men huset behöver genomgå en genomgripande restaurering och modernisering vad det inre beträffar. Kostnaderna kunna synas höga, men man får beakta, att flertalet humanistiska ämnen skulle få sina lokalbehov för en längre tid framåt tillgodosedda på ett tillfredsställande sätt.

Jag anser mig böra framhålla, att genom ett upplåtande åt de humanistiska vetenskaperna av här ifrågavarande båda byggnader skulle befrämjas en utveckling, som syftar till att i vissa hänseenden formerna för undervisning och studium i de humanistiska ämnena anordnas efter mönster från den matematisk-naturvetenskapliga sektionen. Det gäller att på det humanistiska området skapa en motsvarighet till institutionerna inom systemsektionen. Genom att vederbörande professor erhåller ett arbetsrum och de studerande i hans ämne få möjlighet att bedriva studier i särskilda i nära anslutning till professorns rum anordnade lokaler, som inrymma den för studier i ämnet erforderliga litteraturen — såväl den som är behövlig för elementära studier som den som måste anlitas för mera djupgående forskning — bör kontakten mellan lärare och elever kunna bli betydligt intimare än som för närvarande är fallet. Professorerna få ökad möjlighet att redan på ett tidigt stadium lära känna sina elever och deras kunskaper, och de studerande få lättare att inhämta upplysningar och råd av sina lärare. Seminarie- och liknande övningar av olika slag underlättas. Härtill kommer att de studerandes självverksamhet befordras. Genom att ha tillgång till studieplats i en lokal, utrustad med specialbibliotek i det ämne, som studeras, stimuleras studerandena till egna studier, och deras arbete å seminarie- eller proseminarieuppsatser underlättas i hög grad.

En utveckling i riktning mot »institutionssystemet» är redan påbörjad i fråga om enstaka humanistiska ämnen, men genom upplåtande av lokaler i de båda här ifrågavarande byggnaderna skulle reformen föras ett stort steg närmare sin lösning.

Enligt min mening är ett underlättande av den påbörjade omläggningen av undervisningen inom den humanistiska sektionen från att tidigare ha varit huvudsakligen katederundervisning till en undervisning av mera institutionsmässig typ ett av de effektivaste medlen för att göra de humanistiska studierna rationellare och effektivare och därigenom kanske även något förkorta de för närvarande ofta alltför långa studietiderna. För undvikande av missförstånd bör emellertid understrykas, att redan nu föreläsningarna i stor utsträckning ersatts av seminarieövningar, men att dessa övningar i de nya med bibliotek försedda lokalerna komma att försiggå under gynnsammare betingelser än vad nu är fallet.

Byggnadsstyrelsen har lämnat ritningsförslagen och kostnadsberäkningarna utan erinran.

Kostnaderna för ombyggnadsarbetena å gamla kemiska institutionsbyggnaden ha beräknats på följande sätt:

Byggnadsarbeten och måleri	kronor	275 000
Värme, ventilation, sanitet	»	102 000
Elektriska anläggningar	»	47 500
Planering	»	15 000
Utvändiga avlopp	»	8 600
Oförutsett	»	69 637
Arkitekt- och kontrollantarvoden samt administration	»	44 000
Möbler, bokhyllor m. m.	»	83 263

Summa kronor 645 000.

Kostnaderna för det nuvarande seminariehusets ombyggnad ha beräknats sålunda:

Byggnadsarbeten och måleri	kronor	57 500
Värme, ventilation, sanitet	»	9 000
Elektriska anläggningar	»	14 400
Oförutsett	»	12 628
Arkitekt- och kontrollantarvoden samt administration	»	11 700
Möbler m. m.	»	11 472

Summa kronor 116 700.

*Departements-
chefen.*

Humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala saknar för närvarande i stor utsträckning särskilda utrymmen för sina olika ämnen och ämnesgrenar, om man bortser från de trånga och otidsenliga lokaler, vari seminariebiblioteken äro inrymda. Då nybyggnaden för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna inom kort står färdig att tagas i bruk, frigöras emellertid deras nuvarande lokaler i det s. k. gamla kemicum. Härigenom yppas möjligheter att för en relativt måttlig kostnad bereda utrymmen för humanistiska sektionens behov. Såsom kanslern framhållit, skulle på så sätt skapas väsentligt bättre betingelser för undervisningen inom sektionen.

Jag anser mig böra tillstyrka, att medel för nästa budgetår anvisas för genomförande av de ifrågasatta ombyggnads- och inredningsarbetena, vilkas planläggning icke givit mig anledning till erinran. Kostnadsberäkningarna, i vad de avse utgifter, som böra bestridas från anslag å kapitalbudgeten, finner jag mig i likhet med byggnadsstyrelsen kunna godtaga. I de beräknade kostnaderna för ombyggnad av gamla kemicum ingår emellertid en post å 83 263 kronor till möbler, bokhyllor m. m., för vilket ändamål jag i annat sammanhang äskar medel å driftbudgeten. Detsamma gäller en motsvarande post å 11 472 kronor i kostnadsberäkningarna för ombyggnaden av det nuvarande seminariehuset. Med frånräknande av nämnda belopp uppgå de egentliga byggnadskostnaderna till för gamla kemicum (645 000 — 83 263 =) i runt tal 562 000 kronor och för det nuvarande seminariehuset till (116 700

— 11 472 —) i runt tal 105 000 kronor. Med sistnämnda belopp böra alltså ifrågavarande anslag uppföras för nästa budgetår.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1946/47 anvisa
dels till Ombyggnad av gamla kemiska institutionsbyggnaden vid universitetet i Uppsala ett investeringsanslag av kronor 562 000;
dels ock till Ombyggnad av seminariehuset S:t Larsgatan 2 i Uppsala ett investeringsanslag av kronor 105 000.

5. Nybyggnad för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund. Till förevarande ändamål har på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 250 000 kronor. Såsom av propositionen 1945: 334 framgår ha totalkostnaderna för byggnadsföretaget beräknats till 850 000 kronor, vilket belopp förutsatts skola fördelas på två olika budgetår. För nästa budgetår skulle sålunda ett anslag av 600 000 kronor erfordras för ändamålet. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 600 000.

6. Förvärv av mark för Lunds universitets räkning. *Det större akademiska konsistoriet* har i framställning till kanslern för rikets universitet hemställt om utverkande av ett förslagsvis till 500 000 kronor upptaget belopp, avsett att stå till konsistoriets förfogande för att — efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall — användas för förvärv av sådana markområden, som kunde anses nödvändiga för tillgodoseende av universitetets markbehov. Konsistoriet har därvid framhållit, att universitetet saknade medel för inköp av tomtmark för dess framtida byggnadsverksamhet eller för förvärv av mark till försöksfält för vissa institutioner m. m. och därigenom vore urständsat att begagna eventuellt uppstående tillfällen till förmånliga markförvärv.

Universitetskanslern har i enlighet med konsistoriets förslag hemställt om anvisande av ett anslag å 500 000 kronor för ändamålet och därvid anför:

Under hand har jag inhämtat, att den mark, som universitetet i första hand avsåg att förvärva, utgjordes av *dels* vissa tomter i närheten av universitetets centrala byggnader, *dels ock* viss mark, gränsande till de områden, där de planerade nya medicinska teoretiska institutionerna skulle ligga. Det torde ligga i öppen dag, att tomtmark, som beräknas bli erforderlig för tillgodoseende av universitetets behov, kan förvärfvas för billigare pris, om universitetet har möjlighet att ingå preliminärt köpeavtal omedelbart då marken i samband med dödsfall eller av annan anledning utbjudes till försäljning, än

om förhandlingar rörande inköp av marken i fråga skola föras först då tomt erfordras för ett omedelbart förestående byggnadsföretag. Såsom konsistoriet föreslagit, böra medel ur anslaget få disponeras först efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Byggnadsstyrelsen har tillstyrkt framställningen och därvid anfört följande.

Styrelsens egna erfarenheter ha givit talrika belägg för vikten av att utan tidsutdräkt kunna begagna tillfällen till förmånliga markförvärv, när sådana yppa sig. Mången gång har styrelsen ej kunnat utnyttja fördelaktiga erbjudanden, enär säljaren icke varit villig vidbliva sitt erbjudande, till dess att erforderliga medel anvisats av riksdagen. Då Kungl. Maj:ts medgivande rörande de anvisade medlens användning i varje särskilt fall förutsättes, finner styrelsen betryggande kontroll härvidlag föreligga.

*Departements-
chefen.*

De skäl, som åberopats till stöd för den gjorda framställningen, finner jag tungt vägande. Mot det föreslagna anslagsbeloppets storlek, 500 000 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran. Jag förordar därför, att ett investeringsanslag å nämnda belopp utverkas för nästa budgetår till förvärv av mark för universitetets i Lund räkning. Anslaget torde, såsom förutsatts, endast böra få disponeras av universitetet efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall. Jag vill i detta sammanhang erinra, att i propositionen 1943: 275 (s. 40 f.) räknats med att viss fastighetsaktiebolaget Olshög-Fridhem tillhörig mark skulle förvärfvas för universitetets behov. Jag förutsätter, att nu ifrågavarande anslag skall få tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för nyssnämnda markförvärv.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av mark för Lunds universitets räkning* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

7. Nybyggnad för karolinska mediko-kirurgiska institutet. Till detta ändamål har riksdagen för innevarande budgetår anvisat ett investeringsanslag av 1 600 000 kronor. Anslaget är avsett att användas till *dels* fullbordande av byggnaden för anatomiska och histologiska institutionerna samt utförande av yttre arbeten för denna byggnad, *dels ock* påbörjande av byggnaderna för fysiologiska och farmakologiska institutionerna samt utförande av yttre arbeten för dessa byggnader. Då frågan om anslag för nästa budgetår till ifrågavarande ändamål icke är färdigberedd, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Nybyggnad för karolinska mediko-kirurgiska institutet* för budgetåret 1946/47 beräkna ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

8. Utbyggande av karolinska sjukhuset. Till detta ändamål ha för budgetåren 1943/46 anvisats sammanlagt 2 200 000 kronor. Utförliga redogörelser för de byggnadsföretag, varom här är fråga, ha lämnats i propositionerna 1943: 151, 1944: 235 och 1945: 302, vartill jag torde få hänvisa. Här må endast erinras, att de anvisade medlen äro avsedda för karolinska sjukhusets utbyggande med en dermato-venereologisk och en pediatrik klinisk även som för vissa av sjukhusets utökning i angiven omfattning föranledda ändringsarbeten inom dess centrala köks-, tvätt- och maskinanläggningar. Kostnaderna för byggnadsföretagen skola bestridas av staten, Stockholms stad och Stockholms län enligt vissa grunder, angivna i mellan dessa parter träffade avtal. Byggnadsföretagens genomförande har anförtratts åt en särskild byggnadskommitté, kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande.

De å statsverket belöpande kostnaderna för byggnadsföretagen ha av statsmakterna beräknats sålunda:

Dermatologiska kliniken	kronor 2 265 000
Pediatrika kliniken	» 1 814 000
De centrala anläggningarna	» 1 709 000

Summa kronor 5 788 000.

Av det för de centrala anläggningarnas utbyggande beräknade kostnadsbeloppet, 1 709 000 kronor, hänföra sig omkring 1 382 000 kronor till kliniker, beträffande vilkas förläggande till sjukhuset beslut ännu icke fattats av statsmakterna. En del av sistnämnda belopp torde slutligen komma att stanna på Stockholms stad och län.

Genom beslut den 15 juni 1945 fastställde Kungl. Maj:t av stadsarkitekten S. Ahlbom upprättade huvudritningar till den dermatologiska kliniken att lända till huvudsaklig efterrättelse vid byggnadsföretagets utförande.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har *byggnadskommittén* hemställt om fortsatt medelsanvisning till ifrågavarande ändamål med 2 000 000 kronor. Till stöd härför har anförts huvudsakligen följande.

De för den dermatologiska kliniken uppförande erforderliga schaktnings- och sprängningsarbetena ha påbörjats under sommaren 1945. Kommittén räknar med att denna klinikbyggnad skall kunna helt färdigställas under loppet av nästa budgetår. Under sagda budgetår beräknas även ombyggnaden av maskinanläggningen kunna slutföras, varjämte arbetena med den pediatrika kliniken uppförande och övriga centrala anläggningars utbyggande torde kunna påbörjas. Kostnaderna för genomförandet av dessa byggnadsarbeten ha av kommittén uppskattats till sammanlagt 4 065 000 kronor, varav 2 265 000 kronor för den dermatologiska kliniken, 500 000 kronor för den pediatrika kliniken och 1 300 000 kronor för de centrala anläggningarna. Då av de för ändamålet redan anvisade medlen, 2 200 000 kronor, ett belopp av 2 100 000 kronor återstår odisponerat, utgör medelsbehovet för nästa budgetår (4 065 000 — 2 100 000 =) 1 965 000 kronor eller i runt tal 2 000 000 kronor.

Departements- Jag har funnit mig kunna godtaga byggnadskommitténs anslagsberäkning-
chefen. ar och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggande av karolinska sjukhuset* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 2 000 000.

9. Ombyggnad av paviljong I vid akademiska sjukhuset i Uppsala. Paviljong I vid akademiska sjukhuset i Uppsala inrymde tidigare såväl sjukhusets kvinnoklinik som dess ögonklinik. Sedan uppförandet av en nybyggnad för kvinnokliniken påbörjats, verkställdes genom vederbörande myndigheter i Uppsala under åren 1941 och 1942 en utredning om hur med paviljong I borde förfaras, sedan den nya kvinnokliniken tagits i bruk. Utredningen utmynnade i förslag, att byggnaden — som enligt den för sjukhuset uppgjorda generalplanen avsetts att rivas för att bereda plats för nybyggnader — borde bibehållas samt ombyggas och moderniseras för ögonklinikens behov och dessutom sammanbyggas med medicinska kliniken genom en mellanbyggnad, vilken senare skulle inrymma tandklinik och en del lokaler, erforderliga för ögon- och medicinska klinikerna. I planen ingick bland annat också att vindsvåningen borde helt ombyggas till en fullständig bostadsvåning. Sedan ifrågavarande förslag visat sig alltför kostnadskrävande i dåvarande ansträngda statsfinansiella läge, framlades ett reducerat förslag, innefattande i stort sett endast ombyggnad och modernisering för ögonklinikens behov. Övriga förslag, däribland ombyggnaden av vindsvåningen, avsågos att realiseras så småningom. Till genomförande av ifrågavarande reducerade förslag anvisade 1943 års riksdag ett investeringsanslag av 142 000 kronor.

Frågan om ett partiellt fullföljande av det ursprungliga ombyggnadsprogrammet har nu tagits upp. I särskilda skrivelser den 6 oktober 1944 och den 19 oktober 1945 har *universitetskanslern* efter framställning av *det större akademiska konsistoriet i Uppsala* hemställt, att ett belopp av 72 785 kronor måtte anvisas till fortsatta ombyggnadsarbeten i paviljong I. Detta belopp utgör hälften av den beräknade kostnaden för om- och påbyggnad av vindsvåningen i enlighet med ett av arkitekten G. Birch-Lindgren utarbetat, den 13 december 1943 dagtecknat förslag. Andra hälften av kostnaderna har förutsatts skola bestridas av Uppsala läns landsting. Beträffande behovet av en ombyggnad och innebörden av ifrågavarande förslag inhämtas av en handlingarna bifogad, av sjukhusets *intendent* upprättad promemoria bland annat följande.

Byggnadens yttertak och fasader hade under den sista ombyggnaden lämnats i sitt bristfälliga skick. Behovet av reparationer å yttertak och fasader framginge av ett utlåtande, avgivet efter besiktning genom universitetets byggnadskontrollant.

Vindsvåningen hade ursprungligen innehållit 9 bostadsrum med vindskupor. Vid ombyggnaden hade ett bostadsrum spolierats av hisstrumman. De 8 återstående bostadsrummen beboddes fortfarande av sköterskor och barnmorskor. Bostäderna hade emellertid dåligt fönsterljus, saknade varma garderober, badrum eller andra moderna anordningar samt låge vid en oupp-

värmd vindskorridor. De i bostäderna inhysta befattningshavarna hade förklarat, att de inom kort såge sig nödsakade fordra andra och bättre bostäder. Mot deras anspråk i detta fall kunde från sjukhusdirektionens sida icke resas vägande skäl, enär bostädernas standard verkligen låge långt under vad som numera vore brukligt. Man kunde icke räkna med att bostäder, som på grund av alltför undermålig kvalitet befunnits odugliga för sjuksköterskor, skulle bli godtagna av annan personal. För sjukhuset vore vindsrummen icke heller användbara för något annat ändamål, som fordrade uppvärmda lokaler.

Att låta rummen stå obebodda och i stället lämna sköterskorna kontant bostadsersättning skulle förorsaka en ökning av sjukhusets hyreskostnader med 660 kronor pr rum och år, d. v. s. för 8 rum 5 280 kronor pr år.

Följande två alternativ erbjöde sig för frågans lösande:

1) att sätta de nuvarande bostäderna i stånd och bygga in korridoren vinterbonad och försedd med värme samt installera tekök, bad- eller duschrum m. fl. ekonomianordningar, vilket enligt verkställd kostnadsberäkning skulle draga en kostnad av 35 000 kronor;

2) att helt och hållet bygga om vindsvåningen i överensstämmelse med ursprungliga planen för iståndsättandet av paviljong I, vilket skulle innebära, att man erhöile 19 fullgoda bostadsrum (därav 3 rum, ingående i dubblett) jämte ekonomitrymmen. Denna plan innebure fullständig ombyggnad av yttertakets, vartill komme påmurning av ytterväggen och i samband därmed renovering av fasaderna. Hela kostnaden för dessa arbeten skulle enligt kostnadsberäkning uppgå till 152 000 kronor. Härifrån skulle emellertid avgå ett belopp av 6 430 kronor, belöpande på vissa åtgärder, vartill medel anvisats redan i samband med de föregående ombyggnadsarbetena. Den återstående kostnaden bleve alltså 145 570 kronor.

Om man valde det första alternativet, måste man även räkna med att mycket snart nödgas utbyta takets förslitna svartplåtbetäckning mot galvaniserad plåt. Enligt inhämtat anbud skulle kostnaden härför uppgå till 10 330 kronor. Dessutom kvarstode, att fasaderna vore i starkt behov av renovering. Kostnaden härför uppginge till minst 4 500 kronor.

Vid överbägande av de båda alternativen syntes de starkaste skälen tala för ett genomförande av förslaget under 2).

Byggnadsstyrelsen har i ett den 2 november 1944 avgivet utlåtande ställt sig kritisk till förslaget samt därvid anfört bland annat följande.

Styrelsen får erinra, att styrelsen i underdånig skrivelse den 29 januari 1943 på grund av byggnadens bristfälliga skick endast med tvekan ansåg sig kunna tillstyrka då föreliggande förslag till ombyggnad av byggnadens botenvåning och byggnadens förseende med hiss, ny värmeledning, nya elektriska ledningar samt delvis nya vatten- och avloppsledningar. Utöver då föreslagen ombyggnad avses nu tillkomma en påbyggnad. Principiellt har dock den meningen allt mer gjort sig gällande, att personalbostäder icke böra inredas i en sjukhusbyggnads vårdavdelning eller i hel påbyggd våning i sjukhusbyggnad, emedan detta genom byggnadens stora djup ställer sig oekonomiskt och personalen av sociala skäl icke bör bo inom sjukhuset och anlita dess kommunikationsmedel.

Föreliggande förslag visar också, hur oekonomiskt det är att anordna enkelrum vid ett så stort husdjup som 17 meter. Assistent-sköterskerummen ha såhunda erhållit onödigt stora rumsmått, och endast ett badrum och två duschar ha kunnat beredas plats. Ingången till dessa har för övrigt på mindre lämpligt sätt förlagts till trapphuset.

Den gamla byggnaden, nu iordningställd som ett provisorium, bör ej heller enligt styrelsens mening genom påbyggnad givas en förlängd livstid. Ur ekonomisk synpunkt står icke något att vinna genom en sådan påbyggnad, då en rationell nybyggnad kan erhållas för samma kostnad som denna byggnad betingar.

Den av byggnadsstyrelsen mot förslaget riktade kritiken har ingående bemötts av *sjukhusdirektionen*, som funnit densamma icke böra utgöra hinder mot ett genomförande av förslaget. Till denna uppfattning har *det större akademiska konstistoriet* och *kanslern* anslutit sig.

Sjukhusdirektionen har därvid anfört bland annat följande.

Direktionen delar visserligen byggnadsstyrelsens mening, att bostadsrum för framtiden principiellt ej böra inredas i egentliga sjukhusbyggnader. Emellertid bör en sådan principiell ståndpunkt ej utgöra hinder för att i särskilda fall göra undantag från regeln, om särskilda skäl motivera ett sådant.

Olägenheterna av att bostadsutrymmen i nu förevarande fall placeras inom en sjukhusbyggnad äro jämförelsevis små. Bostadsrummen upptaga hela den översta våningen, och våningen närmast därunder kommer ej att användas till vårdavdelning utan till undervisnings-, biblioteks- och laboratorierutrymmen samt till jourrum för läkare. Ljudisoleringen mellan de olika våningarna är synnerligen god. Byggnadens av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 29 januari 1943 påtalade bristfälliga skick avser ej husets grund, väggar och bottnar utan dels värme- och ventilationssystem, elektrisk installation samt brist på hiss, dels yttertakets och vindsvåningens olämpliga konstruktion och inredning. Genom den nu genomförda partiella ombyggnaden ha de förstnämnda av dessa brister avhjälpts, och efter komplettering av våningarna 1 och 2 trappor upp kommer ögonkliniken att disponera lokaler, som måste betecknas såsom mycket goda och som i avseende å rymlighet, rumsdisposition och reservutrymmen äro väsentligt bättre och mera lättskötta än vad en nybyggd sjukhusbyggnad i regel har att erbjuda. En genomgripande reparation av tak- och vindsvåning är emellertid nödvändig, och att denna reparation kompletteras med inredandet av ett ökat antal bostadsrum, synes direktionen vara en i nuvarande nödläge synnerligen rationell åtgärd.

*Departements-
chefen.*

Som av den lämnade redogörelsen framgår innebär det nu framlagda förslaget ett partiellt fullföljande av ett genomgripande om- och nybyggnadsprogram beträffande paviljong I vid akademiska sjukhuset i Uppsala, vilket på sin tid framlades som resultat av en av universitetsmyndigheterna verkställd utredning i ämnet. Första steget till genomförande av detta program har nyligen tagits, sedan 1943 års riksdag anvisat medel till ombyggnad och modernisering av de delar av paviljong I, som direkt avsågos för ögonkliniken behov. Av det ursprungliga ombyggnadsprogrammet återstår bland annat den nu ifrågasatta om- och påbyggnaden av vindsvåningen för åstadkommande av utökade och förbättrade bostadsförhållanden för sådan sjukhusets personal, som behöver vara bosatt inom sjukhusområdet. Vad i ärendet anförts har övertygat mig om behovet av att åtgärder vidtagas i sistnämnda syfte. Det föreliggande förslaget synes mig utgöra ett lämpligt bidrag till lösning av denna fråga. I likhet med universitetsmyndigheterna har jag icke funnit de betänkligheter, som av byggnadsstyrelsen anförts mot för-

slaget, vara av beskaffenhet att böra hindra dess genomförande. Mot de beräknade kostnaderna för byggnadsföretaget, 145 570 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran. I enlighet med gällande överenskommelse mellan universitetet och Uppsala läns landsting torde kostnaderna böra lika fördelas mellan staten och landstinget. Jag vill alltså förorda, att för ändamålet av statsmedel anvisas i runt tal 73 000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av paviljong I vid akademiska sjukhuset i Uppsala* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 73 000.

10. Utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm. I skrivelse den 14 december 1945, nr 586, har riksdagen anmält, att riksdagen dels beslutat, att tekniska högskolan i Stockholm skall utbyggas för möjliggörande av en årlig intagning av 450 nya ordinarie studerande, dels ock medgivit, att den av högskolans byggnadskommitté framlagda generalplanen i huvudsak må på sätt jag i propositionen 1945: 374 förordat läggas till grund för det fortsatta arbetet med utbyggnadens detaljplanering. För nästa budgetår torde erfordras en relativt betydande medelsanvisning för den beslutade utbyggnadens påbörjande. Då beredningen av denna anslagsfråga emellertid icke är avslutad, torde anslag för ändamålet böra i riksstatsförslaget upptagas med ett beräknat belopp av 3 000 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm* för budgetåret 1946/47 beräkna ett investeringsanslag av kronor 3 000 000.

11. Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola. Till detta ändamål har för innevarande budgetåret anvisats ett investeringsanslag av 2 230 000 kronor. Anslaget är avsett för påbörjande av följande byggnadsföretag, nämligen nybyggnad för avdelningen för maskinteknik, nybyggnad för avdelningen för elektroteknik och tillbyggnad av fysikinstitutionen. Med avseende å anslagsbehovet för nästa budgetår föreligga vissa förslag, som tarva ytterligare beredning. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola* beräkna för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av kronor 2 600 000.

12. Utbyggnad av folkskoleseminarierna. Utredning pågår för närvarande om elevintagningen vid folkskoleseminarierna under de närmaste åren jämte därav föranledda organisationsändringar m. m. Den utvidgning av semi-

narieorganisationen, som är att emotse, torde komma att medföra relativt betydande byggnadskostnader. Jag anser mig därför böra förordna, att i rikstatsförslaget för nästa budgetår preliminärt uppföres ett investeringsanslag till Utbyggnad av folkskoleseminarierna med ett beräknat belopp av 2 000 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till *Utbyggnad av folkskoleseminarierna* beräkna för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

13. Utbyggnad av småskoleseminarierna. I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har *skolöverstyrelsen* framlagt förslag om en utvidgning av småskoleseminarierna i Härnösand och Landskrona. För den föreslagna utvidgningens genomförande erfordras vissa om- och tillbyggnadsarbeten. Då frågan om småskoleseminariernas organisation emellertid icke är färdigberedd, torde i rikstatsförslaget böra preliminärt upptagas ett investeringsanslag till Utbyggnad av småskoleseminarierna med ett beräknat belopp av 1 300 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till *Utbyggnad av småskoleseminarierna* beräkna för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av kronor 1 300 000.

14. Nybyggnader för nomadskolorna. Till förevarande ändamål ha under budgetåren 1939/40 och 1941/46 anvisats anslag med tillhopa 2 960 000 kronor. Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t föreskrivit, att av nämnda belopp 333 500 kronor skulle användas till utförande av nomadskolanläggningar i Jämsmässholmen (Jämtland) och Storvallen (Härjedalen).

Nomadskolbyggnadskommittén för Jämtlands län har — med förmålan att de tidigare beviljade anslagsmedlen på grund av inträdda prisförhöjningar visat sig otillräckliga — hemställt om anvisande för nästa budgetår av ytterligare 20 000 kronor till färdigställande av byggnadsföretagen. *Skolöverstyrelsen* har tillstyrkt framställningen.

*Departements-
chefen.*

En ytterligare medelsanvisning av 20 000 kronor synes erforderlig för färdigställande av nomadskolanläggningarna i Jämsmässholmen och Storvallen. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnader för nomadskolorna* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 20 000.

15. Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna. Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 745 000 kronor. Av detta anslag ha 700 000 kronor avsetts för påbörjande av nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand. För detta byggnadsföretag torde ytter-

ligare medel erfordras för nästa budgetår. Byggnadsstyrelsen har därjämte i skrivelse den 20 december 1945 gjort framställning om anslag till vissa byggnadsarbeten å egendomen Mogård i Finspångs köping, till vilken egendom vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte skall förläggas. I förslaget till riksstat för nästa budgetår torde till ifrågavarande ändamål böra preliminärt upptagas ett investeringsanslag med ett beräknat belopp av 1 000 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna* för budgetåret 1946/47 beräkna ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

Statens utlåningsfonder.

16. Statens lånefond för universitetsstudier. För att urvalet till de levnadsbanor, som förutsätta akademiska studier, skulle i någon mån bli mindre beroende av studenternas ekonomiska förutsättningar, beslöt 1939 års lagtima riksdag utöka möjligheterna för studerande vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet att erhålla räntefria studielån genom inrättandet av en särskild lånefond för universitetsstudier. Enligt beslut av 1944 års riksdag har möjlighet beretts även för studerande vid de enskilda högskolorna i Stockholm och Göteborg att erhålla dylika studielån. Enligt ett av Kungl. Maj:t den 15 juni 1939 fastställt reglemente (nr 290) för utdelning av räntefria lån för universitetsstudier skola lånen fördelas av särskilda statsstipendienämnder samt utbetalning m. m. av lånen handhas av generalpoststyrelsen. Kostnaderna för nämndernas verksamhet liksom ersättning till postverket för dess bestyr med nämnda studielån bestridas från anslag under åttonde huvudtiteln.

Såsom kapitalinvestering i fonden ha anvisats följande anslag:

Budgetår	Nya lån kronor	Fortsatta lån kronor	Summa anslag kronor
1939/40	¹ 140 000	—	¹ 140 000
1940/41	70 000	70 000	140 000
1941/42	70 000	140 000	210 000
1942/43	70 000	210 000	280 000
1943/44	70 000	280 000	350 000
1944/45	100 000	350 000	450 000
1945/46	100 000	450 000	550 000

Innevarande läsår är det sjätte, varunder de särskilda universitetsstudielånen utgå. På grund av studietidens längd torde någon nämnvärd amortering icke ännu vara att förvänta. Enligt vad jag inhämtat, kunna amorte-

¹ Av besparingsskäl togs härav endast ett belopp av 70 000 kronor i anspråk.

ringarna under innevarande budgetår beräknas uppgå till högst 3 000 kronor, varjämte till fonden återlevererats icke uttagna lån till ett belopp av cirka 17 500 kronor. Sistnämnda belopp torde böra få utdelas ånyo. Jag har icke ansett mig böra taga hänsyn härtill vid anslagsberäkningen för nästa budgetår. I anslutning till vad jag sålunda anfört föreslår jag, att för budgetåret 1945/46 till fortsatta lån beräknas 550 000 kronor och till nya lån avses oförändrat belopp, 100 000 kronor. Anslaget, vilket skall fördelas våren 1947 och avser studier under läsåret 1947/48, torde således böra uppföras med 650 000 kronor. Kungl. Maj:t lär framdeles få bestämma fördelningen av detta anslag mellan lärosätena.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens lånefond för universitetsstudier* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 650 000.

17. Allmänna studielånefonden. Sedan år 1920 finnes inrättad en särskild fond — från och med budgetåret 1942/43 benämnd allmänna studielånefonden — vilken står under förvaltning av statskontoret och varur studielånenämnden äger att årligen utdela lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade lärjungar vid offentliga läroanstalter av olika slag. I samband med inrättandet år 1939 av en särskild fond för räntefria lån åt studerande vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, vilka studerande sedan dess ej längre beviljas lån ur den allmänna studielånefonden, vidtogs den ändringen, att lån ur sistnämnda fond icke såsom förut tilldelas blott obemedlade utan även kunna utdelas till mindre bemedlade lärjungar. Från och med budgetåret 1941/42 ha de allmänna stipendierna för elever vid folk- och småskoleseminarierna ersatts med studielån ur allmänna studielånefonden. Studielån till studerande vid Stockholms och Göteborgs högskolor utgå från och med budgetåret 1944/45 icke längre ur allmänna studielånefonden utan ur lånefonden för universitetsstudier.

Till kapitalinvestering har riksdagen beviljat anslag för varje budgetår utom för budgetåret 1944/45, då investering icke ansågs erforderlig, enär ett belopp av 450 000 kronor beräknades stå till förfogande för utdelning. Sålunda beviljades för budgetåret 1942/43 160 000 kronor, varav 100 000 kronor skulle användas till studielån åt elever vid folk- och småskoleseminarierna. För budgetåret 1943/44 utgjorde investeringsanslaget 85 000 kronor, vilket belopp var avsett endast för sistnämnda lån, medan någon ny kapitalinvestering icke ansågs erforderlig för övriga lån. För innevarande budgetår har anvisats ett anslag av 80 000 kronor.

Kostnaderna för den nämnd, som jämlikt reglementet handlägger låneärendena, bestridas från ett av riksdagen under åttonde huvudtiteln anvisat anslag. Till ersättning åt postverket för dess bestyr med studielånen är därjämte i riksstaten uppfört ett särskilt anslag.

Antalet sökta och beviljade lån samt de beviljade lånens sammanlagda belopp åren 1936—1945 ävensom summan av de för varje år disponibla medlen framgå av följande tabell:

Utdel- nings- år	Fortsatta lån			Nya lån			Summa lån			Dispo- nibla medel ca kronor
	antalet		be- viljade lån kronor	antalet		be- viljade lån kronor	antalet		be- viljade lån kronor	
	sökta	be- viljade		sökta	be- viljade		sökta	be- viljade		
1936	214	204	201 400	1 046	149	149 250	1 260	353	350 650	350 672
1937	239	234	238 300	1 112	143	153 600	1 351	377	391 900	391 936
1938	270	267	286 025	1 104	129	135 900	1 374	396	421 925	420 774
1939	283	275	299 650	1 156	130	136 900	1 439	405	436 550	435 384
1940	262	177	163 700	864	64	56 300	1 126	241	220 000	221 000
1941	187	146	151 400	1 021	277	266 150	1 208	423	417 550	420 000
1942	270	260	266 700	946	129	125 700	1 216	389	392 400	400 000
1943	186	177	182 400	977	208	199 800	1 163	385	382 200	525 000
1944	227	218	221 300	1 130	239	227 900	1 357	457	449 200	450 000
1945	245	241	250 800	1 241	244	247 100	1 486	485	497 900	500 000

Studielånenämnden har hemställt, att till allmänna studielånefonden måtte för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 250 000 kronor. Nämnden har anfört i huvudsak följande.

För budgetåret 1946/47 finnas enligt från statskontoret och generalpoststyrelsen lämnade uppgifter inalles omkring 358 600 kronor disponibla för utdelning. För att ungefär samma summa, som utdelades budgetåret 1945/46, skulle kunna utdelas nästa budgetår, erfordras ett tillskott av i runt tal 140 000 kronor. Nämnden vill emellertid föreslå en högre tillskottssumma och får till motivering härför anföra följande.

Det högsta lånebelopp, som utdelades budgetåret 1945/46, var 1 400 kronor. Nämnden anser emellertid skäligt, att större lån i åtskilliga fall skulle kunna utdelas, vilket kräver en höjning av tillgängliga lånemedel. För nästa budgetår måste också beräknas medel till en nytillkommen kategori studerande, nämligen elever i seminariernas tillfälliga utbildningslinjer, varom förslag förelagts 1945 års riksdag. Antalet sökande är i år slutligen större än förut. Av dessa skäl anser nämnden, att en summa av minst 600 000 kronor bör stå till förfogande för utdelning, vilket förutsätter en ökning av tillgängliga medel med i runt tal 250 000 kronor.

För innevarande budgetår har till investering i allmänna studielånefonden anvisats 80 000 kronor. Studielånenämnden har uppskattat de för utdelning våren 1946 tillgängliga medlen till omkring 360 000 kronor eller till omkring 140 000 kronor mindre än summan av de våren 1945 utdelade lånen. Med hänsyn härtill och till vad studielånenämnden i övrigt anfört biträder jag nämndens förslag om anvisande för nästa budgetår av ett belopp av 250 000 kronor till kapitalinvestering i studielånefonden. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Allmänna studielånefonden för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 250 000.

Fonden för låneunderstöd.

18. Lån till medicinska föreningen i Stockholm. I överensstämmelse med ett av Kungl. Maj:t i propositionen 1937: 219 framlagt förslag medgav 1937 års riksdag (skrivelsen nr 286), att till uppförande av ett kårhus samt eventuellt bostadshus för medicine studerande vid karolinska mediko-kirurgiska institutet finge avgiftsfritt och med nyttjanderätt samt under villkor i övrigt, som av Kungl. Maj:t bestämdes, till medicinska föreningen vid nämnda institut upplåtas en i nämnda proposition närmare angiven del av den till nybyggnader för de teoretiska institutionerna m. m. vid karolinska institutet avsedda delen av det s. k. Norrbackaområdet. Såsom av propositionen framgår har kårhuset och bostadshuset avsetts skola förläggas till en höjdplatå inom sydvästra delen av Norrbackaområdet. I anslutning till riksdagens medgivande anhöll därefter medicinska föreningen om bidrag av lotterimedel med 410 000 kronor för uppförande av det planerade kårhuset. De totala byggnadskostnaderna beräknades då till 584 000 kronor. Ifrågavarande framställning har icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Sedan den planerade förflyttningen av karolinska institutet till Norrbackaområdet på grund av krigsutbrottet uppskjutits ett antal år, har även frågan om kårhuset kommit att ställas på framtiden.

Medicinska föreningen i Stockholm har nu — under framhållande av att karolinska institutets nybyggnader å Norrbackaområdet numera påbörjats och att den successiva utflyttningen av institutet torde komma att vara slutligt genomförd under läsåret 1947—1948 — hemställt, *dels* att till föreningen såsom tomt för ett kårhus kostnadsfritt måtte upplåtas ett intill institutets blivande administrationsbyggnad beläget område, under det att de tidigare för kårhus och bostadshus för studenter avsedda området fortfarande skulle vara reserverat för studentbostadshus och därmed sammanhängande ändamål, *dels ock* att ett bidrag av statsmedel av lägst 550 000 kronor måtte av lotterimedel eller såsom räntefritt lån eller eljest anvisas till uppförande av kårhuset.

Beträffande upplåtande av nytt tomtområde för kårhuset anföres i skrivelsen bland annat följande.

Under fortsatta överläggningar i frågan har det visat sig, att möjlighet torde föreligga att förlägga en blivande kårbyggnad på en mera central plats inom Norrbackaområdet än på den tidigare reserverade tomtplatsen, som är belägen i yttersta sydvästra delen av området och på ett avstånd av omkring 800 meter från karolinska sjukhusets huvudbyggnad och omkring 400 meter från karolinska institutets blivande administrationsbyggnad. Den ifrågasatta nya platsen är belägen bredvid sistnämnda byggnad, varigenom administrationsbyggnaden med biblioteksbyggnaden skulle kunna tillsammans med en i vinkel uppförd kårbyggnad bilda ett sammanhängande parti kring en mot söder öppen plats. Härigenom torde en arkitektoniskt fördelaktig utformning kunna utvinnas och karolinska institutets administrativa centrum komma att erhålla en starkare betoning inom området.

Att en dylik förläggning med hänsyn såväl till föreningens nära sam-

arbete med institutets ledning som till önskvärdheten att göra kårbyggnaden lätt tillgänglig för de studerande under arbetstid skulle bliva väsentligt fördelaktigare än enligt tidigare förslag torde vara uppenbart. Ett ytterligare skäl för denna förläggning är även, att den blivande i kårbyggnaden anordnade restauranglokalen skulle kunna lättare utnyttjas även av institutets lärare och tekniska personal, varigenom för dessa icke skulle behöva anordnas någon särskild restaurangrörelse intill institutionsbyggnaderna, såsom eljest torde ha avsetts. Det synes vidare sannolikt, att även i vissa avseenden besparingar i kostnader vid kårbyggnadens uppförande skulle vinnas genom förläggningen till denna nya plats. Den tidigare tomtplatsen är ett bergsparti, som skulle kräva betydande sprängningsarbete vid kårbyggnadens uppförande därstädes. Särskild, ganska lång tillfartsväg skulle omedelbart få anläggas, och kostnaderna för ledningars framdragande bleve ganska betydande. På den nya platsen erfordras däremot endast ringa sprängningsarbeten för grunden, samma entré som till institutet skulle direkt kunna användas utan någon särskild väganläggning, anknytning till de för institutet erforderliga huvudledningarna för vatten och avlopp samt gas och elektricitet skulle likaså direkt kunna erhållas. Vidare torde möjlighet föreligga att kunna för kårbyggnadens uppvärmning lätt få anknytning till den för karolinska sjukhuset och institutet gemensamma värme-centralen, varigenom en icke oväsentlig kostnadsbesparing skulle vinnas såväl ur anläggnings- som driftsynpunkt för kårbyggnaden.

Slutligen har under överläggningar med institutets rektor framkommit, att det skulle ur institutets synpunkt vara önskvärt att för större sammankomster m. m. ha tillgång till en större sal av den art, som ändock måste förefinnas inom en kårbyggnad för de studerandes sammanträden och högtidssammankomster. Därest denna sal skulle kunna disponeras vid behov av lärarkollegiet, vore det önskvärt, att kårbyggnaden förlades centralt i nära sammanhang med institutets administrations- och institutionsbyggnader.

Det av medicinska föreningen framlagda byggnadsförslaget har åskådliggjorts å 4 av arkitekten T. Ryberg upprättade, i november 1944 dagtecknade ritningar. Av dessa framgår bland annat, att kårhusbyggnaden skulle inrymma dels en restauranglokal med plats för omkring 240 gäster, dels en samlingssal för omkring 400 personer och dels vissa andra lokaler, såsom klubbrum, expedition, mindre sammanträdesrum, bibliotek, studierum m. m. Kostnaderna för det sålunda planerade kårhuset ha i november 1944 beräknats uppgå till omkring 850 000 kronor. Beträffande finansierandet av dessa kostnader har föreningen anfört bland annat följande.

För finansiering av ett så stort bygge som detta saknar föreningen tillgångar av egna medel. Ej heller finnes möjlighet att med lån från den enskilda marknaden tänkas genomföra bygget. Dels är Norrbackaområdet såsom tillhörigt staten ej stadsplanlagt och upplåtelsen av tomtplatsen torde därför ej komma att ske annat än i form av arrende, varför lån mot in-teckning icke kan ifrågakomma, dels skulle den årliga kostnaden för förräntning och amortering samt underhåll av byggnaden bliva så hög, att för kostnadens gäldande kåravgifterna, vilka för närvarande utgöra 25 kronor i termin per medlem, skulle få höjas så väsentligt, att detta icke kan tänkas möjligt att genomföra. Vid ett kårbygge kan föreningen räntefritt insätta sin byggnadsfond, som avsetts för detta ändamål, med omkring 140 000 kronor. Utöver byggnadsfonden äger föreningen vidare att av

andra fondmedel i kårbyggnaden placera sammanlagt omkring 60 000 kronor mot att föreningen garanterar ränta, motsvarande medelräntan å föreningens övriga fonder eller för närvarande omkring 3,6 procent, till de med fonderna avsedda ändamålen. Skulle föreningen uppföra byggnaden och finansiera bygget med lån, löpande mot ränta skulle årskostnaderna för ränta och amortering bli så höga, att en höjning av terminsavgiften med drygt 25 kronor bleve erforderlig. Då därjämte utan tvekan driftkostnaderna komma att väsentligt stiga inom en kårbyggnad med en frekvens, som där kan beräknas bli flerdubbel mot i nuvarande lokaler, synes en sammanlagd terminsavgift på 55—60 kronor icke vara osannolik, om kårbyggnaden skulle finansieras på angivet sätt. En så hög avgift är givetvis otänkbar att pålägga de studerande, som i stor utsträckning själva finansiera sina studier genom lån.

För att kunna lösa frågan erfordras sålunda att ytterligare *räntefria* medel kunna disponeras för kårbyggnaden. Med de numera väsentligt ökade byggnadskostnaderna synes ett belopp av minst 550 000 kronor bli erforderligt, om terminsavgifterna för de studerande skola kunna hållas vid lägst 35 kronor per termin, vilket dock skulle innebära en höjning med 10 kronor per termin i förhållande till nuvarande avgifter.

Med tanke på att kårbyggnaden i sitt föreslagna nya läge skulle komma att utnyttjas såsom matlokal för karolinska institutets lärare och tekniska personal samt vid behov även som samlingssal för institutet synes ökningen av de beräknade räntefria medlen från 410 000 kronor till 550 000 kronor ur statlig synpunkt väl kunna motiveras, bortsett från de sedan år 1937 väsentligt höjda byggnadskostnaderna och penningvärdets fall. Även om beloppet synes betydande, får föreningen hävda, att en kårbyggnad för de studerande vid karolinska institutet måste anses vara en integrerande del av den nya medicinska högskolan å Norrbackaområdet och att det därför torde få anses vara en statlig angelägenhet att uppföra en sådan byggnad för de studerande. Denna uppfattning har även kanslern för rikets universitet delat i yttrande år 1937. Staten har också tidigare tillhandahållit kårlokaler för de studerande vid skogshögskolan, veterinärhögskolan och lantbrukshögskolan, säkerligen i samtliga fall särskilt med hänsyn till högskolornas belägenhet, ett skäl som också med samma fog kan åberopas när det gäller det nya karolinska institutet.

Föreningen har emellertid av vissa skäl icke ansett sig böra påyrka, att kårhuset uppföres av staten, utan funnit sig böra förorda, att detsamma uppföres i föreningens regi med bidrag av staten, trots de betydligt ökade kostnader, som härigenom komme att åsamkas föreningen och dess medlemmar. Föreningen erinrar i detta sammanhang, att bidrag av lotterimedel anvisats till uppförande av såväl Stockholms högskolas som Göteborgs högskolas kårhusbyggnader.

Karolinska institutets lärarkollegium har på av medicinska föreningen anförda skäl livligt tillstyrkt, att kårhuset får den föreslagna ändrade förläggningen, och därvid samtidigt framhållit önskvärdheten av att den för medicinska föreningen hittills reserverade delen av området icke på grund härav beskures, enär denna vore nödvändig för blivande studentbostäder och eventuellt gymnastikhus.

Universitetskanslern har tillstyrkt den nu begärda upplåtelsen av mark för kårhuset samt förklarat sig icke ha något att erinra mot att det tidigare

för föreningens behov reserverade området fortfarande finge disponeras för uppförande av studentbostadshus och därmed sammanhängande ändamål. Med anledning av föreningens anhållan om bidrag med minst 550 000 kronor till finansieringen av blivande kårhusbygge har kanslern hemställt, att största möjliga belopp måtte beviljas av lotterimedel samt att återstoden av de erforderliga medlen måtte anvisas såsom räntefritt lån eller, om detta icke läte sig göra, såsom lån mot särskilt låg ränta.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen medgav 1937 års riksdag, att på Norrbackaområdet finge upplåtas ett tomtområde för uppförande av kårhus samt eventuellt studentbostadshus för medicinska föreningen vid karolinska institutet. Detta tomtområde är beläget inom sydvästra delen av Norrbackaområdet på ett avstånd av omkring 400 meter från karolinska institutets administrationsbyggnad. Enligt medicinska föreningens nu framlagda förslag skulle kårhuset i stället förläggas intill sistnämnda byggnad. De fördelar, som skulle vinnas genom en sådan ändrad placering, synas mig uppenbara. Jag tillstyrker därför, att för ändamålet erforderlig tomtmark upplåtes. Upplåtelsen torde böra ske avgiftsfritt och med nyttjanderätt tills vidare, så länge området användes för det avsedda ändamålet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser i ämnet. Det hittills för kårhus och bostadshus för studenter avsedda området torde i första hand alltjämt böra reserveras för sistnämnda ändamål.

Medicinska föreningen lär icke ha möjlighet att på egen hand finansiera uppförandet av det planerade kårhuset, därest icke en väsentlig höjning av terminsavgifterna vidtages. Starka skäl synas mig tala för att staten här träder hjälpende emellan. Kårhuset torde få anses utgöra ett oundgängligt komplement till det byggnadskomplex, som med statsmedel är under uppförande för karolinska institutets räkning. Med hänsyn till Norrbackaområdets belägenhet föreligger nämligen ett påtagligt behov av en byggnad, där institutets personal och studenter kunna intaga sina måltider och tillbringa lediga stunder. Jag finner det särskilt beaktansvärt, att de studerande härigenom finge ökad möjlighet att för studier utnyttja håltimmarna mellan föreläsningar och övningar. Jag vill även erinra om att staten tillhandahåller kårlokaler för de studerande vid skogshögskolan, veterinärhögskolan och lantbrukshögskolan samt av lotterimedel lämnat bidrag till uppförande av kårhus vid Stockholms och Göteborgs högskolor.

Kostnaderna för kårhusets uppförande enligt föreliggande ritningar, vilka icke givit mig anledning till erinran, ha beräknats till 850 000 kronor. I detta belopp ingå emellertid icke kostnader för del i befintliga kulvert- och utomhusledningar samt panncentral. Till bestridande av kostnaderna för kårhusets uppförande har föreningen anhållit om bidrag med lägst 550 000 kronor av lotterimedel eller såsom räntefritt lån eller i annan form. Efter samråd med chefen för handelsdepartementet anser jag mig kunna räkna med att föreningen kommer att erhålla bidrag ur lotterimedelsfonden med 250 000 kronor till ifrågavarande ändamål. Föreningen torde vidare icke böra påfö-

*Departements-
chefen.*

ras de byggnadskostnader, som kunna anses belöpa på kårhusbyggnaden genom dess anslutning till befintliga kulvert- och utomhusledningar samt karolinska sjukhusets panncentral. Då föreningen icke kan erhålla lån mot inteckning i fastigheten, vill jag vidare förorda, att föreningen av staten erhåller ett amorteringslån å 300 000 kronor, att utgå från fonden för låneunderstöd. Amorteringstiden torde böra bestämmas till 30 år. Ränta å lånet torde böra utgå efter 3 procent. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva de villkor för lånet, vilka kunna befinnas påkallade.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att till uppförande av ett kårhus för medicinska föreningen i Stockholm må avgiftsfritt och med nyttjanderätt samt under villkor i övrigt, som av Kungl. Maj:t bestämmas, på Norrbackaområdet intill administrations- och biblioteksbyggnaden för karolinska mediko-kirurgiska institutet upplåtas erforderligt tomtområde;

dels ock till *Lån till medicinska föreningen i Stockholm* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

C. A. Bruno.

Bilaga 8.

Kapitalinvesteringar.

Jordbruksdepartementet.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler de under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärendena angående kapitalinvesteringar å riksstaten för budgetåret 1946/47 och yttrar därvid följande.

Statens affärsverksfonder.

Domänverket.

[1.] **Tjänstebostäder för domänverket.** För innevarande budgetår har å kapitalbudgeten under Statens affärsverksfonder: Domänverket anvisats ett investeringsanslag av 400 000 kronor till tjänstebostäder för domänverket. Från anslaget bestridas kostnaderna för inköp eller uppförande av tjänstebostäder för domänverkets befattningshavare i sådana fall, där dylika bostäder icke annorledes kunna anskaffas.

I skrivelse den 15 oktober 1945 har *domänstyrelsen* hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte jämväl för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 400 000 kronor. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Av det för innevarande budgetår anvisade anslaget har Kungl. Maj:t hittills bemyndigat domänstyrelsen att disponera högst 201 500 kronor. Härjämte har styrelsen för avsikt att inom den närmaste tiden föreslå Kungl. Maj:t inköp av vissa tjänstebostäder för sammanlagt omkring 115 000 kronor.

Därest Kungl. Maj:t medgiver dessa inköp, skulle av anslaget komma att återstå i runt tal 83 500 kronor, vilket belopp bör finnas tillgängligt för ytterligare fastighetsförvärv av förevarande slag under tiden intill den 1 juli 1946.

Såvitt nu kan bedömas blir det erforderligt att under budgetåret 1946/47 genom nybyggnad ordna bostadsfrågan för i första hand följande personal, nämligen biträdande jägmästaren i Arjeplogs revir och kanslibiträdet i samma revir, kronojägarna i Stavaträsk, Falträsk, Lomsjö, Bunkris, Nyfors, Färna, Bjurfors, Handbörds, Visjö och Kila bevakningstrakter samt en icke-ordinarie kronojägare i Örebro revir. Kostnaderna för anordnande av nämnda bostäder jämte i förekommande fall inköp av erforderlig tomt beräknar styrelsen till lägst 370 000 kronor. För möjliggörande vid behov av ytterligare inköp för ifrågavarande ändamål under nästa budgetår bör — utöver vad som den 1 juli 1946 kan återstå odisponerat å anslaget för innevarande budgetår — ett belopp av minst 30 000 kronor stå till disposition. Totala anslagsbehovet för budgetåret 1946/47 kan sålunda beräknas till 400 000 kronor.

Departements-
chefen.

Även för nästa budgetår torde böra anvisas medel för ifrågavarande ändamål. Mot domänstyrelsens beräkning av medelsbehovet till oförändrat belopp av 400 000 kronor har jag intet att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tjänstebostäder för domänverket* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 400 000.

Statens allmänna fastighetsfond.

[2.] **Byggnadsarbeten vid statens växtskyddsanstalt.** Under denna anslagstitel har å riksstaten för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 89 000 kronor. I skrivelse den 22 augusti 1945 har *styrelsen för statens växtskyddsanstalt* hemställt om anvisande av ett anslag å 15 000 kronor för dels utvidgning av huvudanstaltens garage å Bergshamra, dels ock beredande av ytterligare arbetslokaler för filialen i Alnarp.

Styrelsen anför härutöver i huvudsak följande.

Det vid huvudanstalten å Bergshamra befintliga garaget, som är avsett för tre automobiler, har uppförts i sådana dimensioner, att en bil av större längd än en medelstor personbil icke kan inrymmas där. På grund av den utveckling som anstaltens verksamhet undergått och särskilt till följd av övertagandet av försöksmark å Nyckelby, cirka 3 mil från anstalten, erfordras numera en större lastbil i stället för den skåpbil, som anstalten hittills haft och som är starkt försliten. För att en större bil skall kunna placeras i garaget fordras emellertid en förlängning av detta. På styrelsens anmodan har byggnadsstyrelsen låtit utföra utredning och kostnadsförslag rörande nödig ändring av garaget. Kostnaderna beräknas till 3 000 kronor.

Lokalerna vid Alnarpsfilialen voro vid verksamhetens början beräknade för en personal av tre personer. Mycket snart anställdes emellertid en specialist för blodlusundersökningar med tjänstgöring under vegetationsperioden och numera från den 1 juli 1945 under hela året. Den år 1945 utvidgade verksamheten för bekämpande av blodlusen kräver åtminstone periodvis ytterligare

arbetsplatser. Andra specialundersökningar av olika slag, bland annat rörande oljeväxternas skadedjur, ha krävt anställande av personal för längre eller kortare tid. Dessa omständigheter ha haft till följd, att filialen nu lider av en mycket kännbar brist på arbetsplatser och det är tidvis omöjligt att åt alla bereda så stort utrymme, att de anställda icke bliva störda av varandras arbeten.

Filialens boksamling, som är uppställd i expeditjonsrummet, har vuxit så att ytterligare ökning kommer att medföra svårigheter för expeditjonsarbetena. En stor del av boksamlingen har redan måst magasineras på vinden, där böckerna givetvis varken äro tillräckligt lätt tillgängliga eller kunna erhålla tillfredsställande vård. Filialens samlingar av preparat och herbariematerial ha även vuxit så att svårighet förefinnes att förvara dem på sådant sätt, att de ej taga skada och att de kunna effektivt utnyttjas.

Möjlighet till en icke oväsentlig utvidgning av lokalerna i den våning, där filialen är inrymd, förefinnes. Det finnes där vissa oinredda utrymmen, som för närvarande användas som lagerlokaler och som skulle kunna inredas till tre arbetsrum med en sammanlagd golvyta av cirka 54 kvadratmeter. Byggnadsstyrelsen har på anstaltsstyrelsens anhållan uppgjort förslag och kostnadsberäkning till detta inredningsarbete. Kostnaden har beräknats till 12 000 kronor.

Då det synes angeläget att ifrågavarande arbeten komma till utförande, anser jag mig böra tillstyrka, att erforderliga medel anvisas för ändamålet. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *Byggnadsarbeten vid statens växtskyddsanstalt* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 15 000.

[3.] **Byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan.** För innevarande budgetår är under nionde huvudtiteln upptaget ett reservationsanslag av 115 000 kronor till Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten.

I skrivelser den 27 juni, den 5 juli och den 21 augusti 1945 har *styrelsen för lantbrukshögskolan* hemställt, att för nästa budgetår måtte till byggnadsarbeten upptagas ett anslag av 3 399 700 kronor.

Nämnda belopp, 3 399 700 kronor, avser att möjliggöra följande byggnadsarbeten:

1. Institutionsbyggnad m. m. vid botanisk-genetiska trädgården	kronor	529 000
2. Fyra bostadshus för eldare och vaktmästare vid Ultuna	»	92 000
3. Nybyggnad för lärosal, elevrum m. m. vid Ultuna lantbruksskola	»	183 500
4. Arbetarbostäder vid Kungsängen	»	137 000
5. Ekonomibyggnad och förmansbostad vid Brännbergs försöksgård	»	130 000
6. Inredning av bibliotekets övervåning	»	21 000
7. Institutionsbyggnad för mikrobiologiska institutionen med baljväxtlaboratoriet	»	1 190 000
8. Nybyggnad för restaurang m. m. vid Ultuna	»	700 000

9. Försöksstallar för djurfysiologiska institutionen samt institutionen för husdjurens utfodring och skötsel ..	kronor	133 200
10. Kärnförsöksgård för institutionerna för allmän jordbrukslära och växtodlingslära	»	175 000
11. Häststall vid Kungsängen	»	76 000
12. Ombyggnad av ladugården vid Kungsängen	»	23 000
13. Ombyggnadsarbeten för husdjursförsöksanstaltens försöksverksamhet vid Alnarp	»	10 000
Summa kronor		3 399 700.

Av innehållet i högskolestyrelsens framställningar i fråga om de olika anläggningarna med undantag av den under nr 7 omförmälda må återgivas följande.

Institutionsbyggnad m. m. vid botanisk-genetiska trädgården. Institutionen för systematisk botanik och ärftlighetslära har enligt vad styrelsen framhållit lokaler för undervisning samt laboratorietrymmen inrymda i gamla elevbyggnaden vid Ultuna, medan det vetenskapliga arbetet vid institutionen huvudsakligast bedrivs i den botanisk-genetiska trädgården vid Bäcklösa. Med hänsyn bland annat till att utrymmena i gamla elevbyggnaden vore alltför trånga, har styrelsen funnit det synnerligen angeläget, att vid botanisk-genetiska trädgården uppfördes en byggnad för nämnda institution innehållande erforderliga utrymmen för undervisning och forskning. Kostnaderna för byggnaden, varom förslag framlades även i anslagsäskandena för innevarande budgetår, uppgå, enligt en av byggnadsstyrelsen verkställd utredning, till 700 000 kronor, vilka fördela sig sålunda:

Institutionsbyggnaden	kronor	505 000
Bostadshus för trädgårdsmästare	»	30 000
Växthus	»	141 000
Lada för växtmaterial, som skördas vid försök	»	24 000
Summa kronor		700 000.

Enligt styrelsens mening borde detta byggnadsarbete fördelas på två år på så sätt att första året uppfördes institutionsbyggnad och lada samt andra året trädgårdsmästarbostad och växthus.

Fyra bostadshus för eldare och vaktmästare vid Ultuna. I samband med nybyggnad för restaurang m. m. behövde enligt högskolestyrelsens mening uppföras bostäder för två eldare och en förste expeditionsvakt, vilka för närvarande hade sina bostäder i den nuvarande restaurangbyggnaden. Emellertid har styrelsen ansett det erforderligt, att ytterligare en bostad uppfördes för att samtliga eldare skulle kunna beredas bostäder vid Ultuna, vilket med hänsyn till att deras arbete under vintersäsongen började klockan 5 och slutade klockan 22 vore synnerligen angeläget. För ändamålet föreslår styrelsen uppförande av fyra s. k. småstugor av i stort sett samma typ som tidigare. Kostnaderna för varje sådan stuga ha beräknats till 23 000 kronor.

Nybyggnad för lärosal, elevrum m. m. vid Ultuna lantbruksskola. Detta byggnadsarbete har av styrelsen föreslagits även i anslagsäskandena för budgetåret 1945/46. Ultuna lantbruksskola disponerar för närvarande över två byggnader — skolbyggnaden och internatsbyggnaden — uppförda åren 1912 respektive 1923. Stort behov av utvidgning och modernisering av dessa byggnader hade enligt styrelsens mening visat sig under senare år. Under vissa tider funnes enligt vad styrelsen uppgivit för utarbetet endast 3 å

4 elever, varför 6 à 7 lösarbetare måst anställas för de löpande arbetena, vilket dragit en kostnad av omkring 1 500 kronor för månad. Styrelsen anser därför, att möjlighet att öka elevantalet borde beredas skolan. Även av andra skäl erfordrades enligt styrelsens uppfattning utökade lokaler. Först och främst saknades användbart samlingsrum för eleverna. Torkrummet vore alldeles för litet och samma förhållande gällde matsalen, i vilken även ladugårdseleverna intoge sina måltider. Tvättrum saknades i första elevvåningen. Högskolestyrelsen har därför upprättat förslag till vissa nybyggnads- och ändringsarbeten. Internatsbyggnaden föreslås omändrad så att där kunde beredas plats för 40 elever i stället för nu 32. Utrymmen härför anser styrelsen kunna vinnas genom att befallningsmannens bostad flyttades från internatsbyggnaden till en nybyggnad och genom att ett rum för kökspersonal toges i anspråk som elevrum. Ett annat dylikt rum föreslås skola reserveras för diverse behov. Lektionssalen i samma våning borde upplåtas till dagrum åt eleverna. I bottenvåningen skulle enligt styrelsens förslag även beredas ökat utrymme för matsal och torkrum genom flyttningen av befallningsmannens bostad. Styrelsen har ansett, att nybyggnader fordrades för dels lärosal, lärarum, bibliotek och materialrum, dels befallningsmansbostad om tre rum och kök, varav ett tjänsterum, dels bostad för husmor och tre köksbiträden, bestående av en dubblett och tre enkelrum, dels ock bostad för andre läraren.

Lantbruksförbundets byggnadsförening har beräknat kostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten sålunda:

Ombyggnad av internatsbyggnaden	kronor	23 500
Nybyggnad av skolhuset	»	67 000
Nybyggnad av personalbostäder	»	90 000
Ytterledning för vatten och avlopp	»	3 000

Summa kronor 183 500.

Arbetarbostäder vid Kungsängen. Enligt vad högskolestyrelsen uppgivit, befunne sig de nuvarande arbetarbostäderna vid Kungsängen i så undermåligt skick, att reparation icke syntes kunna verkställas för rimliga kostnader. Styrelsen förordar därför uppförande av nya byggnader i enlighet med följande kostnadsberäkning:

2 tvåfamiljshus à 32 000 kronor	kronor	64 000
1 enfamiljshus	»	17 000
1 bostadshus för en gift och 6 ogifta ladugårdselever jämte matsal	»	40 000
Tvätt- och badstuga	»	8 000
Höns- och svinhus	»	8 000

Summa kronor 137 000.

Ekonomibyggnad och förmansbostad vid Brännbergs försöksgård. Förslag härom har framlagts i propositionen nr 281/1944 angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1944/45 och har även upptagits i högskolestyrelsens anslagsaskanden för budgetåret 1945/46. Högskolestyrelsen har framhållit, att ekonomibyggnaden och förmansbostaden vid Brännbergs försöksgård varit i dåligt skick redan då lantbrukshögskolan i januari 1939 övertagit gården och att de numera vore så dåliga, att det icke syntes lämpligt att nedlägga några kostnader på reparation och ombyggnad av desamma. Härtill komme, att behov föreläge dels av ytterligare bostäder på försöksgården för försöksledaren (föreståndaren eller assistenten) under sommaren samt för

en djurskötare, dels ock av ytterligare plats för kreatur. Dessa behov av utrymmen har styrelsen ansett böra tillgodoses genom nybyggnad. Kostnaderna för nybyggnad av förmansbostad och ekonomibyggnad ha enligt vad styrelsen uppgivit av investeringsutredningen beräknats till 130 000 kronor.

Inredning av bibliotekets övervåning. Högskolestyrelsen har framhållit att det förutsatts, att vid biblioteksbyggnadens färdigställande övervåningen skulle inredas med hyllor m. m. Enligt styrelsens mening borde där även inrättas fyra rum för forskare, arkivbiträden och auskultanter. Härjämte erfordrades i övervåningen ytterligare vämeelement och belysning. Kostnaderna för inredningen ha beräknats till 21 000 kronor.

Nybyggnad för restaurang m. m. vid Ultuna. I enlighet med en genom byggnadsstyrelsens försorg verkställd utredning har upprättats förslag till nybyggnad för studentkärslokaler, aula, restaurang, motionshall m. m. Nuvarande kostnad för detta byggnadsarbete, varom förslag framlades i anslags-äskandena för budgetåret 1945/46, har uppskattats till 1 030 000 kronor. Av denna summa beräknas ett belopp av 700 000 kronor falla på en första byggnadsetapp, omfattande samtliga lokaler utom aulabyggnaden.

Försöksstallar för djurfysiologiska institutionen samt institutionen för husdjurens utfodring och skötsel. För forskningen och licentiatundervisningen vid nämnda institutioner erfordrades enligt styrelsens mening utrymmen för undersökningar med såväl större som mindre djur. Styrelsen förordade därför, att för djurfysiologiska institutionen inreddes lokaler i norra delen av den s. k. ungdjursladugården samt att ett hundstall uppfördes som särskild paviljong. Kostnaderna härför ha uppskattats till $(12\,500 + 2\,700 =) 15\,200$ kronor. För institutionen för utfodringslära har styrelsen ansett en särskild försöksladugård böra uppföras. Kostnaderna för denna byggnad ha upptagits till 118 000 kronor.

Kärlförsöksgård för institutionerna för allmän jordbrukslära och växtodningslära. Den nuvarande kärlförsöksgården befunne sig enligt styrelsens uppfattning i så undermåligt skick, att den icke längre lämpligen kunde användas för sitt ändamål. Enligt upprättat förslag till en ny anläggning för kärlförsök skulle en första byggnadsetapp, avseende utrymmen för nämnda båda institutioner, draga en kostnad av 175 000 kronor.

Häststall vid Kungsängen. Detta förslag har tidigare framlagts i anslags-äskandena för budgetåren 1943/44, 1944/45 och 1945/46. Det nuvarande häststallet vid Kungsängen vore enligt vad styrelsen uppgivit byggt i slutet av 1880-talet av trä under tak av tegel. Stallarna befunne sig i mycket dåligt skick, i det att väggmaterialet vore ruttet. Reparation av byggnaden hade därför ej ansetts tillräddig. Upprättat förslag till stallbyggnad hade tidigare kostnadsberäknats till 40 000 kronor, men kostnaderna hade numera ansetts icke komma att understiga 76 000 kronor.

Ombyggnad av ladugården vid Kungsängen. Även till detta arbete har styrelsen äskat anslag för budgetåret 1945/46. Enligt styrelsens uppgift hade ytterväggarna till den del av ladugården, som inrymde ungdjuren, spruckit sönder och på flera ställen vittrat. Skadorna hade uppkommit på grund av att stallet, till följd av att ytterväggarna icke vore tillräckligt isolerande, vintertid icke kunnat effektivt ventileras. För att åstadkomma en tillfredsställande värmebalans i ladugården skulle fordras, dels att ytterväggarna invändigt bekläddes med plattor, som putsades, dels ock att betongbjälklag belades med plattor, som avslammades. Kostnaderna för dessa förbättringsarbeten ha upptagits till 23 000 kronor.

Ombyggnadsarbeten för husdjursförsöksanstaltens försöksverksamhet vid Alnarp. För försöksverksamheten med nötkreatur och hästar vid husdjursför-

söksanstaltens filial i Alnarp erfordrades, enligt styrelsens mening, förbättrade anordningar särskilt för smältbarhetsförsök. Lämpliga utrymmen för ändamålet kunde inredas i det s. k. kuskstallet. Kostnaderna härför ha beräknats till 10 000 kronor.

I fråga om *institutionsbyggnaden för mikrobiologiska institutionen med baljväxtlaboratoriet* har styrelsen framhållit, att framställningen vid baljväxtlaboratoriet av bakteriekulturer för ympning av baljväxter ökat från 17 000 år 1939 till omkring 140 000 år 1945. Sedan föreståndaren för institutionen våren 1944 anmält, att institutionens lokaler vore otillräckliga, framförallt med hänsyn till nyssnämnda verksamhet, hade utredning verkställts rörande anskaffande av ökade lokalutrymmen för institutionen. Förslag hade därvid framlagts till uppförande av en ny institutionsbyggnad för mikrobiologiska institutionen med baljväxtlaboratoriet. Styrelsen som ansett ofrånkomligt, att institutionen snarast möjligt bereddes avsevärt ökade lokalutrymmen, har förordat genomförande av detta förslag. Kostnaderna härför ha beräknats till 1 190 000 kronor. Den lämpligaste förläggningsplatsen har ansetts vara vid huvudinfartsvägen till lantbrukshögskolan, antingen mitt emot jordbrukstekniska institutet eller också väster om detta.

Till ytterligare utredning om sistnämnda nybyggnadsbehov har styrelsen åberopat en vid berörda förslag fogad, av föreståndaren för institutionen given motivering, däri denne till en början redogjort för institutionens och baljväxtlaboratoriets uppgifter samt vidare framhållit i huvudsak följande.

Hand i hand med de mera teoretiskt betonade studierna pågå ett flertal undersökningar med direkt praktisk syftning. De därvid uppnådda resultaten ha i ett flertal fall kunnat omedelbart tillämpas i praktiken och de ekonomiska vinsterna därav ha varit betydande. Viktigast har varit den förut nämnda framställningen och distributionen av bakteriekulturer för ympning av baljväxtutsädet. Den skördestegrande verkan denna ympning kan åstadkomma är i många fall utomordentligt stor. Genom att kulturerna åsatts ett pris av 1 krona per $\frac{1}{4}$ hektar har försäljningen tillfört statsverket en icke obetydlig inkomst. För år 1945 kan verksamheten, efter avdrag av alla löner och omkostnader, beräknas medföra ett överskott av omkring 62 000 kronor. Av större betydelse är emellertid skördeökningen, vars värde med en försiktig beräkning kan för år 1945 uppskattas till 2 å 3 miljoner kronor. De lokaler som vid lantbrukshögskolans inrättande ställdes till baljväxtlaboratoriets förfogande avsågos för en omsättning av högst 25 000 kulturer. När omsättningen år 1941 stigit till 41 000 kulturer, blev ökat lokalutrymme oundgängligen nödvändigt. Efter hand ha därför för andra ändamål avsedda lokaler måst tagas i anspråk och olika detaljer av kulturframställningen måst inhysas på vitt skilda ställen inom högskolans område, vilket i hög grad försvårat arbetet. Skulle icke nya och ändamålsenliga lokaler ställas till baljväxtlaboratoriets förfogande, kan detta icke utvecklas vidare och ej heller fylla de ytterligare krav som av lantbrukarna kunna ställas på laboratoriet. Ökning av lokalutrymmet är även nödvändigt för att laboratoriet skall kunna fylla sin uppgift inom försöksområdet. Bland övrig verksamhet vid institutionen med direkt praktisk syftning må särskilt nämnas undersökningar över jästsvampar för att bl. a. utnyttja vissa jästarters fett- och äggviteproducerande förmåga, studier över produktionen av mikrobiella kampämnen, bl. a. framställningen av penicillin, syntetisk framställ-

ning av C-vitamin, nedbrytning av cellulosa och lignin samt nyttiggörande av lignin- och cellulosahaltiga material, undersökning av vissa konserveringsproblem, metoder till förhindrande av skador, uppkomna vid lagring av jordbruks- eller industriprodukter, samt färgförändringar vid lagring av skinn och pälsverk. Medan den 1 mars 1940 personalen vid institutionen uppgick till 6 personer, äro där nu anställda 22 personer. Den stora personalen och de mångskiftande undersökningarna göra, att institutionens lokaler äro i hög grad otillräckliga. Sålunda finnes endast ett rum för kemiska analyser, vilket i hög grad hämmar institutionens arbete. På grund av infektionsfaran fordras flera särskilda utrymmen för det rent mikrobiologiska arbetet. Bristen på konstantrum gör sig starkt märkbar. Beträffande många av undersökningarna är det nödvändigt, att de vid institutionen föras vidare i halvstor skala innan de sändas ut till slutgiltig utprovning i praktiken. Avsaknaden av en montagehall för dessa försök försvårar i högsta grad verksamheten. Arbetet vid baljväxtlaboratoriet kräver ständiga kärlförsök i betydande omfattning, för vilka krävas växthus. Då för närvarande endast finnes ett mindre kallväxthus, har institutionen bland annat nödgats inkvartera dylika försök i andra institutioner samt vid Sveriges utsädesförenings filial. Mellan den vid baljväxtlaboratoriet bedrivna verksamheten och den övriga mikrobiologiska verksamheten vid institutionen råder och måste råda ett intimt samband. Framställningen av baljväxtkulturer samt forskningen och försöksverksamheten på detta område äro så typiska mikrobiologiska angelägenheter, att ett fristaende baljväxtlaboratorium utan stöd av en därmed koordinerad mikrobiologisk institution måste betecknas som en mycket otillfredsställande anordning. Framställningen och distributionen av bakteriekulturer måste nämligen bedrivas under kontinuerlig, statlig kontroll. Ur arbetssynpunkt medför en sammankoppling av baljväxtlaboratoriets och institutionens övriga verksamhet mycket stora fördelar, i det att större apparatur och forskningsresurser än som eljest kunde påräknas komma att stå till institutionens förfogande. Beträffande användningen av institutionens nuvarande lokaler, vilka värderats till 365 000 kronor, må erinras om att ett flertal andra institutioner anmält behov av utvidgade lokalutrymmen samt att sådant behov jämväl kommer att föreligga för försöksverksamheten, därest denna framdeles skall vara samordnad med lantbrukshögskolan.

Statskontoret har i remissutlåtanden den 11 juli och den 24 september 1945 påpekat, att de av högskolestyrelsen för innevarande budgetår framlagda förslagen till ny- och ombyggnader vid högskolan endast i mycket begränsad utsträckning ansetts kunna bifallas av statsmakterna, samt vidare beträffande det ånyo framlagda kravet på nybyggnad för restaurang m. m. vid Ultuna uttalat, att särskild uppmärksamhet syntes böra fästas vid frågan, om uppförandet av kårlokal för studenter borde anses vara en sådan statlig angelägenhet, att statsverket skulle bestrida hela kostnaden därför.

I infortrade utlåtanden den 13 augusti och den 27 september 1945 har *byggnadsstyrelsen* lämnat utan erinran förslagen rörande institutionsbyggnad m. m. vid botanisk-genetiska trädgården, fyra bostadshus för eldare och vaktmästare vid Ultuna, ekonomibyggnad och förmansbostad vid Brännbergs försöksgård, inredning av bibliotekets övervåning, nybyggnad för restaurang m. m. vid Ultuna, försöksstallar för djurfysiologiska institutionen samt institutionen för husdjurens utfodring och skötsel, häststall vid Kungs-

ängen samt ombyggnadsarbeten för husdjursförsöksanstaltens försöksverksamhet vid Alnarp. Kostnaderna för arbetarbostäder vid Kungsängen och ombyggnad av ladugård därstädes har byggnadsstyrelsen ansett för lågt beräknade och därför böra höjas till 183 000 respektive 32 000 kronor. Kostnaderna för kärlförsöksgården vid institutionerna för allmän jordbrukslära och växtodlingslära kunde enligt byggnadsstyrelsens mening på utredningens nuvarande stadium icke med säkerhet bedömas. Förslaget till institutionsbyggnad för mikrobiologiska institutionen med baljväxtlaboratoriet har syns byggnadsstyrelsen i stort sett motsvara de krav som borde ställas på den föreslagna byggnaden. Kostnadsberäkningen för sistnämnda byggnad hade icke givit styrelsen anledning till erinran.

Över högskolestyrelsens framställning såvitt angår förslaget till institutionsbyggnad för mikrobiologiska institutionen med baljväxtlaboratoriet ha yttranden vidare avgivits av lantbruksstyrelsen, statens livsmedelskommission, 1945 års jordbruksförsöksutredning och Sveriges lantbruksförbund. *Lantbruksstyrelsen* har tillstyrkt förslaget samt framhållit betydelsen av baljväxtlaboratoriets anknäytning till institutionen, varigenom icke endast verksamheten vid laboratoriet komme att stå under fortlöpande vetenskaplig kontroll utan även forskningen vid institutionen erhöile ett vidare verksamhetsfält och större utrustning än eljest. *Livsmedelskommissionen* har likaledes biträtt högskolestyrelsens framställning samt understrukit baljväxtodlingens betydelse för vår självförsörjning med äggvita ävensom otillräckligheten av nuvarande lokalutrymmen för nämnda institution och laboratorium. *Jämväl 1945 års jordbruksförsöksutredning* har vitsordat behovet av förbättrade och ökade lokaler för ifrågavarande verksamhet men framhållit vanskligheten att bedöma vilka konsekvenser ett genomförande av det avsedda byggnadsförslaget kunde komma att få för det byggnadsprogram utredningen kunde finna erforderligt. *Sveriges lantbruksförbund* har tillstyrkt högskolestyrelsens hemställan.

Såsom framgår av vad föreståndaren för mikrobiologiska institutionen an-
fört är den framställning av bakteriekulturer som bedrives vid institutionen
av synnerlig betydelse för jordbruket. Allteftersom förståelsen härför trängt
ut till jordbrukarna i landet, har också efterfrågan på dessa bakteriekulturer
stadigt vuxit. Tillverkningen har från att år 1939 ha uppgått till 17 000 kul-
turer stigit till 140 000 kulturer år 1945. Det torde vara att förvänta, att en
ytterligare stegring av efterfrågan kommer att äga rum. Vid institutionen be-
drives emellertid därjämte såsom framgår av den förebragta utredningen en
intensiv forskningsverksamhet på flera andra av institutionens verksamhets-
områden. Det är under sådana förhållanden naturligt, att institutionens nu-
varande lokaler, vilka icke beräknats med hänsyn till ett så omfattande ar-
bete som det som för närvarande pågår vid institutionen, blivit i hög grad
otillräckliga för sitt ändamål. Då förutsättningar torde saknas för att ytter-
ligare öka tillverkningen av bakteriekulturer inom de lokaler, institutionen
för närvarande disponerar, och då några utvidgningsmöjligheter inom den nu-

*Departements-
chefen.*

varande högskolebyggnaden icke heller torde förefinnas, synas — därest man vill tillgodose jordbrukets behov av bakteriekulturer för baljväxtodlingen, vilket jag för min del anser i högsta grad önskvärt — andra möjligheter för lokalfrågans lösning icke stå till buds än att bygga nya lokaler för ifrågavarande institution. Med hänsyn härtill och då ett fast samband mellan forskningen och framställningen av bakteriekulturerna torde vara påkallad för att verksamheten skall kunna bedrivas på mest tillfredsställande sätt, vill jag förorda, att en för den vetenskapliga forskningen och framställningen av ifrågavarande bakteriekulturer gemensam institutionsbyggnad uppföres. För detta ändamål torde för nästa budgetår böra anvisas ett investeringsanslag av 1 190 000 kronor.

Även vissa av de övriga av högskolestyrelsen föreslagna nybyggnaderna böra komma till utförande under nästa budgetår. Då enligt vad utredningen giver vid handen ett starkt behov föreligger av personalbostäder vid lantbrukshögskolan, anser jag sålunda, att de fyra föreslagna bostadshusen böra uppföras. Dessa torde böra byggas såsom enfamiljshus, vilket även skett med de enligt Kungl. Maj:ts beslut den 23 augusti 1945 senast uppförda personalbostäderna. Kostnaderna för de nya bostäderna ha uppskattats till sammanlagt 92 000 kronor. En stor del av det växtmaterial som frambringas vid botanisk-genetiska institutionen synes icke kunna förvaras på ett tillfredsställande sätt utan hotas av förstörelse. Under sådana förhållanden finner jag det erforderligt, att även den av högskolestyrelsen förordade ladan snarast måtte bli uppförd. Den för byggnaden verkställda kostnadsberäkningen, som slutar å 24 000 kronor, har icke givit anledning till erinran. Då de nuvarande arbetarbostäderna vid Kungsängen samt ekonomibyggnaden och förmansbostaden vid Brännbergs försöksgård befinna sig i så otillfredsställande skick att de icke lämpligen kunna repareras eller ombyggas, vill jag tillstyrka, att nybyggnader vid dessa gårdar komma till stånd. Kostnaderna härför ha beräknats för arbetarbostäderna vid Kungsängen till 183 000 kronor och för byggnaderna vid Brännbergs försöksgård till 130 000 kronor. Genom utförande av de föreslagna byggnadsarbetena vid Ultuna lantbruksskola skulle vinnas att ytterligare omkring 8 elever skulle kunna utbildas vid skolan, något som vore synnerligen önskvärt med hänsyn till bristen på arbetsbefäl. Genom att nämnda antal nya elever kan antagas, skulle ungefär motsvarande antal arbetare, vilka för närvarande tidvis behövas för jordbrukets skötsel och vilkas avlöning uppgår till sammanlagt 1 500 kronor i månaden, bli obehövlige. Ifrågavarande byggnadsarbetens genomförande skulle även i icke ringa rad öka trevnaden för personal och elever vid skolan. På grund av det nu anförda anser jag, att byggnadsarbetena, vilka kostnadsberäknats till 183 500 kronor, böra komma till utförande under nästa budgetår. Även de föreslagna inredningsarbetena m. m. å bibliotekets vind för 21 000 kronor synas nu böra verkställas.

Till institutionsbyggnad m. m. vid botanisk-genetiska trädgården, nybyggnad av restaurang m. m. vid Ultuna, häststall vid Kungsängen samt ombyggnad av ladugården därstädes anser jag mig däremot icke för närvarande kun-

na tillstyrka någon medelsanvisning. De av styrelsen i övrigt framställda förslagen, avseende byggnader för försöksstallar för djurfysiologiska institutionen samt institutionen för husdjurens utfodring och skötsel, kärlförsöksgård för institutionerna för allmän jordbrukslära och växtodningslära samt ombyggnadsarbeten för husdjursförsöksanstaltens försöksverksamhet vid Alnarp, stå i sådant samband med frågan om den framtida organisationen av försöksverksamheten på jordbrukets område, varom utredning nu pågår, att med nämnda byggnadsarbeten tills vidare synes böra anstå.

Jag förutsätter, att de av mig i det föregående tillstyrkta byggnadsarbetena kunna utföras inom en kostnadsram av (1 190 000 + 92 000 + 24 000 + 183 000 + 130 000 + 183 500 + 21 000 =) 1 823 500 kronor. Detta belopp torde alltså böra anvisas för nästa budgetår. Vid byggnadernas utförande torde största möjliga sparsamhet böra iakttas.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 823 500.

[4.] **Byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.** I två särskilda skrivelser den 27 augusti 1945 har *styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* hemställt om anvisande av dels 285 000 kronor till uppförande och inredning av en bostadsbyggnad för elever vid handelsträdgårdsmästarkursen m. fl., dels 95 000 kronor till uppförande av växthus, dels ock 285 000 kronor eller alternativt 305 000 kronor till uppförande och inredning av en institutionsbyggnad för husdjurslära m. m. samt en samlingssal. Institutsstyrelsen har till stöd för sina anslagsframställningar anfört i huvudsak följande.

Bostadsbyggnad för elever vid handelsträdgårdsmästarkursen, extra elever m. fl. Behovet av denna byggnad är synnerligen stort. Eleverna i handelsträdgårdsmästarkursen äro för närvarande nödsakade att bo i angränsande samhällen, och stora svårigheter äro förknippade därmed. Enligt uppgjorda byggnadsritningar skulle byggnaden innehålla 24 dubbelrum med plats för sammanlagt 48 elever samt två enkelrum, vilka beräknats för sjukdomsfall o. d. I byggnaden skulle därjämte inrymmas bostad för en ogift lärare, enär bristen på bostäder för dylika befattningshavare är mycket stor. Vidare ha två enkelrum med kokvrår avsetts för städerskor, vilka även behöva bo inom institutets område. Byggnadskostnaderna ha beräknats till 270 000 kronor och kostnaderna för inredning till 15 000 kronor.

Växthusbyggnader. En absolut nödvändig förutsättning för undervisningens effektiva bedrivande är förekomsten av ändamålsenliga växthus. Detta behov har gjort sig speciellt gällande sedan handelsträdgårdsmästarutbildningen vid Alnarp år 1939 tog sin början. I främsta rummet saknas växthus för odling av blommor. De växthus som nu användas för blomsterodling äro uppförda år 1913. Flera av dem äro ytterst bristfälliga och en del alldeles odugliga för blomsterkulturer. De nu till uppförande föreslagna växthusen, som avses utgöra en första etapp, böra lämpligen placeras tillsammans med de

under år 1933 tillkomna växthusen för köksväxter. Härigenom uppnås en behövlig centralisering, vilket innebär betydande arbetsbesparingar i avseende på eldning o. d. samt möjlighet att effektivt utnyttja grönsaksväxthusen under den tid av vinterhalvåret, då ingen nämnvärd odling av köksväxter förekommer. I de nya växthusen beräknas rationell odling skola ske av växter, som ha betydelse för landets handelsmässiga blomsterodling. Den del av växt-husbyggnaderna, som nu föreslås skola uppföras, har kostnadsberäknats till 95 000 kronor. Institutsstyrelsen framhåller vidare, att behov föreligger, förutom av ytterligare växthus, av vissa ekonomibyggnader och lagerlokaler, av bostäder för befattningshavare samt av en institutionsbyggnad för trädgårds-fackämnen.

Institutionsbyggnad för husdjurslära m. m. samt samlingssal. Sedan institutets omorganisation år 1933 råder ett mycket stort behov av mera ändamålsenliga lokaler för undervisningen i husdjurslära, mjölkhushållning, jordbrukslära, kulturteknik samt byggnadslära och byggnadsritning. Institutet har inga andra lokaler för undervisningen i dessa ämnen än den lärosal där föreläsningarna hållas. Undervisningsmaterielen inhysses på flera olika ställen och är därigenom mindre lätt tillgänglig och kan ej heller effektivt utnyttjas vid undervisningen. Vid institutet finnes icke någon samlingssal, som rymmer mer än 120 personer. Detta har framträtt som en stor brist. Det förefinnes nämligen upprepade gånger under årets lopp behov av en större sal med plats för minst 200—250 personer. Detta är fallet vid årsavslutningar, vid allmänna föredrag och sammankomster för eleverna samt vid möten för jordbrukare, representanter för mejerinäringen samt trädgårdsodlare.

I det upprättade ritningsförslaget ha för undervisningen i husdjurslära och mjölkhushållning upptagits en lärosal, ett arbetsrum för lärare, ett mindre arbetsrum till assistenten vid de till Alnarp förlagda husdjursförsöken, utrymme för institutets zootekniska samlingar samt utrymme för övningarna i mjölkhushållning och kontrollföreningsverksamhet. För undervisningen i jordbrukslära och kulturteknik ha beräknats föreläsningssal, arbetsrum för lärare, rum för instrument samt för annan materiel. För undervisningen i byggnadslära och byggnadsritning ha avsetts en föreläsnings- och ritsal och ett rum för materiel, vilket samtidigt skall vara arbetsrum för lärare. Föreläsnings- och ritsalarna ha plats för 36 elever. Samlingssalen, som inrymts i en flygelbyggnad till institutionsbyggnaden, har enligt förslaget plats för 250 personer och är försedd med utrymme för scen. Enär institutet saknar gymnastiksal avses, att samlingssalen under vintern även skall användas till viss inomhusidrott. Styrelsen anser, att samlingssalens utförande med scen bäst skulle motsvara de fordringar, som i framtiden kunna komma att ställas på en dylik lokal, men styrelsen vill på samma gång framhålla, att en samlingssal utan scen skulle tillgodose de för tillfället mest angelägna behoven av utrymme för detta ändamål.

Byggnaden har avsetts skola uppföras ej långt från maskininstitutionens lokaler, varigenom införandet av vatten och elektrisk energi i byggnaden på grund av befintliga ledningar i närheten blir jämförelsevis billigt. Även avloppsförhållandena kunna utan svårighet ordnas vid en dylik placering av ifrågavarande byggnad. Uppvärmningen av byggnaden beräknas kunna ske från värmecentralen i maskininstitutionen, varigenom kostnaderna för själva eldningsarbetet bliva jämförelsevis små. Då de sanitära anordningarna bliva gemensamma för undervisningslokaler och samlingssal vinnas också vissa besparingar.

Enligt upprättat kostnadsförslag skulle byggnadskostnaderna uppgå till 335 000 kronor, därest samlingssalen uppföres med scen. För möblering och

utrustning beräknas 20 000 kronor. Därest scenen slopas, skulle 20 000 kronor sparas och inredningskostnaderna skulle då kunna ingå i nämnda belopp av 335 000 kronor.

Institutet disponerar en donation till uppförande av gymnastikbyggnad och denna fond uppgick den 31 december 1944 till omkring 53 000 kronor. På grund av att samlingssalen i viss utsträckning beräknas kunna användas till inomhusidrott anser styrelsen, att 50 000 kronor av denna fond böra tagas i anspråk till uppförande av samlingssalen. Enligt utförda beräkningar skulle detta i huvudsak motsvara kostnaden för samlingssalen, om denna uppföres utan scen. Det erforderliga anslaget för byggnadsföretaget jämte utrustning med möbler och inventarier utgör i så fall 285 000 kronor. Skulle däremot samlingssalen uppföras med scen, beräknades kostnaden — minskad med 50 000 kronor av donationsmedel — till 305 000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 24 september 1945 förordat anvisande dels av 380 000 kronor till uppförande av elevbostad och växthus, dels ock av 285 000 kronor till uppförande av institutionsbyggnad jämte gymnastik- och samlingssal.

I remissutlåtande den 20 september 1945 över framställningen om medelsanvisning till uppförande av elevbostad och växthus har 1945 års jordbruksförsöksutredning anfört, att såvitt utredningen kunde finna, dessa byggnadsföretag icke berördes av utredningens arbete eller de förslag rörande jordbruksförsöksverksamhetens framtida ordnande, som utredningen kunde komma att framlägga.

Byggnadsstyrelsen har i infortrade utlåtanden den 27 september 1945 anfört i huvudsak följande.

Av den granskning byggnadsstyrelsen underkastat de framlagda ritningsförslagen till elevbostad och till institutionsbyggnad har framgått, att dessa äro i behov av grundlig omarbetning. Då byggnadsföretagen äro upptagna å beredskapsstat för budgetåret 1944/45 och styrelsen sålunda har att ombesörja detaljplanering av desamma, har styrelsen gått i författning om upprättande av nya ritningar. Styrelsen, som funnit de gjorda kostnadsberäkningarna för ifrågavarande byggnadsföretag för låga, har uppskattat byggnadskostnaderna för elevbostaden till 295 000 kronor och för institutionsbyggnaden med utförande av scen i samlingssalen till 370 000 kronor. Mot ritningsförslaget till växthusbyggnad och den beräknade kostnaden för denna har styrelsen icke något att erinra.

I skrivelse den 9 november 1945 har *institutsstyrelsen* förklarat, att styrelsen med hänsyn till det stora antalet sökande till driftsledarkursen — för läsåret 1945/46 159 stycken, varav 99 fyllde samtliga inträdesvillkor — allvarligt övervägde att till Kungl. Maj:t ingiva förslag om dubblering av kursen, i vilken för närvarande endast 36 elever kunde beredas plats. Därest institutet erhöle den föreslagna nya institutionsbyggnaden skulle en dubblering av driftsledarkursen icke möta några större svårigheter. Merkostnaderna skulle inskränka sig till 12 000 kronor för år för arvoden till speciallärare och ett engångsanslag å omkring 10 000 kronor för utökning av undervisningsmateriel, vartill skulle komma viss höjning av institutets årliga materielanslag och anslag för studieresor.

*Departements-
chefen.*

Jag är icke för närvarande beredd att tillstyrka, att medel för den ifrågasatta elevbostaden och växthusanläggningen anvisas å riksstaten för budgetåret 1946/47. Med hänsyn till den stora brist på ändamålsenliga undervisningslokaler, som förefinnes vid institutet, synes det däremot angeläget, att den föreslagna institutionsbyggnaden kommer till stånd. Härför talar även den omständigheten, att en dubbling av driftsledarkursen på grund av det stegrade behovet av personal med ifrågavarande utbildning torde vara i hög grad önskvärd. En sådan dubbling synes, såsom framgår av vad institutstyrelsen anfört, vara möjlig att genomföra, därest ifrågavarande byggnad uppföres. Med beaktande av att uppförandet av den planerade gymnastik- och samlingssalen, av vilken institutet jämväl synes vara i behov, till övervägande del kommer att bekostas med anlitan av tillgängliga donationsmedel, finner jag mig kunna biträda förslaget, att institutionsbyggnaden förses med en flygelbyggnad, inrymmande en dylik sal. Uppenbarligen skulle det ur flera synpunkter vara fördelaktigt, om samlingssalen utrustades med scen. Då jag icke har något att erinra mot byggnadsstyrelsens beräkning av kostnaderna, torde för uppförande av institutionsbyggnaden med samlingssal böra anvisas ett belopp av 320 000 kronor. Förslag om anvisande av de till möbler och inventarier för byggnaden erforderliga medlen, 20 000 kronor, framlägger jag i annat sammanhang denna dag.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 320 000.

[5.] **Byggnadsarbeten vid statens veterinärmedicinska anstalt.** I särskilda skrivelser den 29 augusti och den 3 november 1945 har *styrelsen för statens veterinärmedicinska anstalt* hemställt, att till byggnadsarbeten vid anstalten för nästa budgetår måtte uppföras ett anslag av 99 000 kronor. Av detta belopp ha 55 000 kronor avsetts till uppförande av två personalbostäder, 16 000 kronor till förbättringsarbeten å vägarna inom anstaltens område, 22 000 kronor till anordnande av en kolgård samt 6 000 kronor till inmontering av en stoker samt en termostatventil. Ur skrivelserna må i övrigt återgivas följande.

Personalbostäderna. Inom anstalten finnas enligt vad anstaltsstyrelsen upplyser för närvarande tre personalbostäder, vilka disponeras av anstaltens maskinmästare och reparatör samt en extra ordinarie eldare. De nu föreslagna bostäderna äro avsedda för en smådjursskötare och en befattningshavare i serumstallarna. Genom att bereda dessa befattningshavare bostad inom anstaltens område skulle, framhåller styrelsen, möjligheterna att anordna en tillfredsställande vård och tillsyn över anstaltens olika försöksdjur och för serumframställning avsedda hästar i hög grad förbättras.

Förbättringsarbeten å vägarna inom anstaltens område. Anstaltsstyrelsen har framhållit, att vägarna inom anstaltens område befunne sig i ett synnerligen dåligt skick på grund av att de icke blivit slut-

giltigt färdigställda i samband med anstaltens nybyggnad. Med hänsyn här- till erfordrades enligt styrelsens mening utfyllnad och justering av vägunder- laget samt beläggning med tjärnakadam.

Kolgården. Då anstaltens nuvarande anordning för förvaring av kol vore mycket bristfällig, har anstaltsstyrelsen hemställt, att en kolgård med en yta av omkring 400 kvadratmeter måtte anordnas.

Stoker och termostatventil. Av anstaltens två ångpannor och tre varmvattenpannor äro enligt vad styrelsen anför för närvarande en ång- panna och en varmvattenpanna försedda med stoker. Styrelsen har fram- hållit angelägenheten av att ytterligare en varmvattenpanna försåges med stoker samt att en termostatreglerad ångventil för varmvattenberedning inom anstalten anskaffades.

Byggnadsstyrelsen har i ett den 2 november 1945 avgivet remissutlåtande anført, att behovet av ytterligare personalbostäder vid anstalten icke blivit tillräckligt motiverat för att ämbetsverket skulle kunna tillstyrka anslag för ändamålet. Mot framställningen om 16 000 kronor till förbättring av vägarna inom anstaltens område har byggnadsstyrelsen däremot icke haft något att erinra. Byggnadsstyrelsen har efter verkställd utredning jämväl tillstyrkt, att för anordnande av en kolgård samt anskaffande och inmontering av en stoker och en termostatventil beräknades 22 000 respektive 6 000 kronor.

För närvarande är jag icke beredd att tillstyrka uppförande av nya per- *Departements-*
sonalbostäder vid veterinärmedicinska anstalten. Däremot kan jag i likhet *chefen.* med byggnadsstyrelsen förorda, att medel för nästa budgetår anvisas till förbättring av vägarna inom anstaltens område och för anordnande av en kolgård samt för anskaffande och inmontering av en stoker och en termo- statventil. De härför beräknade kostnaderna föranleda icke någon erinran från min sida. Ett belopp av 44 000 kronor torde alltså för nästa budgetår böra anvisas i form av ett investeringsanslag under anslagstiteln Byggnads- arbeten vid statens veterinärmedicinska anstalt.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid statens veterinärmedicinska*
anstalt för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 44 000.

[6.] **Byggnadsarbeten vid skogshögskolans förläggning i Garpenberg.** I skrivelse den 9 oktober 1945 har *byggnadsstyrelsen* i anledning av framställ- ningar i ämnet från styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforsknings- institut samt föreståndaren för skogshögskolans förberedande kurs å Gar- penberg, jägmästaren K. I. Heijbel, hemställt om anvisande av ett belopp av 15 000 kronor för utförande av vissa ändrings- och moderniseringsarbeten inom köksavdelningen vid Garpenberg, avseende huvudsakligen inredning av skafferier, iordningställande av diskrum, serveringsrum och förrådsrum samt inmontering av kylskåp, diskmaskin och evakueringsfläkt.

I fråga om behovet av förevarande arbeten har *jägmästaren Heijbel* anfört i huvudsak följande.

I köksavdelningen äro för närvarande utom husmor ett köksbiträde och ett serveringsbiträde anställda mot tidigare en husmor och tre biträden. Det har emellertid visat sig, att systemet med två biträden under nuvarande förhållanden icke i längden går att bibehålla, då arbetet blir alltför betungande. Under de senaste åren har personalen oupphörligt sagt upp sina platser och dessa ha varit mycket svåra att återbesätta. Detta har också fört med sig att arbetskraften successivt blivit mindre kvalificerad. Den omedelbara orsaken till personalsvårigheterna är att köksavdelningen och serveringsrum äro otidsenligt inredda samt att is- och rotfruktskällare ävensom plats för tömning av sopor och slask ligger närmare 100 meter från huvudbyggnaden. Sålunda måste sommartid all mat och praktiskt taget alla drycker förvaras i nämnda is- och rotfruktskällare, bäras till köket en trappa upp, där tillredas samt slutligen serveras ännu en trappa upp. Härjämte må framhållas, att kökspersonalen utom det direkta hushållsarbetet även har att svara för städning av matsal, kårlokaler och personalrum eller sammanlagt 8 rum jämte köksavdelningen.

Det råder dock intet tvivel om att en personal omfattande husmor och två biträden skulle kunna utföra allt behövt arbete, därest kök, serveringsrum och ekonomilokaler erhålla en tidsenlig och ändamålsenlig utrustning. Med hänsyn till den stora betydelse detta skulle få såväl för de studerandes ekonomi som för kökspersonalens arbetsförhållanden och den allmänna trevnaden synes önskvärt, att köksavdelningen å Garpenberg snarast möjligt restaureras och moderniseras.

Byggnadsstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse vitsordat behovet av restaurering och modernisering av ifrågavarande lokaler samt hemställt, att de ifrågasatta arbetena måtte komma till utförande i enlighet med ett genom styrelsens försorg upprättat, av högskolestyrelsen godkänt förslag.

*Departements-
chefen.*

Av den i ärendet förebragta utredningen torde framgå, att kökslokalerna vid skogshögskolans förläggning i Garpenberg befinna sig i ett otillfredsställande skick. En följd härav har bland annat blivit, att svårigheter uppstått att erhålla erforderlig kökspersonal vid förläggningen. Med hänsyn härtill anser jag mig böra tillstyrka, att de av byggnadsstyrelsen föreslagna förbättrings- och moderniseringsarbetena komma till utförande. Mot de i ärendet verkställda kostnadsberäkningarna, vilka sluta å 15 000 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran. Ett investeringsanslag av nämnda storlek torde sålunda böra uppföras å kapitalbudgeten för nästa budgetår. Anslaget synes böra benämnas Byggnadsarbeten vid skogshögskolans förläggning i Garpenberg.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid skogshögskolans förläggning i Garpenberg* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 15 000.

[7.] **Byggnadsarbeten vid statens skogsforskningsinstitut m. m.** Under anslagstiteln Byggnadsarbeten vid statens skogsförsöksanstalt m. m. anvisade riksdagen (kapitalbudgeten 1941: bil. 5, p. 3; r. skr. nr 159) samt kapitalbudgeten 1943: bil. 6, p. 3; r. skr. nr 105) för budgetåren 1941/42 och 1943/44 tillhopa 1 400 000 kronor för vissa ny- och ombyggnadsarbeten vid skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut, omfattande bland annat uppförande av en ny bostadsbyggnad, inrymmande tre bostadslägenheter avsedda en för institutets vaktmästare, en för skogshögskolans preparator och en för den värmeledningsskötare som avsåges skola handhava skötseln av en planerad gemensam värmecentral för högskolan och institutet. Genom beslut den 28 januari 1944 anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att efter samråd med styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut låta för en kostnad av högst 1 400 000 kronor verkställa ifrågavarande byggnadsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 11 februari 1942 framlagt såsom alternativ II betecknat förslag med de ändringar däri, som betingades av byggnadskostnadernas reduktion till 1 400 000 kronor. I nyssnämnda skrivelse den 11 februari 1942 hade alternativ II kostnadsberäknats till 1 490 000 kronor, därav 60 000 kronor utgjorde kostnaderna för uppförande av förenämnda bostadsbyggnad. Genom beslut av 1945 års riksdag (kapitalbudgeten 1945: bil. 7 p. 5; r. skr. nr 255) ha sedermera anvisats ytterligare 205 000 kronor till täckande av vissa merkostnader m. m. för ifrågavarande byggnadsarbeten.

I skrivelse den 20 april 1945 har *styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut* hemställt om anvisande av dels ett belopp av 3 000 kronor för provisoriskt iordningställande av tre amanuensrum till bostadslägenhet åt en värmeledningsskötare vid högskolan och institutet, dels ock ett belopp av 1 005 kronor för utbetalning under tiden 1 oktober 1945—30 juni 1946 av kontantersättning till de amanuenser, som sålunda skulle mista sina bostadsförmåner. Över framställningen ha utlåtanden avgivits av bland andra byggnadsstyrelsen, som därvid erinrat, att den föreslagna bostadslägenheten icke skulle bli fullvärdig såsom familjebostad. I anledning härav har institutsstyrelsen i skrivelse den 10 augusti 1945, varöver utlåtanden avgivits av byggnadsstyrelsen och statskontoret, hemställt, att förevarande bostadsfråga i stället måtte lösas på så sätt, att den i förslaget till ny- och ombyggnadsarbeten vid högskolan och institutet upptagna bostadsbyggnaden, avsedd bland annat för värmeledningsskötaren, bleve uppförd, samt att härför erforderliga medel måtte ställas till förfogande. Styrelsen har därvid anfört i huvudsak följande.

Innehavaren av befattningen såsom värmeledningsskötare vid den gemensamma värmecentralen för högskolan och institutet har förutsatts och måste vara bosatt inom högskolans och institutets gemensamma område för att på betryggande sätt kunna sköta sina åligganden. Då byggnadsstyrelsen ansett den av institutsstyrelsen föreslagna provisoriska lösningen av värmeledningsskötarens bostadsfråga otillfredsställande, kan styrelsen icke finna någon annan utväg än att denne beredes den bostad, som från början avsetts för honom, nämligen i den planerade men ännu icke uppförda bostadsbyggnaden om

tre lägenheter för värmeledningsskötaren, vaktmästaren vid skogsforskningsinstitutet samt trädgårdsmästaren och preparatorn vid högskolan. De två sistnämnda tjänstemännen, vilka i likhet med värmeledningsskötaren måste vara bosatta inom området, ha för närvarande i besparingssyfte beretts bostad i ett gammalt trähus framför skogsforskningsinstitutets nybyggnad. Denna åtgärd måste emellertid med hänsyn till nämnda träbyggnads tillstånd betraktas såsom ett mycket kortvarigt och för vederbörande ogynnsamt provisorium. I detta läge synes det därför styrelsen rationellast, att nyssnämnda bostadsbyggnad kommer till uppförande. Detta torde också på litet längre sikt vara den ur ekonomisk synpunkt mest ändamålsenliga lösningen.

Byggnadsstyrelsen har i sitt remissutlåtande uttalat, att styrelsen — som för att nedbringa kostnaderna för ny- och ombyggnadsarbetena vid skogshögskolan och skogsforskningsinstitutet till det anvisade beloppet av 1 400 000 kronor sett sig nödsakad att utesluta ifrågavarande bostadsbyggnad ur byggnadsplanen, då behovet av denna byggnad icke varit överhängande — delade institutsstyrelsens uppfattning, att det i nuvarande läge vore mest rationellt om byggnaden i fråga komme till uppförande. Med hänsyn härtill har byggnadsstyrelsen tillstyrkt, att medel anvisades för ändamålet. Samtidigt har styrelsen emellertid förklarat, att enligt inom styrelsen verkställd beräkning kostnaderna för byggnadens uppförande numera skulle komma att uppgå till 92 000 kronor. Härom har styrelsen anfört följande.

På grund av inträffad kostnadsstegring beträffande byggnadsmaterialier m. m. kunna de tre lägenheterna numera icke uppföras för det tidigare angivna beloppet, 60 000 kronor. Enligt inom byggnadsstyrelsen verkställd beräkning skulle, om den föreslagna bostadsbyggnaden uppfördes av trä, varje lägenhet komma att betinga en kostnad av 24 000 kronor eller för tre lägenheter sammanlagt 72 000 kronor, vartill komma 5 000 kronor för yttre arbeten.

Det har visat sig förenat med stora svårigheter att finna en lämplig plats för det tillämnade husets placering på skogshögskolans tomt. Företagna utredningar ha givit vid handen att den enda möjliga lösningen är att förlägga nybyggnaden något nordväst om skogshögskolans huvudbyggnad. Härvid blir det emellertid nödvändigt att från huvudbyggnaden framdraga ledningar för vatten, avlopp och värme, vilket beräknas betinga en kostnad av 15 000 kronor. Ehuru denna kostnad kan förefalla hög i förhållande till övriga byggnadskostnader för ifrågavarande bostadslägenheter, vill byggnadsstyrelsen framhålla, att ett framdragande av ledningar i denna riktning i varje fall kommer att bli nödvändigt vid en framtida utbyggnad av skogshögskolan i nordvästlig riktning.

Det planerade bostadshuset med tre lägenheter skulle sålunda komma att kosta sammanlagt 92 000 kronor. Om byggnaden kunde inskränkas till att rymma endast två bostadslägenheter, bleve kostnaden 68 000 kronor.

Statskontoret har anfört, att enligt vad ämbetsverket under hand inhämtat från byggnadsstyrelsen denna vid uteslutandet av ifrågavarande bostadsbyggnad ur byggnadsplanen samtidigt av de anvisade medlen reserverat ett belopp av 5 000 kronor för iordningställande av bostadslägenheter i det i framställningen omnämnda gamla trähuset framför skogsforskningsinstitutets nybyggnad. Under erinran härom har statskontoret uttalat, att, därest medel

äskades för uppförande av nyssnämnda bostadsbyggnad, hänsyn vid anslagsbeloppets beräkning borde tagas till det sålunda reserverade beloppet.

Såsom framgår av vad byggnadsstyrelsen anfört har den i den ursprungliga planen för ny- och ombyggnadsarbeten vid skogshögskolan och skogsforskningsinstitutet upptagna bostadsbyggnaden, inrymmande lägenheter för institutets vaktmästare samt högskolans trädgårdsmästare och preparator ävensom den för båda institutionerna gemensamme värmeledningsskötaren, på grund av bristande medelstillgång icke kommit till utförande. Av nämnda befattningshavare — vilka samtliga förutsatts skola vara bosatta på arbetsplatsen — har på grund härav de två förstnämnda måst beredas tillfälliga bostäder i ett gammalt trähus framför skogsforskningsinstitutets nybyggnad, medan åt den sistnämnde ej kunnat anskaffas någon bostad inom institutionernas område. Då dessa förhållanden uppenbarligen måste anses vara otillfredsställande, finner jag det nödvändigt, att ifrågavarande befattningshavares bostadsfråga med det snaraste ordnas. Vid övervägande av de möjligheter som i sådant hänseende föreslagits har jag i likhet med byggnadsstyrelsen kommit till den uppfattningen, att frågan bäst löses genom att den ursprungligen planerade bostadsbyggnaden om tre lägenheter uppföres. Jag förordar därför, att erforderliga medel nu anvisas för detta ändamål. Kostnaderna för byggnadens uppförande ha numera beräknats komma att uppgå till 92 000 kronor. Härifrån torde emellertid böra avräknas den reservation å 5 000 kronor, som av tidigare anvisade medel står till förfogande. För ändamålet synes sålunda böra avses ett belopp av 87 000 kronor. Då, enligt vad jag förut denna dag vid anmälan i nionde huvudtiteln av anslagsäskandena under punkten Statens skogsforskningsinstitut: Byggnadsarbeten å vissa försöksparter anfört, under nu förevarande anslag jämväl bör upptagas ett belopp av 5 000 kronor till vissa planeringsarbeten å tomtområdet kring institutets nybyggnad m. m., skulle till Byggnadsarbeten vid statens skogsforskningsinstitut m. m. för nästa budgetår behöva anvisas ett investeringsanslag av $(87\,000 + 5\,000 =) 92\,000$ kronor.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid statens skogsforskningsinstitut m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 92 000.

[8.] **Anordnande av hiss i lantmäteristyrelsens ämbetsbyggnad.** I skrivelse den 8 oktober 1945 har *lantmäteristyrelsen* hemställt om anvisande av ett belopp av 11 000 kronor för installation av en hiss i styrelsens ämbetsbyggnad. Till motivering av framställningen har styrelsen anfört följande.

Lantmäteristyrelsen disponerar inom sin ämbetsbyggnad för sitt kartarkiv dels arkivlokaler i den gamla byggnaden och dels i den för ett tiotal år sedan uppförda tillbyggnaden den s. k. visningssalen och under denna belägna ar-

*Departements-
chefen.*

kivlokaler. De sistnämnda stå endast genom en trappa i förbindelse med visningssalen. Vid sagda tillbyggnad var bestämt, att hiss skulle inmonteras för underlättande av förbindelsen mellan visningssalen och de undre arkivutrymmena. Byggnadsarbetet för hisstrumman utfördes även år 1934, men av kostnadsskäl blev hissen då icke inmonterad.

Behovet av hissförbindelsen har under den gångna tiden varit kännbart vid transport till och från visningssalen av de i undre arkivet förvarade tunga kartböckerna. Efter återförandet av de evakuerade arkivalierna kommer behovet att bli särskilt trängande, då de undre arkivlokalerna med hänsyn jämväl till arkivaliernas tillväxt måste beläggas i större utsträckning än hittills. Utan tillgång till hissen uppstår behov av ökat expeditivskats-
biträde.

Styrelsen har därför hos byggnadsstyrelsen anhållit om hissens inmonterande. Med anledning härav har byggnadsstyrelsen upprättat kostnadsberäkning för installationen, slutande å 11 000 kronor, samt förklarat sig beredd att låta ombesörja densamma, likväl under förutsättning att nämnda belopp anvisades för ändamålet.

Departements-
chefen.

I betraktande av vad lantmäteristyrelsen anfört vill jag icke motsätta mig, att medel nu anvisas för installation av ifrågavarande hiss. Då jag icke har något att erinra mot de i ärendet verkställda kostnadsberäkningarna, vilka sluta å 11 000 kronor, förordar jag, att ett investeringsanslag av nämnda storlek avses för ändamålet. Anslaget, som bör benämnas Anordnande av hiss i lantmäteristyrelsens ämbetsbyggnad, torde böra ställas till byggnadsstyrelsens förfogande.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av hiss i lantmäteristyrelsens ämbetsbyggnad* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 11 000.

Statens utlåningsfonder.

[9.] **Lånefonden för inköp av ädla avelsston.** Bestämmelser angående villkoren för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 4 juli 1913 (nr 226) med däri genom kungörelserna nr 366/1917, 116/1920 och 630/1937 gjorda ändringar. För innevarande budgetår har något kapitalinvesteringsanslag icke anvisats till ifrågavarande fond. 1945 års riksdag har medgivit, att Kungl. Maj:t från och med budgetåret 1945/46 skall äga bevilja lån från lånefonden, i den mån de sammanlagda lånebeloppen icke överstiga av riksdagen för fondens verksamhet anslagna kapitalmedel.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att för budgetåret 1946/47 måtte såsom kapitaltillskott till fonden anvisas ett anslag av 40 000 kronor. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Enligt från statskontoret inhämtad uppgift utgjorde fondens disponibla behållning den 30 juni 1945 457 500 kronor. Statskontoret har vidare beräk-

nat, att under budgetåret 1945/46 i amorteringar å från fonden utlämnade lån komme att inflyta ett belopp av 160 000 kronor. Summan av genom Kungl. Maj:ts beslut den 1 juni 1945 beviljade men den 30 juni 1945 i anspråk icke tagna lån från fonden uppgår till 299 000 kronor. Vidare äro ansökningar om lån å tillhoppa 32 100 kronor föremål för Kungl. Maj:ts prövning. För utlåning vid början av budgetåret 1946/47 torde sålunda kunna disponeras ett belopp av $(457\,500 + 160\,000 - 299\,000 - 32\,100 =)$ 286 400 eller i runt tal 285 000 kronor. Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning torde detta belopp emellertid icke förslå till täckande av 1946 års lånebehov, vilket lantbruksstyrelsen beräknar icke komma att understiga 325 000 kronor. För möjliggörande av en utlåning av denna storlek under år 1946 torde alltså böra anvisas 40 000 kronor.

I remissutlåtande den 28 september 1945 har *statskontoret*, som vitsordat lantbruksstyrelsens uppgifter om fondens ställning, förklarat sig icke ha något att erinra mot den föreslagna kapitalinvesteringen.

Med hänsyn till vad som anförts rörande lånebehovet och fondens ställ- *Departements-*
ning synes en ökning av fondens kapital för nästa budgetår vara erforderlig. *chefen.*
Emellertid anser jag mig icke kunna förorda, att medelsanvisningen till fonden för nästa budgetår bestämmes till högre belopp än 30 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för inköp av ädla avelsston* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 30 000.

[10.] **Lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenneras.** Gällande bestämmelser för lån från ifrågavarande fond återfinnas i kungörelsen den 12 juni 1931 (nr 217), ändrad genom kungörelsen nr 631/1937.

Såsom kapitalökning till fonden ha för budgetåren 1937/38, 1938/39, 1939/40, 1944/45 och 1945/46 anvisats anslag av respektive 16 000, 100 000, 75 000, 175 000 och 75 000 kronor. I enlighet med den av 1939 års urtima riksdag behandlade besparingspropositionen, nr 79, har av det för budgetåret 1939/40 anvisade anslaget ett belopp av 50 000 kronor icke tagits i anspråk utan redovisats såsom besparing å riksgäldsfonden. 1943 års riksdag har medgivit (prop. nr 78; r. skr. nr 144), att Kungl. Maj:t från och med budgetåret 1942/43 skall äga bevilja lån från lånefonden, i den mån de sammanlagda lånebeloppen icke överstiga av riksdagen för fondens verksamhet anslagna kapitalmedel.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att för budgetåret 1946/47 måtte såsom kapitaltillskott till fonden anvisas ett investeringsanslag av 135 000 kronor. Styrelsen har härvid anført i huvudsak följande.

Enligt från statskontoret inhämtad uppgift utgjorde fondens disponibla behållning den 30 juni 1945 122 800 kronor. Statskontoret har beräknat, att under budgetåret 1945/46 i amorteringar å från fonden utlämnade lån komme att inflyta 220 000 kronor. Inberäknat det av riksdagen för budgetåret

1945/46 anvisade anslaget å 75 000 kronor utgör det tillgängliga beloppet alltså 417 800 kronor. Från detta belopp skola dock avdragas 151 000 kronor, utgörande summan av genom Kungl. Maj:ts beslut den 1 december 1944 beviljade men den 30 juni 1945 i anspråk icke tagna lån från fonden. För ny utlåning under år 1946 skulle alltså finnas tillgängliga (417 800 — 151 000 =) 266 800 kronor eller i runt tal 265 000 kronor.

Det för utlåning sålunda tillgängliga beloppet torde emellertid icke förslå till täckande av 1946 års lånebehov, som kan förväntas icke understiga 400 000 kronor. För möjliggörande av en utlåning i sådan omfattning under nämnda år torde såsom kapitalinvestering i fonden för budgetåret 1946/47 böra anvisas 135 000 kronor.

I remissutlåtande den 28 september 1945 har *statskontoret*, som vitsordat lantbruksstyrelsens uppgifter angående fondens ställning, förklarat sig icke ha något att erinra mot den föreslagna kapitalinvesteringen.

Departements-
chefen.

Enligt min mening torde medelsanvisningen för ifrågavarande ändamål kunna begränsas till 90 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenner-*
ras för budgetåret 1946/47 anvisa ett investe-
ringsanslag av kronor 90 000.

[11.] **Lånefonden för inköp av avelsston av nordsvensk ras.** Till ifrågavarande fond, som inrättades genom beslut av 1938 års riksdag, ha för budgetåren 1938/39—1941/42 anvisats reservationsanslag av respektive 200 000, 130 000, 95 000 och 100 000 kronor. Av de anvisade medlen har ett belopp av 215 000 kronor icke tagits i anspråk utan såsom besparing reglerats inom riksgäldsfonden. Närmare bestämmelser rörande ifrågavarande låneverksamhet ha meddelats i kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 440), vilken ändrats genom kungörelsen nr 179/1939.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* anhållit om ett kapitaltillskott av 75 000 kronor till fonden för nästa budgetår. Samtidigt har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att lån från fonden finge från och med år 1946 av Kungl. Maj:t beviljas, i den mån de sammanlagda lånebeloppen icke överstege för utlåning tillgängliga kapitalmedel. Lantbruksstyrelsen har i sin skrivelse anfört i huvudsak följande.

Enligt från statskontoret inhämtad uppgift uppgick den disponibla behållningen å lånefonden för inköp av avelsston av nordsvensk ras den 30 juni 1945 till 81 100 kronor. Statskontoret har vidare beräknat, att under budgetåret 1945/46 i amorteringar å från fonden utlämnade lån komme att inflyta 80 000 kronor. Från summan av dessa båda belopp, 161 100 kronor, skola dock avdragas 112 000 kronor, utgörande summan av genom Kungl. Maj:ts beslut den 2 mars 1945 beviljade, men den 30 juni 1945 i anspråk icke tagna lån från fonden. För ny utlåning år 1946 torde alltså kunna disponeras ett belopp av (161 100 — 112 000 =) 49 100 kronor, vilket belopp emellertid icke är tillräckligt för täckande av det vid nyssnämnda tidpunkt

föreliggande lånebehovet, som icke kan förväntas understiga 125 000 kronor. För möjliggörande av nyssberörda beräknade utlåning under år 1946 torde alltså såsom kapitalinvestering å fonden för budgetåret 1946/47 böra anvisas i runt tal 75 000 kronor.

I remissutlåtande den 28 september 1945 har *statskontoret* förklarat sig icke ha något att erinra mot den föreslagna kapitalinvesteringen, 75 000 kronor. Ämbetsverket har därjämte uttalat, att den för ett flertal utlåningsfonder gällande ordningen, att lån finge beviljas i den mån sammanlagda lånebeloppen icke överstege för fondens verksamhet anslagna kapitalmedel, enligt verkets mening borde gälla jämväl i fråga om förevarande fond.

Jag finner mig icke kunna för nästa budgetår tillstyrka större kapitalinvestering i förevarande lånefond än 55 000 kronor. I anslutning till vad lantbruksstyrelsen och statskontoret anfört i fråga om bestämmande av högsta årliga belopp för utlåning från ifrågavarande fond torde Kungl. Maj:t, där est riksdagen icke däremot framställer någon erinran, från och med budgetåret 1946/47 böra — liksom fallet är i fråga om åtskilliga andra utlåningsfonder — äga bevilja lån från fonden, i den mån de sammanlagda lånebeloppen icke överstiga de av riksdagen för fondens verksamhet anslagna kapitalmedlen.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för inköp av avelsston av nordsvenskar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 55 000.

[12.] **Statens kaninavelslånefond.** Vid 1938 års riksdag (kapitalbudgeten, bil. 8, p. 7; r. skr. nr 236) beslöts inrättande av statens kaninavelslånefond. Den 30 juni 1938 meddelade Kungl. Maj:t närmare bestämmelser angående ifrågavarande lånerörelse (se kapitalbudgeten 1939, bil. 7, s. 12). Såsom kapitaltillskott till fonden ha för budgetåren 1938/39, 1940/41 och 1941/42 anvisats anslag av respektive 10 000, 5 000 och 5 000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* anfört, att det icke syntes erforderligt att anvisa kapitaltillskott till fonden för budgetåret 1946/47. Styrelsen har härvid framhållit i huvudsak följande.

Enligt uppgift från statskontoret uppgingo fondens den 1 juli 1945 disponibla kapitalmedel till 5 700 kronor. Under vartdera av budgetåren 1945/46 och 1946/47 beräknas inflyta amorteringar till ett belopp av omkring 3 000 kronor.

Med hänsyn till att den stora efterfrågan på lån av ifrågavarande slag, som tidigare varit rådande, numera synes ha minskat i omfattning, torde förut angivna kapitalmedel vara tillfyllest för att tillgodose ansökningar om lån ur fonden under såväl innevarande som nästkommande budgetår.

Lika med lantbruksstyrelsen anser jag, att något kapital investeringsanslag till fonden icke nu bör äskas av riksdagen. Jag har emellertid här velat nämna ärendet för att riksdagen skall kunna taga del av anslagsfrågans läge.

*Departements-
chefen.*

[13.] **Statens fjäderfälånefond.** Vid 1931 års riksdag (prop. nr 204; r. skr. nr 281) beslöts inrättande av statens fjäderfälånefond, varifrån lån må beviljas ekonomisk förening med ändamål att främja avsättningen av ägg eller att idka gödning och slakt av fjäderfä. I kungörelsen den 17 juni 1932 (nr 235), ändrad genom kungörelsen nr 608/1937, ha meddelats närmare villkor och bestämmelser för lån från ifrågavarande fond. Såsom kapital för fonden ha anvisats anslag av, för budgetåret 1931/32 200 000 kronor, för budgetåret 1935/36 150 000 kronor och för budgetåret 1939/40 100 000 kronor. I enlighet med den av 1939 års urtima riksdag behandlade besparingspropositionen, nr 79, har av sistnämnda anslag ett belopp av 50 000 kronor icke tagits i anspråk utan redovisats såsom besparing å riksgäldsfonden. Enligt medgivande av 1943 års riksdag (r. skr. nr 105) har återstående del av sistnämnda anslag överförs till lånefonden.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1945 anfört, att det icke syntes erforderligt att för budgetåret 1946/47 anvisa något kapitaltillskott till ifrågavarande fond. Härvid har styrelsen framhållit i huvudsak följande.

Enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat hos statskontoret utgjorde den till utlåning disponibla kapitaltillgången den 1 juli 1945 omkring 121 000 kronor. Under budgetåren 1945/46 och 1946/47 beräknas inflyta amorteringar med i runt tal respektive 4 950 och 1 950 kronor.

Sedan låneverksamheten igångsatts ha lån beviljats endast till fyra sökande med tillhoppa 78 200 kronor, varav dock intet under sistförflutna nio budgetår. För närvarande synas ej heller större anspråk på lån från denna fond vara att förvänta. Enligt lantbruksstyrelsens mening torde eventuellt uppkommande lånebehov under budgetåren 1945/46 och 1946/47 kunna tillgodoses utan ytterligare kapitaltillskott till fonden.

*Departements-
chefen.*

Såsom lantbruksstyrelsen anfört torde något nytt anslag för ifrågavarande ändamål icke böra äskas för nästa budgetår. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

[14.] **Gödselvärdslånefonden.** Vid 1918 års riksdag beslöts inrättande av gödselvärdslånefonden. Gällande bestämmelser för lånerörelsen äro intagna i kungörelsen den 11 juli 1918 (nr 576) med däri genom kungörelserna nr 186/1925, 241/1927, 132/1931 och 632/1937 gjorda ändringar. Vidare ha i kungörelsen den 13 december 1918 (nr 972) meddelats bestämmelser angående tiden för ingivande av ansökningar från hushållningssällskapen om statslån ur förevarande fond. Såsom kapital till fonden har riksdagen anvisat reservationsanslag dels för varterdera av åren 1919 och 1920 till belopp av 1 000 000 kronor, dels för varterdera av budgetåren 1931/32 och 1932/33 till belopp av 100 000 kronor, dels ock för budgetåren 1935/36—1939/40 till belopp av respektive 300 000, 350 000, 1 000 000, 500 000 och 150 000 kronor, eller sålunda tillhoppa 4 500 000 kronor. Härjämte har 1933 års riksdag (särsk. utsk. utl. nr 17, s. 80; r. skr. nr 356) för budgetåret 1933/34 under utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, såsom särskilt reserva-

tionsanslag anvisat 500 000 kronor (1933/34 Ufk. IV 37), att, i den mån gödselvärdslånefondens medel icke därtill försloge, disponeras för beviljande av lån för ifrågavarande ändamål och under de villkor, som stadgas för lån ur nämnda fond. I enlighet med den av 1939 års urtima riksdag behandlade besparingspropositionen, nr 79, har av de för budgetåret 1939/40 disponibla anslagsmedlen ett belopp av 500 000 kronor icke tagits i anspråk utan redovisats såsom besparing å riksgäldsfonden.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1945 anfört, att det icke syntes erforderligt att för budgetåret 1946/47 anvisa något kapitaltillskott till ifrågavarande fond. Härvid har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Lantbruksstyrelsen har under de sistförflutna fem budgetåren beviljat lån ur fonden med följande belopp, nämligen under budgetåret 1940/41 med 146 265 kronor, under 1941/42 med 149 770 kronor, under 1942/43 med 183 210 kronor, under 1943/44 med 235 530 kronor och under 1944/45 med 228 415 kronor.

Enligt vad styrelsen inhämtat hos statskontoret uppgingo de för utlåning disponibla kapitaltillgångarna å fonden den 1 juli 1945 till omkring 1 438 200 kronor. Därjämte beräknas inflyta amorteringar under vartdera av budgetåren 1945/46 och 1946/47 med 400 000 kronor.

Enligt styrelsens beräkning torde ansökningar om lån ur gödselvärdslånefonden under budgetåren 1945/46 och 1946/47 kunna tillgodoses utan ytterligare medelsanvisning till fonden.

Jag delar lantbruksstyrelsens uppfattning, att något kapitalinvesterings-Departements-
chefen.anslag till fonden icke nu behöver äskas av riksdagen. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

[15.] **Statens kalkbrukslånefond.** Vid 1932 års riksdag beslöts inrättande av ifrågavarande fond (prop. nr 201; r. skr. nr 381). Bestämmelser för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 14 oktober 1932 (nr 461), däri ändringar vidtagits genom kungörelserna nr 410/1934 och 609/1937. Såsom kapital till fonden ha anvisats anslag av för budgetåret 1932/33 400 000 kronor, för budgetåret 1936/37 200 000 kronor, för budgetåret 1940/41 200 000 kronor och för budgetåret 1944/45 100 000 kronor. Enligt medgivande av 1944 års riksdag (r. skr. nr 310) har den 30 juni 1944 återstående del av det för budgetåret 1940/41 anvisade anslaget överförts till lånefonden.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har lantbruksstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Den till utlåning disponibla kapitaltillgången å ifrågavarande lånefond utgjorde den 1 juli 1945, enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat hos statskontoret, omkring 370 000 kronor, varjämte under vartdera av budgetåren 1945/46 och 1946/47 amorteringar beräknats inflyta med i runt tal 14 200 kronor. Det belopp, som sålunda sammanlagt står till förfogande för ifrågavarande ändamål, torde vara tillfyllest för att tillgodose ansökningar om lån från fonden såväl under innevarande budgetår som under budgetåret 1946/47.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vad lantbruksstyrelsen anfört torde något kapitalökningsanslag till fonden icke böra äskas för budgetåret 1946/47. Jag har emellertid här velat anmäla ärendet för att bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge.

[16.] **Frukt- och potatislagerhusfonden.** Vid 1941 års riksdag (prop. nr 2, bil. 20, p. 3; r. skr. nr 94) beslöts inrättande av ifrågavarande utlåningsfond. Bestämmelser för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 26 november 1943 (nr 811). Såsom kapital till frukt- och potatislagerhusfonden anvisade 1941 års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett anslag av 375 000 kronor. Härefter ha till fonden anvisats för budgetåret 1942/43 två anslag, vartdera å 500 000 kronor, för budgetåret 1943/44 ett anslag å 1 000 000 kronor samt för vartdera av budgetåren 1944/45 och 1945/46 ett anslag å 500 000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* anfört, att något kapitaltillskott till förevarande fond icke syntes erforderligt för nästkommande budgetår. Härvid har styrelsen framhållit i huvudsak följande.

Av de till fonden anvisade medlen, sammanlagt 3 375 000 kronor, ha hittills 1 252 700 kronor disponerats. Enligt meddelande från statskontoret uppgick den till utlåning disponibla kapitaltillgången den 1 juli 1945 till 2 096 000 kronor, varjämte under budgetåret 1946/47 amorteringar å lån från fonden beräknas inflyta med ett belopp av 200 kronor.

För närvarande föreligga av *lantbruksstyrelsen* tillstyrkta, av Kungl. Maj:t ännu icke beviljade låneansökningar till ett sammanlagt lånebelopp av 13 400 kronor. Vidare föreligga hos styrelsen låneansökningar avseende uppförande av lagringskällare, representerande ett sammanlagt lånebehov av 122 600 kronor. Med avdrag för dessa låneansökningar skulle det odisponerade beloppet således uppgå till i runt tal (2 096 000 — 13 400 — 122 600 =) 1 960 000 kronor.

Enligt vad *lantbruksstyrelsen* inhämtat äro för närvarande större lagerhus planerade i Karlstad och Västerås, representerande ett sammanlagt lånebehov av i runt tal 1 000 000 kronor. Därest dessa lagerhus komma att uppföras under innevarande budgetår, torde det å fonden disponibla kapitalbeloppet kunna beräknas vid ingången av budgetåret 1946/47 uppgå till i runt tal 960 000 kronor, vilket belopp såvitt nu kan bedömas torde vara tillfyllest för att tillgodose medelsbehovet för ifrågavarande ändamål under nyssnämnda budgetår.

Departements-
chefen.

I anslutning till vad *lantbruksstyrelsen* anfört finner jag icke erforderligt, att något kapitalökningsanslag till ifrågavarande fond äskas för budgetåret 1946/47. Jag har emellertid här velat anmäla ärendet för att bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge.

[17.] **Statens mejerilånefond.** Vid 1930 års riksdag (prop. nr 266; r. skr. nr 377) inrättades statens mejerilånefond, i vilken den dåvarande norrländska andelsmejerifonden skulle uppgå, samt anvisades såsom kapital för fonden för budgetåret 1930/31 2 000 000 kronor. Norrländska andelsmejerifonden

uppgick vid sagda tid till omkring 400 000 kronor. Utlåningen från mejerilånefonden är reglerad genom kungörelsen den 12 september 1930 (nr 339) med däri genom kungörelserna nr 125/1931, 266/1933 och 610/1937 gjorda ändringar. Såsom kapitalökning för mejerilånefonden ha sedermera för budgetåren 1931/32, 1933/34, 1934/35, 1938/39 och 1941/42 anvisats reservationsanslag å respektive 2 000 000, 2 000 000, 1 000 000, 370 000 och 2 000 000 kronor. I enlighet med den av 1939 års urtima riksdag behandlade besparingspropositionen, nr 79, har beslut meddelats om återleverering till riksgäldskontoret av 630 000 kronor av fondens kapitaltillgångar, varjämte föreskrivits, att 370 000 kronor av anslagsmedlen icke finge tagas i anspråk utan skulle såsom besparing redovisas å riksgäldsfonden.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* anfört, att det icke syntes erforderligt att anvisa kapitaltillskott till fonden för nästa budgetår. Styrelsen har härvid framhållit i huvudsak följande.

Enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat hos statskontoret utgjorde för utlåning i fondens syfte disponibla kapitalmedel den 1 juli 1945 omkring 2 167 000 kronor. Under budgetåren 1945/46 och 1946/47 beräknas inflyta amorteringar med 40 000 respektive 65 000 kronor. Under nämnda båda budgetår torde sålunda ett belopp av sammanlagt 2 272 000 kronor finnas disponibelt för ändamålet. Även om de anspråk på lån från fonden, som komma att ställas under innevarande och nästa budgetår, icke kunna nu tillförlitligen beräknas, synes emellertid under dessa budgetår uppkommande lånebehov kunna tillgodoses utan ytterligare kapitaltillskott till fonden.

Såsom lantbruksstyrelsen anfört synes anvisande av kapitaltillskott till statens mejerilånefond icke vara behövligt för nästa budgetår. För att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom har jag dock här velat redogöra för ärendet.

*Departements-
chefen.*

[18.] **Jordbrukets maskinlånefond.** Vid 1938 års riksdag (prop. nr 217; r. skr. nr 275) beslöts inrättande av jordbrukets maskinlånefond, varifrån statslån må tilldelas hushållningssällskap för utlämnande till enskild person eller sammanslutning av lån för anskaffande av jordbruksmaskin, som avses skola användas gemensamt av flera jordbrukare. Närmare bestämmelser för ifrågavarande låneverksamhet återfinnas i kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 401) angående lån från jordbrukets maskinlånefond, ändrad genom kungörelserna nr 404/1944 och 397/1945. Såsom kapitaltillskott till fonden ha för budgetåren 1938/39—1941/42, 1944/45 och 1945/46 anvisats anslag av respektive 1 000 000, 1 200 000, 2 000 000, 1 700 000, 830 000 och 3 000 000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om anvisande för nästa budgetår av ett anslag av 3 500 000 kronor såsom kapitalökning till fonden. Styrelsen har härvid framhållit i huvudsak följande

Lantbruksstyrelsen har under budgetåren 1941/42—1944/45 beviljat lån ur jordbrukets maskinlånefond med respektive 895 000, 1 336 000, 2 134 370

och 2 340 000 kronor. Under den hittills tilländalupna delen av budgetåret 1945/46 ha lån beviljats från fonden med sammanlagt 970 000 kronor.

Enligt uppgift från statskontoret uppgick den till utlåning disponibla kapitaltillgången den 1 juli 1945 till i runt tal 3 808 000 kronor. Under vartdera av budgetåren 1945/46 och 1946/47 beräknas inflyta amorteringar med omkring 700 000 kronor. Till förfogande för ifrågavarande låneverksamhet under återstående del av innevarande budgetår torde alltså finnas ett belopp av omkring $(3\,808\,000 + 700\,000 - 970\,000 =) 3\,538\,000$ kronor. Med hänsyn såväl till den under senare år starkt ökade efterfrågan på lån från fonden som till de för fonden sedan den 1 juli 1945 gällande vidgade utlåningsmöjligheterna, avseende nyodling och stenröjning med maskinella hjälpmedel, torde nyssnämnda belopp kunna förväntas bli förbrukat före innevarande budgetårs utgång. Det synes därför nödvändigt med ett kapitaltillskott till fonden för budgetåret 1946/47. Därest efterfrågan på lån från fonden skall kunna tillgodoses under budgetåret i fråga, torde det erforderliga kapitaltillskottet icke kunna beräknas till lägre belopp än 3 500 000 kronor.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till betydelsen av den verksamhet, som ifrågavarande lånefond avser att främja, är det synnerligen önskvärt, att tillräckliga medel finnas tillgängliga för att möta uppkommande lånebehov. Därest detta skall kunna ske, torde en förstärkning av lånefonden med det av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppet, 3 500 000 kronor, vara erforderligt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Jordbrukets maskinlånefond* för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av kronor 3 500 000.

[19.] **Spannmålslagerhusfonden.** Vid 1930 års riksdag (prop. nr 108; r. skr. nr 376) beslöts inrättande av spannmålslagerhusfonden. Gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från fonden äro meddelade i kungörelsen den 12 september 1930 (nr 342) med däri genom kungörelserna nr 364/1932, 263/1933, 612/1937 och 252/1943 gjorda ändringar. Såsom kapitaltillskott till fonden ha för budgetåren 1930/31—1944/45 anvisats tillhoppa 9 400 000 kronor. För innevarande budgetår ha medel icke anvisats till fonden.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om anvisande för nästa budgetår av ett anslag av 500 000 kronor såsom kapitalökning till spannmålslagerhusfonden. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Enligt meddelande från statskontoret uppgick den till utlåning disponibla kapitaltillgången den 1 juli 1945 till 2 190 200 kronor. Under budgetåren 1945/46 och 1946/47 beräknas inflyta amorteringar till belopp av 70 000 respektive 75 000 kronor. Utan ytterligare medelsanvisning till fonden skulle sålunda för utlåning under nämnda båda budgetår ett belopp av i runt tal 2 335 000 kronor stå till förfogande.

För närvarande föreligga hos lantbruksstyrelsen ansökningar om lån från fonden å tillhoppa drygt 1 000 000 kronor. Enligt upplysningar, som styrelsen inhämtat, planeras uppförande av ytterligare lagerhus under innevarande och nästkommande budgetår med lån från fonden. Ytterligare kapitaltillskott till fonden torde därför vara erforderligt med ett belopp av 500 000 kronor.

I remissutlåtande den 25 september 1945 har *statens livsmedelskommis-sion*, med bifogande av yttrande i ämnet av Svenska spannmålsaktiebolaget, tillstyrkt lantbruksstyrelsens framställning.

Statskontoret har i utlåtande den 2 oktober 1945 förklarat sig anse fondens nu disponibla kapitalmedel jämte inflytande amorteringar vara tillfyllest för låneverksamheten jämväl under nästa budgetår. Ämbetsverket har härvid framhållit följande.

Statskontoret, som vitsordar de i lantbruksstyrelsens framställning åbe-ropade uppgifterna angående fondens ställning, vill erinra om att under de två sistförflutna budgetåren lån beviljats ur fonden med sammanlagt 537 600 respektive 559 700 kronor. I betraktande av den omfattning, i vilken medel ur fonden således tagits i anspråk under nämnda budgetår, synas de nu disponibla kapitalmedlen, 2 190 200 kronor jämte inflytande amorteringar, böra vara tillfyllest för låneverksamheten jämväl under budgetåret 1946/47. Till denna statskontorets uppfattning har även medverkat, att lån från fonden ej sällan återbetalas före lånetidens utgång, ofta vid den tidpunkt, då räntefriheten för lån författningsenligt skall upphöra. Härigenom tillföres fonden kapitalmedel utöver dem, som regelmässigt beräknas inflyta genom föreskrivna amorteringar. Under budgetåret 1944/45 verkställdes sålunda kapitalinbetalningar å utlämnade lån med sammanlagt 1 288 700 kronor, under det att endast 80 000 kronor beräknats inflyta såsom amorteringar. Vidare har under innevarande budgetår redan inlevererats en extra kapitalinbetalning å 52 600 kronor.

I betraktande av vad statskontoret anfört anser jag något nytt kapitalök-
ningsanslag till fonden icke nu böra äskas för budgetåret 1946/47. Jag har
emellertid här velat anmäla ärendet för att bereda riksdagen tillfälle att taga
del av anslagsfrågans läge. *Departements-
chefen.*

[20.] **Statens sekundärlånefond för jordbrukare.** Vid 1935 års riksdag (prop. nr 187; r. skr. nr 244) beslöts inrättande av ifrågavarande fond. Bestämmelser rörande utlåningen från fonden återfinnas i kungörelsen den 7 juni 1935 (nr 276) med däri genom kungörelserna nr 391/1938 och 354/1940 gjorda ändringar. Såsom kapital för fonden ha för budgetåren 1935/36, 1936/37, 1940/41, 1941/42 och 1945/46 anvisats anslag av respektive 20 000 000, 20 000 000, 5 000 000, 5 000 000 och 2 000 000 kronor. Genom beslut den 25 maj 1945 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att den 30 juni samma år återstående del av det för budgetåret 1941/42 anvisade anslaget skulle överföras till förevarande fond i den mån så erfordrades för tillgodoseende av det med fonden avsedda ändamålet.

I skrivelse den 28 augusti 1945 har *lånenämnden för sekundär jordbruks-kredit* hemställt, att för budgetåret 1946/47 måtte såsom kapitalökning för ifrågavarande lånefond anvisas ett anslag av 1 000 000 kronor. Nämnden har härvid anfört i huvudsak följande.

Under budgetåren 1940/41—1944/45 ha utlämnats sekundärlån till belopp av 2 281 400, 1 658 600, 1 901 120, 1 773 450 samt 1 803 700 kronor. Enligt uppgift från riksgäldskontoret uppgår det för ifrågavarande låneverksamhet

för budgetåret 1945/46 tillgängliga beloppet till 4 000 000 kronor. Om utlåningen under nämnda budgetår beräknas till i runt tal 2 000 000 kronor, skulle vid ingången av nästa budgetår ett lika stort belopp återstå för täckande av låneutlåningen under sagda budgetår. Därest låneverksamheten även under budgetåret 1946/47 skulle bedrivas efter i huvudsak oförändrade riktlinjer kan antagas, att nyssnämnda till förfogande stående belopp kommer att visa sig tillräckligt. Emellertid synes marginalen utan ytterligare kapitalökningsanslag bliva väl knapp. Fondkapitalet torde sålunda för budgetåret 1946/47 böra ökas, därvid dock ökningen synes kunna begränsas till 1 000 000 kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande den 16 november 1945 uttalat, att med hänsyn till omfattningen av ifrågavarande låneverksamhet och storleken av för utlåning tillgängliga medel, inflytande amorteringar däri inbegripna, någon kapitalinvestering i fonden icke syntes erforderlig för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.* I anledning av vad lånenämnden anført finner jag mig böra föreslå, att ifrågavarande fond för nästa budgetår tillföres ett kapitaltillskott av 1 000 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens sekundärlånefond för jordbrukare* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 1 000 000.

[21.] **Statens slakterilånefond.** Vid 1933 års riksdag (prop. nr 262; r. skr. nr 314) beslöts inrättande av statens slakterilånefond. Gällande bestämmelser för lånerörelsen äro meddelade i kungörelsen den 26 juni 1933 (nr 386), ändrad genom kungörelserna nr 614/1937 och 428/1940. Såsom kapital till fonden ha anvisats reservationsanslag av för budgetåret 1933/34 1 000 000 kronor, för budgetåret 1937/38 500 000 kronor, för budgetåret 1940/41 1 000 000 kronor och för budgetåret 1942/43 500 000 kronor. Den 29 juni 1945 medgav Kungl. Maj:t, att sistnämnda anslag finge även under budgetåret 1945/46 användas för med anslaget avsett ändamål.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* anført, att det icke syntes erforderligt att för budgetåret 1946/47 anvisa något kapitaltillskott till ifrågavarande fond. Styrelsen har härvid anført i huvudsak följande.

Under de senast förflutna fyra budgetåren ha några lån från förevarande fond icke beviljats.

Enligt uppgift från statskontoret uppgick den till utlåning disponibla kapitaltillgången å fonden den 1 juli 1945 till 2 171 000 kronor, varav 1 128 000 kronor utgjorde från budgetåret 1944/45 outnyttjat belopp. Under vartdera av budgetåren 1945/46 och 1946/47 beräknas inflyta amorteringar med i runt tal 6 700 kronor. Under budgetåret 1945/46 torde sålunda för ifrågavarande ändamål ett belopp av sammanlagt 2 177 700 kronor stå till förfogande för utlåning.

Med hänsyn till att förenämnda reservation å 1 128 000 kronor — i den mån densamma icke dessförinnan förbrukats — vid utgången av innevarande budgetår torde komma att tillföras riksgäldsfonden, kan det belopp, som kommer att finnas disponibelt för berörda ändamål under budgetåret 1946/47, beräknas utgöra omkring 1 056 400 kronor.

I vilken utsträckning anspråk på lån från fonden kunna komma att ställas under innevarande och nästa budgetår synes ovisst. Enligt styrelsens beräkning torde dock sistnämnda belopp, 1 056 400 kronor, vara tillfyllest för att tillgodose lånebehovet under budgetåren i fråga.

I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag det icke erforderligt, att något kapitalinvesteringsanslag till ifrågavarande fond nu äskas av riksdagen. Emellertid har jag här velat anmäla ärendet för att riksdagen skall kunna taga del av anslagsfrågans läge. Departements-
chefen.

[22.] **Kraftledningslånefonden.** Vid 1918 års riksdag beslöts inrättande av kraftledningslånefonden. Bestämmelserna angående fonden finnas upptagna i kungörelsen den 13 september 1918 (nr 718), vilken kungörelse ändrats genom kungörelserna nr 480/1919, 194/1923, 366/1925, 406/1934, 615/1937 samt 414/1941. Genom beslut av 1941 års riksdag (prop. nr 2; r. skr. nr 94) anvisades å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett kapitalökningsanslag till fonden av 3 000 000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1945 har *kommerskollegium* anfört, att, då ifrågavarande fonds för låneändamål disponibla medel den 1 juli 1945 utgjorde 1 746 000 kronor samt efterfrågan å lån från fonden icke vore särskilt stor, någon förstärkning av fonden för närvarande icke syntes vara påkallad.

Såsom kommerskollegium anfört torde något nytt anslag för ifrågavarande ändamål icke nu böra äskas av riksdagen. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet. Departements-
chefen.

[23.] **Elektrifieringslånefonden.** Vid 1941 års riksdag (prop. nr 2; r. skr. nr 94) beslöts inrättande av elektrifieringslånefonden. Bestämmelserna angående fonden finnas upptagna i kungörelsen den 2 maj 1941 (nr 297). Samtidigt anvisades till fonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor. I enlighet med beslut av 1944 års riksdag (kapitalbudgeten, bil. 7, p. 16; r. skr. nr 310) har av nämnda anslag ett belopp å 250 000 kronor tillförts fonden.

Kommerskollegium har i skrivelse den 30 augusti 1945 — under förmälan att behållningen å fonden den 1 juli 1945 utgjorde omkring 256 000 kronor — uttalat, att någon anslagsanvisning till fonden icke syntes erforderlig.

Med hänsyn till vad kommerskollegium anfört torde något kapitalökningsanslag till fonden icke böra äskas för budgetåret 1946/47. Jag har emellertid här velat anmäla ärendet för att bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge. Departements-
chefen.

[24.] **Egnahemslånefonden.** Vid 1904 års riksdag beslöts inrättande av egnahemslånefonden. Enligt gällande bestämmelser för lånerörelsen, vilka äro intagna i kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten, ändrad genom kungörelsen nr 578/1942, skola från fonden utlämnas jordbrukslån, skogslån, bostadslån, lån till förstärkning av ofullständiga jordbruk ävensom egnahemsstatslån till låneförmedlare. Beträffande belåning av jordbruksfastighet stadgas i 15 § nyssnämnda lånekungörelse, att egnahemslån ej må beviljas till förvärv av fastighet, vars värde överstiger 30 000 kronor, där ej egnahemsstyrelsen för särskilt fall medgiver, att lån må utgå till förvärv av fastighet med värde av högst 35 000 kronor. Samma värdegränser skola enligt 40 § tillämpas vid egnahemslångivning till förstärkning av ofullständiga jordbruk. I 32 § samma kungörelse stadgas i fråga om bostadslån, att dylikt lån ej må beviljas till förvärv av fastighet, vars värde överstiger 15 000 kronor; samma värdegräns skall enligt 36 § gälla vid beviljande av lån för om- eller tillbyggnad av bostadsegnahem, för vilket bostadslån utestår. 1945 års riksdag har medgivit, att för budgetåret 1945/46 må beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 25 000 000 kronor, därav 15 000 000 kronor för jordbruksfastigheter och 10 000 000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter. Samma års riksdag har tillika medgivit, att av fonden finge disponeras ett belopp av 1 000 000 kronor för den försöksverksamhet för åstadkommande av bättre fastighetsarrondering i Norrland, varom riksdagen fattat beslut (prop. nr 22; r. skr. nr 116). Såsom kapitalökning till egnahemslånefonden har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor. Rörande egnahemslån, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, stadgas i kungörelsen nr 124/1934, att räntan å den stående delen av lån, för vilka amorteringsskyldighet inträtt, skall utgöra 4 procent för jordbrukslån och 4.5 procent för bostadslån. Emellertid har genom kungörelsen nr 324/1944 räntan å berörda lån för åren 1945 och 1946 nedsatts till 3.6 procent för såväl jordbrukslån som bostadslån.

Jag torde i detta sammanhang få erinra därom att enligt förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. köpeskillingen för fastighet, som försålts enligt 9 § eller 13 § a) i förordningen, liksom även köpeskillingen för kronan tillhöriga, å åbo-lägenhet befintliga byggnader, allt i den mån köpeskillingen erlägges genom avbetalningar på sätt i 22 § A) i förordningen sägs, skall betalas och förräntas enligt i huvudsak samma grunder, som jämlikt kungörelserna nr 217 och 218/1928 tillämpas beträffande egnahemslån för jordbrukslägenheter. I samband med att räntan ändrats för egnahemslån ha motsvarande ändringar genom förordningarna nr 127/1934 och 55/1935 vidtagits i nyssnämnda 1929 års förordning. Denna förordning, som trädde i kraft den 1 juli 1929, ersatte en tidigare förordning i ämnet den 17 december 1926 (nr 509), vilken i sin tur trädde i stället för en kungörelse den 17 oktober 1913 (nr 271). Sist-

nämnda kungörelse ändrades i avseende å räntebestämmelserna och betalningsvillkoren genom kungörelserna nr 728/1919 och 131/1923. Den år 1926 utfärdade förordningen erhöi i fråga om räntebestämmelserna och betalningsvillkoren ändrad lydelse genom kungörelsen nr 240/1927. För de jämlikt 1913 och 1926 års författningar upplåtna lägenheterna tillämpas ränte- och betalningsbestämmelser, som i allt väsentligt äro av samma innebörd som de vid tiden för respektive upplåtelser gällande egnahemslånebestämmelserna. Med anledning av propositionen nr 265 medgav 1937 års riksdag, att i avseende å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försåits eller försåldes från kronoegendom, räntan finge, i de fall där köpeskillingen förräntades enligt enahanda grunder, som gällt eller gällde för den stående delen av egnahemslån för jordbrukslägenheter, under tiden 1937—1939 utgå efter 3,6 procent. Härefter har 1940 års lagtima riksdag, med bifall till propositionen nr 133, medgivit, att i avseende å dylik köpeskilling räntan finge, i den mån köpeskillingen förräntades enligt enahanda grunder, som gällt eller gälla för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenheter, under åren 1940 och 1941 utgå efter 3,6 procent. På förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen lämnat motsvarande medgivande beträffande åren 1942—1946 (prop. nr 200/1941, 207/1942 och 290/1944). De räntenedsättningar, som sålunda medgivits, ha anslutit sig till motsvarande medgivanden beträffande egnahemslån. Kungörelser i ämnet ha utfärdats den 30 juni 1937 (nr 575), den 14 juni 1940 (nr 571), den 13 juni 1941 (nr 499), den 30 juni 1942 (nr 580) och den 15 december 1944 (nr 784).

I skrivelse den 29 augusti 1945 har *egnahemsstyrelsen* gjort framställning rörande viss höjning av maximivärdena vid egnahemsbelåning av jordbruks- och bostadsfastigheter, rörande utlåningens storlek under budgetåret 1946/47 och behovet av kapitalökning till fonden för nämnda budgetår samt beträffande nedsättning för tiden efter år 1946 av räntan å de i kungörelsen nr 324/1944 avsedda lånen. Härjämte har styrelsen i sin skrivelse berört frågan om en eventuell sänkning av gällande egnahemslåneränta men dock icke ansett sig böra för närvarande framlägga något förslag i sådan riktning. I ärendet ha utlåtanden avgivits av statskontoret, fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret ävensom Sveriges allmänna hypoteksbank, som tillika överlämnat yttranden från de till banken anslutna hypoteksföreningarna.

Rörande frågan om höjning av maximivärdena för egnahemsbelåning har egnahemsstyrelsen anført i huvudsak följande.

Sedan gällande maximivärden för egnahemsbelåning bestämdes, har skett en betydande förskjutning uppåt i fråga om fastighetsvärdena. Detta har om ock i försiktig mån kommit till uttryck bland annat i den tämligen genomgående höjning av taxeringsvärdena som ägt rum vid 1945 års fastighetstaxering. Denna höjning varierar något inom olika delar av landet men torde för jordbruksfastigheter vanligen icke understiga 20 procent. Den genomsnittliga ökningen av saluvärdena för dylika fastigheter torde vara avsevärt större. Vad beträffar belåningen av bostadsegnahem, vilken i motsats till vad

fallet är i fråga om jordbruksegnahem huvudsakligen avser nybildning av fastigheter, spelar ökningen av byggnadskostnaderna den viktigaste rollen. Denna ökning, som har avseende å för byggnadsarbetet erforderlig såväl materiel som arbetskraft, har efter tiden för den nu gällande egnahemsförfattningens tillblivelse varit mycket betydande. Detta förhållande kommer till uttryck bland annat däri, att medan byggnadskostnaderna för juni 1939 angivas med indextalet 114 desamma för juni 1945 stigit till 160.

Då styrelsen nu upptagit förevarande spörsmål till övervägande har styrelsen varit medveten om att tidpunkten för förändringar på området såtillvida finge anses mindre lämplig som såväl egnahemsverksamhetens organisation som avvägningen av dess uppgifter mer eller mindre beröres av vissa utredningar, som pågå inom 1942 års jordbrukskommitté och bostadssociala utredningen. Styrelsen har därför icke velat ingå på någon mera utförlig översyn av gällande bestämmelser på området. Däremot har styrelsen funnit, att om man inskränker sig till blott och bart en sådan justering av maximivärdena å fastigheter vid egnahemsbelåning, som måste anses motiverad med hänsyn till den del av den inträffade stegringen av fastighetsvärdena och byggnadskostnaderna, som vid en försiktig uppskattning kan förväntas bliva för framtiden kvarstående. knappast något lärer vara att erinra häremot vare sig med hänsyn till nämnda pågående utredningar eller eljest. I anslutning här till vill egnahemsstyrelsen föreslå, att egnahemslån ej må beviljas till förvärv av fastighet, vars värde överstiger 35 000 kronor, där ej egnahemsstyrelsen för särskilt fall medgiver, att lån må utgå till förvärv av fastighet med värde av högst 45 000 kronor. Jämlikt 40 § egnahemskungörelsen bör denna höjning automatiskt få inträda även i fråga om egnahemslån till förstärkning av ofullständiga jordbruk. — Vad angår bostadsegnahem torde enligt egnahemsstyrelsens uppfattning ett till 17 000 kronor förhöjt maximivärde i regel vara fullt tillräckligt för landsbygdens vidkommande och även för flertalet av de tätorter, där egnahemsverksamhet bedrives. Särskilt i förorterna till de större städerna, där av flera orsaker fastighetsvärdena regelmässigt äro högre än på andra orter, är emellertid enligt styrelsens erfarenhet en något större höjning väl motiverad. Då det måste anses angeläget, att egnahemsorganisationen kan även å orter av sådan typ vara med i arbetet för tillhandahållande av ändamålsenliga bostäder på de förmånliga villkor egnahemsorganisationen kan erbjuda, synes en höjning till förslagsvis 18 000 kronor berättigad. Styrelsen får alltså föreslå, att nu genom ändring i 32 och 36 §§ kungörelsen nr 589/1945 företages en höjning av värdegränsen för belåning av bostadsegnahem från 15 000 till 18 000 kronor.

De nu ifrågasatta höjningarna av maximivärdena å jordbruksegnahem och bostadsegnahem torde böra gälla från och med den 1 juli 1946.

Beträffande utlåningens storlek för nästkommande budgetår har egnahemsstyrelsen anført.

Därest de föreslagna höjningarna av maximivärdena vid egnahemsbelåning av fastigheter genomföras, torde därmed böra följa att det belopp, som under visst budgetår må disponeras för ifrågavarande långivning, något höjes utöver vad som nu gäller. För vidtagandet av en höjning av nämnda belopp talar även det förhållandet, att egnahemsstyrelsen under budgetåret 1944/45 icke fullt ut kunde ställa till egnahemsnämndernas förfogande de medel som av dem rekvirerats för ifrågavarande ändamål. Egnahemsstyrelsen vill därför föreslå, att för budgetåret 1946/47 må beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 32 000 000 kronor, därav 20 000 000 kronor för jordbruksfastigheter och 12 000 000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill,

medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter.

I fråga om behovet av kapitalökning till egnahemslånefonden för budgetåret 1946/47 har egnahemsstyrelsen uttalat.

Under budgetåret 1944/45 ha omkring 15 700 000 kronor disponerats för lån till jordbruksfastigheter och omkring 9 300 000 kronor för lån till bostadsfastigheter. Den 1 juli 1945 förefanns en disponibel behållning å fonden av omkring 6 000 000 kronor. I fondens för innevarande budgetår disponibla kapital ingå vidare påräkneliga inbetalningar å egnahemslån, vilkas belopp äro beroende av omfattningen av dels ordinarie och dels extra kapitalavbetalningar å egnahemslån eller återbetalningar av lånen i deras helhet. Då med hänsyn till egnahemslåneräntans relativt ogynnsamma läge i förhållande till allmänna ränteläget kapitalavbetalningar för närvarande göras i ovanligt stor utsträckning, torde det kunna beräknas, att sålunda ett belopp av omkring 14 000 000 kronor inflyter till fonden för innevarande budgetår. Då för detta budgetår anvisats ett kapitalökningsanslag av 8 000 000 kronor, skulle följaktligen finnas disponibelt ett kapital av 28 000 000 kronor. Om utbetalningarna från egnahemslånefonden under samma budgetår beräknas till sammanlagt 20 000 000 kronor, skulle vid ingången av budgetåret 1946/47 i fonden finnas en behållning, som approximativt kan beräknas till omkring 8 000 000 kronor. Räknas vidare med kapitalinbetalningar även under sistnämnda budgetår å 14 000 000 kronor, skulle för samma budgetår ett belopp av omkring 22 000 000 kronor bliva disponibelt för utbetalningar. Om utbetalningarna från fonden under budgetåret 1946/47, under förutsättning att de av styrelsen föreslagna höjningarna av maximivärdena för egnahemsfastigheter och utvidgning av ramen för beviljande av egnahemslån genomföras, antagas komma att öka till 25 000 000 kronor, erfordras ett kapitaltillskott till fonden av 3 000 000 kronor. Ett anslag å detta belopp torde därför böra anvisas för budgetåret 1946/47.

Vad angår räntan å de i kungörelsen nr 324/1944 avsedda lånen har egnahemsstyrelsen anført, att såvitt styrelsen kunde bedöma skäl ej funnes att efter år 1946 höja räntan för nämnda lån. På grund härav har styrelsen ansett, att ifrågavarande ränta även fortsättningsvis, förslagsvis för åren 1947 och 1948, borde nedsättas till 3,6 procent eller den lägre procentsats, som kunde komma att bliva bestämd för ränta å egnahemslån i allmänhet.

Fullmäktige i riksbanken ha förklarat sig icke vilja motsätta sig den föreslagna höjningen av maximivärdena vid egnahemsbelåning av jordbruks- och bostadsfastigheter, även om en dylik höjning såvitt anginge bostadsfastigheter vore ägnad att ingiva vissa betänkligheter med hänsyn till den därav följande ökningen av de årliga bostadsutgifterna. Förslaget om nedsättning för åren 1947 och 1948 av räntan å de i kungörelsen 324/1944 avsedda lånen till 3,6 procent har icke givit fullmäktige anledning till erinran.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha tillstyrkt, att en höjning av ifrågavarande maximivärden genomfördes. Fullmäktiges ordförande och en ledamot ha emellertid härutinnan varit av skiljaktig mening och ansett, att höjningen i fråga borde anstå. Egnahemsstyrelsens förslag rörande räntan å de i kungörelsen nr 324/1944 avsedda lånen har däremot tillstyrkts av samtliga

fullmäktige. Ej heller ha fullmäktige haft något att erinra mot storleken av det ifrågasatta kapitaltillskottet till egnahemslånefonden för budgetåret 1946/47.

Statskontoret har uttalat, att, då det inom 1942 års jordbrukskommitté och bostadssociala utredningen pågående utredningsarbetet torde äga nära samband med egnahemslåneverksamheten, resultaten av nämnda arbete syntes böra avvaktas, innan ändring vidtoges i grunderna för berörda verksamhet. Vid sådant förhållande har ämbetsverket ej ansett erforderligt att beräkna utlåningens storlek för nästa budgetår till högre belopp än för inrevarande budgetår. Med hänsyn till egnahemsstyrelsens beräkning av tillgängliga medel för lånebehovet under budgetåret 1946/47 har statskontoret ej heller funnit något kapitaltillskott till egnahemslånefonden vara behöfligt för nämnda budgetår.

De till Sveriges allmänna hypoteksbank anslutna hypoteksföreningarna ha i stort sett icke haft något att erinra mot den av egnahemsstyrelsen föreslagna höjningen av maximivärdena vid egnahemsbelåning av jordbruks- och bostadsfastigheter.

Sveriges allmänna hypoteksbank har framhållit väsentligen följande.

Den allmänna jordvärdestegringen utgör enligt bankstyrelsens förmenande en omständighet som kan tänkas böra föranleda en motsvarande förskjutning av den maximala värdegränsen för egnahemsbelåningen. Såsom också egnahemsstyrelsen antytt, vore det däremot säkerligen icke riktigt att låta denna värdegräns påverkas av mera tillfälliga konjunkturförhållanden på fastighetsmarknaden. En höjning av egnahemsfastigheternas maximivärden, föranledd av en av konjunkturerna betingad allmän stegring av fastighetsvärdena, borde då följas av en sänkning, så snart läget inbjuder därtill. Det torde väl i nuvarande läge erbjuda vissa svårigheter att bedöma, i vad mån den genom 1945 års taxeringar dokumenterade stegringen av fastighetsvärdena är tillfälligt konjunkturbetonad eller kan tillskrivas faktorer av mera bestående natur. Den framtida värdeutvecklingen särskilt i fråga om jordbruksfastigheter torde komma att påverkas av ett flertal för närvarande tämligen ovissa omständigheter, rationaliseringsfrågorna, eventuella inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. Bankstyrelsen är därför närmast benägen att förorda, att ifrågavarande spörsmål får anstå ytterligare någon tid. Till detta ställningstagande har även bidragit den omständigheten, att egnahemskreditgivningen för närvarande är föremål för utredning genom statliga kommittéer. Lämpligt torde vara att resultatet av dessa utredningar, vilka väl torde föreligga inom en ej alltför lång tid, avvaktas innan reformåtgärder vidtagas.

Sedermera har *egnahemsstyrelsen* i remissutlåtande den 22 november 1945 över framställningar från de lokala jordnämnderna i Västernorrlands och Norrbottens län om anslag för nästa budgetår till förut omförmälda försöksverksamhet för åstadkommande av bättre fastighetsarrondering i Norrland förordat, att av ifrågavarande fond jämväl under nästa budgetår finge disponeras ett belopp av 1 000 000 kronor för berörda verksamhet. Med anledning härav har styrelsen ansett sig böra — med ändring av sina i skrivelsen den 29 augusti 1945 avgivna förslag — hemställa, att för budgetåret 1946/47 finge beviljas lån från fonden intill ett belopp av 33 000 000 kronor, därav 21 000 000 kronor för jordbruksfastigheter och 12 000 000 kronor

för bostadsfastigheter, samt att till fonden för samma budgetår måtte anvisas ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

Jag torde slutligen under förevarande punkt få anmäla, att Kungl. Maj:t i anslutning till beslut av 1940 års riksdag (prop. nr 130; r. skr. 273) den 9 november 1945 godkänt en mellan egnahemsstyrelsen och Norrbottens läns hushållningssällskap träffad överenskommelse rörande överflyttning av sällskapets egnahemslånestock på staten m. m. Genom överenskommelsen har bland annat bestämts, att hushållningssällskapet mot en ersättning av 75 000 kronor på staten skulle överlåta vissa med anlitan av medel från sällskapets s. k. nya riskfond inköpta jordanskaffningsföretag.

Såsom egnahemsstyrelsen framhållit har under senare år en betydande *Departement-
chefen.* förskjutning uppåt skett beträffande såväl fastighetsvärdena som byggnadskostnaderna. I likhet med egnahemsstyrelsen finner därför även jag motiverat, att en viss höjning av maximivärdena för egnahemsbelåning av jordbruks- och bostadsfastigheter nu kommer till stånd. I fråga om höjningens storlek och omfattning kan jag ansluta mig till vad egnahemsstyrelsen därutinnan föreslagit.

I gällande egnahemslånekungörelse torde sålunda böra vidtagas följande ändringar. Maximivärdet å jordbruksfastighet till vars förvärvande egnahemslån må beviljas torde sålunda böra höjas från 30 000 till 35 000 kronor, med rätt för egnahemsstyrelsen att för särskilt fall medgiva att lån må utgå till förvärv av dylik fastighet med värde av högst 45 000 kronor mot nu 35 000 kronor. Denna höjning synes även böra få gälla i fråga om egnahemslån till förstärkning av ofullständiga jordbruk. För bostadsfastigheter torde maximivärdet böra höjas från 15 000 till 18 000 kronor, och sistnämnda värdegräns bör då även tillämpas vid beviljande av lån för om- eller tillbyggnad av bostadsegnahem, för vilket bostadslån utestår. De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft från och med den 1 juli 1946. Jag förutsätter emellertid, att egnahemsorganen vid tillämpning av ifrågavarande bestämmelser beakta vikten av att lån till förvärv av jordbruksfastighet endast utlämnas i sådana fall, då därigenom avses tillskapande av verkligt bärkraftiga jordbruk. Eljest skulle den rationalisering av landets jordbruk, som framdeles måste komma till stånd, uppenbarligen komma att försvåras.

Vad angår högsta beloppet för utlåning från egnahemslånefonden torde nämnda belopp enligt min mening för nästa budgetår böra bestämmas till 32 000 000 kronor, därav 20 000 000 kronor för jordbruksfastigheter och 12 000 000 kronor för bostadsfastigheter. En utlåning av sådan storlek torde, med hänsyn till vad jag förut framhållit med avseende å betydelsen att lån endast lämnas för tillskapande av verkligt bärkraftiga jordbruk, bliva tillräcklig för att möjliggöra även en utlåning av högst 1 000 000 kronor i samband med förut omförmälda försöksverksamhet i Norrland. Till fonden torde i anslutning till vad jag nu föreslagit böra anvisas ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor för budgetåret 1946/47.

Vidkommande förslaget om nedsättning av räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940, kan jag biträda detsamma. Räntan å nämnda lån torde följaktligen jämväl för åren 1947 och 1948 böra utgå efter 3,6 procent. I samband härmed torde jämväl räntan å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet som år 1920 eller senare år försålts eller kommer att försälas från kronoegendom, i den mån köpeskillingen förräntas enligt enahanda grunder som gällt eller gälla för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenhet, under åren 1947 och 1948 nedsättas till 3,6 procent.

Därest riksdagen bifaller vad jag i det föregående förordat, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar, som kunna bli va erforderliga.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) besluta, att maximivärdena vid egnahemsbelåning av jordbruks- och bostadsfastigheter skola från och med den 1 juli 1946 höjas till belopp, som av mig i det föregående förordats;

- 2) medgiva, att för budgetåret 1946/47 må beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 32 000 000 kronor, därav 20 000 000 kronor för jordbruksfastigheter och 12 000 000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter;

- 3) medgiva, att för budgetåret 1946/47 må för viss försöksverksamhet för åstadkommande av bättre fastighetsarrondering i Norrland av egnahemslånefonden disponeras ett belopp av högst 1 000 000 kronor;

- 4) till *Egnahemslånefonden* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 3 000 000;

- 5) medgiva, att den årliga räntan å den stående delen av lån från egnahemslånefonden, som beviljats efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940 och för vilka amorteringsskyldighet inträtt, må för åren 1947 och 1948 nedsättas till 3,6 procent eller den lägre procentsats, som må varda bestämd för egnahemslån i allmänhet;

- 6) medgiva, att i avseende å köpeskilling för sådan jordbrukslägenhet eller byggnad å åbolägenhet, som år 1920 eller senare år försålts eller kommer att försälas från kronoegendom, räntan må, i den mån köpeskillingen förräntas enligt enahanda grunder som gällt eller gälla för den stående delen av före den 1 juli 1940 beviljat egnahemslån för jordbrukslägenheter, under åren 1947 och 1948 utgå efter 3,6 procent.

[25.] **Jordförmedlingsfonden.** Ifrågavarande fond inrättades vid 1907 års riksdag. Enligt 62 § kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten kunna från jordförmedlingsfonden utlämnas förlagslån till kommuner, aktiebolag och föreningar för användning såsom rörelsekapital vid inköp och exploatering av fastighet, lämplig allt helt eller huvudsakligen användas för bildande av bostadsegnahem. Vidare kunna enligt 21 § kungörelsen nyssnämnda lag (nr 590) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet förlagslån från jordförmedlingsfonden tilldelas kommuner för anskaffande och tillhandahållande av jord till arbetarsmåbruk.

I skrivelse den 29 augusti 1945 har *egnahemsstyrelsen* — med förmälan att jordförmedlingsfondens kontanta behållning den 1 juli 1945 uppgått till omkring 97 000 kronor — anfört, att, då såvitt nu kunde bedömas sålunda förefintlig behållning torde vara tillräcklig för uppehållande av ifrågavarande verksamhet även under budgetåret 1946/47, något kapitaltillskott till fonden icke syntes vara erforderligt för nämnda budgetår.

I anslutning till vad egnahemsstyrelsen uttalat anser jag, att något anslag *Departementets chefen.* för ifrågavarande ändamål icke behöver äskas för budgetåret 1946/47. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

[26.] **Arrendelånefonden.** Ifrågavarande fond inrättades vid 1934 års riksdag (prop. nr 268; r. skr. nr 349). Enligt 44 och 49 §§ kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten kan i samband med upplåtelse av arrendegnahem lån från arrendelånefonden (arrendelån) utlämnas till arrendatorn för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder o. d. samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å fastigheten. Högsta beloppet för dylikt lån utgör jämlikt 49 § nyssnämnda kungörelse 4 500 kronor. Såsom kapitalökning till arrendelånefonden ha för budgetåren 1934/35—1938/39 och 1940/41 anvisats reservationsanslag av respektive 300 000, 300 000, 175 000, 300 000, 200 000 och 150 000 kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1945 har *egnahemsstyrelsen* förklarat sig anse, att fondens disponibla behållning den 1 juli 1945, omkring 266 000 kronor, syntes vara tillräcklig för utlämnande av arrendelån såväl under innevarande budgetår som under budgetåret 1946/47. Något nytt kapitalökningsanslag erfordrades sålunda icke för sistnämnda budgetår.

Sedermera har egnahemsstyrelsen i skrivelse den 8 november 1945 hemställt, att maximibeloppet för lån av förevarande slag måtte höjas till 7 000 kronor. Styrelsen har i skrivelsen framhållit, att det nu gällande högsta lånebeloppet med hänsyn till den inträdda avsevärda prisstegringen å såväl levande som döda inventarier uppenbarligen icke längre vore tillräckligt för att erbjuda de minst bemedlade lånesökandena möjlighet att anskaffa inven-

tarier i den omfattning, som erfordrades för ett fullt utnyttjande av produktionsmöjligheterna å deras fastigheter. Enligt styrelsens erfarenhet från upplåtelser av arrendeegnahem under senare tid vore därför en avsevärd höjning av maximibeloppet erforderlig. Då emellertid även måste beaktas, att skuldbördan icke finge tillåtas bli alltför stor, syntes nämnda belopp böra bestämmas till högst 7 000 kronor.

Departements-
chefen.

I annat sammanhang denna dag (IX H. T. p. 145 samt kapitalbudgeten: bil. 8, p. 24) har jag förordat en höjning av såväl maximigränsen för premielån till egnahemslåntagare som maximivärdena för egnahemsbelåning av jordbruks- och bostadsfastigheter. Då såsom egnahemsstyrelsen framhållit maximibeloppet jämväl för lån av här förevarande slag numera torde få anses vara alltför lågt, finner jag mig i anslutning till vad styrelsen föreslagit höra förorda, att nämnda belopp höjes från 4 500 till 7 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga den författningsändring, som vid bifall härtill kommer att bli erforderlig. I betraktande av storleken av de för ifrågavarande låneverksamhet disponibla medlen torde någon kapitalinvestering i fonden icke vara behövlig för nästa budgetår.

[27.] **Arbetsarmåbrukslånefonden.** Vid 1933 års riksdag (prop. nr 181; r. skr. nr 280) beslöts inrättande av arbetsarmåbrukslånefonden. Enligt för användningen av denna fond numera gällande bestämmelser, meddelade i kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 590) angående statsunderstödd arbetsarmåbruksverksamhet, må från fonden utlämnas arbetsarmåbrukslån till landskommuner, vilka med anlitande härav bevilja arbetsarmåbrukslån till skogsarbetare och därmed likställda arbetare för att giva dem tillfälle att förvärva mindre lägenheter, ägnade att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet. I kungörelsen den 20 juni 1941 (nr 485) ha meddelats föreskrifter angående förhöjning av beviljade arbetsarmåbrukslån i vissa fall, varjämte i kungörelsen den 18 maj 1945 (nr 220) utfärdats bestämmelser varigenom möjliggöres förhöjning av arbetsarmåbrukslån, som beviljats under åren 1935—1944, samt medges att dylika lån, som beviljas under åren 1945 och 1946, må utgå med högre belopp än som anges i kungörelsen 590/1940. Såsom kapitaltillskott till arbetsarmåbrukslånefonden ha för budgetåren 1933/34—1942/43 anvisats reservationsanslag av respektive 7 500 000, 5 000 000, 5 000 000, 4 400 000, 10 000 000, 3 000 000, 4 000 000, 1 950 000, 2 000 000 och 1 000 000 kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1945 har *egnahemsstyrelsen* anfört, att fondens disponibla behållning den 1 juli 1945 uppginge till omkring 7 165 000 kronor. Under budgetåret 1944/45 hade från fonden utbetalats omkring 403 000 kronor, medan å andra sidan till fonden inlutit återbetalningar å omkring 1 150 000 kronor. Under hänvisning till att å fonden funnes tillgänglig en betydande reservation har egnahemsstyrelsen uttalat, att något kapitalökningsanslag till fonden icke behövde anvisas för budgetåret 1946/47.

Någon kapitalinvestering i arbetarsmåbrukslånefonden torde med hänsyn *Departements-
chefen.* till storleken av de för låneverksamheten disponibla medlen icke vara erforderlig för nästa budgetår. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

[28.] **Kronotorparnas inventarielånefond.** Vid 1943 års riksdag (prop. nr 138; r. skr. nr 303) beslöts inrättande av kronotorparnas inventarielånefond. Bestämmelser rörande utlåning från fonden ha meddelats i kungörelsen den 17 juni 1943 (nr 532). För ifrågavarande ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 50 000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1945 har *domänstyrelsen* anmält, att någon anslagsanvisning till fonden icke syntes erforderlig för nästa budgetår.

Ehuru anvisande av nytt kapital till fonden enligt vad domänstyrelsen *Departements-
chefen.* uppgiver icke torde vara behövt för budgetåret 1946/47, har jag dock här velat anmäla ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom.

[29.] **Statens avdikningslånefond.** Gällande villkor för lån från statens avdikningslånefond äro meddelade i kungörelsen den 30 juni 1939 (nr 432), ändrad genom kungörelsen nr 348/1945. Jämlikt riksdagens beslut har det högsta belopp, vartill lån ur fonden årligen fått beviljas, för vart och ett av budgetåren 1938/39—1941/42 uppgått till 2 800 000 kronor. För ett vart av budgetåren 1942/43—1944/45 har utlåningens storlek bestämts till högst 3 000 000 kronor och för innevarande budgetår till högst 3 500 000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att beloppet för utlåning från avdikningslånefonden under budgetåret 1946/47 måtte bestämmas till högst 3 300 000 kronor. Styrelsen har härvid anfört i huvudsak följande.

Under budgetåret 1944/45 ha lån från fonden av lantbruksstyrelsen beviljats till 255 företag med tillhopa 1 701 240 kronor. Vid utgången av budgetåret 1944/45 funnos hos lantbruksstyrelsen ineliggande ansökningar om lån från fonden till 782 företag, representerande ett lånebelopp av i runt tal 5 700 000 kronor. Under nu löpande budgetår kunna med ledning av erfarenheterna från de närmast föregående åren nya ansökningar om lån beräknas inkomma till ett belopp av omkring 2 400 000 kronor. Sammanlagt synes lånebehovet för budgetåret 1945/46 sålunda kunna beräknas till (5 700 000 + 2 400 000 =) 8 100 000 kronor. Till företag av ifrågavarande slag sökes i regel jämväl bidrag från statens avdikningsanslag. Under innevarande budgetår må från sistnämnda anslag beviljas statsbidrag å tillhopa högst 4 000 000 kronor. Med ledning av förhållandet under de närmast föregående budgetåren mellan beviljade statsbidrag och lån kan beräknas, att till de företag, vilka under budgetåret 1945/46 bliva delaktiga av nämnda statsbidrag, omkring 2 400 000 kronor av det för budgetåret tillgängliga lånebeloppet, 3 500 000 kronor, komma att tagas i anspråk. Övriga under budgetåret 1945/46 föreliggande ansökningar om lån, representerande ett lånebelopp av (8 100 000 — 2 400 000 =) 5 700 000 kronor, komma sålunda att balanseras

till budgetåret 1946/47. Det kan under nyssnämnda förutsättning antagas, att även under sistnämnda budgetår ansökningar om lån inkomma i ungefärligen samma omfattning, som beräknas bli va fallet innevarande budgetår eller till ett sammanlagt belopp av omkring 2 400 000 kronor. Under budgetåret 1946/47 föreliggande ansökningar om lån skulle därigenom komma att motsvara ett lånebelopp av $(5\,700\,000 + 2\,400\,000 =) 8\,100\,000$ kronor. För samma budgetår ha ansökningarna om statsbidrag till torrlägningsföretag i lantbruksstyrelsens förslag om medelsanvisning å avdikningsanslaget beräknats representera ett bidragsbelopp av 13 300 000 kronor.

Under återopande av vad i detta avseende anförts i nyssberörda förslag, vill lantbruksstyrelsen här ytterligare understryka angelägenheten av att en dylik stor anhopning hos styrelsen av arbetsplaner rörande torrlägningsföretag så vitt möjligt undvikas. I sådant syfte har styrelsen för budgetåret 1946/47 föreslagit en bidragstilldelning ur avdikningsanslaget av 5 000 000 kronor, varigenom åtminstone någon reducering av balansen av de hos lantbruksstyrelsen inläggande ansökningarna bör bli va möjlig. För tillgodoseende av ansökningarna om lån till de företag, vilka kunna förväntas erhålla del av sagda statsbidrag, torde under samma budgetår ett belopp av sammanlagt omkring 3 300 000 kronor bli va erforderligt.

Vad beträffar de utbetalningar av lån från fonden, som kunna komma att påfordras under budgetåret 1946/47, synas desamma böra beräknas till omkring 2 500 000 kronor. Enligt från statskontoret inhämtade upplysningar beräknas kapitaltillgången å fonden komma att under ifrågavarande budgetår uppgå till så stort belopp, att densamma blir tillräcklig för mötande av utbetalningar till nämnda belopp. Något kapitaltillskott till fonden synes därför ej erforderligt för budgetåret 1946/47.

Lantbruksstyrelsen har i förevarande skrivelse tillika hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om bemyndigande att under tiden 1 juli 1946—30 juni 1947 medgiva anstånd med erläggande av annuiter å lån från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond.

*Departements-
chefen.*

I annat sammanhang (IX H.T. punkt 154) har jag förordat, att bidragstilldelningen från avdikningsanslaget för nästa budgetår fastställas till 4 000 000 kronor. Med hänsyn härtill torde den summa, intill vilken lån under nästa budgetår må beviljas från avdikningslånefonden, böra bestämmas till högst 3 300 000 kronor. Såsom framgår av vad lantbruksstyrelsen anför tord e en utlåning av denna storlek icke föranleda, att nytt kapital behöver tillföras fonden.

Då jämväl under nästa budgetår svårigheter kunna uppstå för återbetalning av erhållna lån vid vissa torrlägningsföretag, torde nytt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva betalningsanstånd böra utverkas för tiden till och med den 30 juni 1947.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

- 1) att under budgetåret 1946/47 må beviljas lån från statens avdikningslånefond å tillhopa högst 3 300 000 kronor;
- 2) att Kungl. Maj:t må, för beredande av erforderligt rådrum å t i trångmål varande intressenter i torrlägningsföretag,

efter prövning av föreliggande särskilda omständigheter, under tiden 1 juli 1946—30 juni 1947 medgiva anstånd med erläggande av annuiteter å lån från odlingslånefonden och statens avdikningslånefond.

[30.] **Täckdikningslånefonden.** Vid 1913 års riksdag beslöts inrättande av täckdikningslånefonden. Gällande villkor för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 22 juni 1920 (nr 332) med däri genom kungörelserna nr 358/1921, 239/1922, 84/1930, 306/1933, 636/1937, 434/1939 och 351/1945 gjorda ändringar. Genom kungörelsen den 28 juli 1932 (nr 375) ha meddelats bestämmelser om viss amorteringsfrihet beträffande lån från fonden.

Jämlikt beslut av 1920 års riksdag (skr. nr 346) få ur täckdikningslånefonden beviljas lån intill ett belopp av 2 000 000 kronor årligen. Riksdagen har senast för budgetåret 1939/40 anvisat ett reservationsanslag av 500 000 kronor såsom kapitalökning för fonden.

Vidare må nämnas, att riksdagen för ett vart av budgetåren 1934/35—1942/43 samt budgetåren 1944/45 och 1945/46 till bidrag till täckdikningar anvisat reservationsanslag å respektive 1 500 000, 1 500 000, 1 000 000, 500 000, 600 000, 500 000, 200 000, 200 000, 200 000, 400 000 och 400 000 kronor. För samma ändamål har å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 upptagits ett beredskapsanslag å 1 000 000 kronor. 1943 års riksdag (IX H. T. p. 150; r. skr. nr 9) har medgivit, att nämnda beredskapsanslag till ett belopp av 400 000 kronor finge under budgetåret 1943/44 tagas i anspråk oberoende av de för dylika anslag eljest gällande förutsättningarna. Bestämmelser angående statsbidrag till täckdikning äro meddelade i kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 434), ändrad genom kungörelserna nr 572/1937 och nr 350/1945.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1945 anmält, att det icke syntes erforderligt att anvisa något kapitaltillskott till fonden för budgetåret 1946/47. Styrelsen har härvid uppgivit, att under åren 1935—1944 lån från fonden förmedlats av hushållningssällskapen i den omfattning, som framgår av följande sammanställning.

År	Kronor
1935	1 934 946
1936	1 964 253
1937	1 880 176
1938	1 416 543
1939	1 306 058
1940	505 917
1941	628 344
1942	608 466
1943	730 171
1944	718 971.

*Departements-
chefen.*

Ehuru anvisande av nytt kapital till fonden icke torde vara behövt för budgetåret 1946/47, har jag dock här velat redogöra för ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom.

[31.] **Bevattningsslånefonden.** Vid 1942 års riksdag (prop. nr 141; r. skr. nr 220) beslöts inrättande av en statlig lånefond, benämnd bevattningsslånefonden, från vilken lån skulle kunna beviljas till utförande av anläggningar för konstgjord bevattning inom jordbruket och trädgårdsskötseln. Närmare bestämmelser för ifrågavarande låneverksamhet återfinnas i kungörelsen den 5 juni 1942 (nr 543) angående lån från bevattningsslånefonden med däri genom kungörelsen nr 403/1944 gjorda ändringar. Såsom kapital för fonden har å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisats ett reservationsanslag av 500 000 kronor. 1945 års riksdag har medgivit, att anslaget jämväl under budgetåret 1945/46 finge användas för avsett ändamål.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* anfört i huvudsak följande.

Under budgetåren 1942/43, 1943/44 och 1944/45 ha ansökningar om lån från fonden inkommit beträffande 17 bevattningsanläggningar, representerande ett sammanlagt lånebelopp av omkring 229 000 kronor. Av dessa ansökningar ha hittills 13 blivit beviljade med tillhoppa 207 300 kronor, medan återstående 4 ansökningar ännu icke blivit slutbehandlade av *lantbruksstyrelsen*.

Enligt vad som inhämtats från statskontoret ha av beviljade 13 lån utbetalning hittills kunnat ske endast beträffande 6 av dem med tillhoppa 62 230 kronor. I vilken omfattning de övriga lånen komma att tagas i anspråk kan icke nu tillförlitligt bedömas. Det torde emellertid av vissa skäl kunna antagas, att ej samtliga beviljade lån komma att utnyttjas.

Vad beträffar efterfrågan å bevattningsslån för budgetåret 1946/47 synes med ledning av den hittills vunna erfarenheten kunna antagas, att densamma ej blir större än att, under förutsättning att det för budgetåret 1941/42 anvisade reservationsanslaget å 500 000 kronor får tagas i anspråk jämväl under budgetåret 1946/47, något ytterligare kapitaltillskott till fonden icke är erforderligt för sistnämnda budgetår.

På grund av det anförda hemställer *lantbruksstyrelsen*, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att sagda anslag må jämväl under budgetåret 1946/47 användas för med anslaget avsett ändamål.

*Departements-
chefen.*

Ifrågavarande låneverksamhet synes böra fullföljas även under budgetåret 1946/47. Enligt vad *lantbruksstyrelsen* upplyst torde å det för budgetåret 1941/42 för ändamålet anvisade anslaget en ej obetydlig behållning komma att förefinnas vid innevarande budgetårs utgång. Denna behållning synes vara tillräcklig för verksamhetens bedrivande även under nästa budgetår. Med hänsyn till det anförda förordar jag, att omförmälda anslag får disponeras under ytterligare ett budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisade reservationsanslaget till Bevattningslånefonden må under budgetåret 1946/47 användas för med anslaget avsett ändamål.

[32.] **Statens fiskredskapslånefond.** Vid 1938 års riksdag beslöts inrättande av statens fiskredskapslånefond. Från fonden kunna i huvudsak enligt de grunder, vilka tidigare tillämpats vid långivning från statens fiskredskapsfond, utlämnas lån till fiskare som genom förlust av eller skada å fiskredskap råkat i nödställd belägenhet. Redogörelse för sagda grunder har lämnats i IX H. T. 1937 s. 322. Såsom kapitaltillskott till statens fiskredskapslånefond ha för budgetåren 1939/40 och 1940/41 anvisats reservationsanslag av 8 000 respektive 13 000 kronor. Enligt medgivande av 1944 års riksdag (r. skr. nr 310) har återstående del av sistnämnda anslag överförs till fonden.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* anfört, att något kapitaltillskott till fonden icke syntes erforderligt för budgetåret 1946/47. Styrelsen har härvid framhållit i huvudsak följande.

Under budgetåren 1939/40—1944/45 ha understödslån ur ifrågavarande fond beviljats med respektive 15 642, 13 809, 14 825, 13 790, 12 950 och 31 014 kronor. Enligt av statskontoret under hand lämnad uppgift uppgick den disponibla behållningen å fonden vid ingången av innevarande budgetår till omkring 50 800 kronor.

Det möter givetvis svårigheter att beräkna medelsbehovet under innevarande och nästa budgetår. Som av det förut anförda framgår beviljades understödslån under budgetåret 1944/45 med betydligt större belopp än under de närmast föregående åren. Med hänsyn till nu rådande höga värden på fiskredskap ävensom till de försämrade konjunkturen för fiskerinäringen, som kunna väntas inträda under den närmaste tiden, torde man emellertid böra räkna med möjligheten av att anspråken på fonden under budgetåren 1945/46 och 1946/47 komma att uppgå till lika högt belopp som under budgetåret 1944/45, alltså till minst 30 000 kronor.

Med ledning av storleken av de lånebelopp, som under de senare åren anvisats ur fonden, kan beräknas, att under vart och ett av de närmaste budgetåren komma att i amorteringar till fonden inflyta minst omkring 13 000 kronor. För budgetåren 1945/46 och 1946/47 skulle alltså med inräknande av förenämnda behållning, 50 800 kronor, ett sammanlagt belopp av minst $(26\,000 + 50\,800 =)$ 76 800 kronor bliva disponibelt för utlåning. Med ett medelsbehov av 30 000 kronor för vart och ett av dessa budgetår skulle alltså ifrågavarande behållning och amorteringar förslå under såväl innevarande som nästa budgetår.

Såsom *lantbruksstyrelsen* framhållit torde anvisande av nytt kapital till fonden icke vara behövt för budgetåret 1946/47. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

*Departements-
chefen.*

[33.] **Skogsväglånefonden.** Vid 1941 års riksdag (prop. nr 186; r. skr. nr 268) beslöts inrättande av skogsväglånefonden, varifrån lån må beviljas för utförande av vägbyggnader å skogar i enskild ägo. För ändamålet upptogs för budgetåret 1941/42 i samband med fondens inrättande ett reservationsanslag av 900 000 kronor. Sedermera anvisades å tilläggsstat I till riksstaten för sagda budgetår ytterligare 300 000 kronor. För budgetåren 1942/43—1945/46 ha icke anvisats några medel till fonden. 1945 års riksdag medgav emellertid, att nyssnämnda anslag finge även under budgetåret 1945/46 användas för med anslaget avsett ändamål. Bestämmelser angående lån från fonden äro meddelade i kungörelsen den 6 juni 1941 (nr 492) med däri genom kungörelsen nr 531/1943 vidtagna ändringar.

I skrivelse den 23 augusti 1945 har *skogsstyrelsen* anført, att någon ytterligare kapitalinvestering i fonden icke för närvarande vore påkallad.

*Departements-
chefen.*

Enligt vad jag inhämtat från skogsstyrelsen torde det vara erforderligt, att det till skogsväglånefonden för budgetåret 1941/42 anvisade reservationsanslaget får disponeras även under nästa budgetår. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att det å riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisade reservationsanslaget till Skogsväglånefonden må under budgetåret 1946/47 användas för med anslaget avsett ändamål.

[34.] **Hemslöjdslånefonden.** Ifrågavarande lånefond inrättades vid 1928 års riksdag för utlämnande av lån till hushållningssällskap, vilka i sin tur skulle lämna förlagslån för anskaffande av för textil tillverkning avsett svenskt material, företrädesvis av lin och ull. Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) medgavs, att lån för anläggande av lin- och hampberedningsanstalter finge beviljas från hemslöjdslånefonden. Såsom kapital till fonden ha för budgetåren 1940/41—1945/46 anvisats sammanlagt 9 700 000 kronor, därav för sistnämnda budgetår 400 000 kronor (prop. nr 201; r. skr. nr 177). 1945 års riksdag har medgivit, att hampberedningsföretagen erhöles anstånd med fullgörandet av intill den 1 juli 1946 förfallande amorteringar å ur hemslöjdslånefonden erhållna lån. Bestämmelserna rörande lån från fonden äro meddelade i kungörelsen den 21 juni 1940 (nr 605) med däri genom kungörelserna nr 952/1940 och nr 152/1942 gjorda ändringar.

I skrivelse den 31 augusti 1945 ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* anført, att något kapitaltillskott till fonden icke syntes erforderligt för nästa budgetår. Ämbetsverken ha härvid yttrat följande.

Vid beräkningen av storleken utav de under budgetåret 1945/46 inflytande amorteringarna har förutsatts, att någon amortering under sagda år icke vore att påräkna å de lån, hampberedningsföretagen beviljats från fonden. Där- emot har antagits, att amorteringar komme att inflyta i full utsträckning

å från fonden beviljade linberedningslån. För budgetåret 1946/47 har antagits, att under detsamma förfallande amorteringar å beviljade lån till lin- och hamnberedningsföretag helt inflyta.

Under nu angivna förhållanden skulle sammanlagt omkring 2 693 800 kronor kunna beräknas stå till förfogande för ifrågavarande verksamhet under återstoden av innevarande budgetår och under nästkommande budgetår. Såvitt ämbetsverken för närvarande kunna förutse, torde medel för ifrågavarande ändamål under nästa budgetår allenast böra beräknas för kompletteringar av redan förefintliga beredningsanstalter. Förenämnda belopp torde med hänsyn härtill vara tillfyllest för att tillgodose ansökningar om lån från fonden såväl under återstående del av innevarande budgetår som under budgetåret 1946/47.

I likhet med kommerskollegium och lantbruksstyrelsen anser jag icke erforderligt, att något kapitaltillskott till förevarande fond äskas för budgetåret 1946/47. För att emellertid bereda riksdagen tillfälle att taga del av anslagsfrågans läge har jag här velat anmäla ärendet.

*Departements-
chefen.*

Fonden för låneunderstöd.

[35.] **Ackordslån och hjälplån till jordbrukare.** För detta ändamål har för ett vart av budgetåren 1940/41—1942/43 anvisats ett anslag av 100 000 kronor samt för vartdera av budgetåren 1943/44 och 1944/45 ett anslag av 50 000 kronor. Bestämmelser rörande anslagets användning äro meddelade i kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 592) om ackordslån och hjälplån till jordbrukare. Ifrågavarande utlåningsverksamhet, som handhaves av egna-hemsstyrelsen, har till ändamål att hjälpa sådana jordbrukare, som oförvållat kommit i ekonomiska svårigheter och stå under hotet att nödgas övergiva sina jordbruk.

I skrivelse den 29 augusti 1945 har *egna-hemsstyrelsen* anfört, att, enär vid ingången av budgetåret 1945/46 å ifrågavarande fond funnits outnyttjat ett belopp av omkring 280 000 kronor, det syntes kunna anstå med anvisande av ytterligare kapitalmedel till fonden. Styrelsen har tillika upplyst, att under budgetåret 1944/45 ackords- och hjälplån beviljats med sammanlagt omkring 23 800 kronor samt att utbetalningarna från fonden under samma budgetår uppgått till omkring 17 650 kronor.

Då det kan förväntas, att ett förhållandevis stort outnyttjat belopp kommer att förefinnas å ifrågavarande fond jämväl vid utgången av löpande budgetår, torde någon anslagsanvisning till förevarande låneverksamhet icke vara erforderlig för nästa budgetår. Emellertid har jag här velat redogöra för ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom.

*Departements-
chefen.*

[36.] **Lån för anskaffande av grästorkar m. m.** 1939 års urtima riksdag har (prop. nr 65; r. skr. nr 91) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisat ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor under anslagstiteln Lån för anskaffande av grästorkar. Allmänna villkor och bestämmelser för dylika lån ha meddelats i kungörelsen den 22 december 1939 (nr 922) om lån för anskaffande av grästorksankläggningar med däri genom kungörelsen nr 228/1941 gjord ändring. Enligt medgivande av 1940 års urtima riksdag (prop. nr 1, bil. 7, p. 2; r. skr. nr 15) må av de under nämnda fond till ifrågavarande ändamål anvisade medlen utlämnas lån jämväl för uppförande av siloanläggningar för beredande av ensilagefoder. För erhållande och tillgodonjutande av lån för sistnämnda ändamål gälla i kungörelsen den 31 augusti 1940 (nr 815) med däri genom kungörelserna nr 827/1941 och 222/1943 gjorda ändringar meddelade allmänna villkor och bestämmelser. Under rubriken Lån för anskaffande av grästorkar m. m. har för budgetåret 1941/42 uppförts ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor. 1945 års riksdag har (prop. nr 1, bil. 7, p. 32; r. skr. nr 255) medgivit, att av sistnämnda anslag ett belopp å 800 000 kronor finge under budgetåret 1945/46 användas för med anslaget avsedda ändamål.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att för ifrågavarande låneverksamhet måtte för budgetåret 1946/47 anvisas ett kapitaltillskott av 400 000 kronor. Styrelsen har härvid uppgivit, att, sedan låneverksamheten igångsatts, lån till grästorkningsanläggningar och statslån för utlämnande av lån till siloanläggningar för beredande av ensilagefoder beviljats med följande belopp, nämligen

Budgetår	Grästorkningsanläggningar kronor	Siloanläggningar kronor
1939/40	19 500	—
1940/41	218 150	712 910
1941/42	266 550	148 410
1942/43	470 000	477 365
1943/44	—	296 200
1944/45	—	292 780

I anslutning härtill har *lantbruksstyrelsen* vidare anført.

Enligt uppgift från statskontoret uppgingo de för utlåning disponibla anslagsmedlen den 1 juli 1945 till omkring 564 000 kronor. Under budgetåren 1945/46 och 1946/47 beräknas inflyta amorteringar med 140 000 respektive 175 000 kronor. Under återstående del av innevarande budgetår torde sålunda ett belopp av sammanlagt 704 000 kronor stå till förfogande för utlåning. Enär eventuellt förefintlig reservation å anslaget vid utgången av budgetåret 1945/46 torde komma att tillföras riksgäldsfonden, därest anslag för berörda ändamål icke anvisas för budgetåret 1946/47, skulle allenast 175 000 kronor kunna disponeras för utlåning under sistnämnda budgetår. Då för tillgodo-seende av den efterfrågan på lån, vilken kan motses under budgetåret 1946/47, enligt *lantbruksstyrelsens* uppfattning ett belopp av ungefär samma stor-

leksordning som under innevarande budgetår bör stå till förfogande, har styrelsen funnit ytterligare medelsanvisning med 400 000 kronor vara erforderlig för sistnämnda budgetår.

Statskontoret har i utlåtande den 2 oktober 1945 erinrat om att medel för ifrågavarande låneverksamhet anvisats över fonden för låneunderstöd och att enligt de för denna fond gällande reglerna fortsatt utlåning av återbetalade medel icke komme ifråga. Till följd härav borde för budgetåret 1946/47 anvisas ett mot hela lånebehovet under sagda tid svarande investeringsanslag.

Förevarande låneverksamhet synes böra fortsättas även under nästa budgetår. Emellertid anser jag medelsanvisningen för ändamålet kunna begränsas till 300 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att till *Lån för anskaffande av grästorkar m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

[37.] **Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.** För innevarande budgetår har för detta ändamål anvisats ett investeringsanslag av 35 000 kronor. Bestämmelser rörande anslagets användning äro meddelade i kungörelsen den 11 maj 1934 (nr 138) angående lån av statsmedel för främjande av beredning, förvaring och avsättning av fisk.

I skrivelser den 31 augusti och den 6 september 1945 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte anvisas dels å riksstaten för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 500 000 kronor, dels ock å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 200 000 kronor. Styrelsen har till stöd för sin hemställan anfört i huvudsak följande.

Vid ingången av budgetåret 1945/46 fanns en behållning å anslaget av 87 500 kronor. Sammanlagt finnes alltså för nämnda budgetår disponibelt ett belopp av 122 500 kronor för ifrågavarande ändamål.

Efter det att anspråken på anslaget under krigsåren varit ganska små på grund av lättheten att då avsätta fisk för färskkonsumtion, ha dessa anspråk nu åter högst betydligt stegrats. Under den gångna delen av år 1945 ha sålunda ansökningar om lån från anslaget inkommit till ett sammanlagt belopp av 310 000 kronor. Hos lantbruksstyrelsen ha dessutom gjorts ett flertal underhandsförfrågningar om möjlighet att erhålla lån av förevarande slag. Sådana förfrågningar, vilka i synnerhet gällt lån för uppförande av lokaler för kyl- eller fryshuslagring av fisk, ha gjorts av bland andra flera av ostkustens fiskförsäljningsföreningar samt av Svenska insjöfiskarens centralförbund. Det kan därför redan nu förutses, att det för löpande budgetår till förfogande stående beloppet av 122 500 kronor blir otillräckligt. Enligt av lantbruksstyrelsen gjorda preliminära beräkningar torde ytterligare ett belopp av 200 000 kronor under nämnda budgetår erfordras för ändamålet.

Det synes sannolikt, att anspråken på anslaget komma att ytterligare stegas under budgetåret 1946/47. Då de anläggningar, till vilka bidrag plägas

utgå från anslaget, visat sig nödvändiga för att nyttiggöra fångstöverskotten vid fisket, är det synnerligen angeläget, att medel finnas tillgängliga för att i rimlig utsträckning tillgodose nämnda anspråk. Enligt lantbruksstyrelsens mening torde medelsbehovet för budgetåret 1946/47 icke komma att understiga 500 000 kronor. Då såsom av det förut anförda framgår någon behållning å anslaget icke kan förväntas föreligga vid ingången av budgetåret 1946/47, skulle å riksstaten för nästa budgetår för ifrågavarande ändamål behöva uppföras ett investeringsanslag av nyssnämnda storlek.

Statskontoret har i remissutlåtande den 25 september 1945 över lantbruksstyrelsens framställning om anslag för budgetåret 1946/47 till ifrågavarande ändamål anfört följande.

Statskontoret, som vitsordar riktigheten av de i framställningen meddelade uppgifterna angående belastningen å anslaget, vill erinra, att av det belopp, som under innevarande budgetår står till förfogande för låneverksamheten, eller 122 500 kronor, sammanlagt 100 000 kronor redan disponerats av Kungl. Maj:t. För tillgodoseende av det lånebehov som finnes böra tillgodoses under budgetåret 1946/47 erforderas följaktligen kapitalinvestering med belopp, motsvarande det beräknade låneanspråket. Då detaljerad utredning beträffande medelsbehovet icke föreligger, kan ämbetsverket icke yttra sig rörande det av lantbruksstyrelsen härutinnan framlagda förslaget. Statskontoret vill emellertid framhålla, att den föreslagna kapitalinvesteringen, 500 000 kronor, väsentligen överstiger beloppet av de lån, som beviljats under ett vart av de nio sistförflutna budgetåren, under vilken tidrymd det årliga lånebeloppet icke överstigit 177 000 kronor. För övrigt läser för ifrågavarande låneverksamhet jämväl fonden för fiskerinäringens befrämjande i viss utsträckning kunna anlitas. Kapitalbehållningen å sistnämnda utlåningsfond uppgick vid utgången av budgetåret 1944/45 till i runt tal 584 000 kronor.

Departements-
chefen.

Av vad lantbruksstyrelsen anfört synes framgå, att en stark stegring av anspråken på ifrågavarande anslag kan förväntas inträda under den kommande tiden. Med hänsyn till önskvärdheten av att medel finnas tillgängliga för att möjliggöra lån till för fisket synnerligen betydelsefulla ändamål, anser jag mig böra förordna, att medel till förevarande låneverksamhet äskas av riksdagen. Emellertid finner jag mig icke kunna tillstyrka, att lantbruksstyrelsens framställningar nu tillmötesgåås i vidare mån än att för ändamålet å riksstaten för budgetåret 1946/47 uppföres ett investeringsanslag av 500 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

Diverse kapitalfonder.

[38.] **Jordfonden.** Vid 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 130; r. skr. nr 273) beslöts inrättande av jordfonden, vilken skulle anlitas för det omedelbara bestridandet av den statliga egnahemsorganisationens kostnader för anskaffande och iordningställande av arrendeegnahem och andra egnahemsfastigheter. Riksdagen har för budgetåren 1940/41—1943/44 till jordfonden anvisat anslag av respektive 3 000 000, 2 000 000, 1 000 000 och 500 000 kronor. För budgetåren 1944/45 och 1945/46 ha några medel icke anvisats till fonden.

I skrivelse den 29 augusti 1945 har *egnahemsstyrelsen* förklarat, att något kapitaltillskott till fonden icke syntes behöva anvisas för budgetåret 1946/47, enär vid ingången av löpande budgetår en anslagsreservation av 4 600 000 kronor förelåg.

Jag torde i detta sammanhang få anmäla, att Kungl. Maj:t den 27 juli 1945 förordnat, att de i Örträsk socken, Västerbottens län, belägna kronoparkerna Vargålandet och Skardaåsen den 1 augusti 1945 skulle överföras från domänfonden till jordfonden, samt förklarat Sig vilja framdeles meddela beslut i fråga om den ersättning från jordfonden, som domänfonden skulle beredas för överlåtelsen. I samband härmed har fråga uppstått om de grunder, vilka borde tillämpas vid bestämmandet av denna ersättning.

Beträffande nämnda spörsmål anförde departementschefen i förut omnämnda proposition nr 130/1940, att då för egnahemsorganisationens jordanskaffningsverksamhet toges i anspråk jord, som stode under domänverkets förvaltning, det mest rationella torde vara att domänfonden från jordfonden bereddes ersättning härför på grundval av respektive egendoms bokförda värde och att egendomen med samma värde tillfördes jordfonden. Jordbruksutskottet, vilket behandlade propositionen, uttalade i sitt över propositionen avgivna utlåtande (nr 37) en viss tveksamhet rörande lämpligheten av detta förfarande, enär saluvärdet kunde såväl överstiga som understiga det bokförda värdet. Utskottet ansåge sig emellertid icke böra motsätta sig, att ytterligare erfarenhet inhämtades och att tills vidare bokföringsvärdet lades till grund vid fastställandet av ersättningen för jordförvärv av ifrågavarande slag. Detta uttalande godkändes sedermera även av riksdagen (r. skr. nr 273).

Det nu uppkomna spörsmålet har även berörts i de remissutlåtanden, som av domänstyrelsen, egnahemsstyrelsen och riksräkenskapsverket avgivits i ärendet angående överlåtande av förenämnda kronoparker.

Domänstyrelsen har framhållit, att det tydligen förutsatts att bokföringsvärdet i stort sett motsvarade marknadsvärdet. Så vore emellertid icke alltid fallet. Styrelsen ansåge det därför icke befogat, att då bokföringsvärdet avsevärt understeg saluvärdet, förstnämnda värde lades till grund för ersättningens bestämmande. Ett sådant förfarande skulle innebära en dold subvention, redovisningen hos egnahemsstyrelsen bleve missvisande och stats-

makterna skulle icke erhålla kännedom om de med egnahemsverksamheten förenade verkliga kostnaderna. I förevarande fall, där bokföringsvärde, gällande taxeringsvärde och saluvärde utgjorde respektive 189 500, 254 300 och 304 000 kronor, borde därför saluvärdet bliva bestämmande eller i varje fall gällande taxeringsvärde.

Egnahemsstyrelsen har anslutit sig till domänstyrelsens ståndpunkt.

Riksräkenskapsverket har anfört följande.

Vid överflyttning av fastigheter mellan statens kapitalfonder har till grund för i samband därmed företagen upp- respektive nedskrivning av berörda fonder lagts det värde, vartill fastigheterna varit i statsbokföringen upptagna. Detta värde är dock icke utslagsgivande vid överlåtelse av fastighet från statlig myndighet till annat statligt organ, som endast har att förmedla egendomens försäljning till enskilda.

A domänfonden redovisade fastigheter äro bokförda till de värden, som vid 1933 års allmänna fastighetstaxering åsatts desamma. Då ifrågakommande kronoparkers såväl verkliga värde som taxeringsvärde avsevärt överstiger deras a domänfonden redovisade bokföringsvärde, skulle domänfonden genom försäljningen förorsakas en faktisk förlust. Den köpeskilling som inflyter till domänfonden och som enligt förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) skall användas för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark förslår alltså icke till inköp av sådan mark till samma värde som den överlättna. Kostnaderna för de åtgärder som föranlett överföringen drabba dessutom icke i sin helhet jordfonden eller det anslag, varöver vinsten eller förlusten regleras. Följaktligen vore det rimligt, att vid överlåtelser från domänfonden till jordfonden såsom överlåtelsevärde fastställdes det värde vederbörande markområde åsatts vid den senast företagna allmänna fastighetstaxeringen. Vad riksdagen beslutat i samband med jordfondens inrättande synes emellertid utgöra hinder för ett beslut i nu angivna riktning.

*Departements-
chefen.*

Såsom riksräkenskapsverket anfört äro å domänfonden redovisade fastigheter bokförda till de värden, som vid 1933 års allmänna fastighetstaxering åsatts desamma. Emellertid överensstämman dessa värden numera icke alltid med senare taxeringsvärden eller saluvärden. Bokföringsvärdet torde sålunda icke sällan, såsom i nu föreliggande fall, vara betydligt lägre än båda dessa senare värden. Då så är förhållandet blir uppenbarligen följden den, att vid överlåtelse av fastigheter från domänfonden till jordfonden förstnämnda fond skulle förorsakas en faktisk förlust, därest ersättningen för överlåtelser skulle bestämmas till fastigheternas bokföringsvärde. I likhet med de hörda myndigheterna finner jag denna ordning i vissa fall kunna leda till mindre tillfredsställande resultat. Därest riksdagen icke har något att däremot erinra, torde därför i anslutning till vad riksräkenskapsverket föreslagit Kungl. Maj:t i dylika fall böra kunna föreskriva, att ersättningen från jordfonden till domänfonden skall bestämmas till det värde, som vid senast företagna allmänna fastighetstaxering åsatts de överlättna fastigheterna.

Vad angår frågan om anvisande av kapitaltillskott till förevarande fond, anser jag i likhet med egnahemsstyrelsen något dylikt tillskott icke erforderligt för nästa budgetår.

[39.] **Arrendeegnahemsfonden.** Vid 1934 års riksdag (prop nr 268; r. skr. nr 349) beslöts inrättande av arrendeegnahemsfonden. I fonden ingå staten tillhöriga fastigheter, som upplåtas till personer, vilkas ekonomiska ställning är sådan, att bistånd i form av egnahemslån icke är tillfyllest för att sätta dem i stånd att förvärva egna jordbruk. Fastighet upplåtes på arrende med rätt för arrendatorn att i sinom tid inlösa fastigheten. Egnahemsorganisationens inköp och försäljning av ifrågavarande fastigheter sker enligt 1940 års lagtima riksdags beslut (prop. nr 130; r. skr. 273) över jordfonden. Såsom kapitaltillskott till arrendeegnahemsfonden ha för budgetåren 1934/35—1943/44 anvisats anslag av respektive 1 200 000, 1 800 000, 2 700 000, 1 800 000, 1 100 000, 500 000, 1 000 000, 1 500 000, 500 000 och 100 000 kronor. För budgetåren 1944/45 och 1945/46 har icke anvisats något kapitaltillskott till förevarande fond.

Egnahemsstyrelsen har i skrivelse den 29 augusti 1945 meddelat, att fondens kontanta behållning den 1 juli 1945 utgjorde omkring 2 071 000 kronor. Styrelsen har med hänsyn till storleken av tillgängliga medel icke ansett något kapitaltillskott till fonden vara erforderligt för budgetåret 1946/47.

Ehuru med hänsyn till vad egnahemsstyrelsen anfört anvisande av nytt *Departements-* kapital till fonden icke torde vara behövt för budgetåret 1946/47, har jag *chefen.* dock här velat redogöra för ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom.

[40.] **Statens reproduktionsanstalts fond: Utökad maskinell utrustning.** För innevarande budgetår har för detta ändamål anvisats ett investeringsanslag av 60 000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1945 har *lantmäteristyrelsen*, under åberopande av en framställning från direktören för statens reproduktionsanstalt, hemställt, att för utökande av den maskinella utrustningen vid reproduktionsanstalten med en cylinderautomat, en boktryckssnällpress, en tryckautomat samt en linnetrådshäftmaskin måtte för budgetåret 1946/47 anvisas ett investeringsanslag av 72 000 kronor. I sin förenämnda framställning har direktören för anstalten anfört bland annat följande.

Genom brev den 2 april 1943 anvisade Kungl. Maj:t till lantmäteristyrelsens förfogande ur reproduktionsanstaltens förnyelsefond ett belopp av 8 000 kronor, att användas såsom dellikvid för en cylinderautomat, avsedd som ersättningsanskaffning för en äldre maskin. Senare befanns emellertid ändamålsenligt för anstalten att behålla den äldre automaten, som annars skulle ha lämnats i utbyte mot en ersättning av 5 500 kronor. Efter gjord framställning härom upptogs också sistnämnda belopp i anslaget för utökad maskinell utrustning för budgetåret 1944/45. På grund av avspärrningen under kriget har maskinen, som är av tyskt fabrikat, emellertid icke hunnit levereras före krigets slut. Då den tid, under vilken anslaget å 8 000 kronor får utnyttjas, numera utgått, föreslås, att ett belopp av nämnda storlek upptages under förevarande anslag för budgetåret 1946/47.

Sedan 1936 disponerar anstalten över en boktryckssnällpress av typ Miehle nr 41, som visat sig särskilt lämplig för riksdagstryck o. d. På grund av den relativt stora tillgången på arbeten av detta slag, finner anstalten det angeläget att dubblera maskinen i fråga. Miehlepressarna äro ur kvalitetssynpunkt välkända och dubblering skulle giva ökade möjligheter till rationalisering. Priset för pressen torde uppgå till omkring 38 000 kronor.

År 1925 inköptes en Lagermanpress, vilken nu är färdig att utrangeras. För att ersätta denna press bör lämpligen anskaffas en tryckautomat av typ Miehle Vertical, vilken betingar ett pris av omkring 14 000 kronor.

Såsom anstalten tidigare vid flera tillfällen framhållit, är dess bokbinderiavdelning på grund av bristande utrustning ej i stånd att i varje avseende utföra bokbinderiarbetet på alla de slag av trycksaker, som tryckeriavdelningarna framställa. Anskaffande av en linnetrådshäftmaskin skulle fylla ett verkligt behov. Till inköp föreslås en maskin av Gebrüder Brehmers fabrikat eller liknande till ett beräknat pris av 12 000 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 19 september 1945 förklarat, att förevarande framställning icke gäve anledning till något särskilt uttalande utöver vad ämbetsverkets tryckerikonstulent i en utlåtandet bifogad promemoria anfört. I nämnda promemoria har framhållits, att de till anskaffning föreslagna maskinerna vore lämpliga för sitt ändamål, men att vid övervägande av deras anskaffande hänsyn borde tagas till att statens behov av trycksaker, som under krisåren mer än fyrdubblats, säkerligen komme att återigen minska.

*Departements-
chefen.*

Då anskaffandet av ifrågavarande maskinella utrustning synes komma att bli till avsevärt gagn för driften vid reproduktionsanstalten, vill jag icke motsätta mig, att erforderliga medel nu ställas till förfogande för anskaffande av de föreslagna maskinerna. Kostnaderna härför ha beräknats till 72 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens reproduktionsanstalts fond: Utökad maskinell utrustning* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 72 000.

[41.] **Statens reproduktionsanstalts fond: Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten.** I likhet med vad som skett för innevarande budgetår torde jämväl för nästkommande budgetår å kapitalbudgeten böra anvisas ett särskilt investeringsanslag av 5 000 kronor till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten vid statens reproduktionsanstalt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens reproduktionsanstalts fond: Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 5 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bengt Holmgren.

Bilaga 9.

Kapitalinvesteringar.

Handelsdepartementet.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Myrdal, anmäler härefter under handelsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **Säkerhetsanstalter för sjöfarten.** Såsom förut i dag anförts vid anmälan av de frågor, som röra regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, punkt 58, torde för nästa budgetår viss del av utgifterna till säkerhetsanstalter för sjöfarten böra bestridas från anslag å kapitalbudgeten. Medelsbehovet utgör, i överensstämmelse med vad under nämnda punkt föreslagits, 625 000 kronor.

Under åberopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Säkerhetsanstalter för sjöfarten* för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 625 000.

[2.] **Uppförande av byggnader för institutet för konserveringsforskning.** Med skrivelse den 12 februari 1945 har *utredningen rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande* överlämnat betänkande med förslag till åtgärder för livsmedelsforskningens ordnande (SOU 1945: 6). Utredning-

en föreslår inrättandet av ett särskilt institut för konserveringsforskning, benämnt Institutet för konserveringsforskning. Enligt förslaget skall institutet organiseras såsom ett enskilt företag men drivas under administrativ och ekonomisk samverkan mellan staten och näringslivet. Institutet avses enligt förslaget att förläggas till Göteborg i anslutning till Chalmers tekniska högskolas institutioner för kemi och fysik samt Svenska textilforskningsinstitutet. Enligt ett upprättat förslag till avtal mellan, å ena sidan, Kungl. Maj:t och kronan, samt å andra sidan, en stiftelse, Svensk konserveringsforskning, skola kostnaderna för uppförande och inredning av byggnader för ifrågavarande institut betalas av statsmedel. Kostnaderna ha beräknats till 1 250 000 kronor. Härav ha för utrustning beräknats 470 000 kronor, varav 256 000 kronor äro avsedda att bestridas av statsverket och 214 000 kronor av stiftelsen. Utredningen hemställer bland annat om Kungl. Maj:ts godkännande av berörda avtalsförslag och av ett jämväl upprättat förslag till stadgar för institutet samt om anvisande av ett investeringsanslag å 500 000 kronor till påbörjande av institutsbyggnadernas uppförande.

Över betänkandet ha, efter remiss, yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar, vilka på visst undantag när tillstyrkt utredningens förslag.

Departements-
chefen.

Detta ärende är ännu icke slutberett inom handelsdepartementet. Jag tillstyrker emellertid, att medel till ett belopp av 500 000 kronor för ifrågavarande ändamål beräknas i förslaget till riksstat för nästa budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Uppförande av byggnader för institutet för konserveringsforskning* för budgetåret 1946/47 beräkna ett investeringsanslag av kronor 500 000.

[3.] **Om- och tillbyggnadsarbeten vid statens skeppsprovvningsanstalt.** I skrivelse den 7 november 1945 har *styrelsen för statens skeppsprovvningsanstalt* bland annat hemställt, att förslag om anvisande av anslag å 505 000 kronor till om- och tillbyggnad av anstalten måtte föreläggas 1946 års riksdag.

I ett över framställningen avgivet utlåtande har *byggnadsstyrelsen* förklarat sig ur byggnadsteknisk synpunkt icke ha något att erinra mot framställningen. Enligt ämbetsverkets mening syntes byggnadskostnaderna dock vara väl högt beräknade och torde kunna minskas till 450 000 kronor.

Departements-
chefen.

Beredningen av detta ärende är ännu ej slutförd inom handelsdepartementet. I avvaktan härpå torde anslag för ändamålet bära i riksstatsförslaget för nästa budgetår uppföras med beräknat belopp, vilket i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag torde bära bestämmas till 450 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Om- och tillbyggnadsarbeten vid statens skeppsprovningsanstalt* för budgetåret 1946/47 beräkna ett investerings-
anslag av kronor 450 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Lennart Kihlstrand.

Bilaga till

1946 års statsverksproposition.

Beredskapsstat för försvarsväsendet.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
4 januari 1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1946/47 och anför därvid följande.

Enligt § 63 i regeringsformen skall varje lagtima riksdag antaga beredskapsstat för försvarsväsendet. Den för innevarande budgetår gällande beredskapsstaten (prop. nr 325; riksdagens skrivelse 458) upptager å driftbudgeten anslag å sammanlagt 260 miljoner kronor och å kapitalbudgeten ett anslag av 10 miljoner kronor. Driftbudgetens anslagen fördela sig med 250 miljoner kronor på fjärde huvudtiteln samt 5 miljoner kronor å en var av sjunde och elfte huvudtitlarna. Av det under fjärde huvudtiteln uppförda beloppet avses för löpande utgifter för armén, marinen och flygvapnet respektive 150, 40 och 10 miljoner kronor samt för övriga utgifter 50 miljoner kronor. Kapitalbudgetens anslag är uppfört under fonden för förlag till statsverket och avser försvarsberedskapsåtgärder i allmänhet. Anslagen ha beräknats erforderliga för att täcka kostnaderna för försvarsberedskap under en tid av tre månader.

Den försvarsberedskapsstat, som skall fastställas för budgetåret 1946/47, synes böra bygga på samma förutsättning. Härvid synes emellertid en mindre ändring erforderlig, i det att på staten under fjärde huvudtiteln bör upptagas ett anslag för engångsutgifter, varav behov har visat sig föreligga, om och när beredskapsåtgärder måste vidtagas. Detta anslag bör upptagas till förslagsvis 40 miljoner kronor. Samtidigt torde en nedräkning av de för arméns och marinens löpande utgifter avsedda anslagen med 10 respektive 5 miljoner kronor böra vidtagas, varjämte anslaget till övriga utgifter bör

Beredskapsstat för försvarsväsendet.

minskas med 10 miljoner kronor. Övriga anslag böra upptagas oförändrade. På beredskapsstaten skulle i överensstämmelse härmed upptagas anslag om sammanlagt 275 miljoner kronor å driftbudgeten och 10 miljoner kronor å kapitalbudgeten.

Enligt § 63 regeringsformen må Konungen under tid, då riksdagen ej är samlad, eller inom tio dagar efter dess öppnande efter rådplägning med utrikesnämnden fastställa förskottsstat, upptagande anslag, som uppförts å beredskapsstat. Under kriget har riksdagens godkännande till beredskapsstatens ikraftträdande inhämtats på förhand, och beredskapsstatens slutsumma med hänsyn därtill uppförts på riksstaten. Ett motsvarande bemyndigande synes nu ej erforderligt. Beredskapsstaten bör då ej heller redovisas å riksstaten. Grundlagens regler om utnyttjandet av beredskapsfullmakten, då riksdagen ej är samlad, torde analogivis få tillämpas under tid, då riksdagen är samlad men ej sammanträder.

I anslutning till vad här anförts har upprättats ett förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1946/47. Förslaget torde såsom *bihang* få fogas vid protokollet i detta ärende.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

godkänna det sålunda upprättade förslaget till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1946/47.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Erik Skiöld.

*Bihang.***Förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet för
budgetåret 1945/46.****Riksstaten.**

		Kronor
<i>A. Egentliga statsulgifter:</i>		
IV. Försvarsdepartementet	265 000 000	
VII. Finansdepartementet	5 000 000	
XI. Folkhushållningsdepartementet	5 000 000	275 000 000
Summa		275 000 000

Kapitalbudgeten.

		Kronor
<i>Kapitalinvestering:</i>		
VII. Fonden för förlag till statsverket		10 000 000

Egentliga statsutgifter.

IV. Försvarsdepartementet.

		Kronor	Kronor
C. Försvarskrafterna.			
a	Arméns löpande utgifter (Da), <i>förslagsvis</i>	140 000 000	
b	Marinens löpande utgifter (Ea), <i>förslagsvis</i>	35 000 000	
c	Flygvapnets löpande utgifter (Fa), <i>förslagsvis</i>	10 000 000	
d	Engångsutgifter (Ga), <i>förslagsvis</i>	40 000 000	225 000 000
			225 000 000
E. Diverse.			
a	Övriga utgifter (Gb), <i>förslagsvis</i>		40 000 000
Summa			265 000 000

VII. Finansdepartementet.

		Kronor	Kronor
a	Civila utgifter för försvarsberedskap, <i>förslagsvis</i> ..		5 000 000

Egentliga statsutgifter.**XI. Folkhushållningsdepartementet.**

		Kronor	Kronor
a	Allmänna utgifter för pris- och handelsreglerande åtgärder, <i>förslagsvis</i>		5 000 000

Kapitalinvestering.**VII. Fonden för förlag till statsverket.**

		Kronor	Kronor
a	Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet, <i>förslagsvis</i>		10 000 000